

GERARDI IOANNIS VOSSI
RHETORICES
CONTRACTÆ,
SIVE
PARTITIONVM
ORATORIARVM.
Libri V.

*Ex decreto Illustr. ac Pot. HOLLANDIÆ, &
WEST-FRISIÆ DD. ORDINUM
in usum Scholarum ejusdem
Provinciæ excusi.*

OXONIÆ,
Excudebat GUIL. TURNER, impensis
JOS. GODWIN. 1640.

* 66-1556

Perillastri viro,

BENJAMINO AUBE-
RIO MAURERIO
FONTIDANGÆO.

Christianissimi Regis in sanctiore
consistorio Consiliario,

*Et ejusdem in fœderata Bel-
gica Legatio.*

Illustrissime Domine,

TSI præsentem
Galliarum, et fœ-
deratæ Belgicæ
statum cogitanti,
non difficile esset

conficere, quan-
to opere, si unquam nunc publica te-
legoria distinerent. fiducia nihilo-
minus fuit compellendi tui, atque
id non aliâ de causâ, quàm ut Rhe-
torices hos libellos quinque tibi de
manu in manum traderem. Parùm
mihi verecundè à me factum esse, di-
xerit aliquis: sed tamen multa e-
rant, quæ ad illud impellerent. Nā

* Apud So-
sipatrum l.
2. ex Origi-
num libru.
Ac, puto, e-
odem re-
flexerit B.
Hieronim.
advers. Vi-
gilantium,
cum ait:
Sola Gallia
monstra nō
habuit; sed
virū sem-
per fortissi-
mū & elo-
quentissi-
mū, abun-
davit. Atq;
idem epist.
ad Rusticū
laudat u-
bertatem
Gallicini-
toremque
sermonis.
* Hieron.
in Chron.

obversabatur animo primū sin-
gularis planē, ac prope divina in
tanta dignitate humanitas tua. Si-
mul occurrebat, te, magni Mæce-
natis exemplo, literatos nō minū,
quā literas solitū amare, virū
utiq; exquisitissimæ doctrinæ suc-
co, non leviter modō tinctum, sed
penitus imbutum. Neq; olim dun-
taxat hic ardor tuus: sed nunc etiā
occupationes gravissimas elegan-
tissimē diffindis Palladis ac Mus-
arum sacris. In mentem quoq; veni-
ebat, eo in studiorū genere versari
hunc laborem meum, quo cives tu
fortissima Gallorū natio, ab omni
prope gentis memoria, commem-
dari non minū, quā armis, solet.
Memineram enim; ab antiquo illi
Catone* proditum esse, plerūq;
Galliā duas res industriossimē per-
cutam, rem militarē, et arguē. Inquit
Sciebam, urbem, terrarū olim do-
minam, Gallos dicendi magistros
habuisse: atque hujus etiam gentis
fuisse L. Plonium illum, qui, extre-
mis

mis L. Crassi temporibus, primus
 dicendi artem Romæ intulit: idq;
 magno concursu, quod studiosissi-
 mus quisq; apud eum exerceretur,
 teste ad M. Tirinnium Cicerone*. **apud Suet-
10. de cla-
rii Rhetor-
† Martialis
lib. 8. &
Hieronim
Chron.
* lib. 4.
Annal.*
 Offerebant se etiam, tum Narbo-
 nensis† Vortienus, magni sub Augu-
 sto nominis Rhetor, quem postea
 à Tiberio in Baleares fuisse insu-
 las relegatum, Tacitus* auctor est:
 tum illi, qui sub Nerone floruerunt,
 Domitius Afer Nemausensis, Clo-
 dius Quirinalis Arelatensis, L. Sta-
 tius Ursulus Tolosanus. Et quis e-
 numeret omnes Galliæ Rhetores,
 atq; Oratores; præsertim si ad po-
 steriora etiam tempora devenien-
 dum sit, quorum multos referunt
 Burdigalensis Ausonius, ac B. Hie-
 ronymus. Ad hæc cogitabam, à
 veteri gloriâ non descivisse Galliâ
 tuam, in qua, & hæc, & patrû ætas,
 tot excellentes in arte nostrâ viros
 protulerit: quorum nomina tabulis
 æternitatis Fama inscripsit. Omnes
 illos dicere si velim, nō patietur in-

gens numerus: & si possim, negotia
tua vetabunt. Unum tamen præ-
terire non finit præsens instituti-
ratio. Est is, vir fumus, JACOBUS
AUBERIUS, patruus tuus: qui pri-
mum magnâ cum eloquentiâ lati-
de in supremâ Parisiensium curiâ
advocatus vixit: ac postea virtutis
& honoris ergo præturæ urbanæ
præfectus fuit, atq; in eâ ita se ges-
sit, ut ob singulâres animi dotes
admirationi esset omnibus: unde
& hoc inter alia virtutis suæ preti-
um tulit, quod rex ipse HENRICUS
II, rarâ ejus prudentiâ, & Nestora
facundiâ motus, miserit eum ad
regem Britanniaë legatum. Quâ in
dignitate, regis sui, civiumq; sum-
mam de se expectationem etiam
vicit, facileque ostendit, non alteri
justiùs convenire, quod de Cethe-
go dixit Ennius*,

* Lib. 9.

Flos inlibatus populi, Snadaq; medullæ:

Neq; istam domûs tuæ gloriam
pateris obscurari, vir illustrissime:
sed eam nominis tui luci, quâ lōgè
latèque

hæcque omnia implēsti, potius ad-
 auges. Quippe quasi viva, & spirans
 quædam patritui tui, vel potius Pi-
 trius ipsius, imago, ita prudētiæ ju-
 xta, ac facundia laudem pariter es
 cōplexus, ut Christianissimo Regi
 nō alius æquē idoneus visus sit, qui
 apud præpotētes fœderatæ Belgi-
 cæ Ordines legati munus, nomine
 regio, obiret. Quantopere hîc, Do-
 mine, alterius trîumpharet oratio in
 dicendis laudibus tuis. Atq; id fa-
 tis intelligunt, quos minimè fugit,
 ut in legatorum non paucis sæpe
 desiderari fuerit facundia decus.
 Quæ ubi penitus abest, quid nisi
Antiphanæ dixeris tum Antipha-
 ne? Sin potius manca mutilaque
 sit, quàm nulla: scio, assumi solere
Antiphanæ, ut verbo utar, quo
 Halicarnassensis Dionysius* hanc
 rem expressit: ubi id fecisse ait Ta-
 rentinorum, ac Nolanorum lega-
 tos, cum in Neapolitano senatu di-
 cendū esset. Ac quorundam judi-
 cium esse video, non magis id illis

*Oratorem
mutum.

*Apud A-
thenaum
lib. 12.

†Patronos.

*In excer-
ptis de lega-
tionibus.

**plutarch.
in Lysand.*

vitio verti debere, quàm acri, &
strenuo viro, Lysandro, cum orati-
onem edidicit * scriptam sibi à
Cleone Halicarnasseo. Tibi ve-
rò, Amplissime Legate, nihil ali-
enâ opus facundiâ, qui iudicio
tanti Regis omnes implèsti nu-
meros, ut consiliarii prudentis-
simi, ita disertissimi oratoris. Cu-
jus rei etsi, & antea in Gallia, &
multis inde annis in fœderata hac
Belgica, maxima dederis argu-
menta: non tamen latissimam hanc
aream ingrediar oratione meâ, quæ
laudibus tuis tenebras potius quàm
lucem affunderem. Sublimes enim
curæ illæ de moderandis regnis &
rebus publ. captam meum, meique
similium, hominum quippe um-
braticorum, longissimè transcen-
dunt. Atque ne ista quidem pau-
ca, quæ hætenus delibavi, alio à
me sine dicta sunt, quàm ut vide-
ant omnes, non me potuisse me-
lius certiùsque tutelæ, ac patro-
cinio cuiusquam commendare
hos

hos libellos meos, quibus orator-
rem formo, & firmo: quàm illi,
qui & summus ipse esset orator,
& ea ex familia, quæ facundiæ
decus quasi proprium sibi vindi-
casset: & non ejus tantùm nationis
Rege orator ad Belgas missus, quæ
eloquentiæ laude Græcos pariter,
ac Romanos, provocaret. Quam-
vis verò magna sint ista, & talia
planè, quæ optimo jure plurimùm
me moverint: tamen aliud præ-
terea accesserit, & quidem, quod
me propius tangat. Nempe præ-
clarum de me judicium tuum,
summaque erga me benevolentia:
quam cum ex aliis, tum præsens
ipse nuper satis perspexi: ac po-
tissimùm ex eo, quòd egregiæ in-
dolis eximiisque ingenii liberos tu-
os, carissima sanè pignora apud me
potissimùm vivere voluisti. Quare
omnino putavi, rectè me facturum,
si eadem operâ ostenderem, &
quanti faciam affectum hunc erga

nie tuum, & quibus præceptis existimem juvari posse liberos tuos, quò cum ætate paulatim ad eloquentiæ, virtutisque paternæ gloriâ adsurgant. Hoc, scio, voves ipse, Illustrissime Domine, atque adeò; ut vel patris nomen, si fieri possit, vincât. In quo tuo, & omnium nostri voto (æternus Deus audiat nos, atque exaudiat) felici omine desino. Lugduni Bat. 6to Id^{us} c^{on}xxi. xii. Kal. Septembris.

Illustrissimo nomini tuo

devotissimus,

GERARDUS JOANNES
VOSSIIUS.

SERIES CAPITUM.

LIBRI PRIM.

- Cap. 1. *De natura Rhetorides.*
- Cap. 2. *De inventione generatim.*
- Cap. 3. *De generibus caussarum.*
- Cap. 4. *De genere demonstrativo.*
- Cap. 5. *De genere deliberativo.*
- Cap. 6. *De genere juridicali, ac u-*
niverso de statibus.
- Cap. 7. *De statu conjecturali.*
- Cap. 8. *De statu finitivo.*
- Cap. 9. *De statu qualitatis.*
- Cap. 10. *De statibus legalibus.*
- Cap. 11. *De statu quantitatis.*
- Cap. 12. *De argumentis inartifici-*
alibus.

LIBRI SECUNDI.

- Cap. 1. *De affectibus generatim.*
- Cap. 2. *De metu.*
- Cap. 3. *De confidentia.*
- Cap. 4. *De pudore.*
- Cap. 5. *De latitia.*
- Cap. 6. *De gratia.*
- Cap. 7. *De ira.*
- Cap. 8. *De lenitate.*

Cap. 9.

- Cap. 9. De amore.
Cap. 10. De odio.
Cap. 11. De indignatione.
Cap. 12. De invidia.
Cap. 13. De misericordia.
Cap. 14. De amulatione, & consuetu:
item epilogus doctrinae de affectibus.
Cap. 15. De moribus.
Cap. 16. De inventionis parte spe:
ciali universè, ac distinctè de ora:
tionibus panegyricis & aliis, qua
iis sunt adfines.
Cap. 17. De oratione nuptiali, item
de epithalamis.
Cap. 18. De oratione natalitia, ac
funebri.
Cap. 19. De oratione gratulatoria,
gratiarū actione, & lamentatoria.
Cap. 20. De oratione, qua discedentes,
vel domum redeuntes usimur, vel
alium discedentem prosequimur.
Cap. 21. De monitione, & commen:
datione.
Cap. 22. De concitatione, & con:
ciliatione.
Cap. 23. De adhortatione, & de:
hortatione. Cap.

- Cap. 24. De consolatione.
 Cap. 25. De petitoria.
 Cap. 26. De inuocativa, & objur-
 gatione.
 Cap. 27. De expostulatione, expro-
 bratione, & deprecatione.

LIBRI TERTII.

- Cap. 1. De dispositione universè.
 Cap. 2. De exordii duplici officio, &
 utriusque loci generatim.
 Cap. 3. De specialibus exordiorum
 locis.

Cap. 6. De exordii orationis.

Cap. 5. De narratione.

Cap. 6. De propositione.

Cap. 7. De confirmatione.

Cap. 8. De confutatione.

Cap. 9. De epilogo.

LIBRI QUARTI.

Cap. 1. De elocatione universè, ac
 particulatim de priori elegantia
 parte, quæ in Latinitate consistit.

Cap. 2. De perspicuitate.

Cap. 3. De dignitate, ac tropis
 generatim.

Cap. 4. De metaphora.

Cap.

- Cap. 5. De metonymia.
- Cap. 6. De synecdoche.
- Cap. 7. De ironia.
- Cap. 8. De metalepsi, antonomasia,
& ea, quae utrobique dicitur.
- Cap. 9. De allegoria, catachresi, &
hyperbole.
- Cap. 10. De sarcasmo, aliisque irri-
sionis speciebus, etiam onomato-
pœia, antiphrasi, & hypallage.
- Cap. 11. De schematibus generatim:
deque iis speciatim, quae defectu,
aut excessu figurant orationem.
- Cap. 12. De schematibus aliquibus,
quibus eadem vox repetitur.
- Cap. 13. De schematibus in ver-
bis similis soni.
- Cap. 14. De occupatione, subjecti-
one, confessione, & concessione.
- Cap. 15. De sententia, noemate, &
distributione.
- Cap. 16. De atiologia, diatyposi, &
hypotyposi.
- Cap. 17. De assimilationis specie-
bus & dissimilitudine.
- Cap. 18. De schematibus, quibus op-
posita junguntur.
- Cap.

Cap. 19. De digressionē, & epipho-
nematē.

Cap. 20. De schematibus quibus res
exaggerantur.

Cap. 21. De figuris pertinentibus
ad argumenta traditivā.

Cap. 22. De transiitione, rejectione,
& digressionē.

LIBRI QUINTI.

Cap. 1. De prima alteraque compo-
sitionis parte, quae sunt junctura,
& ordo.

Cap. 2. De incisis, membris, periodis.

Cap. 3. De numero.

Cap. 4. De triplici charactere, &
speciatim de magnifico, ac vitio ejus.

Cap. 5. De charactere tenui, ac vitio
ejus: item charactere mediocri, vi-
tioque opposito.

Cap. 6. De venustate, vitioque ei
adversante.

Cap. 7. De gravitate, & vitio,
quod ei opponitur.

Cap. 8. De pronuntiatione genera-
tim, deque voce particulatim.

Cap. 9. De corporis motu.

FINIS.

In
RHETORICAM CONTRACTAM

Clarissimi viri

GERARDI VOSSII.

Dum pereunt artes, dum se facundia nobis
Eripit, & sensum barbara turba sumam,
Quam bene quodd, VOSSI, fugientem, maximus
Sistis, & errantem sub tua signa vocas. (autor
Haud tibi cum trivio quicquid est, inuenta Pelas-
Pandis, & ex imis fontibus hausta doces. (cum
Miramur pariter, pariterque addiscimus omnes:
Nec tantum obstricta est nostra juvenuta tibi,
Plus quoque venturi debebit temporis etas,
Soli barbaries nec metuendo tibi est.
Ut pereant artes, pereat facundia tota,
Et redeat, paulo quod fuit ante, chaos.
Dum solos discasque tuos, relegasque libellos,
Addisces pro te postera turba loqui.

DANIEL HEINSIUS

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII
R H E T O R I C E S
C O N T R A C T Æ,

sive

PARTITIONUM

ORATORIARUM

Libet Primus.

CAP. I.

De Natura Rhetorices.

Rhetori nomen
impositum est
à dicendo, quod
Græcis est *ῥῆτορ*.
Vnde bene di-
cendi scientia
Rhetorice vocatur.

RHETORICEN alii dictam volunt
ab *ῥησις*, id est *disco*, quia docebat bene
dicere: alii à *ῥέω*, id est *fluo*, quia ejus
beneficio, fluminis instar, procurrat o-
ratio. Sed etymologia neutra est vera.

Nam

2 PARTITIONUM ORAT.

* Humor
affluens.
† Fluendi
actus.
* Fluidus.
* Verbum,
vocabu-
lum.
† Dictum,
sententia.
* Dicen-
dus.

Nam *ἔπειτα* quidem quia praterito desti-
tuitur, mutuari illud cogitur ab *ἐπεὶ*;
unde *ἐπειτα*, non *ἔπειτα* dicere-
tur. A *ῥῆμα* autem quod *ῥῆμα* significat,
foret *ῥῆμα*, & *ῥῆμα*, quod alia ver-
balia ostendunt, ut sunt *ῥῆμα*, *ῥῆμα*,
ῥῆμα. Quare omnino venit à *ῥῆμα*, id
est dico; unde & *ῥῆμα*, *ῥῆμα* & *ῥῆμα*.
Hoc *ῥῆμα* autem *κατ' ἀφαιρέσειν* factum est
ex *ἐπεὶ*; quo pro *εἰπω* utuntur, Home-
rus, Lucianus, alii.

2 §. Differunt rhetor, & orator, quod
rhetor sit, qui bene dicendi praecepta
tradit: orator, qui accommodatè ad
persuadendum potest dicere.

Quamquam enim, si propriam sig-
nificationem attendas, qui Graecis est
ῥήτωρ, Latinis fuerit orator: tamen dis-
crimen assignatum jam Ciceronis æ-
vo obtinuit; ut cognoscimus ex pri-
mo ejus de oratore. At pro eodem ac-
cipi solent, orator dicendi peritus, sa-
cundus, disertus, eloquens. Nisi quod
eloquentis nomen videatur augustius,
quàm disertis*.

* Cic. lib.
1. de Orat.
pag. 93.
edit. Ald.
& in Bru-
top. 198.

3 §. De-

3 5. *Definitio Rhetorice ab Aristotele, facultas utendi in unaquaque re, quod in ea est ad persuadendum idoneum.*

Aristor. lib. 1. Rhet. cap. 11. Εἰς δ' ἢ ἡ *ῥητορικὴ*, δύναμις τοῦ ἐκαστοῦ τὸ δεῖν ἡγεῖσθαι τὸ ἐν ἀπορίᾳ ἢ πειθάνειν. Genus in hac definitione est δύναμις sive facultas: quàm Aristoteles potius genus statuit, quàm *artem*, quia in definitione accuratâ genus proximum adferri debet: *ars* autem est genus remotum, *facultas* proximum. Nam illæ tantùm artes facultatis nomen obtinent apud Peripateticos, quæ æquè respiciunt utrumque contrarium: quomodo Dialectice, & interrogantem instruit, & respondentem: Rhetorice item, & actorem, & reum: quæ duæ idcirco propriè facultates dicuntur. Differentia in allatâ definitione petitur à fine, officio, & materia: quæ tria distinctè explicabimus.

4 5. *Finis Oratoris ultimus est persuadere.*

Hoc est, disertâ oratione aliquem impel-

4 PARTITIONUM ORATOR.

impellere ad agendum, sive ad persequendum bonum, & fugiendum malum. At Rhetoris finis alius est: nempe, instruere futurum Oratorem.

5 s. *Officium oratoris est videre, quid ad persuadendum conducatur, sive dicere ad persuadendum accommodatè.*

† Cogniti-
onis.

* Actionis.

† Videre,
quid aptū
sit ad per-
suaden-
dum.

* Videre.

Officium oratoris, vel *ῥητορικὴ τέχνη* † ratione consideratur, vel *ῥητορική* *. Priori modo considerat Aristoteles, cum officium esse dicit *ῥητορικὴ τέχνη* †. ubi *ῥητορικὴ* rationem haberi, indicat vox *ῥητορική* *. At *ῥητορική* spectarunt Cicero, & alii: quando nunc generatim dicunt, officium illud esse bene dicere, sive dicere ad persuadendum appositè; nunc speciatim, officium esse aiunt docere, conciliare, & permovere: item cum officium vocant, invenire quid dicas, inventa disponere, deinde ornare verbis, post memoriæ mandare, tum ad postremum agere ac pronunciare. At differt ab hoc officio officium Rhetoris, quod est tradere præcepta bene dicendi.

65. *Materia est tota, sive unaquaque res. Sed ita versatur circa res omnes, ut magis occupetur circa civiles: at ex his ipsis magis circa hypothesein, quam thesin. Est vero thesis quaestio infinita, sive universalis: ut, an bellum sit gerendum. Hypothesis autem est quaestio finita, sive singularis: ut, an utile sit Atheniensibus, bellum gerere cum Peloponnesiis, aut succurrere Corcyraeis.*

Materia sive subjectum, circa quod se occupat orator, est res quaelibet, quae si per interrogationem proponatur, Quaestio dicitur.

Dividitur autem Quaestio quadrifariam.

Primum in quaestionem simplicem, & conjunctam.

Simplex est unius & simplicis thematicae, quod ad popularem notitiam explicatur: ut, de Deo, paradiso, virtute, &c.

Conjuncta est pronuntiati alicujus, quod argumentis probatur: ut, an ducenda sit uxor.

Deinde

6 PARTITIONUM ORAT.

Deinde quaestio vel theoretica est, vel practica.

Theoretica instituitur, cognitionis gratiâ: ut, *qua causa sit Lunaribus defectus.*

Practica tractatur propter actionem: ut, *an vim vi liceat repellere.*

Præterea vel infinita est quaestio, vel finita.

Infinita quaerit universæ: ut, *an quæpiam de causa homini hominem liceat interficere.* Hæc Græcis *στον*, Latinis **propositum & consultatio* dicitur.

* Cic. in
Topicis.

Finita restringit questionem universalem ad personam, aut rem singularem: ut, *an jure Clodium occideris Milo.* Hæc Græcis *καὶ δὲ σον*, Latinis vocatur *causa*, aut *controversia*.

Denique quaestio vel principalis, vel incidens est.

Principalis est, quæ præcipuè in controversiam venit: ut, *an Opimius Gracchum, aut Milo Clodium jure interfecerit.*

Incidens vocatur, quæ propter aliud tractatur: ut, *num Reip: conservanda causa civem liceat occidere, seditiosum quidem, sed indemnatum.* Item *num Gracchus vel Clodius, cives fuerint seditiosi,*

de iosef.

Quæstio simplex, item theoretica, nec non infinita, plurimum quæstiones sunt incidentes. At quæstio principalis solet esse conjuncta, practica, finita, & ex conjunctis magis versatur Orator circa practicam; ex practicis, magis circa finitam. Unde liquet, triplicem esse ejus materiam, communem, magis propriam, & maxime propriam: communem esse, rem quamvis: magis propriam, res civiles: maxime propriam, quæstionem singularem, sive hypothesein.

7. 5. *Unabus rebus* eloquentia paratur natura, & cura: quarum hæc in duobus occupatur, artis præceptis, et usu sive exercitatione. Natura incipit, ars dirigit, usus perficit. Sed arti comes esse debet magnarum rerum scientia, sine qua non tam eloquentia acquiritur, quam lingua volubilitas, et inanis loquacitas.*

* Fabius
lib. 2. ca. 9.
& lib. 11.

Maximam ad dicendum vim adfert * Crassus natura. Nam * & animi, atque ingenii celeres quidam motus esse debent, qui

* Crassus
apud Cic.
lib. 1. de
orat.

8 PARTITIONUM ORATOR.

Lib. 1. de
Orat.

qui ad cogitandum acuti, & ad explicandum; ornandumque, sint uberes, & ad memoriâ firmi, atque diuturni. Cujusmodi *copiæ* si adfit, facili labore eloquentiam adipiscimur. Sin natura obtigerit planè infelix, supervacua erit omnis doctrina. Unde vulgò dici solet, eloquentiam (mediocrem saltem) aut cito parari, aut nunquam. Quamquam, non, si bonitate naturæ præcellant alii, desperare statim oportet. Natura enim invalescit, si curâ adjuvetur. Cura verò hæc in duobus consistit, artibus præceptis, & usu. Quibus aliqui adjungunt multijugam doctrinam, abique quâ loquentia potius fuerit, quàm eloquentia. Quod ne contingat, operam dare oportet, tum philosophiæ civili, historiis, & aliis, quæ prudentiam adferunt oratori: tum etiam scientiarum naturalium, unde sæpe similitudines petuntur: item poëtarum fabulis, aliisque; unde ornatûs multum accedit orationi. Nec propterea damnamus eos, qui tria duntaxat statuunt artis principia, naturam, artem, usum. Nam illa variarum disciplinarum notitia non est de Rhetoricæ artis *essentia*, sed extra artis cancellos petenda est. Ut
quam

quam nec rhetor doceat, quàm rhetor; nec orator sciat, quàm orator. Sunt qui superioribus Imitationem adjiciant, Sed ea sub usu continetur: quippè qui in præstantium oratorum, cum lectione & auditione, tum imitatione consistat. Vel si per Imitationem intelligimus doctrinam, unde & quos, & quomodo imitari oporteat, hauriamus; jam ad præcepta artis pertinebit.

§ 5. *Pro quatuor verò officii oratoris partibus, quæ sunt argumenta invenire, inventa disponere, disposita exornare, & exornata pronunciare: totidem sunt partes Rhetorices, doctrina inventionis, dispositionis, elocutionis, & pronuntiationis,*

Hunc partim numerum, alii augent, alii minuunt. Augent, qui cum Cicerone, atque aliis antiquorum, addunt Memoriam. Nos Aristotelem sequimur, quia, quæ memoriam juvant, ad distinctam artem pertinent, quæ *ὑπομνήματα* dicitur.

Qui numerum hunc imminuunt, hi Inventionem & Dispositionem omit-
A tunt,

tunt, tanquam Logicae partes.

Verum & Inventio & dispositio Dialectica plurimum distat à Rhetorica. Nam primum differunt fine, quia Rhetorices finis est persuasio: Dialectices autem, probabilis disputatio, ac victoria. Dialecticae quaestiones cognitionis gratiâ instituuntur: at Rhetoricae, actionis causâ.

Propter hanc finium diversitatem etiam materia, ac forma est diversa.

Materia quidem, quia tota Inventio Dialectica est generalis, ut quæ tractet quolibet argumenta *ἐνδεχέα*, sive probabilia: Rhetorica, si propriam materiam spectes, est specialis, quia tractat *μετέωρα*, sive persuadibilia.

* Top.
cap. I.

Ἐνδεχέον autem sive probabile cum Aristotele appello, quod probatur, vel omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, iisque vel omnibus, vel pluribus, vel maximè probatis.

At *μετέωρον* seu persuadibile illud tantum vocatur, quod vel omnibus hominibus, vel pluribus probatur: non item quod sapientibus solis verisimile sit.

Adhæc Dialectica versatur tantum circa argumenta docentia; quibus id quod in quaestione est, vel explicatur
vel

vel probatur. Rhetorica insuper instruit argumentis tum amplificandis, tum conciliantibus, & permoventibus; quæ *ἰνδύα*, & *παραδύα* appellantur. Formæ etiam differunt, siue spectes locos Dialectico; & Rhetorici communes: siue Rhetorici peculiares, qui ex prioribus derivantur. Communes utriusque artis à Logico considerantur absolute, & quatenus utiles sunt ad mentem instruendam. A Rhetore verò restringitur hæc consideratio ad popularem notitiam, & voluntatis atque affectuum motionem. Logici quoque accurate locos illos pertractant in Topicis. Rhetores autem, quia nemo nisi Logicis imbutus ad Rhetoricen admitti debet, doctrinam hanc omittunt, vel solum pinguiori docent Minervâ, contenti in his locis considerare, quomodo argumenta ex illis petita ad voluntatem movendam applicentur.

Quod ad locos probationum speciales, qui Rhetorices proprii sunt, fluunt hi quidem ex locis communibus, & sub iis, ut genus sub specie, continentur. Veruntamen Dialecticus considerat argumenta *ἰνδύα*, quatenus sunt ἐν-
δύα, Rhetorice verò, quæ *παραδύα*.

Clarius dicam. Dialectice considerat argumenta persuadibilia generatim, & in communi natura, quatenus nimirum sunt probabilia: cui simile fuerit, si quis hominem spectet, quatenus est animal. Rhetorice speciatim hoc agit, quatenus ad persuadendum idonea sunt: cui simile est, si quis hominem consideret, quatenus est homo.

Idem plurimum differunt Dispositio Logica & Rhetorica. Logica docet rectè disponere utrumque terminum cum medio, ut bonus fiat syllogismus. Item quâ methodo quæstiones simplices, aut conjunctæ, debeant tractari. Ac denique quâ serie ordinare oporteat disciplinas. Rhetor autem ostendit, quo ordine collocari debeant partes orationis *mixtis*: quomodo item argumenta eum disponere conveniat, tum qui adstruit, tum qui refellit: atque ut Orator ordinem partium in syllogismo ferè immutat, ac quandoque etiam planè invertat.

CAP. II.

De Inventione generatim.

INVENTIO, quatenus materia Rhetorices est *ῥησις**, non tantum extendit se ad quaestiones conjunctas, sed etiam ad res simplices. Atque hoc respectu definiri potest, excogitatio eorum, quae vel expositioni rei simplicis, vel probationi quaestionis conjunctae conducunt.

* Res unaquaeque.

Explicatio rei simplicis vel narratio est, vel descriptio. Narratio est facti, vel quasi facti. Hæc continet fabulam sive apologum, narrationem pressius sumtam, (quæ poëticam, civilem; & historicam comprehendit,) & ethopœiam, quâ alicujus dicta, aut facta, personæ, & circumstantiarum ratione, verisimiliter effingimus.

Cum verò narratio, ut diximus, sit facti, aut quasi facti; descriptio erit quævis alia simplicis rei explicatio. Nec enim refert, utrum quid substantia sit, an accidens; universale, an individuum; totum, an pars; absolutum, an relatium; simplex, an collectivum; abstractum, an concretum; positivum aliquid,

an privatio; ac denique res vera, an imago rei, uti picturæ, aut statuæ, quales sunt descriptiones Calistrati.

Quomodo autem res simplex, vel descriptione, vel narratione explicetur; partim rhetorum præceptis addiscitur, partim oratorum exemplis. Ac de utroque, quod satis est, cognoscere fuit ex progymnasmatibus: quæ repetere hoc loco nihil attinet. Nam veterum consilium perplacet, apud quos juvenis progymnasmatibus, tanquam justæ orationis particulis, grandi præludere operi solet declamandi. Quia igitur, quæ ad simplicem quæstionem pertinent, satis illic explicantur: jure optimo de solâ quæstione conjunctâ agere antiqui solent in suis de arte oratoria commentariis: ad quos progymnasmata sunt manuductionis loco. Quanquam altera etiam ratio accessit. Nam sophistis quidem constituere orationem integram solet descriptiuncula quæpiam, ethopœia, vel aliud simile: sed germani oratores illa potius assumunt in tractatione quæstionis conjunctæ ad aliquid vel probandum, vel orandum, aut amplificandum. Quare &, qui justum artis

omnium* perscriberent, ista olim inere-
 bant vel inventionis, vel dispositionis,
 vel elocutionis doctrinæ; consideran-
 tes ea, quatenus vel huic, vel illi, vel
 isti inservirent; ac propterea tractan-
 tes de illis in ea parte, cujus gratiâ so-
 lent assumi. Nos quoque, etsi junio-
 rum consilium non penitus damnamus;
 tamen, quia ratio satis gravis non est,
 cur recedamus ab antiquis, exemplum
 horum imitabimur. Esto itaque etiam
 nobis materies Oratoris inventionis
 Quæstio conjuncta: & superior Inven-
 tionis descriptio hunc in modum re-
 stringatur.

* Corpus
 sive com-
 pagem.

1. Inventus est excogitatio argu-
 mentorum, quæ ad persuadendum ido-
 nea sunt.

Intellige autem, quæ argumenta i-
 stæ sunt istiusmodi. Hoc est, quate-
 nus sunt *invenia*. Nam hac consideran-
 di formâ differt inventio Rhetorica à
 Dialectica; ut paulo antè diximus.

2. Argumentum est probabile in-
 ventum ad faciendam fidem:

16 PARTITIONUM ORAT.

Prout Cicero definit de Invent. si-
ve ut in Top. ait, *est ratio, quæ rei du-
bie facit fidem.* Vel ut Fabius descri-
bit lib. v. cap. x. *est ratio probationem
prestans, qua colligitur aliud per aliud,
et quæ, quod est dubium, per id, quod
non est dubium, confirmat.* Juniorum a-
liqui laxius hac voce utuntur: ut qui-
bus argumentum dicatur, non tantum
quod ad conjunctæ quæstionis proba-
tionem adfertur; sed etiam quod sim-
plicium explicationi inservit. Nobis
cum veteribus, ut sapere, ita & loqui,
animus est.

3 §. *Argumenta petuntur è Locis.*
*Loci sunt sedes ac notæ argumeto-
rum, quarum admonitu invenitur,
quid in quaque re aptè ad persuaden-
dum dici queat. Horum alii sunt Rhe-
torica cum Dialectica communes: alii
verò Rhetorica peculiæ. Loci utri-
usque facultatis communes è Topicis
petuntur.*

Estque locus ambarum communis,
vel artificialis, vel inartificialis. Artifi-
cialis est, vel vocis, vel rei. Locus vocis,
vel est notationis, vel conjugatorum.

Locus

Locus rei vel primus est, vel ortus è primo. Primus est vel internus, vel externus. Internus est generis, & speciei; materiae, & formae; totius, & partis; subjecti, & accidentis. Externus partim est causa efficientis, & finalis, ac effectus: partim circumstantiae, objecti, & signi. Locus ortus est definitionis, quæ ^{scilicet} indicat: descriptionis, quæ petitur ab accidentibus, effectis, vel partibus: divisionis, quæ species exponit, aut partes, sive per se, sive per accidens inlinit: comparisonis, quæ est majorum, minorum, parium, aut similium: oppositionis, quæ est disparatorum, relatorum, contrariorum, privantium, & contradicentium. Atque his ex locis petitur argumentum, quod opinionem pariat, & quandoque etiam scientiam. At locus inartificialis, sive assumptus, est argumenti gignentis fidem. Estque testimonii, vel divini, vel humani. Quæ omnia exemplis illustraremus, nisi istæ notissima forent è Logicis: quorum intelligentiam prius esse oportet, si quis seriò rhetoriciari volet.

45. *Quemadmodum autem opus est ingenio ad inveniendum, ita etiam*

A 5

judicium

judicium requiritur ad seligendum. Nam licet universos locos percurrere animo debeat orator : non tamen utitur omnibus ; sed aptis : non à causa alienis , non levibus , non illis etiam , quæ parum idonea sunt ad captum popularem.

Uti inter alia sunt perfectæ Logico-
rum definitiones , quales parcè adhibet
orator : ut qui non subtili , & sicco ; sed
populari , & fuso , delectetur genere di-
cendi. Nōsse tamen eas debet , ne inani-
bus verbis frustra luxuriet oratio.

5 S. *Loci Rhetorum proprii sunt
triplices , alij argumentorum docen-
tium , alij conciliantium , alii permo-
ventium. Græci ea vocant λόγος, ἥθος,*

* rationes , ἡ περὶ πειθῶν*.
mores , &
affectus.

Optimè hanc rem expressit Aristo-
teles 1. Rhet. & ex eo Cicero lib. 1. de
Orat. ubi inquit : *Ratio omnis dicendi
tribus ad persuadendum rebus est nixa ;
ut probemus vera esse ea , quæ defendi-
mus ; ut conciliemus nobis eos , qui audi-
unt ; ut animos eorum , ad quemcunque
causæ*

causa postulabit, motum, vocemus. Et ibidem: *Mors totius orationis, & istius ipsius quam, modò Crassus in cælum, verbis extulit, tres sunt rationes, ut antè dixi: una conciliandorum hominum; altera docendorum; tertia concitandorū. Harum trium partium prima lenitatem orationis, secunda acumen, tertia vim, desiderat. Nam necesse est, ut is qui nobis causam adjudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi permotione cogatur.*

6 s. *Omnis ea de triplici hoc argumentorum genere doctrina dividitur in partes duas; primariam unam, ac magis simplicem; alteram verò ex priori ortam.*

Prior illa seorsum exponit *ἀγεις*, quibus probatur quæstio finita: seorsum item de singulis affectibus agit: seorsum quoque *ἡδονογίας* tractat. Estque hæc pars planè necessaria, unde ab Aristotele, & veterum aliis, accuratè explicatur. At posterior applicat superiorem doctrinam ad species quasdam minores:

ut sunt gratulatio, gratiarum actio, consolatio, & similes. Hanc partem Aristoteles non tractat ex professo, eo quod ratio de istis agendi, modo usus aliquis accesserit, non ita magno negotio ex iis quæ dixerat, cognoscatur. Propterea nos quoque de priori majori cum curâ dicemus, alteram strictius, nec negligenter tamen, exponemus.

¶ 5. In parte principe asspicandum ab argumentis *ἐνδεκτικαῖς* sive docentibus. Sunt hæc vel *ἐντεταλτα*, sive artificialia vel *ἀντεταλτα*, sive inartificialia. *Εντεταλτα*, & inveniendæ sunt, & tractandæ oratori: *ἀντεταλτα* non inveniuntur ab oratore; sed foris allata tantummodo ab eo tractantur.

Artificialia Cicero dicuntur *insitæ*. In Partit. Inartificialia autem *assumptæ*. Ita causæ insunt argumenta, quæ probant aliquem esse cædis auctorem, quia habuerit occidendi animum, item vires ad eam rem, atque occasionem: & quia signa exstent cædis ab eo patrata. At illa foris assumuntur, quæ petuntur à confessione servi, rumore vulgi, aut similibus.

8 §. *Loci artificialium argumentorum vel generales sunt, vel speciales.*

9 §. *Loci generales sunt domicilia argumentorum tribus causarum generibus communium.*

10 §. *Ejusmodi sunt duo. Prior est possibile, & impossibile. Nam sive instituat^r suasio, vel dissuasio; sive laus, vel vituperatio; sive accusatio, vel defensio: semper probandum est, aliquid potuisse fieri.*

11 §. *Alter est magnus, & parvus: quo pertinent Comparatorum loci: ut cum ostenditur aliud alio utile, vel inutile; honestius, vel inhonestius; equius vel iniquius.*

Hæc planiora fient, ex iis, quæ de tribus dicendi generibus infra, cum universè, tum speciatim, dicemus.

12 §. *Loci speciales sunt domicilia ac sedes argumentorum singulis causarum generibus propriorum. Itaque pro varietate eorundem variant.*

CAP. III.

De Generibus Caussarum.

- 1 §. Sunt verò tria genera caussarum
iudicialior, demonstrativum, delibera-
tivum, & iudiciale.
- 2 §. Demonstrativum est, quo laudamus,
aut vituperamus: deliberativum, quo
suademus, aut dissuademus: iudici-
ale, quo accusamus, aut defendimus.
- 3 §. In docendo demonstrativum habet
finem, propositum honestatem: deli-
berativum, utilitatem: iudiciale,
iustitiam, & equitatem.
- 4 §. At in movendo, orationis finis
est affectus, ad quem precipuè impellit
animos auditorum: ut in demonstra-
tivo est delectatio: in deliberativo, spes
aut reformidatio: in iudicali, cle-
mentia, aut severitas.
- 5 §. Qui laudat, aut vituperat, fere
tractat presentia: qui suadet, aut
dissuadet, versatur circa futurum:
qui accusat, aut defendit, considerat
preterita.
- 6 §. In demonstrativo auditor est o de-
iis sive spectator: in deliberativo, si
caussa

caussa est publica, senator: in juridicali, iudex.

75. *Sape autem fit, ut eadē in oratione, & laudet, & consulat, & defendat orator: sed cuius generis oratio sit, statui tunc debet ex principali fine, siue questione eā, ex quā alia nascuntur. Aut si parilis omnium partium ratio sit, ut in causa multiplici convingere potest: pro diversis partibus, unde conflatur oratio, ad aliud, atque aliud, dicendi genus pertinebit.*

Atque hæc universe naturam aperunt trium dicendi generum. Deinceps speciatim de iis videbimus.

Ordinemur autem à genere demonstrativo. Nam etsi dignius est deliberativum; unde & ab eo Aristoteles cœpit: tamen alterum illud facilius est. Addē quod hoc genere non ingenia tantum adolescentum excoluntur, sed etiam mores; dum ea, quæ laude digna sunt, jam primā illā ætate à turpibus discernere, & quæ honesta sunt, laudare probareque adsuescunt.

CAP. IV.

De Genere Demonstrativo.

1 §. Ἐμπερικτὸν, sive demonstrativum genus ita dicitur, quia solum demonstrat persona reiue naturam; nec per se intendit auditorum actionem, uti in aliis generibus fit. Vocatur quoque ἐγκωμιαστικόν, aut πανηγυρικόν: quae nomina, à parte nobiliori, universo induntur generi.

Nam propriè ἐγκώμιον est laudatio facti instituta coram tribulibus ἐν ταῖς καύαις †. πανηγυρικὸς λόγος propriè laudatio est, ac interdum etiam simulatio, instituta ἐν τῇ πανηγύρει *.

† in vicis.

* totius gentis celebritate.

2 §. Continet hoc genus, uti diximus, laudationem & vituperationem. Ille exponit bona, quae alicui insunt: hæc contrarium facit.

3 §. Utraque tam latè patet, quàm rerum natura. Nisi quòd in aliquibus alterum illorū solum habet locū. Nam in Deū, aut divinam, non cadit vituperatio. Principè verò occupari solent oratores in laude, aut vituperatione, persona, fa-
Et;

Eti, aut rei.

- 4 §. In Persona laudanda, aut vituperanda, duplex est ordinis ratio. Nam aut temporum gradus servantur, aut generum distributiones.
- 5 §. In temporum ordine, orationem dividimus in ea, qua spectant ortum, vitam, & mortem.
- 6 §. In ortu consideramus genus, & patriam.
- 7 §. Per genus autem intelligo, parentes, avos, consanguineos, affines. Ac vel honestum obligit genus, vel infame. Infame satius est praterire. Honestum vel illustre est, vel obscurum. Si illustre sit, dicemus aliquem respondisse ejus splendori: quomodo agendum esset in laudatione Aristotelis, qui ex gente erat Asclepiadarum. Sin fuerit obscurum, dicemus eum illustrasse genus virtute sua. Addeamus, hoc esse majoris virtutis argumentum, quod quis sine commendatione natalium, sine opibus ullis ad tantum decus pervenerit.
- 8 §. Patria nomine signo natale solum, ac interdum etiam, ubi diu quis commode acceptusq; vixit. Ab hac quoque bifariam laudamus. Si enim patria preclara

præclara est, hoc ipsum in laude ponitur: ut quod Xenophon fuerit Atheniensis. Sin humilis, dicemus patriam ab eo fuisse illustratam atque exornatam: quomodo Stagiram nobilitavit Aristoteles.

9 §. *Istis subjiciemus, si quid singulare nativitatis tempore acciderit, aut si quid in somnis visum, vel auditum, quod de nascituro infante haberi posset præsagium.*

10 §. *In vita spectamus naturam, fortunam, institutionem, actiones, & honores.*

11 §. *Natura vel corporis est, vel animi. Corporis sunt sanitas, robur, agilitas, & pulchritudo.*

12 §. *Animi sunt ingenium, judicium, memoria, studium: tum etiam mores faciles, ac suaves.*

Nam hæc omnia quodammodo naturæ insunt: non item eruditio, quæ studio comparatur, eoque hujus loci non est.

13 §. *Fortuna subjiciuntur opes; quæ vel private sunt, vel cum imperio.*

14 §. *Institutio natura fidem facit, & eandem*

eandem perficit. Huc refer, apud quos
educatus quis fuerit, ac quibus studiis
et à quibus imbutus, et sub quo genere
Reip.

15 S. Institutionem verò perficiunt a-
ctiones: quæ spectanda sunt secundum
singulas virtutes.

16 S. His subjunge honores, quos quis
virtutis ergò adeptus fuit.

17 S. In morte consideratur; cum ge-
nus et causa mortis: ut quòd aliquis,
pro patria pugnans fortiter, occubue-
rit: aut quòd defunctus sit pro studio
veritatis, post exantlatos maximos la-
bores.

18 S. Post mortem consideranda sunt,
pompa fanebris, jactura Reipublica,
luctus honorum. Potissimum autem
commemorari debent honores, si quis
sint habiri defuncto. Ut quòd Aristo-
teli statua fuerit erecta, cum in-
scriptione istiusmodi, ARISTOTE-
LES PHILOSOPHORUM OP-
TIMUS.

19 S. His omnibus, si quis recens defun-
ctus est, subjicitur consolatio. Imò
et, cum ea locum non habet, additur
de liberis, posteris, discipulis. Item il-
lius, quem laudamus, comparatio cum
aliis

aliis. Ut si Aristotelem conferamus cum Platone, eumque ostendimus præferri oportere.

Hunc temporis ordinem sequitur Ilocrates oratione funebri, quâ Evagoram, Salaminis Cypriæ regem, laudavit.

I. Nam primum explicat genus, quod à Jove & Æaco usque arcessit.

II. Deinde ait, præterire se velle omnia, vaticinia, somnia, quæ antecessere ejus nativitatem, & ostenderunt humanâ illum sorte fore majorem.

III. Postea exponit, quæ in puero eluxere, formam, modestiam, vires.

IV. Hinc virilem ad ætatem accedit; quam excellens fortitudo, sapientia, & justitia exornavit.

V. Denique magnitudinem rerum gestarum explicat: nempe quàm pie, & strenuè, recuperârit regnum; quàm præclarè item illud administrârit; quantâ virtute defenderit contra Persas. Post quæ omnia Nicoclem ad paternæ hujus virtutis imitationem adhortatur.

Alterum etiam exemplum paulò post adducemus in laude & vituperatione Julii Cæsaris.

Nec ab ordine isto multum abit Tullius.

lius in vituperando Antonio.

20 S. *Est verò ordo hic facilis, sed vulgaris, & scholam redolens, ac plerumq̃ languidus nimis, nisi verborum sententiarumq̃ floribus conspergatur, & acutis excitetur sententiis: uti factum à Plinio in Panegyrico suo.*

Ubi Trajanum laudaturus, ab adoptione ejus orditur, ac deinde provehitur ad virtutes illius, & res præclare gestas. Quæ venustè adeò, atq; argutè & cum majestate quadam tractat, ut pro optimo haberi exemplo ea debeat oratio.

21 S. *Alter ordo erat, cum generum sequimur distributionem, nulla temporum habità ratione.*

Ita Cicero in Maniliana ait, summo Imperatori quatuor res inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, auctoritatem, felicitatem: atq; ad quatuor ista omnes Pompeii laudes reducit. Hic ordo plus artis habet, quàm prior.

22 S.

22 §. *Est præterea ordo ex duobus hic mixtus. Ut si à naturalibus & pueritiâ exorsus, ubi ad virilem ætatem fuerit perventum, actiones omnes digeræ secundum proprias virtutes.*

23 §. *In omni autem laudatione persona quatuor ista observabimus. Primum, ne ad fictitias, et e mentitas laudes recurramus. Nam huiusmodi non decus adferunt orationi; sed in veris etiam fidem derogant Oratori.*

* Plutar-
chus in Ili-
de & Osi-
ride.

Quod illustrare possumus Lyssippi exemplo. Apellè is* repræhendit, quia Alexandrum Magnum pinxisset fulmen gestantem. At ipse eum hastam manu tenentem affinxit. Nam facilè videbar, posteros non credituros de fulmine: imò propriam quoque hastæ gloriā ignoraturos fuisse, nisi ea monumentis fieret testata: nunc, tot veram ejus laudem prædicantibus, fore omnino, ut nulla illam secula conticescant.

24 §. *Alterum est, ut ne in meliorum copiam res confectemur exiles, factaq; leviora. Nam videbimur ejus quidem amantes esse, quem volumus laudare: sed reperire vix posse, quod laudem magno-*

magnopere mereatur.

Propterea scitè dicebat Phavorinus Philosophus, turpius esse exigue, atq; frigide laudari, quàm insectanter, et graviter vituperari. Vide Gellium lib. XIX. cap. III.

25 §. In magnis tamen viris quandoque etiam minutias commemorare conducit.

Fecit hoc in Apollonio suo Damis: eoq; nomine reprehensus, argutè respondit* de mensis Deorum, analecta* Philost.
quoque sedulo colligi debere, ne am- lib. I. c. 4.
brofz illius aliquid depereat.

26 §. At cavendum tunc, ne exigua quæ sunt, immodicè extollamus. Satius enim est, ut quæ parva sunt, contenti simus attigisse, dum id prudenter, et loco suo fiat.

Siquidem plus valet verbum prudenter dictum, quàm omnes puerilium hyperbolarum ineptiæ.

27 §. Tercium est, ut non tam confectè
ment

mur laudes multis competentes, quam proprias, aut communes cum paucis. Vel saltem posterioribus his magis immorabimur. Interim concessum est, presertim si argumentum jejuniis sit, atque aridius, excurrere in locum communem, ac hypothesin transferre ad thesin.

Ut si in encomio formolæ, aut castæ, laudes bonum formæ, vel castitatis. Aut si in laudatione artificis extollas artem, quam exercuit.

28 §. *Etiam digredi interdum licet, vel in descriptionem aliquam, vel alienius reprehensionem.*

Ut si describas urbem, aut regionem, cui quis præfuit; aut Senatum, cujus quis pars fuit; aut Academiam, in qua docuit. Item si reprehendas, aut eos, qui extollunt laudè indignos, atque ita fidem adimunt aliis etiam vera dicentibus: aut eos, qui occupantur in laudandis illis, quos nemo vituperat, aut quorum nomen satis est clarum: aut qui reprehendunt eos, quos ipsi laudandos suscepimus: aut qui vitio laborat

rat contrario virtuti, quam in aliquo prædicamus: quæ collatio multum facit ad exaggerandum. Huiusmodi digressionum exemplum non unum suggerit Isocrates in laudatione Helenæ, & Busiridis. Ac poëtæ multò etiam hac parte sunt liberiores, non in laudationibus modò, sed quodcumque materia exilior est. Quomodo Maro in Culice minimum habet de culice, longeque maxima carminis pars consumitur in laudibus vitæ rusticæ, arborum descriptionibus, inferorum argumentis. Et Catullus, Carm. de nuptiis Pelei ac Thetidis, minimum agit de nuptiis, ac totus propemodum est in descriptione pulvinaris, querelis Ariadnes, & carmine Parcarum. Sed huiusmodi non exiguum in imitando iudicium desiderant.

29 S. *Et hæc de laudatione personarum ex quibus simul cognoscere est, quomodo institui debeat persona vituperatio: quippe ubi omnia debeant inverti.*

Nempe iisdem ex locis petitur, & laus, & vituperatio personæ; quod luculento illustrat exemplo Emporius, Rhetor antiquus. Verba ejus, etsi dictio
 B duriuscula

duriuscula sit adscribam:

I. Si dicemus in *Casarem*, laudabimus à genere quòd Romanus, quòd patricius fuerit, quòd, usq; ab *Eneâ*, & *Julii* gente, descenderit.

Vel si reprehendetur, quòd nihil ad laudem attineat ipsius, si urbe magnâ, aut genere nobili, procreatus, si originem suam vita flagitiis coinquinaverit.

Quaquam mihi videtur hac mentio generis tota parcius esse augenda, cum in cuiusquam potestate non sit, quemadmodum natus sit: sed usurpanda potius ex intervallo, & pro opportunitate. Alioquin & hoc in vitio contrahemus, ut in diversis materiis uniformiter auspicemur.

II. Exin nomen tractabitur, quòd *Julius* à familiae suae principe ipso, *Julio*, sit nominatus, & *Cesar*, ex eo, quòd *Julio Vero*. ni majorum suorum, hoc nomen adscriptum *Servius in* sit, occiso in acie elephanto, quæ *Cæsar* voca-
Æn. I.* cabatur†.

Vel contrà irridebitur tam vane appellationis assumptio; quando æquè sit nomen hoc totum falsum, ferum, abortivum; cum ipsi, qui defunctorum matrum uteris exsecantur, *Cæsares** nominentur. Sed hoc ipsum omne nimium remotum est, ac penè ridiculum, & tale certè, ut

† *Spartianus in* *Æ.*
lib. 7. cap. 9.
Servius in
10. Æn.
Nonius,
Isidorus
lib. 9. c. 31

rare

raro persona reprehenduntur, in quibus [†] causae nominum mereri [†] possumus. Ac si quid est, quod de Cicerone, quod de Casare, quod de Servilio forte dicatur: nescio quid praebeat disputationis nomen Numa, Gracchi, Pisonis *, Cethegi.

III. Sequitur educatio, quam hoc pacto preferimus in Casare, ut illum, cum esset puer relictus à mortuo patre, dicamus cum matre vixisse; quae in eo hoc diligentior, ac severior fuerit, quod in illa sola manserit etiam patris officium.

Aut è contrario non probabimus educationem in contubernio mulieris, et matris.

IV. Item ab institutione, quam plurimum in facundia & discendi studio fuisse probet, & quod primum est gloriam è forensi praestantia consecutus [†].

Itemq; culpabitur, quod adeò non adeptus sit formam oratoriae facultatis, ut eum Gracae exornationis expertem fuisse manifestum sit.

V. Hinc forma corporis predicabitur, tanquam eminens, & decora. Hinc dicetur, ejusdem bonum pudicitiae prostitutione violatum, quam Nicomedi subjecerit, Bythyniae regi.

VI. Tum facta omnia, quaecunq; poterunt, in partem utramq; ducentur. Dicetur

[†] Fort. leg. invenire, vel mereri. more seculi illius dicit, prosequi.

* De Pisonis nomine non videtur minus dici aliquid posse quam Ciceronis. Nam uti hoc à Cicere, ita illud à Pisonis. Vide Plin. lib. 18. cap. 3. [†] Ita hic scribere

malui, ubi vulgo apud Emporium legitur, Et quod prima & gloria, & forensis praestantia consecuta.

enim accusatione Dolabella famam magna eloquentia consecutus.

Negabitur eandem meruisse, cum is quem accusabat, evaserit.

VII. Dicetur honoribus per ordinem functus esse.

Intenditur & quaesturam crucentiam, & praturam habuisse turbulentam, adeo ut senatus consultis notaretur.

* Apud

Emporium
est hostili-
ter usus:

unde feci,
hostili ter-
rore usus.

Vel scripse-
rat, hostili
vi usus. Ni-

si magis
placet, post
hostiliter

deesse vi-
ribus, vel
simile ali-

quid.

VIII. Dicetur consul fuisse popularis, & benignus in plebem, qui etiam agros putaverit dividendos.

Idem; & cum collega dissensisse, & hostili terrore * usus in eundem, & contra morem majorum in perferendis seditionibus perseverasse.

IX. Gessisse illum bella magnifica, pertinebit ad laudem; uti Gallias subegisse.

At in eodem ipso objicietur, quod eadem provincias, non civili modo, nec more majorum, decerni sibi per quinquennium laboraverit, & quod tempore potius, quam virtute, superaverit.

X. Bellum civile quod gesserit, inimicis illius objicietur. Clementia vero ejus in eodem adeo memorabitur, ut appareat illum minimè arma voluisse.

Contra, nullam unquam fuisse causam tam magnam, qua illum impellere ad bellum civile debuerit.

Ut

Ut maximè in eo lenior fuerit, non posse videri bellum clemens esse, quod tale sit.

XI. Mors quoq̃ atrox, & impia, & tanquam ipsis rebus humanis luctuosa: & tamen ex hoc honesta dicetur, quòd sit occisus in curia, & manibus senatorum.

E diverso hostem humani generis, & tyrannum civitatis, dignum sceleribus suis tulisse supplicium, multis vulneribus trucidatum, & in ipsa Pompeiana curia, tanquam Pompeii manibus, jugulatum.

XII. Postea verò declarabitur, quàm commota illius morte res publica; quàm planè status civitatis eversus; quàm denique ipsis percussoribus suis malo fuerit illud parricidium peregisse.

Item contrà usq̃ eo illius exitum fuisse optabilem civitati, ut penè placuerit, ejusdem acta rescindi, & hostem judicari, qui eadem tuebatur.

Ad hoc felicitas, quæ in illo potest facile laudari, extenuabitur eo, quòd liberos non habuerit.

30 §. Nunc videamus de laude & virtuperatione FACTORUM; quæ cum personarum demonstratione conjuncta est, quia etiam in facti laudatione persona à facto laudatur. Locorum
autem,

autem, unde laus petitur, alii quidem sunt probationis, alii verò amplificationis.

31 §. *Loci prioris generis sunt, honestum, utile, difficile. Honesti quatuor sunt partes: decorum, quod personam decet; legitimum, quod legibus & consuetudini est consentaneum; justum sive æquum, quod est pium in Deum, atque homines; gloriosum, quod cum egregia nominis fama est conjunctum.*

32 §. *Utilis gemina est ratio: vel enim prodest adferendo aliquid boni; vel depellendo aliquid mali.*

33 §. *Difficilis natura ex facili cognoscitur: facile verò est, quod sine magna labore, aut sumptu, & brevi tempore confici solet.*

34 §. *Loci amplificationis sunt octo. Nam ad facti laudem pertinet, quod quis primus fecerit, vel solus, vel cum paucis, vel precipuè, vel tempore maxime necessario, vel saepe, vel rem spectantem imprimis laudem civitatis, vel quòd eo novos acquisiverit honores.*

35 §. *Nec propterea singulis ex locis istis argumenta semper peti debent; sed otiosa rescindere oportet.*

Exemplo

Exemplo esto Lucretiæ factum, propter illatum stuprum se interimentis. Laudare hoc factum possumus, partim ab honesto, partim ab utili. Ad quæ hæc argumenta referuntur.

I. Quia, quod fecit, castam decuit fœminam. Nam cum eam oporteat omnia metiri honestate; minimè decuisse, ut illatam pudicitia suæ vim contemneret, aut dolorem violati pudoris ferret: sed post huiusmodi maculam, quâ nulla fœdior esse posset, è vita potius excedere debuisse, quàm ut deinceps vel purissimam Solis lucem adspiceret, vel in hominis casti oculos incurreret.

II. Quia facto suo ostendit, quanti facere oporteat castitatem: atque ita consecuta est illud, ne impudica ulla Lucretiæ se exemplo vivere posse dicat.

III. Quia mors non est è malorum genere, sed malorum finis: atque, ut è malis esset, tamen fortis animi non sit, expavescere eam, quæ sine ignominia, imo cum gloria est conjuncta. Cumque ea virtus etiam rara insit viro, tanto magis in fœmina sit prædicanda.

B4

IV. Quia

IV. Quia in malo tam gravi aliud per fugium, aut solatium, quæri non potuit, quàm mors. Nam honestius erat mori ut pudicam; quàm vivere, ut impudicam. Præsertim quando nemo sibi crastinum possit polliceri. Imò, cui grave haud foret, post jacturam pudoris, spiritum ducere, non crederetur invita esse perpeffa. Et poterat Tarquinius, ut adulterorum sunt mores, culpam omnem derivare in Lucretiam, quasi eà flagrantissimum amorem suum aperuisset prior. Nunc innocentiam ipsa, quam testibus non poterat, sanguine suo comprobavit.

V. Quia secuta est exemplum aliarum nobilium & fortium fœminarum, quæ gloriæ suæ hoc dederunt, ut injuriam, aut ignominiam, moriendo, vel vitarent, vel delerent.

VI. Quia fieri potuit, ut adulterinum semen visceribus hæssisset. Atqui expectandum non fuit, usque dum ex corruptore suo prolem conspiceret, quæ in matris ac familiæ viveret opprobrium.

VII. Quia atrocitatem illatæ injuriæ magis ostendit, cùm propter illam sibi conscivit mortem.

VIII.

VIII. Quia morte suâ dum vehementius ciet indignationem, simul viam patefecit ad vindictam publicam: quâ & tyrannus postea regno fuit exutus, & libertas parata est Romanis.

IX. Quia dum non pudicitiam solum vindicat fortiter; sed etiam ad auream libertatem viam munis feliciter: tum apud Romanos, tum etiam nationes omnes, nomen sibi peperit immortale.

X. Quia non erat, quod ultra caperetur dulcedine ac illecebris vitæ; cum jucundia illa castæ esse matronæ non possit post ereptum pudicitiae decus. Eoque nisi nunc sponte vitam ademisset sibi; postea poenituisset vivere, cum non esset tam gloriosum mori.

At idem factum *vituperare* si voles; fiet id argumentis istis ab inhonesto, & inutili petitis.

I. Primum, quia ratio, cur se interimeret, idonea non potest adferri. Nam libidini adscribi nequit, quod accidit invitæ: violatum erat corpus, sed animus fuit innocens: sufficit castitati bona conscientia.

II. Imò contra, cur parceret vitæ, cau-

42 PARTITIONUM ORATOR.

sa erat satis gravis. Nam iniquum est, ut quæ culpâ vacet, ea non se absolvat; sed nocentum afficiat supplicio.

III. Adhæc non tota erat sua; sed ex parte etiam patris, ac imprimis mariti. Nunc & patrem invitum carâ orbavit filiâ; & maritum optimum viduavit conjuge, animæ dimidio suæ: imò insuper dulcibus liberis matrem abstulit.

IV. Quid etiam quod ipsa erga Deum pietas avocare eam debuit à tam tristi proposito? Nam ideo Deus amorem vitæ indidit animis omnium, ut nequis deserat vitam, priusquam è statione suâ summus vocet Imperator. Quare si antè innocens fuit, saltem factò hoc in culpam, quam fugiebat, incidit. Atque est ea culpa tantò major in foemina, quantò sexus ille à ferro est remotior.

V. Nec, ut aiunt, animi firmi, sed impatientis potius fuit, manus sibi adferre. Sanè Romana mulier Tricipitini filia, eâ animi magnitudine esse debebat, ut fortiter ferret injuriam sceleris alieni, cum sapientis nihil sit præstare præter culpam.

VI. Adde quod neque honori, vel suo,

suo, vel suorum, satis est velificata. Nam suspicio hinc potuit oboriri, quasi pœnitentiâ stupri sponte perpeffi solatium sibi, ac perfugium, quæsierit in morte voluntariâ. Multa enim facilius in defunctam potuere confingi, quàm in superstitem.

VII. Præterea, si verè oderat corruptorem, seriòque ejus vindictam exposcebat: satius fuit expectare, usque dum supplicium de eo maritus, ac conjunctissimi, sumerent. Ita enim oculos suos pascere potuisset inimici pœnâ: nunc cruore suo animum ejus satiavit, cujus pœnis ipsa potuit exsultare.

VIII. Denique non commoda minûs, ac fortasse etiam facilior, & certior, ad vindictam hæc fuisset viâ. Nam superstes non semel, sed semper, cum suos, tum alienos, plorando, obtestando, ad ultionem vehementissimè potuit inflammare.

39 §. *Ad Res præcipuè referuntur, tum loca, sive naturalia, sive artificialia, tum animi habitus.*

35 §. *Prioris generis sunt regiones, & urbes: quæ ferè eodem tractantur modo, ac persona. Nam quod in perso-*
nis

nis sunt parentes, & praeceptores, id in
 his sunt reges, ac conditores: quod illis
 formae corporis, id hinc firmus: quod illis
 animi virtutes, id hinc fertilitas: quod
 illis actiones, praemiaque, id hinc in-
 colarum res feliciter gesta, ac per ea
 nominis claritas, & quandoque etiam
 privilegia, quae cives universi vir-
 tutis ergo à principe suo sunt adepti.
 Multum etiam ad gloriam addit, si
 cum aliis, seu regionibus, seu urbibus
 comparatio instituitur. Quod si terra
 aliqua parum fertilis sit: dicemus
 hoc incolarum augere prudentiam,
 eosque temperantiam docere. Vel etiam
 compensari illud situ loci: ut qui
 per commodum sit ad ea importanda,
 quibus solum hoc destituitur. Omnino
 autem ad duo potissimum capita
 in talibus respici solet, utilitatem, &
 voluptatem.

Brevis sed elegans, Campaniae lau-
 datio exstat apud Florum lib. i. cap. xvi.
 Omnium non modo Italia, sed toto
 orbe terrarum, pulcherrima Campaniae
 plaga est. Nihil mollius caelo: denique his
 floribus vernat. Nihil uberius solo: ideo
 Liberi Cererisque certamen dicitur. Nihil
 hospitalius.

hospitalius mari. Hic illi nobiles portus, *Gajeta*, *Misenus* & tepentes fontibus *Bajo*: *Lucrinus*, & *Avernus*, quaedam maris ostia. Hic amicti vitibus montes, *Gaurus*, *Faleruus*, *Massicus*, & pulcherrimus omnium *Vesuvius*, *Aetna* ignis imitator. Urbes ad mare, *Formia*, *Cuma*, *Puteoli*, *Neapolis*, *Herculaneum*, *Pompeii*, & ipsa caput urbium *Capua*, quondam inter tres maximas, *Romam* *Carthaginem*q; numerata.

Tarenti etiam huiusmodi laudationculam habes cap. xviii. *Tarentus*, *Lacedaemoniorum* opus, *Calabria* quondam, & *Apulia*, totiusq; *Lucania* caput, tum magnitudine & muris, portaque nobilis, tum mirabilis situ: quippe in ipsis *Adriatici* maris faucibus posita, in omnes terras, *Histriam*, *Illyricum*, *Epirum*, *Achaiam*, *Africam*, *Siciliam*, vela dimittit. Imminet portui ad prospectum maris positum urbis theatrum.

385. Posterioris verò generis sunt tum dianoëtica virtutes; ut sunt eruditio *Aristotelis*, eloquentia *Ciceronis*; tum morales; ut iustitia *Aristidis*, castitas *Iosephi*, vel *Hippoliti*. Sed raro huiusmodi argumentum tractat orator.

46 PARTITIONUM ORATOR.

orator. At sæpe in laudatione personæ aut facti, digreditur in locum communem, de hac, vel illa virtute, aut vitio.

Bifariam virtutis laus tractari potest: in individuo: ut si dicas de sapientia Solomonis: vel universè, quomodo sapientiæ laudem scripsit Aphthonius. *Theticam laudem* appellat Sopater. Prior modus propriè hujus loci est: quatenus nempe genus demonstrativum, in quo versamur, species est causæ, sive *ὑπόθεσις*, quæ est quæstio singularis. Verùm rarò usu venit, ut isto modo consideratum ab oratore tractetur. At sæpe contingit, ut in laude personæ, aut facti, digrediatur orator in locum communem, de laude justitiæ, clementiæ, fortitudinis bellicæ, eloquentiæ, vel aliæ virtutis. Itaque ut plene intelligantur ea, quæ ad personæ, aut facti, laudationem pertinent: etiam cognosci debet ratio universè extollendi scientiam, ac virtutem aliquam. Quam iccirco paucis hoc loco exponemus.

39 §. *Laus illa scientia, aut virtutis, universè*

universè spectata, petitur, tum ab honesto, quò refer quoque gloriosum, & alia, quæ suprà in facti laudatione attulimus: ab utili, quò necessarium etiam, ac jucundum, pertinet: tum à facili, vel difficili.

Exemplo fuerit jurisprudentia, quam laudat Cicero primo de Oratore: idque ex quatuor his locis:

I. A facilitate, quando ait: *Si ista esset cognitio juris magna, ac difficilis; tamen utilitatis magnitudo deberet homines ad suscipiendum discendi laborem impellere. Sed Scavola ipse dicere solet, nullius sibi artis faciliorem cognitionem videri.* Quà ratione verò facile hoc studium fiat, deinde ostendit.

II. A jucunditate. *Accedit, inquit, quo facilius percipi cognosciq, jus civile possit (quod minimò pleriq, arbitrantur) mira quadam in cognoscendo suavitas & delectatio.* Hinc docet, suavitatem illam inde provenire, quòd prodest multum ad notitiam antiquitatis, scientiæ civilis, philosophiæ moralis. Item quòd magnæ sit voluptatis, videre, quantum Romani prudentiâ præstiterint cæteris gentibus.

III. A

48 PARTITIONUM ORATOR.

III. A necessitate. *His, inquit, de causis dixeram, iis, qui perfecti oratores esse vellent, juris civilis cognitionem esse necessariam.*

IV. A dignitate, idque his verbis. *Jam verò ipsa per sese quantū adferat iis, qui ei præsunt, honoris gratia, dignitatis, quis ignorat? Et quæ deinceps sequuntur.*

40 §. *Et talis quidem est laudatio absoluta. Sed est præterea laudatio comparata; qua vel persona cum persona, vel factum cum facto, vel res cum re confertur; unumquodque alteri esse æquale, vel etiam præstare, ostenditur. Ut si compares Alexandrum Magnum, ac Julium Cæsarem; Rempublicam Romanam ac Venetam. Instituitur laudatio talis iisdem ex locis, quibus laudatio absoluta.*

Vide si voles, quæ de hoc dicuntur in Progymnasmatibus cap. de Comparatione.

CAP. V.

De Genere Deliberativo.

1 §. Sequitur *genus deliberativum* : *cujus orationes habebantur apud Romanos in curiâ : apud Græcos ad populum.*

Uade est, quòd genus hoc ab iis vocetur *ῥητορικόν* : quemadmodum &, quia ἐν ἐκκλησίᾳ, hoc est *concione*, fiebat; ideo iisdem dicitur ἐκκλησιαστικόν, q. d. *concionale*, sive, ut Agellius loquitur, *concionatorium*. Latinis rectè *suasorium* vocatur, non quâ ratione suadere est probare ; quomodo ea vox omnibus convenit causis: sed quâ significat consilium dare, ut aliquid fiat ; quomodo dicimur suadere conjugium, aut pacem.

2 §. *Materia in hoc genere sunt res contingentes, & posita in nostra potestate: & quidem, qua ad finem referuntur.*

De his enim, non de fine ipso, consultatur.

3 §. *Spe-*

- 3 §. *Speciatim autem, si causa sit publica, quinque sunt, de quibus, juxta Aristotelem, soleat institui deliberatio: vectigalia, bellum & pax, custodia regionum, ea quæ importantur & exportantur, & ratio ferendarum legum: quæ perspecta nobis esse oportet priusquam de consilio dando cogitemus.*

Optimè Tullius secundo de Orat. *Ad consilium de Rep. dandum caput est nosse Remp. Quæ verò in singulis quinque istorum scire debeamus, hoc ab Aristotele dilce in Rhetoricis*.*

* Lib. I.
cap. 4.

- 4 §. *At in causis privatis certa materies speciatim assignari non potest: cum totidem de rebus possis consultari, quos negotia in vita, & re familiari, occurrunt.*
- 5 §. *Loci in genere deliberativo ab Hermogene ponuntur sex. Primus est legitimus: quod petitur, tum à jure scripto, sub quo Christiani sacras quoque literas comprehendunt: tum à consuetudine.*

* In artificialis.

Sed hic locus magis est ἀτεχνόν*. Nam quid legitimum aliud est, quàm testimonium à lege? nisi quòd sub lege etiam

etiam consuetudo comprehendatur, quia legis vim habet.

6 §. *Alter locus est æquum, quo nomine continetur quoque pium. Huc igitur refertur, quod promouet cultum diuinum; quod parentum, affinium, civium charitatem spectat; ad hæc omne id, quo gratia bene meritis refertur; quodque ad disciplinam civitatis pertinet, ut quo improborum frenatur audacia; item quo bonis signum ad bene sperandum ostenditur, et quæ huiusmodi sunt.*

Alii primum secundamque hunc locum, atque adeò etiam quintum, qui, ut postea dicam, est à glorioso, honesti appellatione designant: non male quidem, sed ad usum tamen accomodatius est, si loca ista distinguantur.

7 §. *Tertius est utile, quod bisariam accipitur. Nam videndum est, tum quid futurum sit, si negotium suscipiatur; tum quid consecuturum, si negligatur. Ad prius pertinent, bonorum partorum conservatio, & non partorum comparatio; malorum presentium depulsio, & imminentium evitatio. Ad posterius*

posterius referuntur, bonorum partorum amissio, speratorum frustratio; malorum presentium continuatio, & imminentium certa expectatio.

Exempli gratiâ, si de arce propinquâ hostibus dedendâ consultetur, dissuadere eam poterimus octo his argumentis. Si arx servetur,

I. Commoditas portus retinebitur, & urbs tuta erit præsidio arcis, quæ in nostra sit potestate.

II. Etiam ex arce eâ propinquam hostium civitatem invadendi opportuna semper occasio fuerit.

III. Qui nunc contemnunt, atq; etiam insultant, illi, ubi videbunt constantiam animi nostri, formidare discent.

IV. Evitabimus quotidianam hostilis militis cursitationem ante urbis nostræ portas, & mala tot alia, quæ res ista secum trahere solet.

Sin arcem dedamus,

I. Amittetur commodus adeo portus: nec amplius arcis præsidio tuti erimus.

II.

II. Nec propterea pacem, quam aliqui sperant, cum hoste habebimus: aut saltem ea diuturna non fuerit.

III. Periculum quoque erit idem: ac paria, vel majora etiam damna nobis dabit hostis.

IV. Immo metus est: ne occasione primâ urbem vel armis, vel dolo capiat, ac tristem nos servire cogat servitutem.

§ 5. *Sub utili autem continetur necessarium: quod ita utile est, ut sine eo res nec esse possit: unde & nomen. Sed prius aliquid ἀπλῶς utile esse ostenditur: deinde docetur, non utile modò esse, sed etiam necessarium.*

Estque ingens hujus loci vis: multi enim animis sunt adeò legnibus, ut tum quoque, cum aliquid honestum, & utile esse, intelligunt; tamen, si res cum magno sit labore conjuncta, facilè terreamur. Apud tales necessitatis ratio est compendiosa ad persuadendum via. Ejusmodi est argumentum Ciceronis in IV Philippica: *Agitur enim, non quâ conditione victuri; sed victuri ne simus, an cum supplicio ignominiaq; perituri.*

9 §. *Etiā sub utili comprehendit Hermogenes jucundum, Nec peccant tamen, qui distinguunt.*

Nempe Hermogeni *utile* est omne id, quod propter aliud expetitur, sive id propter commodum fiat, quod propriè *utile* dici solet: sive ob voluptatem, quod à juvando *jucundum* appellatur. Porro hoc quoque argumentum multum eos movet, qui, etsi viderint honestatem cum utilitate esse conjunctam; molestiā tamen operis deterrentur. Ac propterea, cum quid ἀσφαλές utile, vel etiam necessarium esse, ostendimus: expedit, ut seorū quoque probemus aliquid esse jucundum. Ita dissidentibus, concordēs ut esse velint, suadebimus, non tantum, quia concordia inter fideles honesta est, atque etiam utilis: sed quia jucunda simul sit, juxta illud regii vatis: *Ecce quā bonum, & jucundum, fratres habitare in unum.* A jucundo etiam est argumentum illud Tullii lib. 3. epist. 11. *Hoc velim tibi persuadeas, si rationibus meis à te provisam esse intellexero, magnam te ex eo, & perpetuam voluptatem, esse caputurum.* Et hoc Annæ ad Didonem: *Solāne*

Psal. 132.

*Solâne perpetuâ viærens carpere iuventa,
Nec dulces natos, Veneris nec pramia
(nôris?*

10 S. Quartus locus est possibile. Frustra enim illud suademus, quod creditur fieri non posse. Ac propterea, si de hoc scrupulus animo hæreat, ante omnia eximi is debet. Sub possibili autem continetur etiam facile. Nam eorum, quæ fiunt, alia facile, alia difficulter fiunt. Facile verò aliquid fieri probatur ab occasione, & circumstantiis.

Cur autem non honesto tantum, ac utili, sed facilitatis quoque argumento pugnemus; liquet ex iis quæ diximus de jucundo.

11 S. Sed si quid difficile sit, eo magis huic rei incumbendum, dicemus: quando nihil magni, siue sudore, aut periculo, præstatur.

Huc pertinet vetus verbum, χαλεπὰ
τὰ ἔργα.

12 S. Quintus locus est gloriosum: quod planè eodem tractamus modo, quo utile. Dicimus enim, si res suscipiatur, gloriam presentem conservatum iri, nondum acquisitam posse comparari; infamiâ nos presenti liberatum iri, & imminens vitaturos. Sin secus à nobis fiat, infamiam presentem permansuram, imminens eventuram; presentem dignitatem amissum iri, nec speratam nos consecuturos.

13 S. Ad gloriam etiam pertinet, quòd idem fecerint alii, qui praeclarum eo nomen sibi pepererint. Sin nulli prae-verint, hoc ipsum ad laudem referemus, quòd primi, & soli, vel cum paucis, praeclarum facinus aggressuri sumus.

14 S. Sextus locus est eventus: qui dilemmate instituitur. Ostenditur enim, in utramvis partem res cadat, utilitatem nos, ac gloriam propositam, adepturos. Ac locus iste recensetur postremus, non quia ceteris sit levior; sed quia plerisque omnibus est firmior.

Porro ex universis locis istis in una eademque

eâdemque causâ perî possunt argumen-
ta. Ut in causa illa, an Pompeius bello
sit præficiendus Mithridatico. Ad hoc
enim suadendum, conducit argumen-
tum à *legitimo*: ut cum Cicero ostendit,
non esse contra consuetudinem, ut om-
nia ad unum deferantur. *Ab aqno* item,
quia justum erat, ut debitus honor tri-
bueretur Pompeio. *Ab utili*, quia hæc
res prodesset ad conversionem vecti-
galium, & defensionem sociorum.
A possibili, quia etsi bellum erat difficil-
limum, utpote in quo se conjungerent
duo reges potissimi, ab eo tamen con-
fici posset, qui tot, & tanta, terrâ ma-
rique gesserat, quot quantaque in ora-
tione Manilianâ commemorantur de
Pompeio. *A glorioso*, quia Romani eo
ex bello maximum sibi decus, & hono-
rem erant reportaturi, ac deleturi infam-
iam sibi à Mithridate antea iniustam.
A eventu, quia siue Romani Mithrida-
tem vincerent, siue non vincerent, utile
& gloriosum sit futurum Romanis cõ-
tra eum bellum suscepisse.

15 S. *Quemadmodum verò in genere
demonstrativo ei qui personam aut
factum aliquod laudat, digredi liceo*

in locum communem: ita in genere deliberativo non raro fit, ut hypothesis transferatur ad thesin. Eaque res, tum ad probandum, tum ad amplificandum, plurimum valet.

E. G. Si quaestio fit specialis ac finita, an Lacedæmonii urbem suam, Persis adventantibus, cingere debeant muris: licebit universè agere de quaestione hac, an urbes muris cingere utile sit.

16 §. Caterùm ut argumentis magis abundemus, tum in thesi, tum in hypothesis tractandâ, meminisse ejus oportet, quod superius dicebamus*, præter locos Rhetorum speciales, etiam consuli debere locos Dialecticos. Ex quibus in hoc genere maximè isti frequentantur, locus à proprio adjuncto, ab effectis, ab antecedentibus, connexis, consequentibus, à majori vel minori, à contrario, ab exemplo, à testimonio. Dicere autem vix potest, quantâ in persuadendo vim habeant exempla. Interim videndum, ne ita hac cōdensemus, ut istis penè solis constare videatur oratio. Curandum etiam, ut exempla
illa

* Cap. 2.

§. 30

illa similia sint. Neque enim aut tyranni, bonorum regum; aut plebei, Patrum moventur exemplis.

Pleniùs hæc declarat Theo de Thesi tractans. Nam primùm agit de locis specialibus: ut sunt honestum, sive laudabile & gloriosum, quod petitur è loco Dialectico proprii adjuncti: item utile, & jucundum quorum utrumque partim ad adjuncta propria, partim ad effecta pertinet: adhæc necessarium, quod utilis species est: nec non facile, quod ex circumstantiis adstruitur. Ibi dem monet, ad locos istos etiam pertinere, quod tale, ut tutus præstare possit, quodq; in causa futurum sit, ut res meliores fiant; quod ejusmodi, ut, nisi fiat, pœnitentia sit consecutura; neq; facile, quod neglectum fuerit, compensari possit. His ita expositis, de generalibus Dialecticorum locis ista subjungit. *Contrario autem sic: Nam si contrarium fieri non debet, hoc fieri debebit: & contrarium si turpe, hoc honestum erit: & si inutile illud, hoc utile: & contrarium si injucundum, hoc jucundum. Ac eodem modo à simili quoque. Si enim appetendum est simile, utique & hoc. Itidem à minore,*

& à Majore: & à parte, & à fine, cujus
 ratione aliquid appetitur. Si enim finis
 expetendus est, etiam id quo ad illum per-
 venit, appeti debet. Post hac, ex iis, qua
 res continet: ut quòd multa complectatur
 honesta, aut utilia, aut jucunda. Tum &
 ab antecedentibus negotium, & ab adjun-
 ctis, ac deniq; à consequentibus quoq; ar-
 gumenta ducemus. Quod si quis jam ma-
 jores fecerit progressus, is in singulis locis
 supradictis arcesset quoq; testimonia vi-
 rorum illustrium; uti poëtarum, politico-
 rum, philosophorum. Nec non & historia,
 si quæ congruunt, cū iis, quæ memorantur,
 referenda erunt: haud sparsim tamen, nec
 remere; sed ita ut amplificatione institua-
 tur oratio, adductis exemplis, primū eo-
 rum, quæ singuli privatiq; egerint: deinde
 quæ princeps, aut rex; postea, quæ civitas,
 postremo, quæ in totis regionibus, aut gen-
 tibus extiterint. In quo & hoc cavebitur
 ne oratio historiis, poematisve repleatur.
 Hæc de Thesi quidem dicuntur à The-
 one: sed par ratio est in hypothesi. So-
 lum hoc hypothesis differt, quòd argu-
 mentis Theseos universalibus aliquid
 superaddat ex accidentibus personæ,
 vel rei singularis, de qua consultatur, ut
 ita generalia ad individuum, ac certas
 loci

loci & temporis circumstantias restringantur. Quamobrem & huic generi deliberativo non parùm lucis accesserit ex iis, quæ in Progymnasmatibus de Thesi dicuntur : & vicissim ex iis, quæ nunc adduximus, illa de Thesi accipient lucem.

17 §. *Quemadmodum autem in genere demonstrativo præter laudationem absolutam, altera etiam est, quæ comparata vocatur : ita quoque in genere hoc deliberativo, interdum quaritur absolute, ecquid honestum sit, aut turpe ; utile, an inutile : interdum comparatè, utrùm utilius, honestiusq; sit. At quomodo unum altero utilius, vel honestius esse, probetur : constat ex iis, quæ in Topicis de Comparatione docentur.*

Ubi Aristoteles * monet, id quod * 1. 1. Top.
diuturnius ac stabilius est, item quod . 1. & bel
sapientioribus probatur, aut quod melioribus artibus paratur, aut quod per se & simpliciter bonum est, aut quod melioribus, & honoratioribus inest, aut quod majoris boni causa est, & similia omnia, præferri illis, quæ non sunt hujusmodi.

62 PARTITIONUM ORAT.

18 §. *Imò interdum fit, ut ex unâ parte consilii honestas, ex alterâ pugnet utilitas.*

Vt si deliberet Scipio, num in Italia permanere, an in Africam cum exercitu transmittere velit. Nam utile videbatur, si classem in Africam transveheret: sed turpe esse dicebatur declinare Hannibalis præsentiam, atque vastandam ei Italiam relinquere.

19 §. *In ejus generis questione, si, quod utile est, suademus, præcipuè laborabimus, ut hoc probemus: deinde ostendemus, etiam honestum, vel saltem non inhonestum, esse. Sin pro honesto pugnemus, hoc prius, quantum possumus asseremus: ac deinde etiam, utile id esse, vel saltem non inutile, demonstrabimus.*

Monet idem quoq; Emporius, præceptis de specie deliberativâ.

20 §. *Quod si negotium nobis sit cum iis, qui honestate parum moveantur, imò nefandum aliquid in animo habeant, ac tale hoc esse ipsi sciant: magnâ omnino*

nino prudentiâ opus est, ut apud quos dicimus, seriò nos succurrâ tangi arbitrentur. Sanè convitiis nihil proficiemus : neque enim consilia illorum moramur, à quibus nos credimus contemni.

Atque hæc sufficiant de genere deliberativo. Cui subjiuntur quoque, oratio petitoria, consolatoria, ac quædam aliæ. Sed quomodo hæc debeant tractari, libro proximo commodiùs ostendemus.

CAP. VI.

De Genere Juridiciali, ac
universè de statibus.

- 1 §. Generis *magis*, sive juridicialis, loci variant pro statuum varietate.
- 2 §. Status, qui Græcè *στάσις*, est questio ex primâ causarum profectione proveniens.
- 3 §. Habet autem locum in omnibus causarum generibus : sed hic de eo imprimis

64 PARTITIONUM ORAT.

mis tractabimus, quâ pertinet ad genus Juridiciale.

4 S. Nascitur verò ex accusatoris intentione, quæ Græcis ἐγβολὴ vocatur, & defensoris depulsione, quæ iisdem est ἀντεγβολὴ. Cetera quæstiones dicuntur incidentes: inter quas primum sibi locum vindicat τὸ κερύδαρον, sive judicatio.

5 S. Resultat κερύδαρον ex ἀντίῳ, sive ratione defensoris, & συνέχοντι, sive continente, hoc est accusatoris firmamento.

Exemplo hæc illustrabo: Clodianorum intentio est, Clodium occidit Milo. Milonis depulsio est, Occidi, sed jure occidi. Status est, Iurene an injuriâ, Clodium occiderit Milo. Ratio Milonis est, Insidiatorem jure licet interficere. Continens, sive firmamentum Clodianorum est, Clodius non struxit insidias, nec fas est occidere civem indemnatum. Judicatio est, An Clodius Insidias struxerit Miloni: &c, An quapiam de causa interimî possit civis indemnatus.

Quod si hinc syllogismum extruamus, cognoscemus, statum incidere in conclu-

conclusionem, judicationem, in assumptionem.

E. G. Infidiator jure interficitur.

Clodius fuit infidiator.

Ergo jure interfectus est.

Status est, an Clodius jure sit interfectus, quod conclusione colligitur: Judicatio an fuerit infidiator, quod in assumptione ponitur. Nec id tantum in Juridicali; sed in aliis etiam causarum generibus locum habet. Ut in deliberativo: Magno & necessario bello præfici debet optimus imperator: Bellum Mithridaticum est magnum & necessarium, & Pompeius est optimus imperator. Ergo Pompeius est præficiendus bello Mithridatico.

Estque hic primarius syllogismus orationis pro lege Manilia. Ac status in ea est, an Pompeius sit præficiendus bello Mithridatico. Judicatio, an Mithridaticum bellum sit grave adeò: item, an Pompeius tantus sit Imperator.

Item fit in genere Demonstrativo, cujus species est gratiarum actio. Ut oratione pro Marcello: ea est Cæsaris maxima laus, quæ etiam superat gloriam armis partam. At hæc laus, quam consecutus est ignoscendo M. Marcello,

66 PARTITIONUM ORATOR.

superat gloriam armis partam. Ergo hæc est maxima è Cæsaris laudibus. Ubi itidem conclusio statum indicat, assumptio iudicationem.

6 §. *Status est quadruplex, Conjecturalis, Finitivus, Qualitatis, & Quantitatis.*

Ex quibus malè vulgò prætereunt statum Quantitatis.

7 §. *Status conjecturalis est, quo queritur, ecquid fiat, factum sit, aut futurum.*

8 §. *Finitivus est, quo de nomine rei conquiritur.*

9 §. *Qualitatis status est, quo queritur, quale sit factum.*

10 §. *Quantitatis dicitur, quo de magnitudine rei disceptatio est.*

Ita conjectura est, an Cato, cum de conjuratis disceptaretur, omnium se opposuerit sententiis. Finitivus est, sic ne ea constantia dicenda, an pertinacia. Qualitatis, num laudabile id fuerit factum, an non. Quantitatis, an singularem eo laudem mereatur.

11 §. *Est*

II §. Est autem unius orationis interdum simplex, interdum multiplex status.

12 §. Simplex, ut si haud aliud quaratur, quàm jure ne, an injuriâ, Clodium occiderit Milo.

13 §. Multiplex verò, vel est ejusdem generis, vel diversorum.

14 §. Ejusdem, ut cùm quaritur, an Verres pecuniam acceperit à Leonida, ab Apollonio, & à Mamertinis. Est quippe hîc triplex conjecturalis.

15 §. At diversorum generum est, cùm quis fatetur, se interemisse hominem; at non spoliâsse pecuniâ. Prior enim est status Qualitatis; posterior Conjecturalis.

Nam priori quæstio est, an, qui fatetur se interemisse, jure interemerit: Posteriori, an spoliaverit alterum.

16 §. Caterùm, quot modis variat status, totidem & judicatio distribuitur. At utriusq; eadem est tractandi ratio.

Itaque deinceps, idque non sine veterum

68 PARTITIONUM ORATOR.

terum exemplo, laxius status voce
utentes, sub eâ etiam judicationem
comprehendimus, atque adeo quamvis
questionem incidentem. Par enim om-
nium ratio est, ut diximus.

CAP. VII.

De Statu Conjecturali.

1 §. Status conjecturalis ita dicitur,
quia conjectandum est judici, numquid
factum sit. Idem alio nomine inficialis
vocatur, quia reus hîc solâ se inficia-
tione tuetur.

Unde liquet, ratione judicis *conjectu-
ralem*; ratione rei, *inficalem* nuncu-
pari.

2 §. Status hîc vel ἀπλῶς querit de facto:
ut, an * Cælius parârit Clodiæ vene-
num: vel cum modo; ut, esquid eo
animo factum sit: quale fuerit, cur
quis flevit arcem contemplatus.

* Apud
Cic. pro
Cæl.

Habet etiam distinctio hæc locum;
quatenus

quatenus status iste deliberativo generi
inservit. Ut quando, quid facto opus
sit, constitui debet pro animo hostium,
qui, cujuscumque sit, conjecturâ est inda-
gandum. Ita vel citra modum quæri
potest, an princeps quispiâ, qui hostili in
nos animo est, exercitum conscribat : vel
cum modo, hoc pacto, utrum id faciat,
ut bellum inferat nobis.

3 §. Est item status hic, vel simplex, vel
comparatus. Simplex est, an Roscius
occiderit patrem : item, an Milo infi-
dias struxerit Clodio. Comparatio
autem fit hoc pacto: Rosciusne patrem
occiderit, an qui accusant: Clodiusne
Milo infidias struxerit, an Milo
Clodio. Tractandi ratio utrobique
eadem est.

4 §. Esse verò aliquid factum, trifariam
probat. Primum quia quis voluit,
& potuit.

Conjungit utrumque poëta, ut o-
stendat Helenen à Theseo violatam
fuisse *.

* Ovid. e-
pist. Oenoc-
nes ad Pa-
ridem.

A juvene, & cupido, credatur reddita virgo?

§ §. Voluntas

70 PARTITIONUM ORATOR.

5 §. *Voluntas probatur partim à causis antecedentibus factum, partim à signis voluntatis.*

6 §. *Causa antecedentes sunt, vel impulsiva, vel ratiocinativa.*

7 §. *Impulsio affectiones comprehendit, quæ causa efficientis locum obtinent: ut sunt ira, odium, amor, inimicitia, invidia, &c.*

Ita verisimile est, nos iis malè velle, qui aut majoribus, aut nobis, aut amicis malè fecerunt.

8 §. *Ratiocinatio petitur è causis finalibus, ut à spe commodorum.*

Incommodare enim illis homines solent, quos ubi damno affecerint, honore vel opibus augentur, aut voluptates suas faciliùs possunt explere. Uti & quando, damnum aliis dando, gratificantur, sive amicis, sive iis, quibus sunt admirationi, sive amoribus ac deliciis suis, sive dominis, sive illis in quorum sunt potestate.

9 §. *Tractatur locus hic ab utili octo istis modis, quos assignavimus in genere*

HERE

nere deliberativo.

Nam quibus argumentis in suadendo ostendimus, utile aliquid esse : iisdem in accusando monstramus, utilitatem redundasse ad reum, ac propterea illud, cujus arguitur, facere voluisse.

10 §. *Huc etiam pertinet, quando majus est emolumentum, quam damnum.*

Nam facile peccant, quibus injuria lucro est : at pœna ignominiae duntaxat.

11 §. *Item cum quis opinatur, nihil se damni amplius facere posse.*

Ut qui bona nulla habent, quæ amittant ; aut qui existimationis suæ jacturam jamdiu fecerunt.

12 §. *Sed imprimis magnum præbet voluntatis argumentum impunitatis spes. Nam injuriam facere solent, qui fore sperant, ut facinus lateat : vel, ut latere non possit, pœnas tamen effugere se posse ; vel saltem efficere, ut*
pœna

*pœna differantur in longum tempus;
aut leviores irrogentur, quàm lex
imperat.*

Fore, ut facinus lateat, credunt illi, qui antehac flagitia sua occultarunt sapius; quique à criminis suspicione videntur longius abesse: nec enim facile creditur, ab inermi occisum armatum: vel à paupere, & deformi, commissum esse adulterium, præsertim cum divite, & formosâ: vel prodere aliquem voluisse Rempublicam, in quam cum sua, tum majorum, multa magnaue merita extarent.

At vel nunquam, vel serò, vel non ita graviter, pœnas se subituros arbitrantur, quibus antehac deliquisse impune fuit: quique facundiâ pollent, aut qui iudices habent sibi addictos, aut corrumpere eos possunt, aut amicos habent potentes.

Nec ex nobis tantum, aut nostris, impunitatis fiduciam concipimus: sed etiam ex conditione eorum, quos læsimus. Ut si negotium sit cum iis, quos multi oderunt, aut quibus invident multi, aut qui eodem injuriæ genere afficere alios solent; quales, etiam
habiti

habiti indignè, dignam tamen retulisse mercedem existimantur. item si amicitia iis juncti simus, quos læsimus. nam rarò amici litem intendunt, eò quod communium ferè amicorum interventu iræ ac jurgia sopiantur. item quibus non expedit litem prosequi : ut sunt peregrini, & qui victum suâ sibi parant industriâ, nam tales faciliè transigunt, & pauxillo placantur. item quos ea pudet referre, qui injuriam acceperunt. nam quotusquisque eorum, qui verè possint, commemorare velit, stuprum esse illatum filia suâ, vel uxori? item si vulgò judicetur levis esse injuria, & quam ignoscere omnes soleant, nisi qui lites ferere amant : item qui inertes sunt, ac desides, quia judicio eos experiri piget : quique sunt verecundi, quia tanti illis pecuniæ non sunt, ut propterea judicio contendant : vel qui ab aliis injuriâ sunt affecti, nec eos in jus vocarunt. similiter enim erga nos animatos fore speramus. vel qui infamia laborant : nam istis non creditur. item qui dicendo nihil valent, aut qui amicis destituuntur, & si qui his similes sunt.

13 §. *Cum verò diversi sint hominum mores : ut facilius fidem inveniamus, ob oculos poni debet qualitas personæ, sive ingenium hominis, tum ejus, qui injuriam fecit, tum qui illa est affectus.*

De isto judicamus ex *natione*; quia moribus aliis Græci sunt, quàm Barbari; Itali, quàm Germani: deinde ex *genere*, quia liberi majorum similes esse solent: tum etiam *sexu*, quia non eodem modo judicant fœminæ, ac mares: item *educatione*, quæ plus etiam, quàm genus, potest: præterea *habitu corporis*, quia in formosa facilius creditur adulterium, in robusto violentia: insuper *vita antea acta*, ubi consideratur, num quis in idem antea delictum inciderit, aut suspicionem ejus saltem: nec non ex *etate*, quia alia aliis annis conveniunt: item ex *amicis*, quibus quis utitur: tum autem ex *vita genere*, cum dispar ratio sit agricolæ, ac militis; mercatoris, quàm philosophi: deniq; ex *studio*, sive pecuniæ, si sit avarus; sive voluptatis, si sit luxuriosus; sive honoris, si sit ambitiosus.

14 S. Præter causas voluntatis, etiam signa ejus considerantur: cujusmodi sunt dicta factaq; alicujus.

Ut si quis minatus fuerit eadem.

15 S. Et hæc de loco voluntatis. Facultas autem probatur ex circumstantiis, tum persone, tum rei. Ex persone circumstantiis id trifariam fit: nempe pro triplicibus bonis, animi, corporis, & externis. Itaque hæc considerantur vires corporis, animi promptitudo, copia, opes. At rei circumstantiæ sunt, locus & tempus, quæ occasionis nomine comprehendimus: item alia, quæ ad naturam rei pertinent.

Exempli gratiâ, Potuit hic alterum occidere, quia validior fuit, & armatus, & habuit locum opportunum, sylvam, & tempus idoneum, nocturnum. Estque utile hæc considerare, quos lædere sit in proclivi. Sanè magis sunt obnoxii injuriæ, qui longè absunt, eò quòd tardè pœnas sumant: quàm qui prope habitant, quia vicinitas loci facilitatem inferendæ injuriæ adfert: qui parum sunt cauti, quia sua non custodiunt: qui amici
sunt

76 PARTITIONUM ORAT.

sunt, quia sibi non cavent : quos nunquam antea violavimus, quia non metuent sibi : quos crebrò violavimus, quia tales non ultrà se læsum iri putant : & alii similes istorum. Atque hæc de ratione primâ, quæ voluntate, & facultate, tanquam partibus, constat.

16 §. *Altera conjecturam adstruendi ratio petitur à facti signis. Quæ triplicia sunt, alia antecedentia, alia concomitantia, alia consequentia.*

Ita cædem alicujus minæ antecedunt, comitatur clamor, consequuntur fuga, pallor, aliaque. Sed signorum istorum haud par ratio est. Nam signum antecedens, (ut quòd quis cædem sit comminatus) potius voluisse probat, quàm fecisse : unde & in voluntatis locis superiùs reponebamus. Ex iis autem, quæ facti sunt circumstantiæ, vel effecta, non solum voluisse aliquem, sed etiam fecisse, colligitur. Ut si dicatur quis, post horrendum in ædibus exauditum clamorem, statim se proripuisse domo ; ac pallentem & consternatum reprehensum esse in fuga.

17 §. Tertia asserendi ratio est per testes, rumores, tormenta, & similia.

De quibus in locis ἀτιχνοῖς *dicemus. * In artificialibus.

18 §. In defensione autem hac omnia refelluntur. Quae enim adducebantur ad monstrandum aliquem voluisse: ea aut vera esse negabimus, aut contendemus esse levia adeò, ut ex illis de re tanta non debeat judicari.

19 §. Sed imprimis magnam habet vim τὸ ἀπίθανον, sive incredibile: ut cum dicitur, fidei absonum videri, id voluisse aliquem loco temporeq; alieno, qui id saepe potuerit occasione multis partibus meliori.

20 §. At facultatem defuisse ostendimus, quia non illae nobis suppetant vires, aut quia non fuerit locus opportunus, aut tempus idoneum. Quod si facultatem fuisse, negari non possit: insistemus argumentis, quibus non voluisse comprobetur.

21 §. Pleraq; etiam signa, tam à reo, quam àctore adducta, non difficulter eluduntur. Ut, si pro reo adferatur, quòd non extimuerit: dicet adversarius, secum fuisse præmeditatum omnia,
 eoq;

*eoq; locutum confidentius. Sin actor
extimuisse dicat; atq; id facinoris pa-
trati argumentum esse volet: dicere po-
terit, non se peccati conscientia, sed pe-
riculi magnitudine, territum fuisse.*

Illustre conjecturalis statûs exem-
plum habemus in Milonianâ. Nam etsi
principalis status sit, jurène Clodium
occiderit Milo: tamen incidentem
hunc: num Milo insidias struxerit Clo-
dio, ita luculentè tractat, ut status is vi-
deri possit principalis.

Clodium verò Miloni fuisse insidia-
tum, ostendit Cicero variis argumentis:
ac primum iis, quæ à voluntate ducun-
tur. Inter ista primum obtinent locum
causæ ratiocinativæ. Has tractare inci-
pit mox post Narratianem. Ipsum audi-
amus Tullium: “ Quonam igitur pa-
“ cto probari potest, insidias Miloni fe-
“ cisse Clodium? Satis est quidem in illa
“ tam audaci, tam nefaria bellua, docere,
“ magnam ei causam, magnam spem, in
“ Milonis morte propositâ, magnas utili-
“ tates fuisse. Itaq; illud Cassianum, cui
“ bono fuerit, in his personis valet: etsi bo-
“ ni nullo emolumento impelluntur in
“ fraudem, improbi sæpè parvo. Atqui,
“ Milone

Milone interfecto, Clodius hoc asse-
 quebatur, non modo, ut prætor es-
 set non eo consule, quo sceleris nihil fa-
 cere posset: sed etiam, ut his consulibus
 prætor esset, quibus, si non adjuvanti-
 bus, at conniventibus certè, sperâsset se
 posse rempublicam eludere in illis suis
 cogitatis furoribus: cujus illi conatus,
 ut ille ratiocinabatur, nec si cuperent,
 reprimere possent, cum tantum bene-
 ficium ei se debere arbitrarentur: & si
 vellent, fortasse vix possent frangere
 hominis sceleratissimi corroboratam
 jam vetustate audaciam.

Post ista excurrit orator, ut invidi-
 am conflet adversario. Quam digressi-
 onem claudit illis verbis: *Non modo
 igitur nihil prodest, sed obest etiam P.
 Clodii mors Miloni.*

Hinc explicat causam voluntatis im-
 pellentem: odium nempe, & vindictæ
 desiderium: quas causas à Milone in Clo-
 dium retorquet. "At, inquit, valuit odiū,
 fecit iratus, fecit inimicus, tuit ultor in-
 juria, punitor doloris sui. Quid si hæc,
 non dico majora fuerunt in Clodio, quā
 Milone, sed in illo maxima, nulla in
 hoc? quid vultis amplius? quid enim o-
 disse Clodium Milo, segetem ac mare-
 riam

"riam suæ gloriæ, præter hoc civile odisti,
 "quo omnes improbos odimus? Ille erat,
 "ut odisset primum defensorem salutis
 "meæ: deinde vexatorē furoris, domitorē
 "armorum suorum: postremò etiā accu-
 "satores suum. reus enim Milonis, lege
 "Plotiæ, fuit Clodius, quoad vixit. Quo
 "tandem animo hoc tyrannum tulisse
 "creditis? quantum odium illius, & in
 "homine injusto, quàm etiam justum?

Tractat hinc tertium voluntatis lo-
 cum, nempe qualitatem personæ, sive
 ingenium hominis: quod quale fuerit
 ostendit ex consuetudine, & vitâ ante-
 actâ, cujus scelera plurima enumerat.
 Incipit hic locus ab illis verbis: *Reli-
 quum est, ut jam illum natura ipsius, cō-
 suetudoq; defendat: hanc autem hac ea-
 dem coarguant, nihil per vim unquam
 Clodius, omnia per vim Milo.* Desinit
 autem istis verbis, *Quid simile Milo-
 nis? cujus vis omnia hac semper fuit, ne
 P. Clodius, cū in iudicium detrahi non
 posset, vi expressam civitatem teneret.*
 Sequitur continuò quartus voluntatis
 locus τὸ ἀπίστευτον, sive incredibile. Nam
 ostendit, parum credibile esse, Milo-
 nem, tot neglectis occasionibus, quibus
 commodè adeo posset Clodium occi-
 dere

dere nunc id studuisse, iniquo loco, alieno tempore, in tanto capitis periculo; præsertim cum amplissimum consularis honorem peteret; & dies commitionum subesset; quo quidem tempore (ut Tullii verba reservem) omnia, non modo, quæ reprehendi palam, sed etiam, quæ obscurè cogitari possunt, timens, rumorem, fabulam, sceleratam, falsam perhorrescimus: ora omnia, atque oculos intuemur. Eaque occasione digreditur in locum communem. Nihil enim, inquit, est tam male, tam tenerum, aut tam fragile, aut flexibile, quam voluntas erga nos, sensusque civium: qui non modo improbitati irascuntur candidatorum, sed etiam in rectè factis sæpe fastidiunt. Post pauca concludit hoc argumentum istis verbis: Quam hoc non credibile in hoc? quam idem in Clodio non dubitandum, qui se, interfecto Milone, oegnaturum putaret.

Istis subjungit quintum argumentum, impunitatis spem. Quid, inquit, quod caput audacie est, iudices, qui ignorat, maximam illi cerebrum esse peccandi impunitatis spem? In utro igitur hac fuit? in Milone? qui etiam nunc reus est facti, aut præclari, aut certè necessarii: an in Clodio? qui ita iudicia, pœnamque contempserat, ut
B cum,

eum nihil delectaret, quod aut per naturam fas esset, aut per leges liceret.

Exinde tractat sextum argumentum: nempe signa voluntatis, ut sunt dicta factaq; Clodii. *Sed quid, inquit, ego argumentor? quid plura disputo? te, L. Petilli, appello optimum & fortissimum civem: te, M. Cato, testor: quos mihi divina quadam sors dedit iudices. Vos ex M. Favonio audistis, Clodium sibi dixisse, & audistis, vivo Clodio, periturum Milonem triduo. post diem tertium gestares est, quam dixerat. Cum ille non dubitaret aperire, quid cogitaret; vos potestis dubitare, quid fecerit? Qui locus extenditur usq; ad ista verba, *Quid si, ut ille scivit, Milonem fore eo die in via,**

Hinc sequitur, quam Hermogenes vocat ἀπαίτησις ἢ ἐλέγχων, id est probationum postulationem. Ac prius quidem orator inquit adversus se: deinde refellit adversariorum testimonia, usque ad illa verba, *Nunc persequar cetera.* Ubi objectioni occurrit, quod Clodius non fuisset exiturus e villa, nisi nunciatum ei fuisset de morte Cyri. Ait autem Cicero, illum, qui dicitur de Cyri morte nunciasse, non id nunciasse, sed Milonem appropinqua-

re. Quod deinceps pluribus adstruit. Ac verisimilem quoque defensionem adjungit, quod etiamsi illud denunciata Cyri morte verum esset; non tamen eâ horâ profecturus fuerit è villâ, nisi de insidiis cogitasset. Incipit hæc pars inde: *Age, si ita factum, quæ causa, cur Romam properaret? cur in noctem se conjiceret?* Tandem hoc caput de voluntate sic concludit per ἀναγκασιότιν, sive brevem eorum enumerationem, quæ dixerat: *Video adhuc constare omnia, judices: Miloni etiam utile fuisse Clodium vivere; illi ad ea, quæ concupierat, optatissimum interitum Milonis fuisse: odium illius in hunc acerbissimum; in illum, hujus nullum: consuetudinem illius perpetuam in vi inferenda; hujus tantum in repellendâ: mortem ab illo denuntiata palam Miloni: & prædicatam; nihil unquam auditum ex Milone: profectiois hujus diem illi notum: reditum illius huic ignotum fuisse: hujus inter necessarium; illius etiam potius alienum: hunc præse tulisse, se illo die Romæ exiturum; illum eo die se dissimulasse rediturum: hunc nullius rei mutasse consilium; illum causam mutandi consilii sinxisse: huic si insidiaretur, nocte pro-*

pe urbem expectandum; illi, etiamsi hunc non timeret, tamen accessum ad urbem nocturnum fuisse metuendum.

Sequitur hinc alterum caput, quod est de Facultate. Potuisse autem Clodium insidias struere Miloni, trifariam probat Cicero. Ac primū à loco opportuno. *Videamus nunc, inquit, id qd caput est: locus ad insidias ille ipse, ubi congressi sunt, utri tandē fuerit aptior. Id verò iudicis etiā dubitandū, et diutius cogitandum est? Ante fundū Clodii, quo in fūdo, propter insanas illas substructiones, facile mille hominum versabatur valentiū, &c. Et Paulò post idem sic adstruit à comitibus, ac habitu utriusq;: Si hac non gesta audiretis, sed ficta videretis: tamen appareret, uter esset insidiator, uter nihil cogitaret mali, cum alter veheretur in rheda penulatus, unā sederet uxor: quid horum non impeditissimū? vestitus, an vehiculū, an comes? quid minùs promptum ad pugnam? cum penulā irretitus, à rheda impeditus, uxore penè constriētus esset.*

Idem sic ostendit à tempore, *Videte nunc illum, primū egredientem è villā subito. Cur vesperti? quid necesse est? quī convenit, presertim id temporis? Divertit in villam Pompeii. Pompeiū ut videret? Sciebat*

Sciebat in Alsensiese. Villam ut perspiceret? millies in eâ fuerat. Quid ergo erat mora, & tergiversationis? dum hic veniret, locum relinquere noluit.

Continuò istis opponit Clodii habitum, ac comitatum, idque his verbis: Age nunc iter expediti latronis, cum Milonis impedimentis comparate. Semper ille antea cum uxore; tum sine eâ. nunquam non in rheda; tum in equo. comites Graculi, quocunq; ibat, etiam cum in castra Etrusca properabat; tum nugarum in comitatu nihil. Milo qui nunquam, tum casu pueros symphoniacos uxoris ducebat, & ancillarum greges. ille, qui semper secum scorta, semper exoletos, semper lupas ducebat, tum neminem, nisi ut virum à viro lectum esse diceret. Post quæ uni alteriq; respondet, quod contra hæc posse objici videbat.

CAP. VIII.

De Statu Finitivo.

I §. Statu Finitivo, ut ex iis liquet, quæ superius dicebamus. queritur, an omnes adfint conditiones, quæ

requiruntur, ut nomen quoppiam rei aut facti tribuatur; an verò quippiam etiamnum desit.

Ita in oratione pro Cæcinna quæstio est, num dici possit, ei vim factam esse, qui tantum armis fuerit perterritus, quò minus fundum ingrederetur: an insuper ad id requiratur, ut quis vi fuerit ejectus. Similis fuerit ratio in caussa M. Bruti, & C. Cassii, qui Iulium Cæsa rem occiderunt. Quæritur enim, an cùm illi, qui populo præsumunt, debeant patres esse patriæ, eò, quisquis principem sustulerit, parricida debeat haberi: an præterea exigatur, ut princeps iste subditorum studuerit commodis. Sin, quo jure, quàm injuria omnia egerit; an non, qui interemerit hunc, veriùs fuerit tyrannicida.

- 2 §. Status hic quinque potissimum capitibus tractatur. Primum est definitio actoris, & opposita ei definitio à reo.
- 3 §. Alterum caput similiter constat, tum collectione actoris, qui parem esse rationem contendit, sive quid exprimat, sive intelligatur: tum solutione rei, qui multum ait referre, ecquid addatur, necne.

4 §. Ter-

- 4 S. *Tertium est sententia legis latoris: quanquam hoc caput sapius non incidat. Sed si locum habeat, aliam actor, aliam reus, legis esse sententiam dicet. Licebit verò ei, qui lege nititur, excurrere in laudem, tum legis latoris, tum legis: quorum utrumque qua ratione fiat, ex octavo, & ultimo progymnasmate constat. Sin lex sit nulla, videndum, an locum ejus supplere possit consuetudo.*
- 5 S. *Quartum caput est quantitas, quia accusator exaggeret, quod est commissum, reus ostendit, quanti sit momenti illud, quod est omisum.*
- 6 S. *Quintum caput est comparatio, qua conferuntur, id quod factum, quodq; infectum. Actor dicit esse gravius, quod reus fecit, quam quod non fecit. Reus asserit, majoris perire debere, quod facto deest, quam quod factum est.*

Ut si quærat,ur, ecquis vim commiserit: sicuti fit in oratione pro Sextio. Definitio actoris, quæ Græcis *δῆγος* dicitur, talis erit: *Κὼν vocare homines armatos, eosq; in foro collocare contra tribunū plebis, omnino est vim facere.* At reus ex eo,

88 PARTITIONUM ORAT.

quod deest, ostendet, *non esse crimen plenum*: nempe quia neminem læserit. Vocatur hoc ἀνδορισμός.

Sequitur hinc συλλογισμός, sive collectio. Et actor quidem dicit, etiamsi armati illi pulsârint neminem, terrorem tamen injecisse: nec multum inter ista distare. At reus contendet, multum referre, numquis læsus sit, an territus duntaxat.

Tertius locus est γνώμη νομοδότης, sive sententia legislatoris. Fingamus legem fuisse ejusmodi: *Qui militem armaverit adversus magistratum, is vim fecisse damnas esto*. Eam legem recitari jubebit actor, singulasque ejus particulas excutiet. Etiam licebit, tum legem laudare, tum eam qui tulit. At provocabit reus à verbis ad sententiam legis. Negabit enim, hanc fuisse mentem legislatoris, quasi vim fieri putârit, si quis militem cogat, vel tuendi sui causâ, vel ut adversus seditiosum tribunum Remp. defendat. Ac propterea in talibus, quo fine quidque fiat, spectari oportere.

Quartus locus est ἡ πηλικότης, sive quantitas. Et actor quidem asseret, vehementius esse delictum, cogere militem adversus

adversus tribunum. At regeret alter, crimen esse atrox tribuno vitam eripere: quod nunquam in animo se habuisse diceret,

Quinctus locus est τὸ αἰετ, sive comparatio. Diceret actor, gravius esse, armatos convocare adversus tribunum, quàm aliquem lædere; ut Cicero disse- rit pro Cæcinnâ. Reus contrâ pertendet, gravius multò esse manus alicui adferre, quàm cogere armatos. Atque hi potissimi sunt loci generis delibera- tivi. Plura qui volet, Hermoginem ade- at in τέχνη διαρρηκτικῇ lib. vi.

De Statu Qualitatis.

I §. *Si in controversiam veniat, aut rei, aut facti qualitas, dicitur status qua- litatis.*

Idem ob amplitudinem etiam voca- tur *status generis aut generalis*. Item *consecutio* nominatur, quia eo quæritur, quid consequatur rei cujusque vim ac naturam. Puta, utilisne sit, an inutilis; an iusta, an iniusta.

90 PARTITIONUM ORATOR.

2 §. Estq; hic status duplex, Negotialis, ac Juridicialis. Negotialis est de re futurâ. Atq; ad hunc deliberationes pertinent. Ut, An utile sit, Athenienses opem ferre Olynthiis a Philippo obfessis. Quomodo autem hic status tractetur, cognoscitur ex iis, quæ diximus de genere deliberativo.

3 §. Sin de re præterita tractet, appellatur Juridicialis. Atq; is vel ratione nititur, qui iccirco rationalis vocatur: vel à scripto vim capit, qui legitimus dicitur, quia lex inter scripta præcipuum obtinet locum.

4 §. Rationalis est vel simplex, siue absolutus, vel assumptivus.

5 §. Simplex aliquid suâ vi & naturâ laudabile esse ait.

6 §. Capita ejus sex statui solent, natura, lex, consuetudo, judicatum, aqutitas, pactum.

Ut si quis occiderit furem nocturnum, rectò se fecisse probabit.

A natura, quæ docet vim vi repellere.

A lege, quæ est †: SEI NOX * FURTUM FACTUM ESIT, SEI IM OCCIT; LOUR CAISUS ESTO.

† Macrobius, i. Satur.
nal. cap. 4
* Antiquè
nox pro nocte
est pro nocte
erit, im
pro eum.
De Dipthongis
ei, ou, ai,
antiquitus
usurpatis
pro i, u, a,
res notior
est, quam
ut movere
attineat.

A consuetudine, quia ab omni seculorum memoriâ mos iste obtinuit.

A iudicato, ut si dicamus, Titium & Mævium in simili causa fuisse absolutos.

Ab aq̃uitate, quæ dictat, ut ne, si in vim, aut insidias inciderimus, ejus vitæ parcamus, cui sine periculo nostro parcere non possimus.

A pacto, si possit ostendi, fecisse actorem contra datam fidem.

Ad hunc statum pertinet ea Miloniana orationis particula, quâ ostendit Tullius, rectè interfici insidiatorem. Si, inquit, *tempus est ullum, jure hominis necandi, quæ multa sunt: certè illud est non modò justum, verùm etiam necessarium, cùm vi vis illata defenditur.* Et mox: *Insidiatori verò, & latroni, quæ potest adferri injusta nex? Quid comitatus nostri? quid gladii volunt? quos habere certè non liceret, si uti illis nullo pacto liceret.* Est enim hac, judices, non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus; verùm ex natura arripuimus, hausimus, expressimus; ad quâ non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus: ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronũ, aut inimicorũ incidisset; omnis honesta ratio esset expedienda

92 PARTITIONUM ORATOR.

ende salutis, Silent leges inter arma; nec se expectari jubent, cum ei, qui expectare velit, ante injusta poena luenda sit, quam justa repetenda.

7 §. *Status assumptivus, quia factum in se laudabile non est, extrinsecus assumit auxilia. Id, quod assumitur, colorem Rhetores vocant, quia immutat facti rationem, ut purpura lanam.*

Ita, quod occidere civem indemnatum in se turpe sit, Milo, extrinsecus colorem quarens, culpam facti in ipsum rejicit Clodium, quem insidias struxisse ait.

8 §. *Dividitur status assumptivus in comparisonem, relationem, remotionem, & purgationem.*

9 §. *Comparatio id, quod factum est, confert cum deteriori, quod aliqui faciendum fuisset.*

* Diog.
Laert. in
Solone.

Ut, lex Solonis erat, Εὐν τις οὐκ ᾔδει-
εν τὸς πατέρας, ἀπὸ τοῦ ἑσθῶ, si quis non alar pa-
rentes, infamis esto. Quispiam detrectat
alere patrem: sed eo se excusat, quod
in summa inopia, aut uxorem, aut pa-
rentem,*

rentem, deserere cogatur: satius autem videri, ut conservet uxoris vitam, quàm ut patris studeat salutem. Simile exemplum est, si Imperator majestatis accusatus, quod passus sit milites suos sub Jugum mitti, respondeat, id magis expeditum, quàm ut omnes internecione delerentur.

10 §. *Hic verò de utroq³ despiciendum, num necesse fuerit alterutrum facere; &, an satius fuerit istoc agere, quod factum est.*

11 §. *Relatio est, cùm culpam conferimus in eam personam, quæ ipsa malum accepit.*

Ita Orestes culpam interemtae Clytemnestrae dimovebat ab se in matrem ipsam, quæ occiderat maritum suum Agamemnona. Par ratio erit, si accusetur Ulysses, quod scepro suo percusserit * Therfitem. Nam culpam in ipsum conjiciet Therfitem, qui tot convicia regi Agamemnoni ingesserat. * Homer. Il. 2.

12 §. *Actor hic dicet, illum, in quem culpa rejicitur, falsò ejus criminis insimulari, ob quod dicitur malum perpeffus.*

Nes

Nec tanti fuisse crimen istud, ut idcirco ita cum eo fuerit agendum. Adhuc non propterea fuisse peccandum, quia alter peccarat prior. Item si alter deliquerat, debuisse eum in jus vocari. Etiam iudices percontabitur, quid tandem futurum sit, si eandem viam insistant ceteri.

- 13 §. *Reus autem atrocitatem criminis, ob quod alterum, mactavit infortunio, exaggerabit; rem, locum, tempus ob oculos ponet, ut videant iudices, illum, qui malum accepit, dignum eo fuisse: neque potuisse rem in iudicium vocari, vel inutile id fuisse.*

Exemplum, quod in relatione tractanda sequi possimus, nullum perfectius ac melius habemus oratione Ciceronis pro Milone: ubi culpa interfecti Clodii in ipsum Clodium refertur: quippe qui insidias struxerit vitæ Milonis, ut diximus.

- 14 §. *Remotio est, cum culpam rejicimus in personam aliam, quam qua malum accepit: vel in rem quidem sed sic, ut voluntas sive intentio facti concedatur.*

Prioris

Prioris generis est, *Occidi, sed jussu dictatoris.* Posterioris est, *non posui statum ex testamento, quia lege prohibebam.*

15 S. Hic actor, si in personam culpa transferatur, negabit eam fuisse istius rei auctorem: vel non fuisse illius auctoritatis, ut detrectare imperium minùs liceret: vel potuisse ei resisti: vel non tolli eo culpam, quòd ab alio indultus fecerit. Similiter, si in rem causa referatur, vel in totum, quod de ea dicitur, negandum: vel dicendum, id tanti non esse, ut propterea facinus ejusmodi committeretur.

16 S. Purgatio non factum defendit, quo differt à remotione in rem: sed voluntatem. Itaq, habet excusationem, aut necessitatis, aut fortune, aut imprudentiæ.

Necessitatis ut *, mater Hierosolymitana filium interemit: excusat se istoc, quòd rabie ac fame eò fuerit adaucta.

Fortunæ, ut, exercitum perdidit, sed iniquitate fortune, non culpâ propriâ.

Imprudentiâ, ut sumpsi supplicium de homine libero, verũ liberũ esse nõ putavi.

Exemplo in hoc statu esto oratio Ciceronis

96 PARTITIONUM ORATOR.

ceronis pro Ligario: ubi ostendit, Ligarium fortunâ, imprudentiâ, ac necessitate fuisse pertractum ad bellum.

* coloris
expers.

17 §. *Purgationi saepe subjicitur Deprecatio, qui status quidem est, sed ἀρετῆς *.* Ἀρετῆς * autem, quia non defendit factum: sed statum tamen, quia rationes adducit quibus, veniam quis facti se impetraturum sperat.

* Cirat
Cassianus
lib. I. de
Incarnati-
one Do-
mini.

Ita extrema oratione pro Ligario ait Tullius, Erravi, temere feci, pœnitet: ad clementiam tuam confugio: delicti veniã peto: ut ignoscas, oro. si nemo impetravit, arroganter: si plurimi, tu idem fer opem, qui spem dedisti. Ingenua etiam est illa confessio Leporii, ex monacho presbyteri; qui cùm à Pelagiano errore ad Catholicam veritatem esset conversus, ad Gallicanos episcopos scribens, hoc pacto est exorsus *: *Quid in me primum, ô domini mei venerandi, & beatissimi sacerdotes, accussem, nescio, & quid in me primum excussem, non invenio. Sic imperitia, & superbia, sic stulta simplicitas cum persuasione noxia, sic fervor cum intemperantia, sic, ut veriùs dicam, cū sui diminutione debilis fides, simul in me omnia recepta*

recepta vignerunt; ut tot, & tantis, simul sit, & obedisse confusio, & hac eadem ab animo potuisse cedere, mihi stupenda gratulatio.

18 §. Estq; deprecatio species status negotialis, qui quaestio est de re futura: num ignosci expediat, necne. Quod autem in doctrina de statu iudiciali agi de eo solet, & inde est, quia purgationi plurimum subijcitur ab Oratore.

¶ Exempli gratiâ, si quis liberum hominem verberârit, prius per imprudentiam factum dicet, quæ purgatio est: sed quia in imprudentia culpa inest, postea confugiet ad veniæ postulationem, quæ deprecatio est. Plura de deprecatione lib. proximo dicemus.

C A P. X.

De Statibus Legalibus.

1 §. Status legalis Hermogeni quadruplex est, τοῦ ἐν τῷ καὶ διαβολας, ἀντινομίας

μίας, συλλογισμῶν, καὶ ἀμφιβολίας, de scripto & sententiâ, contrariarum legum, ratiocinationis, & ex ambiguo.

- 2 S. *Status de scripto & sententia, sive de verbo & voluntate, tunc imprimis incidit, cum litigantium pars una verbi legis, altera ejus nititur sententiâ. Quod de lege dixi, idem judicandum de testamento, ac pacto, & similibus.*

Ut, Lex est. *Peregrinus, qui mœnia adscenderit, capitis supplicio adficiatur.* Est qui in obsidione muros conscenderit, & hostem scalis adscendentem dejecerit. Τῷ ὅτι πῶς peregrinus acculatur, τῇ διαβολῇ defenditur. Est & cum utraq; pars, quia certus casus satis expressus non est, de voluntate contendit. Ut, Quidam, qui primus familiæ nobilitatem intulit, primogenito, legavit anulum cum illustri gemmâ, regiæ erga se dignationis argumentum. Quincta inde soboles fœmina, regii muneris hæres, partu priori filiam, altero filium peperit. Pro puella adfertur nascendi privilegium: pro filio dignitas sexûs. Etsi autem casus iste huc quoque possit referri: tamen magis proprium hujus

hujus loci est, cum unus ad verba aperta; alter provocat ad mentem scriptoris; quem ad æquitatem respexisse est verisimile.

3 §. In hujusmodi causâ pars una dicet, sequi nos oportere, quod breviter ad id aperteque est perscriptum: aliud si scriptor voluisset, fuisse illud additurum: rationem etiam subjiciet, cur haud aliud voluerit: exempla item similia adferet, & res judicatas: denique, quam periculosum sit à scripto recedere, ostendet.

4 §. Pars verò altera scriptorem dicet tantum scripsisse, quantum opus erat: quod autem quilibet per se videbat id scribendum non putasse: calumniatoris esse potius literarum apicibus insistere, quam voluntati: contrariam sententiam, vel aliis ejusdem legis verbis, vel aliis legibus refelli: suam naturæ, & legibus consentire, denique exempla adducet, ubi ex voluntate magis, quam verbis, controversiam iudices deciderint.

5 §. Status contrariarum legum vocatur cum vel dua leges (par autem ratio testamentorum, pactorum, & similium,

um) pugnare inter se, vel pugnare saltem videntur: vel unius legis due partes colliduntur: aut una eademq; casu aliquo secum confligit.

Duarum hoc legum exemplum esto. Lex una est, *Tyrannicide statua ponatur in gymnasio.* Altera est, *Ne mulieri statua in gymnasio collocetur.* At *foemina* est, quæ tyrannum sustulit.

Duarum unius legis partium exemplum sit, *Rapta raptoris mortem eligat, vel nuptias.* Est qui duas rapuit, quarum una mortem, altera nuptias eligit.

Eorundem verborum in casu aliquo secum pugnantium exemplum fuerit istiusmodi, *Vir fortis, quod volet, poscitur.* At sunt duo viri fortes, qui eandem postulant virginem.

* Abrogantur leges, quæ totæ tolluntur; derogatur iis cū pars tollitur; subrogatur, cum pars adi-mitur; obrogatur, cū pars mutatur. Ulp. Tit. 1. Reg.

6 S. *In hoc statu due si fuerint leges, conciliare eas oportet, vel id si fieri non possit, una rejeci debet. Utram autem alteri cedere conveniat, variè comprobatur. Nam & leges humane cedere debent divinis: & veteres leges novis abrogantur*, vel saltem iis derogatur, aut subrogatur, aut obrogatur. Item major autoritas est legis, que*

qua precipit, quàm qua permittit :
 quia; quod precipitur, necessarium
 est; quod permittitur, voluntarium.
 Item magis parendum legi, qua parti-
 culatim prohibet, quàm qua indefinitè
 jubet: quia ei, quod universè videtur
 mandari, derogatur speciali interdicto.
 Lex etiam, qua reip: bonum spectat,
 praefertur ei, qua privatum bonum re-
 spicit. Interdum quoq; consideramus
 utrius legis auctor sit sapientior, vel
 simpliciter, vel in re aliqua,

Ut si quaestio sit de hæreditate po-
 stumi undecimo mense nati. Nam sa-
 piens quidem Hippocrates definit de-
 cem menses utero. At non minus sapi-
 ens legislator hæreditatem etiam un-
 decimi mensis posthumo decernit.

7 S, Συλλογισμὸς, sive ratiocinationis status
 est, cum res, de qua non est propria lege
 tantum, colligitur ex re simili, de qua
 statutum est lege.

Ut, lex est, Qui patrem pulsârit, plecta-
 tur. At est, qui matrem pulsârit. Dices,
 nihil interesse. Itè, Lex est, Tyrannicida
 premio afficiatur. Est qui in arcem adscen-
 derit,

derit, ut tyrannum necaret. At tyrannum non reperit, sed filium ejus; quem & interemit, relicto in vulnere gladio. Adveniens tyrannus, ut filium vidit occisum, eodem se gladio interfecit. Is qui filium sustulerat, præmium petit, tanquam tyrannicida. Alter legi satisfecisse negat. Ejus, qui filium peremerat, causam agit Lucianus: contrariam verò agit Erasmus, declamatione eâ quâ Lucianæ illi respondit. Sunt qui *statum paris* vocant. Jurisconsultis dicitur *inductio legis*.

8 §. *Qui hoc statu utitur, dicet, lege contineri, quod par est, vel etiam, quod minue necesse fuerat, lege caveri. Adversarius autem similia, aut paria esse, negabit: ac causam adferet, cur dissimilis eorum ratio sit.*

Exemplo sint illæ Luciani, & Erasmi declamationes, quas dixi. Quædam etiam referre huc possis ex oratione Ciceronis pro Cæcinna.

9 §. *Statu ex ambiguo est, cum disceptatur quo accentu vox legi debeat, aut quò verbum aliquod debeat referri,*

ANB

aut quâ significatione sumatur.

Ut, *Hæres meus vasorum argenteorum, pondocentum noverca, quæ volet, dato.* Magnifica quæque, & icitè cælata, petit noverca: petit item filius. Ut ambiguitas tolleretur, addi oportuit, *quæ volet ipse vel ipsa.* Exemplum etiam gravius dabo. Jubet Apostolus Paulus velari mulieres. Quæritur num mulierum vox pressè accipiatur, quomodo virginibus opponitur: an laxè, ut virgines comprehendat: qua de quæstione Tertullianum vide lib. de velandis virginibus.

IO §. In hujusmodi statu ostendet uterque sententiam, quam defendet, esse manifestam, aut saltem minimè absurdam: ac quod ipse dicit æquum bonumque esse, & legi, consuetudini, & rectæ rationi consentaneum. Adversarium autem ex capitibus contrariis refellet.

II §. His subjoinct Hermogenes *μετάληψιν*, sive statum Translativum, qui non est de re, sed de actione: ut cùm judicium, vel à judice transfertur in judicem, vel ab accusatore in accusatorem, vel
à loco

à loco in locum, vel à tempore in tempus, vel deniq; cum negatur, agendum hac lege, hac pœna, ob hoc crimen.

Jurisconsulti vocant *prescriptionem Juris*, vel etiam *exclusionem actionis*. Est verò cum status iste sit principalis. Ut apud Ciceronem in *Divinatione*; ubi quæritur, num Cicero Verrem debeat accusare repetundarum, an Q. Cæcilius. Verris quæstor. Alterum etiam addam exemplum ex Libanio. Lex erat apud Lacedæmonios, ut pœnâ afficeretur, qui ante annum treagesimum orationem haberet. Accidit, ut Athenientes loca quædam, à Lacedæmoniis libera reddi sibi postularent. Contradixit Archidamus, licet minor xxx. annis, & bellum peruasit. Vicêreq; eo bello Lacedæmonii. Postea accusatus fuit Archidamus legis violatæ. Respondere potest, non se nunc vocandum in jus, ubi eventus bonitatem consilii comprobavit: sed tum id fieri oportuisse, cum eâ de re disceptaretur.

Est item, cum status iste non est principalis; sed causa in alio præcipuè consistit. Ut pro Rabirio Posthumo; ubi primâ orationis parte est translatio.

Siquidem

Siquidem negat Tullius, Cn. Memmio, qui tum accusabat, competere actionem in equitem Romanum. At deinde ad statum transit conjecturalem, ac nihil pecuniae ad posthumum rediisse contendit: inque eo praecipue pedem figit.

Cap. XI.

De statu Quantitatis.

I S. In statu quantitatis, quatenus ad genus iudiciale pertinet, cognoscenda sunt maiores, & minores injuriae.

2 S. Major injuria dicitur sex modis.

I. Ratione animi maxime depravati: quomodo gravior injuria est, quae fit ob causas leves,

Utr, si quis viatorem spoliet ob unum nummum. Pertinet huc locus Cicero-
nis ad Att. De Terentia, (mitto cetera, quae sunt innumerabilia) quid adhuc addi potest? Scripseras, ut HS XII permutaret; tantum esse reliquum de argento. Misit illa CCXX mibi, & adscrip-
E sit,

fit, tantum esse reliquum. Cum hoc tanto parvum de parvo detraxerit, perspicis quid in maxima re feceris?

II. Ratione noxa in qua majus minusve detrimentum.

Quomodo major noxa est interficere, quàm eripere pecuniam.

Huc pertinet, quando non est æqualis poena: ut in parricidio.

III. Ratione patientis, cum is judicium obtinere non potest: aut, qui passus est, propterea in seipsum graviter animadvertit.

Prioris exemplum est, si quis vulnèretur à filio principis: posterioris autem exemplum præbet Lucretia, quæ à Sexto Tarquinio violatæ, sibi ipsi manus attulit.

IV. Ratione agentis, si quis vel solus egit, vel primus, vel cum paucis, vel sepe, vel causam dedit nova legi, vel poena nova.

V. Ratione adjunctorum, ut si cæi consultò illata injuria, si ab ingrato animo profecta,

profecta, si plures injurias contineat

VI. Ratione violati juris: quomodo, si quis violaverit jus non scriptum, majorem hanc injuriam esse dicemus, quia indicium sit peioris animi. Nam si melior est, qui servat jus non scriptum, quod adeo necessarium non est: peior videtur, qui violat. At si quis violaverit jus scriptum, hanc majorem esse injuriam docebimus, quia qui transilire non dubitat illa, quae poena obnoxia sunt, multo magis id facturum sit in iis, quae poena obnoxia non sunt. Atque hactenus de argumentis artificialibus.

Cap. XII.

De Argumentis inartificialibus.

- 1 S. Argumenta inartificialia sunt, quae non quidem parit ars Oratoris, sed tamen foris ad se delata, arte tractat.
- 2 S. Hujusmodi in genere Juridiciali sunt quinque:

E 2

I.

I Ex jure civili, ut leges.

II Ex aliquorum auctoritate, ut testimonia.

III Ex aliquorum conventionibus, ut pacta.

IV Ex tormentis, ut quaestiones.

V Ex contestatione divina, ut iusjurandum.

DE LEGIBUS.

3 *S. Aut lex scripta facto adversa est, aut consentit cum eo. Si facto adversetur, reprehendenda est; vel quod a quo, & bono repugnet, vel quod sit alteri legi contraria, vel quod ambigua, vel quod consuetudo sit in contrarium.*

Ad primum istorum refert quoque si lex aliqua non componatur ad regulam legis divinae. Nam, ut Hipponensis ille antistes, B. Augustinus, dicebat, *Omnia legum est inanis censura, nisi divina legis imaginem gerat.*

4 *S. Sin lex conveniat cum facto, asseremus, iudicium esse sententiarum ferre secundum leges: alioqui eos perjurio se obstringere: frustra illas latas esse, si*

non

*non servantur: nec debere quemquam
sapientiam sibi maiorem vindicare,
quàm insit legibus.*

Sanè, ut scitè ait Varro Manio, *Lex
neque innocenti propter similitudinem obstri-
gillat: neque nocenti propter amicitiam
ignoscit.*

DE TESTIBUS.

- 5 §. Testimoniorum duo sunt genera,
unum divinum, ut oracula: alterum
humanum, quod tum antiquos, tum
novos testes comprehendit.
- 6 §. Antiqui testes sunt historici; alijque
qui ante nostra tempora fuere, sive ipsi
scriptis aliqua consignarint; sive eorum
dicta factave ab aliis celebrentur.

Copiam veterum testimoniorum sup-
peditabit multijuga lectio. Quia verò
hanc à pueritia frustra expectes, defe-
ctum istum utcunque supplebunt syl-
væ sententiarum, atque exemplorum,
industriâ quorundam in juventutis gra-
tiam congestæ. Imò plurimi etiam,
quos jam ætas firmasse debet, ex istis
sapiunt solis: & hi, quia tot veteres lau-

dent scriptores, magni librorum helluones esse videntur, sed imperitis. Nam fieri aliter vix potest, quin illi qui non ipsos adeunt fontes, multa peccent: præsertim cum isti sententiarum confarcinatores non raro ipsi inscitia, ac iudicii defectu, fallant fallanturque. Imò etiam, cum hoc non est, tamen haud difficile est discernere collectionem puerilem, & orationem viri prudentis. Nempe uti haud ubicunque est telam Achillis, ibi est manus Achillis: ita, nec ubicunque veterum frequentantur testimonia, ea rectè iccirco tractantur. Modus autem rectè tractandi testimonia, præcipuè est iste, ut ne vel nimis ea condensemus, vel adferamus vulgaria, ac quibus vis, aut pondus infit nullum.

- 7 §. *Novi testes sunt, qui in iudicium vocantur, ut veritatem testentur.*
- 8 §. *Hujusmodi testium novorum, alii sunt participes periculi, alii expertes. Item alii de nostra, alii de adversarii persona. Adhuc alii incaussa, ut de facto: alii extra causam, ut quæ de vita, & moribus dicuntur.*
- 9 §. *Distinguendum quoque inter testes
amicos,*

LIBER PRIMUS. III

amicos, inimicos, neutros: item probos, improbos, medios.

10 S. Si quis non habeat testes, contemdet, argumentis potius quam testibus agendum esse, quia argumenta pretio corrumpi non possunt, testes possunt.

11 S. Sin habet testes, dicet, argumenta non subiciat poenae, uti testes; quoddamque testibus opus non esset, si argumenta sufficerent.

12 S. Ad testimonia pertinet quoque rumor, sive fama; qua si pro nobis sit, dicemus, temerè nasci non solere; nec causam fuisse, cur fingeretur id; & ut ceteri rumores saepe falsi sint, hunc non esse.

Pro fama est locus iste Hesiodi in Epy. β. Φήμη δ' οὐτις πάντων ἀπώλυται, ἢν τινα πολλοὶ λαοὶ ἐνμύζῃσι. Non prorsus perit fama, si quam multa gentes dispergunt.

13 S. Sin rumor nobis aduersetur, exemplis comprobavimus, quam multa ab hominibus inimicis, atque improbis, falso spargi soleant. Etiam quia rumor saepe est inconstans, hominibus ferè pro affectu erga quempiam judicantibus,

112 PARTITIONUM ORATOR.

dicantibus, rumorem ideo rumori opponemus.

Ad falsum rumorem pertinet illud Tullii in Miloniana: *Laudabam equidem incredibilem diligentiam Cn. Pompeii: sed dicam, ut sentio: nimis multa audire coguntur ii, quibus tota commissa est Resp.*

DE PACTIS.

14 S. Si pacta pro nobis fiant, referemus ea privata legis vim habere; pacta legibus corroborari; quod pleræque eorum, quæ inter homines, aguntur, pactis constant; eoque, hæc qui auferat, evertere hominum commercia, ac societatem.

15 S. Sin pacta ob sint causæ, dicendum, si legibus fraude conditis non pareatur, multo minus pactis fraude factis obtemperandum esse. Præterea, cum iudices sint justitiæ antistites, eos non tam quid factum, quam quid justum sit, spectare oportere: justum esse immutabile; pacta sæpe vi, aut metu, extorqueri.

16 S. Insuper considerandum, an pacta repugnent

repugnent alijs pactis, seu ea antecesserint, seu consecuta sint.

- 17 §. Videndum quoque, an aliqua ex parte ejusmodi pacta iudicibus adversentur.

DE TORMENTIS.

- 18 §. Si tormenta pro nobis faciant, dicemus, qua dicunt homines torti, ea veritatem ipsam dicere.

- 19 §. Sin adversentur, contendemus, in tormentis nihil esse certi, quia nonnulli tormenta tolerant, ne vera fateantur: alii, cum tormenta perpeti non possint, facile mentiuntur, ut citius cruciatu liberentur.

Exemplum habemus in Milonianas Quibusdam de servis? rogas? de P. Clodii. Quis eos postulavit? Appius. Quis produxit? Appius. Unde? ab Appio, &c. Et mox. Age verò, qua erat, ant qualis questio? Hec ubi Ruscio? ubi Casca? Clodius insidias fecit Miloni? Fecit? certa crux. Nullas fecit? sperata libertas. Quid hac questione certius? Subito arrepti in questionem, tamen separantur à ceteris, & quæ ibidem sequuntur.

DE JURE JURANDO.

20 S. *Jurijurandi ratio est quadripartita. Aut enim quis offert iurjurandum, aut non offert: accepit, aut non accepit.*

21 S. *Qui offert, statuet piam esse, Deo rem committere; nec opus esse adversario, ut alios iudices quærat, cum ipsi iudicium offeratur.*

22 S. *Qui iudicium offerre non vult, facere id se referet, quia improbi facile pejerant cupiditate vincendi; eoq; se malle iudicium periculum subire, cum his credat, adversario non item.*

23 S. *Qui accepit iuramentum, aiat se non adversario, sed sibi ipsi habere fidẽ.*

24 S. *Qui non accepit, dicat, se pro pecunia jurare nolle, & si improbus esset, facile juraturum.*

25 S. *Præterea is, qui iuramento stare nolit, vel accusatur, vel defenditur.*

26 S. *Si accusatur, contendemus, eum omnia jura subvertere; ipsosq; iudices idcirco observare leges, quia iurati iudicent.*

27 S. *Sin defendatur, dicendum, non eò perjurum esse; quia non suâ sponte, sed metu coactus, & fraude circum-*
ventus

ventus jurârit : perjurium enim mente concipi, non ore.

28 §. Dicere quaque liceat, satius esse, quod male jurâris non servare, quàm & jurando, & juratis stando, peccare.

Nam, ut Isychius scribit in Levit. cap. xix. *iusjurandum in injusto est, non solum quod pravaricatur, sed etiam, quod injustè custoditur. Quale illud fuit, quod Herodes filia Herodiadis jurans Joannis Baptiste caput abscidit. Oportebat enim hoc eum iusjurandum non prabere: postquam tamen juravit, non custodire: quia talia sacramenta, nec initium sumere Deus vult, sed nec sumentia ad finem pervenire. Atque hæc de argumentis inartificialibus.*

FINIS LIBRI PRIMÏ.

GERARDI JOANNIS VOSSII
PARTITIONVM
ORATORIARVM
Liber Secundus.

C A P. I.

DE AFFECTIBUS GENERATIM.

ACTENUS actum est de probationibus, siue argumentis demonstrativis, quæ Græci λόγος vocant, ut diximus. Verum homines non ratione solum sed etiam affectu, imò magna pars hoc penè solo ducuntur. Quapropter accedemus nunc ad πάθος siue affectus.

Neque est, quod objiciat aliquis, Physici, & Ethici esse de his tractare. Nam Physicus considerat πάθος, quatenus sunt affectiones animalis: & naturales eorum causas exponit. Ethicus de iis tractat, quatenus sunt honestatis & virtutis capaces: ac mediocritas ut in iis seruetur, docet. Rhetor autem agit de

de his, quatenus conducunt ad persuadendum: atque ut tum moveantur, tum sedentur, explicat.

Præcipue verò in eo consistit eloquentiæ regnum, quòd doctrinâ hac vim animis adferat. Quâ virtute si careat orator; siccus ac jejunus, sine succo ac sanguine erit. Neque hoc artificium naturâ suâ noxium esse propterea putemus, quòd (ut apud Salustium Cæsar ait) *omnes homines, qui de rebus magnis consultant, ab odio, amicitia, irâ, atq; misericordia vacuos esse decet*. Nam de affectibus intelligi Cæsar debet, quatenus rationis iudicium prævertunt, usumque ejus impediunt. Atqui Deus animis nostris insevit adfectus, ut stimuli sint ad actiones honestas; quod fit, cùm rationi sunt consentanei. Quare, ut apud viros sapientes, & cordatos, haud opus sit eos ciere; eoque apud Areopagitas lege cautum fuerit, ut dicerent *ἀνὰ νόμον καὶ πᾶσι* *: tamen * Absque apud rudem populum, qui rationum procemio pondus parum perpendit, omnino movere animos opus est, quo ad honestas & affectibus actiones melius perducatur. Imo quia & eorum, qui supra vulgus sapiunt, multi bonum, quod approbant, non amplectuntur,

ſuntur exemplo Medea apud Ovidium, quæ ait,

—*Video meliora, probog,*
Deteriora ſequor:—

omnino apud tales quoque conducibile eſt, ut eorum animis faces & ſtimulos ſubdamus, quò non ſolùm aſſentiant; ſed etiam, id quod bonũ cenſent agant. Quod rectè fieri, etiam Ieſaiæ, Pauli, & aliorum cœleſtium vatum exemplo docetur, qui non contenti docere, affectus quoque cient: atque idem à graviffimis & ſanctiffimis quibuſque Eccleſiæ doctõribus, ſeculis omnibus fuit obſervatum.

Affectus eſt appetitus ſenſitivi immutatio ab objectâ rei bonæ vel malæ ſpecie proveniens: ſive, ut ab Ariſtotele definitur.

I S. *Affectus eſt animi commotio, per quam homo immutatus non eodem modo de iiſdem rebus judicat.*

Ita, qui amat, pro delicto aliquid non habet, aut pro exiguo: contra, qui odit, pro magno. Item, qui concupiſcit, id

id quod iucundum est, bonum etiam esse censeret: at, qui affectu hoc caret, non item.

Affectus, ex Stoicorum sententia, sunt quatuor: ratione boni praesentis, laetitia: ratione boni futuri, spes: ratione mali praesentis, dolor: ratione mali futuri, metus. Quos Maro expressit in sexto, cum ait,

Hinc metuunt, cupiuntque, dolent, gaudentque.

Eosdem Boëthius his versiculis est complexus*.

*Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemque fugito,
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Vinctaque franis,
Hæc ubi regnant.*

Peripateretici verò, uti in eo à Stoicis dissentiunt, quod affectus non extirpandos, sed ratione moderandos censent: ita & multò plures statuunt affectus: sed qui fortasse ad quatuor istos non incommode reducantur. Nos præcipuos solum, & quorum potissimum Oratori usus est, hoc loco, Aristotelis exemplo, exponemus.

120 PARTITIONUM ORATOR.

- 2 §. *Affectuum alii magis locum habent in Deliberativo, alii in Demonstrativo, alii in Juridicali.*
- 3 §. *Deliberativi magis proprii sunt, metus, fiducia, pudor, & impudentia.*
-

C A P. II.

De Metu.

- 1 §. *Metus est animi agritudo ex imaginatione futuri mali, quod nobis, aut nostrorum cuipiam, interitum, aut dolorem adferat, praesertim si imminere nobis videatur.*

Sive metus est animi motus ex apprehensione mali magni ac imminetis. Ita Cicero in Orat. pro lege Manil. metum commovet, cum alibi, tum in principio narrationis, quando ait, *Bellum grave & periculosum vestris veltigalibus atque sociis à duobus potentissimis regibus inferitur, Mithridate, & Tigraue, &c.* Grave & periculosum pertinent ad magnitudinem. At imminere ex eo cognoscitur, quia dicitur jam bellum inferri,

2 §. *Ex*

- 2 §. Ex allata hac definitione cognoscimus, duas esse periculorum condiciones, quæ metum adferant. Una est, ut sint *φθαστικά* & *λύπηα*: hoc est interitum, aut dolorem adferant.

Quomodo metuimus, ne nos invadat hostis, aut ne in morbum incidamus gravem, aut ne subeamus infamiam, aut ne liberos, vel opes amittamus. At injustitia, stultitia, similiaque. Quamquam maxima sunt, tamen ferè non metuntur: quia non adferunt interitum, vel dolorem magnum.

- 3 §. Altera conditio est, ut malum immineat.

Nam non solent homines metuere mortem, quia longè eam abesse arbitrantur. At timent illam tempore pestilentia, aut gravis morbi, vel etiam in tempestate, ubi metus est naufragii,

*Præsentemque * viri intentant omnia mortem. * I. Ænē*

- 4 §. Unde consequitur, ut metum incutiat orator, duo requiri. Primum est, ut malum objiciat auditori, ejusque magnitudinem

indinem exponat. Deinde, ut hoc imminere ostendat.

5 §. Porro non una modo magnitudo mali declaratur, quod ob diversam sit hominum naturam. Unde scite opus, quo quisque ingenio sit. Sanè avarus pecunia, ambitiosus honoris, amator deliciarum suarum jacturam præcipuè reformidat: eoque eà potissimum parte pungendus: quâ sensus est mollior, & vis acrior.

Atque hic magnitudo mali confideratur ratione personæ: ubi spectatur, quo hic, quo alius magis moveatur. Nec enim pariter sunt omnes animati. At ratione rei duo attendimus: utrum malum sit commune, an proprium: utrum simplex, an mala multa involvens. Quæ duo proximis duobus canonibus paulo fufius diducimus. De priori prius.

6 §. Præterea cum periculorum alia sint propria, alia communia; & priora magis adficere animos soleant: expedit, ut communia ad privata revocentur; quò conspiciatur, ut publica calamitas etiam privatam illam secum trahat.

Privata

Privata enim magis tangunt, quàm publica: etsi vulgò malint videri publico potius dolore moveri, quàm suo. Sed plerique histrioniam agunt, Poli exemplo; qui Athenis acturus fabulam Euripidis, cum repræsentandus esset dolor Electræ gestantis cineres Orestis, urnâ clâm in scenam detulit ossa filii defuncti. Lugere visus est mala aliena, deflevit propria.

7 §. *Multum etiam valet, si calamitatem imminentem non verbo uno tangamus, sed κατ' ὀφθαλμοὺς ob oculis ponamus.*

Ita si deditiōem suadere civibus velimus: orationis penicillo depingemus arces conflagrantes, cædes civium, lamenta matronarum, stuprationes virginum, malaque alia, quæ in urbibus captis contingere solent. In cujusmodi argumentō à principe ad subditos, à mare ad fœminam, à matrona ad virginem itur, & inde ad alia.

8 §. *Atq; hæc magnitudinem mali indicat. Imminere verò tantum malum ostendimus: si doceamus, illos, quos metui*

tui volumus, tales esse, ut interitum adferre, vel damnum summum dare possint; & cum possunt, velle; &, cum volunt, id promptissimè agere: quales imprimis sunt, qui armatam habent potentiam, & iniusti sunt; & contumeliose secum actum esse arbitrantur.

Tria hîc considerantur, posse, velle, agere. Posse comprobatur ex viribus animi, corporis, fortunæ. Velle ostenditur ex affectibus, & utilitate. Quæ plenius intelliguntur ex doctrina de statu conjecturali. In agendo maximè formidabilis est celeritas. Citò autem exsequitur, qui naturâ acris est, ac vehemens. Præsertim, si gravior est injuria, quam fuerit perpeßus.

9 §. *Utile etiam est ad incutiendum metum, ut majorem, vel parium, recensamus exempla, qui malum jam sunt perpeßi.*

* Philipp.

3.

Quomodo Demosthenes*, ne Athenienses despiciere velint Philippum, tanquam viribus multò inferiorem, refert, ut Methone, Apollonia, trigintadux Thraciæ civitates, ab eo captæ sint, aliaque,

aliaque, quæ jam in vicinis populis patrâſſet.

10 *Plurimum quoque prodigiis & constantis moveri homines solent, Nec refert, utrùm verè hujusmodi sint, an esse existimentur.*

Sanè, ut credulum vulgus mittam, Nicias ipse, Atheniensium dux, cùm circa Syracusas haberet exercitum XL millium; & castra transferendo (uti plerique suadebant) servare militem posset: deliquio Lunæ territus, id facere non fuit ausus: ac propterea maximâ affectus fuit clade, quæ Atheniensis imperii ruinam mox secum traxit.

Cap. III.

De Confidentialia.

1 *S. Metui opponitur Confidentialia. Est ea spes cum rerum salutarium imaginatione, quas homines brevi se consecuturos putant, aut horribilium, quas, vel sublatas, vel remotas esse arbitrantur.*

Siquidem

126 PARTITIONUM ORATOR.

Siquidem confirmatur animus, cum vel mala longe absunt, vel spes salutis prope adest.

2 S. Hujusmodi spem varie excitamus; Ac primum quidem, si ostendamus, fieri aliquid posse, & in simili causa factum esse. Vel in hujusmodi, aut majori etiam periculo nos antea fuisse, & tamen evasisse.

* I. Æn,
v. 262.

Quomodo in tempestate Trojanis animum addit * Æneas.

3 S. Eadem ratio est, si doceamus, pares, vel etiam inferiores, id periculum evitasse.

Ut si dicas, non esse, quod Romani metuant Germanos, cum devicerint Helvetios, à quibus sapius victi fuere Germani. Ita Cæsar animum militibus addit in primo de bello Gallico. Denique, ait, hos esse eosdem Germanos, quibuscum sapenumero Helvetii congressi, non solum suis sedibus, sed etiam in illorum finibus plerumque superassent: qui tamen pares esse nostro exercitui non potuerint.

4 S. Etiam

4 §. *Etiam fiduciam addit orator, si per singula discurrens, ostendat, adesse subsidia, quæ requiruntur.*

Ut si quis ad dignitatem aspiret, referemus, quantus sit favor civium, ac eorum impensis, qui plurimum possint, atque ut competitori hæc desint. Ita agi potuit, cum Cicero, consulum ambiens, competitorem haberet *Hirtum*.

Similiter, ut bene omnes de bello sperent, commemorabimus, cum pecuniarum vim, militum robur, cæterumque belli apparatus: tum imprimis virtutem, & fortunam Imperatoris. Quod Tullius facit in *Manilianâ*. Ubi illud inter alia: *Cum ei Imperatorem præscire possitis, in quo sit eximia belli scientia, singularis virtus, clarissima autoritas, egregia fortuna: dubitatis, Quirites, quin hoc tantum bonum, quod à Diis immortalibus oblatum est, in remp. conservandam, atq; amplificandam, conferatis?*

Contra hostium vires minuemus.

Qua in re Galgacus præit apud Tacitum*: *Ne, inquit, terreat vanus adspex, & auris fulgor, atque argenti, quod*

* In vita Agricola; neque

neque tegit, neque vulnerat: in ipsa hostium acie inveniemus nostras manus. Agnoscent Britanni suam causam, recordabuntur Galli priorem libertatem, deserent illos ceteri Germani, tanquam nuper Uspii reliquerunt. Nec quicquam ultra formidinis, vacua castella, senum colonia inter male parentes, & injustè imperantes, agra municipia & discordantia, &c.

5 S. Multum etiam fiducia addit persuasio de favore divino.

* Lib. 3. &
alibi.

Unde Xenophon de Cyro in *anabasi* ejus * scribit, solere illum ante proelium animare milites suos praesentia numinis.

Fit verò istoc partim oraculis, ut apud Maronem in octavo:

*Sed mea me virtus, & sancta oracula
Conjungere tibi: (divum,*

partim aliis signis, uti voce populi, quæ Dei vox credi solet. Utroque argumêto pugnat Tullius Philip. IV. *Jam enim non solum homines, sed etiam Deos immortales, ad Remp. servandam arbitror consensisse. Sive enim prodigiis, atque portentis,*

portentis, Dii immortales nobis futura
 predicunt; ita sunt aperte denunciata, ut
 illi pœna, & libertas nobis, appropinquet:
 siue tantus consensus omnium sine impul-
 su Deorum esse non potuit; quid est, quod
 de cœlestium voluntate dubitare possi-
 mus? &c.

Quàm latè autem se signa extendant,
 argumento est, quod, ut Salustius in Ju-
 gurthina auctor est; cum Romani mi-
 lites aquæ penuriâ laborarent, ex eo,
 quod repente maximus imber diffun-
 deretur; Deo se curæ esse judicarunt.

Nihilominus cavendum, ne favore
 divino quicquam apud viros graves, &
 cordatos, ex signis istiusmodi statua-
 mus, quæ risus his potius, quàm fiduci-
 am pariant. Quale illud unius è Pom-
 peianis fuit, qui bellum adversus Cæsa-
 rem esse redintegrandum aiebat; opti-
 meque esse sperandum, quia aquilæ sep-
 tem in castris Pompeii essent repertæ.
*Optimè, inquit, Tullius, si nobis pug-
 nandum esset cum graculis.*

Cap. IV.

De Pudore,

1 §. Verecundia, sive Pudor, est animi perturbatio, ex malis, sive praeeritis, aut praesentibus, sive futuris, qua existimationem offendere videntur.

Vel brevius hoc pacto, Pudor est perturbatio animi ex apprehensione mali, quod lædat existimationem. Est enim pudor, quasi custos existimationis, eoq; sedulo custodiendus; praesertim, quando, ut apud Senecam * est, cum perit, redire nescit.

* Agamemn.

2 §. Pudet precipue apud sepsuplex hominum genus. Primum eos, quos in precio habemus: ut qui nos admirantur, vel quos ipsi admiramur, vel quibus admirationi esse studemus, vel quibuscum de honore contendimus, vel quorumcunque iudicium non aspernamur: ut sunt senes, prudentes, eruditi, omnesq; illi, quos putamus idoneos esse rerum nostrarum aestimatores.

3 §. Deinde apud eos in quorum conspectu

spectamus.

Nam, ut dici solet, Pudor, in oculis habitat. Eoque prudenter Cydias, cum persuadere Atheniensibus vellet, ne Samiorum agros inter cives suos dividerent; quo pudorem facilius ingereret, jubebat eos negotium hoc ita animo concipere, quasi Graci universi, qui rem omnem paulò post audituri erant, starent nunc pro corona, & Athenienses turpe hoc decretum facientes coram spectarent.

4 S. Tertiò apud illos pudet, qui eidem crimini non sunt obnoxii.

Quippe tales factum nostrum improbare verisimile est.

5 S. Quartò apud illos, qui severi sunt vitiorum censores.

Qualis olim Cato, qui Cenforii nomen reportavit.

6 S. Quintò apud eos qui facile, quæ sciunt, divulgant. Ut sunt, quos injuriâ affecimus: item malefici. & qui in aliis

132 PARTITIONUM ORATOR.

*aliis taxandis operam ponunt; quales
sunt visores aliorum, & scriptores ve-
teris comœdiæ, vel epigrammatum,
vel satyrarum, aut mimorum.*

* Sat. 4.
lib. 1.

Unde Horatius in Satyris * :

*Omnes hi metuunt versus, odere poëtas.
Fœnum habet in cornu: longe fuge; dummodo risû
Excutiat sibi, non his cuiquam parcat amico,
Et quodcunque semel chartis ille verit, omnes
Gestiet à furno redeuntés scire, lacuque,
Et pueros, & avos.*

7 §. Sextò apud illos pudet, qui nobiscum
benigne semper egerunt.

* In Andr.
Act. 1 Sc.
5.

Unde Pamphilus apud Terent. *

*Tùm Patris pudor, qui me tam leni passus
est animo usque adhuc,
Quæ meo cunq; animo libitum est facere,
eine ego ut adveser?*

8 §. Septimò apud eorum, quos com-
moravimus antea, servos, vel amicos.

Quippe unde illi intelligere rem om-
nem possint. Et tales quidem sunt apud
quos pudet.

9 §.

9 S. Pudorem verò incutimus per ea,
qua factu sunt turpia, vel facti talis
signa.

Quomodo timidi, ac ignavi animi
nota esse censetur, vinci ab hostibus:
unde pudorem ciet Cicero pro lege
Manilia: *Delenda est vobis hac macula
Mithridatico bello suscepta, qua penitus
jam infedit, atq; inveteravit, in P. R. no-
mine. Item: Videte ne, ut illis pulcherri-
mum fuit, tantam vobis imperii gloriam
relinquere: sic vobis turpissimum sit, illud,
quod accepistis, tueri, ac conservare non
posse. Ejusdem rei signum est violentia,
quam quis perpeffus sit invitus: unde
Maro in VI:*

*Deiphobum videt, lacerum crudeliter ora,
Ora, manusq; ambas, populataque tempora raptis
Auribus, & truncas inhonesto vulnere nares.
Vix adeò agnovit pavitantē, & dira Tegentem
Supplicia.*

Multoquē magis pudorem adferunt,
quæ libidinose ac turpiter patrantur:
unde Maro in Eclogis:

Novimus et qui te, transversa iuventibus birquis.

Pudori item est animus stolidus, &
incautus: quò refer illud Terentianæ
Thaidis*:

* Enun.
Act. 5. Sc.
1.

Disputet si verba data esse mihi.

* Cic. lib. * cum Iyram recusasset, habitus est in-
 i Tuscul. doctior. Atque ex his non difficilis est
 quæst. conjectatio de similibus, quæ pudorem
 incutere valent; siue iis, qui turpe quid
 egerunt, siue horum majoribus, poster-
 ris, necessariis, aut propinquis; siue iis,
 qui ad facti auctores referuntur; ut sunt
 eorum præceptores, ac consiliarii.

10 S. Inverecundia contraria est, cum non
 movemur malis, quæ existimationem
 ledere, ignominiaque esse censentur.
 Hunc adfectum gignimus contemptu
 rerum, quæ turpes factæ, vel turpis esse
 rei signa creduntur.

Ita Antipho poëta, cum ipse unâ cum
 sociis morti esset destinatus; sed hi, ne
 in calamitate istâ conspicerentur, faci-
 em nuberent; *Quid?* inquebat, *veremi-
 ni, ne quis horum cras videat vos?* Hacte-
 nus de affectibus generis deliberativi
 magis propriis.

Cap. V.

De Lætitia.

- 1 §. Demonstrativi generis affectus est geminus ; lætitia, & gratia.
- 2 §. Lætitia est motus animi proveniens ex imaginatione boni presentis.
- 3 §. Hujus effectus est delectatio: hoc est tranquillitas animi in bono presenti suavissimè acquiescentis.

Ita in oratione Manilianâ oritur delectatio ex admiratione amplissimarum rerum, quas gessit Pompeius:

- 4 §. Paratur autem lætitia non absolutè tantùm, considerando puta magnitudinem boni, quod res in se continet: sed etiam comparatè, nempe ostendendo, quantò hæc fortuna potior sit alterâ. Ut si referamus priorum temporum calamitatem, aut pericula: ac deinde cum iis presentis felicitatis bona conferamus.

Fecit hoc Cicero post reditum ad Quirites: *Et si, inquit, homini nihil ma-*

136 PARTITIONUM ORATOR.

gis optandum, quàm prospera, equabilis, perpetuaque fortuna, secundo vita, sine ulla offensione, cursu: tamen, si mihi tranquilla, & placata omnia fuissent; incredibili quadam, & penè divinâ, quâ nunc vestro beneficio fruor, latitiæ voluptate caruissem. Exinde enumerat bona illa, quæ restitutus patriæ recepit: atque ait se voluptatem eorum carendo magis, quàm fruendo intellexisse: juxta illud Plautinum;*

*Cap. Act.
1. Sc. 2.

Tum denique homines nostra intelligimus bona, Cum quæ in potestate habuimus, ea amisimus.

Mirificè etiam exultat Cicero secundâ in Catilinam investivâ: quam ab his verbis auspicatur, *Tandem aliquando, Quirites, L. Catilinam furem audaciâ, scelus anhelantem, pestem patriæ nefariè molientem, vobis atque huic urbi ferrum flammamque minitantem, ex urbe vel eiecimus, vel emisimus, vel ipsum egredientem urbe persecuti sumus. Abiit, excessit, evasit, erupit. Nulla jam pernices à monstro illo, atque prodigio, mœnibus ipsis intra mœnia comparabitur.*

5. S. *Neque non potest latitiâ parere oratio,*

oratio, qua cogitationi objicit vernum solem,serta,flores,odoramenta,aurum,gēmas,vestes piētas,cantus symphoniacos,& hujusmodi atla: quæ vernanti,& si nō gravi,at festivā dictione explicantur in natalitiis, epithalamis, & pompa ac ludorum tempore.

Exemplum habemus in panegyrico Eumenii *, qui dictus est Constantio Casari. De te,inquit,mibi Casar invi. Ete,hodierna gratulationis exordium divinus ille vestra majestatis ortus,ipso,quo illuxit,auspicio veris illustrior,cui dies serenus, atque, ut celebrantes sensimus ultra rationem temporis, Sol æstivus incaluit, augustiore fulgens luminis claritate,quā cūm originē mundi nascentis animavit. Siquidem tunc inter illa rerū tenera primordia, moderatus dicitur, ne voceret: nunc ardentior, ne majestate vestra videretur obscurior. O felix beatumque ver, novo parū, jam non amœnitate florum,nec viriditate segetum,nec gemmis vitium,nec ipsis tantūm favonius,& luce serena latum,atq; venerabile,quantū ortu Casarum maximorum! O tempus,quo merito quondam omnia nara esse credantur,cūm eodem nunc confirmata esse videantur!

* Quamquā aliqui esse Mamerini, vel alius putent,ac dictū Maximiano Imp.

CAP. VII.

De Gratia.

1 §. Gratia est, qua quis benefacit, non quia ipse beneficium aucupetur; sed duntaxat ut ei commodes, cui beneficium præstat.

Uti Terentiana Thais se facere ait,

Hanc tibi do, neq̃, repeto pro illa quicquam abs te precii.

1 §. In hac duo potissimum spectamus: ut eam, si opus sit amplificare; ut item extenuare, atq̃, imminuere possimus.

3 §. Amplificatio fit trifariam. Primum à persona, cui quis gratificatur: ut si quis exul, & egenissimus. Deinde à re, quâ gratificatur: ut si magna, vel peropportuna. Deniq̃, à persona, qua gratificatur: ut si sola dederit, vel prima, aut præcipuè.

A tribus istis, Didonis beneficium commendant Trojani apud Maronem, 1. Æn.

O sola

LIBER SECUNDUS. 139

*O sola infandos Trojae miserata labores,
Qua nos reliquias Danaum, terraeque, marisque,
Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos,
Urbe, domo socias.*

Nam non ἀπλῶς dicitur Dido miserata Trojanos; sed dicitur SOLA miserata, idque OMNIUM EGENOS; neque leviter miserata, ut si viatico solum juvisset; sed quod verè maximum beneficium fuit, URBE ac DOMO SOCIASSE.

4 §. Beneficiorum hac exaggeratio eò prodest, ut excitemus desiderium illi gratiam referendi, qui praeclarè, sive de nobis, aut nostris, sive de Rep. meritus est.

Ita Cicero in Maniliana, ut gratiam conciliet Pompeio, maxima ejus in Remp. beneficia commemorat, eumque cum Imperatoribus summis confert, atque adeo iis praefert.

5 §. Interdum etiam necesse est beneficiū aliquod imminuere, quod à jaëtabundis, καὶ μνηστῆρσι, nimis exaggeratur.

6 §. Fiet hoc, si dicamus, aliquem non tantum nostri, quam sui causa, bene fecisse.

Tale

140 PARTITIONUM ORATOR.

* Ad Ar-
tic. lib 8.
ep. 3.

Tale fuit beneficium Pompeii in re-
vocando Cicerone ab exilio. Nam pas-
sus antea erat in exilium expelli, quo, re-
vocando postea, sibi magis obstringe-
ret. Hinc Cicero ait, magis * restituendi,
quàm retinendi fuisse studiosum; item
ut beneficium daret, prius fecisse inju-
riam.

7 §. *Dicemus præterea, non sua sponte
benefecisse: sed casu aut coactum: ut
quod summorum virorum postulato
ultrà obistere non auderet.*

8 §. *Item, non tam beneficium dedisse,
quàm reddidisse.*

9 §. *Vel etiam, non moreri aliquid nomen
beneficii.*

Uti quòd Philippus Atheniensibus
offerret Halonesum; quam ille quidem
dare, sed Athenienses reddere cum, di-
cebant.

10 §. *Item, si beneficium negemus esse tã-
rum, aut tale, quale exigebamur: aut
non datum esse loco suo, & tempore.*

Nam, ut proverbio dicitur, *Bis dat,
qui citò dat.*

II §. Plurimum etiam de benefici affe-
ctu deterit, si ostendamus, alias in re
minori non subvenisse: vel etiam ini-
micis par, aut majus contulisse benefi-
cium: vel quod dederit, vile & abje-
ctum quid esse.

Ut si convivio quidem exceperit;
sed vino jam acescente, ferinâ pute-
scante.

CAP. VII.

De Ira.

I §. Affectus generis Juridicialis magis
proprii sunt, tum ira, lenitas; amor, o-
dium: tum quæ vel iram, vel odium
consequuntur; ut indignatio, & invi-
dia: tum quæ sequuntur lenitatem
& amorem; ut misericordia, & am-
latio.

2 §. Ira est conjuncta cū dolore, cupiditas
vindictæ ejus, quam videamur nobis
posse exsequi, propterea quod quis aut
nos, aut nostrorum quempiam, imme-
rito parvi fecisse videatur.

3 §. Sant hujusce contentus species tres,
despectio,

142 PARTITIONUM ORATOR.

despectio, incommodatio, & contumelia.

4 §. *Despectio etiam est sine impedimento.*

5 §. *Incommodatio est cum impedimento; & fit, non quidem, ut ipse quis utilitatis aliquid acquirat; sed ne ali-
us, quod cupit, consequatur.*

6 §. *Contumelia est, cum quis, voluptatis suæ gratiâ, alterum afficit dedecore.*

Quo quis verò gloriæ est cupidior, (ut ferè fit, si quis vel dignitate, vel eruditione excellat) hoc ob contemptum sui vehementius solet irasci. Ita Hippo-
nax †, cum deformi & fœdâ esset fa-
cie, ac effigies ejus à pictoribus qui-
busdam publicè exposita esset ad deri-
dendum: tantopere excanduit, ut vi-
rulentis versibus, aliquos eorum ad
suspendium adegerit. Memorabile e-
tiam exemplum est Narsetis, ducis mi-
litari gloriâ florentissimi: qui cum
post res fortiter gestas adversus To-
tilam, Gothorum regem, invidiâ
quorundam à Justino Imperatore ex-
ueretur Italiæ præfecturâ; atque e-
tiam ab Imperatrice Sophiâ, impo-
tentis animi feminâ, hujusmodi im-
peteretur * convitio, *Narsetem ad
gynacium*

† Plinius
lib. 36. cap.
5.

gynacium esse relegandum, ut cum pu- * Paulus
ellis lanarum faceret pensa : opprobri- Diaconus
 um istud adedè indignè tulit, ut dixerit, lib. 2. de ge-
 se telam orsurum, quam Imperator, & stis Longo-
 conjux, dum viverent, retexere non bard. cap. 5.
 possent : ac paullo pòst Longobardos
 in Italiam evocavit.

Nec pari artificio in commovenda ira semper est opus. Nam ut corpora humana, quibus temperies est mala, ex cœli constitutione insalubri facilè in morbum incidunt : ita, si animus jam antè fuerit exulceratus, ac sinistrâ suspicionem de eo, quem accusatum venimus, laborârit ; ad iram hunc inflammare difficile non erit. Sed ut tales solum irâ accendamus, minimè sufficit. Quare istoc potius artificium, quod universos spectat, deinceps aperiendum est nobis.

7 §. *Omnis iræ excitanda ratio in sex rebus præcipuè consistit.*

Nam narrandum est factum, & exaggerandum à personis, minoribus, effectis, signis, ac modus interim servandus, ne odio dicere quicquam videamur. Quæ strictim ita memoriæ causâ dicta, clariori aliquanto luce nunc vestiemus.

8 §. *Primum*

144 PARTITIONUM ORATOR.

8 §. *Primum, quàm atrox, atque indignum facinus commissum sit, ratio exponemus.*

Quid autem ratio ratio sit, dicetur lib. IV. cap. XVI.

9 §. *Hinc ejus, qui laesus est, innocentiam, virtutem, dignitatem, vel aliam conditionem, referemus: & contra commemorabimus vitia ejus, qui laesit, & conditionem illius contemptam, vel exosam, atque invisam.*

Unde liquet, duas hic personas spectari; illius, cui facta est injuria, & ejus, à quo facta.

10 §. *Postea, ut magnitudo injurie magis appareat, eam comparatione minorum exaggerabimus.*

11 §. *Etiam ostendemus, quomodo injuria hujus malum, non tantum ad praesens; sed futurum quoque tempus, se extendat.*

12 §. *Utile insuper erit, ut si qua injuria illata signa oculis obijci possint, ea ad animos acrius irritandos adhibeantur.*

Quomodo Antonius, Caesaris vestem gladiis

gladiis perforatam ostendens, iram populi adversus Cassium, & Brutum, & conjuratos alios, quàm maximè accendit.

13 §. *Hac interea opus est cautione, ut si metus sit, ne privato odio adducti, modum omnem in exaggerando crimine excedere videamur, non tam anxie laboremus de amplificandâ injuriâ, quàm contenti simus simplici oratione; sed tali, quæ signa atrocis injuriæ, tanquam argumentorum gravissimorum semina, passim interserat. Nam ita, & rem dicemus, & tamen veritatis ostendere, non affectui indulgere, credemur.*

Exempla hujus movendi affectus suppeditabit Demosthenes in iis, quæ adversus Aristogitonem, Midiam, & Æschinem scripsit: item Tullius in illis, quæ habet contra Clodium, Pisonem, Vatinius, & Antonium.

Cap. VIII.

De Lenitate.

1 §. *Iræ contraria est Lenitas, quæ est sedatio ira.*

2 §.

2 §. *Non tamen omnes ejusmodi sunt, ut se patiantur deliniri: sed ut tigres efferantur musicâ; ita aliqui delinificâ oratione magis irritantur, Quare apud tales plus proficimus, si terrorem minis incutiamus.*

3 §. *Ad deliniendam iram maximè adhibendi illi, qui minùs habent roboris, & quos de vi inferendâ, cogitare, nulla suspicio est. Ejus generis sunt pueri, & senes: item femine, præsertim si miti facundiâ, & præstanti formâ commendentur.*

Ita in sacrâ paginâ legimus, David* iram ab Abigail, iram Artaxerxis†, ab Estherâ esse sopitam. Romana item historia* testatur, intervenitu Sabinarum inter Romulum, & Tatium, foedus esse ictum. Item Volumnia, & Veturia†, Marcium Coriolanum, patriæ funus spirantem, à noxio proposito dimoverunt.

* 1. Reg.
cap. 25.
† Esth. c. 7.
* Livius,
Dionysius,
Plutarch.
† Ibidem.

4 §. *Multum etiam possunt hac in re sacrorum antistites.*

* Iosephus
lib. 11. An-
tiquitatem
judaica-
rum cap. 8.

Quomodo Alexandrum Magnum delinivit * Jaddus, pontifex Hierosolymitanus:

lymitanus: Attilam item *, Leo Romanus.

* Cassiodorus in Chronic.
item Var.
lib. 1. ep. 4.
Paullus
Diac. in Miscel-lib.
15.

¶ 5. *Postquam dispeximus de personis, quarum opera in ira leniendâ usui esse potest; videndum de tempore maxime accommodo. Primus quidem ira impetratus est difficillimus.*

Quo qui veniam impetrare laborant, tantundem agere videntur, quantum conentur,

Esfurienti leoni ex ore exsculpere pradam:

ut est in Lucillii versu. Tantum enim abest, ut supplicium effugere liceat: ut ferè nec supplicii modum tenere homines sciant. Iccirco Athenodorus, Plutarcho * teste, monebat Cæsarem Augustum, nequid iratus diceret, aut faceret, nisi viginti-quatuor literas secum prius percurrisset.

* in Apophthegmas

¶ 5. *Minus etiam periculosa est ira, si jam de altero supplicium sumtum sit.*

Unde Philocrates *, prodicionis accusatus, tum demùm, cum populum vidisset supplicio quorundam mitigatum,

* Aristor.
lib. 2. Rhet.
cap. 3.

184 PARTITIONUM ORAT.
tum, oratione se voluit purgare.

* 4 Aen. 7 §. *Nec parum refert, ut sciamus molles* aditus; & commoda tempora-fandi. Eoque, fieri si possit, cap-tanda est occasio, cum letitia nova jam fel atque amarorem omnem diluerit.*

Ut si hostem prælio, vel adversarium judicio vicerit: item si honore actus sit, si ludis, vel conviviiis vacet, aut aliter animum remittat.

8 §. *Supereft ostendamus, cujasmodi oratio ira sedanda conducatur. Cum iri oriatur ex opinione contemptus; non aliud melius ei lenienda remedium est, quàm si quid ostendamus non esse factum animo malo, aut ex contemptu; sed vel irâ vel casu excidisse: similiq; egisse aliquando irga suos, ubi despectus fuit nullus.*

9 §. *Præterea prodest, si dicamus, priora benefacta esse majora præfenti injuriâ.*

† Hec. A&. 5. Sc. 4.

Nam, ut ait Terentius†, *Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquum est ferre.*

IO S. *Ingenue autem testandum, dolere nobis ob delictum.*

Quomodo Demipho, ut fratrem purget, ad Nauisistratum ait*:

* Phor.
Sce. ult.

Verum quando jam accusando fieri infectum non potest, Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?

Etiam Pamphilo rogante Davum*, * Andr.
An non dixi hoc esse futurum? respondet Act. 3. Sc.

ille, *Dixi*: porro subiciente hic Pamphilo, *Quid meritis es?* ille sine circutione ait, *Crucem*. Quæ ingenua confessio multum ad sedandam iram valebat. Nam generosa mens, quia nihil præter gloriam æstimat, ferè conquiescit, si is, qui offendit supplex se demittat. Pulchrè Ovidius*:

* Lib. 3.
Trist. el. 3.

*Corpore magnanimo satis est prostrare leoni:
Pugna suum finem, cum jacet hostis habet.*

At viles animæ iram non deponunt, nisi par, vel majus dederint malum.

II S. *Postremò ostendendum, quantum fructus in posterum percipi ex eo possit, cui ignosci postulamus. Ut si dicamus, eum multa magnaque paratum esse facere in læsi spem gratia: nec ipsum*

ipsum modo, sed etiam amicos. Item addemus, quantum quis gloria sit relaturus ignoscendo inimico.

¶ l. 1.
* li. 8. An-
tiq. Rom.
* lib. 2.
* in Cori-
olano.

Egregium deliniendæ iræ exem-
plum præbent tres legati Homerici f.
Phoenix, Ulysses, & Ajax: qui missi e-
rant, ut Agamemnonem conciliarent
Achilli. Vide etiam Voluminæ ad Co-
riolanum orationem apud Dionysium,
* Livium, & Plutarchum *.

Cap. IX.

De Amore.

Proximum est, ut de amore agamus:
qui duplex est; prior amicitia, quo
afficimur erga amicos; alter concupi-
scentia, quo amamus pecuniam, vinum,
& alia. Hic loci agitur de priori amore,
unde ita definitur:

I S. *Amor est affectus, quo alicui opta-
mus, quæ bona existimantur; eademq;
pro viribus efficere studemus; non no-
stri, sed ejus causâ quem diligimus.*

Ubi

LIBER SECUNDUS. 151

Ubi tres conditiones observare est. Prima est, ut alicui optemus bona vel vera, vel saltem, quæ bona esse arbitremur. Nec enim si quis, dum prodesse studet, noceat, propterea inimicus est dicendus, quia actiones non æstimamus secundum eventus, sed secundum voluntatem.

Altera amoris conditio est, ut quæ bona judicamus, ea non optemur tantum, sed etiam pro viribus procuremus.

Plautus Trinummo †:

† Act. 2.
sc 4.

*Nequam illud verbum est, Bene vult; * id est aliquid
nisi qui * bene facit.* laquâre.

Et vir antiquis comparandus, Julius Scaliger, lib. i v. Epidorpidon †,

† Sub lemmate Fac.

*Tu si ex animo forte velis cui bene factum,
Addas operam. Sola cadaver est voluntas,*

Tertia conditio est, ut ita animati simus, non propter utilitatem propriam: sed illius causâ, quem diligimus: Nam, ut ait Cicero primo de Natura deorû, *si ad fructum nostrum referemus, non ad illius commoda, quem diligimus; non erit ista amicitia, sed mercatura quedam utilitatum suarum. Prata, & arva, & pecudum*

cadum greges, diligunt isto modo, quod fructus ex iis capiantur. Hominum caritas, & amicitia, gratia est.

Differt amor ab amicitia, quod amor sit, etsi quis non redamet: in amicitia verò sit amor mutuus: unde Aristoteles rogatus*, quid esset amicus, pulchrè respondet, *μία ψυχὴ δι' ὁμοῦ καὶ ἐν ἑστέῳ* *.

* Laërtius in vita Arist.

* Anima una in duobus inhabitans corporibus.

Quo pacto conciliemus amorem, Tullii potissimum verbis ostendam. At ille lib. 11. de Oratore:

2 §. Sentimus amorem conciliari, si id velle videre, quod sit utile ipsis, apud quos agas, defendere: si aut pro bonis viris, aut certè pro iis, qui illis boni atq; utiles sint, laborare: namq; hæc res amorem magis conciliat, illa virtutis defensio charitatem: plusque proficit, si proponitur spes utilitatis futuræ, quam præteriti beneficii commemoratio.

3 §. Enitendum est, ut ostendas in ea re, quam defendas, aut dignitatem inesse, aut utilitatem: eumque, cui concilies hunc amorem, significes, nihil ad utilitatem suam retulisse, ac nihil omnino fecisse causâ suâ. Invidetur enim commodis hominum ipsorum

ipforum : studiis autem eorum cæteris commodandi favetur.

- 4 §. Videndumque hoc loco est, ne, quos ob benefacta diligere volumus, eorum laudem, atque gloriam, cui maximè invideri solet, nimis efferre videamur.

Hactenus Tullius. Exempla autem conciliandi amoris suppeditabunt epistolæ commendatoriæ, de quibus lib. seq. cap. xxii.

Cap. X.

De Odio.

- 1 §. *Amori, & Amicitia, opponuntur Odium & Inimicitia.*
- 2 §. *Differunt odium, & ira: primò quòd ira illis rebus concitatur, quas unusquisq; ad se aut suos pertinere censet: odium verò etiam iis, quas ad se non judicat pertinere: quomodo & eum odimus, qui nunquam nobis nocuit.*
- 3 §. *Præterea ira semper est adversus singularia, ut Titium, aut Sempronium: odium autem etiam adversus*

G
Genus,

genus, ut contra furem, aut calumniatorem.

4 S. Ira insuper tempore sanabilis est; odium insanabile.

5 S. Ira dolorem afferre cupit, qui sentiat: odium calamitatem afferre studet, licet non sentiat.

6 S. Ira est cum dolore, ac molestia; odium est absque ea.

7 S. Iratus ob adversarii calamitatem tandem miseretur: inimicus eum, quem odit, extinctum cupit.

8 S. Ratio odium gignendi est, si commemoremus actiones inimiciter adversantes bono, quod amamus. Ut si apud libertatis amantes referamus, quam misero habeamur loco.

Quod Galgacus facit apud Cornelium Tacitum in Agricolaë vita: ubi, ut Britannorum suorum animos irriter adversus Romanos, inter alia in eos huiusmodi invehitur oratione: *Raptores, inquit, orbis postquam cuncta vastantibus defuere, terras, & mare scrutantur: si locuples hostis est, avari: si pauper, ambitiosi: quos non Oriens, non Occidens, satiaverit. Soli omnium opes, atq; inopiam, pari affectu concupiscunt. Auferre, strucidare*

irruere, rapere falsis nominibus imperium, atque ubi solitudinem faciunt, pacem appellant. Liberos cuique, ac propinquos suos, natura carissimos esse voluit: hi per delectus alibi servituri auferuntur. Coniuges, sororesque, et si hostilem libidinem effugiant, nomine amicorum, atque hospitum, polluuntur. Bona fortuna sique tributum egerunt, in annonam frumentum, corpora ipsa, ac manus, sylvis, ac paludibus emuniendis, verbera inter, ac contumelias, conterunt. Nata servituti mancipia semel veniunt, atque ultra à dominis aluntur: Britannia servitutem suam quotidie emit, quotidie pascit.

Cap. XI.

De Indignatione.

I S. Indignatio est dolor ob alterius secundam fortunam, quia sit indignus.

Ut apud Maronem*.

Impius hac tam culta novalia miles habebit?

* Ecl. 1.

Barbarus has segetes? Item:*

* Ecl. 8.

G 2

Mopso

*Mopso Nisa datur. quid non speremus amantes ?
Funguntur jam gryphes equis, & voque sequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.*

2 §. *Excitatur indignatio, si vita prioris sordes, ac vilitas, cum presentis temporis opibus, ac potentia, conferantur.*

Cicero in Vatinius : Atque illud tenebrosissimum tempus ineuntis ætatis tue patiar latere, licet impune per me parietes in adolescentia perfoderis, vicinos compilâris, matrem verberaris : habeat hoc premium tua indignitas, ut adolescentiæ turpitudine obscuritate, et sordibus tuis, obtegatur. Exinde referre incipit, ut homo vilis, & obscurus, paulatim ad honores accesserit. Tandem illa subjungit : Te cognati respuunt, tribules execrantur, vicini metunt, affines erubescunt, strumæ denique ab ore improbo demigrarunt, & aliis jam se locis collocarunt. Quasi nempe ad eò sit impurus, ut strumæ ipsius avertentur hominem.

Similiter Horatius indignationem concitat adversus Menam, Pompeii

* L. B. E. Magni libertum * :

ilod.4 *Lupis & agnis quanta sortitò obtigit,
Tecum*

LIBER SECUNDUS. 157

*Tecum mihi discordia est,
Ibericis peruste funibus latus,
Et crura durâ compede.
Licet superbus ambules pecuniâ,
Fortuna non mutat genus.
Vidēsne, sacram metiente te viam
Cum bis ter ulnarum toga,
Ut ora vertat huc & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumphalibus
Praconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi jugera,
Et Appiam mannis terit.*

Etiā elegans indignationis exemplum apud Martialem * habes in sutorē, qui maximas opes erat consecutus. Epigramma claudit in hunc modum:

* Lib. 9.
epigr. 75.

*At me literulas stulti docuere parentes.
Quid cum Grammaticis, Rhetoribusque mihi?
Frangere leves calamos, & scinde Thalia libellos,
Si dare sutori calcens ista potest.*

CAP. XII.

De Invidia.

1 §. Invidia est animi dolor ex alterius bono, quod pari, vel simili obtigit, non quod eo ipsi careamus, sed quod alius id habeat.

* Lib. 2.
de Orat.
p. 405.

2 §. Hujus doctrinam Ciceronis* verbis complectar. Haud sciam inquit, an acerrimus longe sit omnium metus invidiæ: nec minus virium opus sit in eâ comprimendâ, quàm in excitandâ.

Quibus
invideant
homines.

3 §. Invident autem homines maximè paribus, aut inferioribus, cum se relictos sentiunt; illos autem dolent evolasse. Sed etiam superioribus invidetur sæpe vehementer, & eo magis, si intolerantiùs se jactant, & æqualitatem communis juris, præstantiâ dignitatis, aut fortunæ suæ trans-eunt.

Triplex
ratio cien-
di invidi-
am.

4 §. Quæ si inflammanda sunt, maximè dicendum est, non esse virtute parta; deinde etiam vitiis, atque peccatis. Tum si erunt honestiora, atq; gravi-
ora:

ora tamen non esse tanti ulla merita,
quanta insolentia hominis, quantum-
que fastidium.

- 5 §. Ad sedandum autem magno illa ^{Quadruplex ratio}
labore, magnis periculis esse parata; ^{sedandæ}
nec ad suum commodum, sed ad ali- ^{invidiæ.}
orum esse collata: seseque, si quam
gloriam peperisse videatur, tametsi
ea non sit iniqua merces periculi, ta-
men eâ non delectari, totamque ab-
jicere, atque deponere: omninoque
perficiendum est (quoniam plerique
sunt invidi, maximeque est hoc com-
mune vitium, & pervagatum) ut
hæc opinio minuat, & ille excel-
lens opinione fortuna, cum labori-
bus & miseriis permista esse videat-
ur.

Hæc Tullius de invidia: quæ quia
turpis est, cō ab hominibus occultari
solet nomine æmulationis: de qua infe-
rius dicemus. Nunc de misericordia
videamus.

CAP. XIII.

De Misericordia.

§. Misericordia est animi ægritudo ex damno vel malo, quod videtur ei dolorem, aut interitum allaturum, qui indignus est hac fortunâ, quodque aliquis existimet, aut sibi, aut suorum cuiuspiam, posse contingere, idq; cum imminere videtur.

Definitio hæc quinque condiciones comprehendit.

Prima est, ut sit ægritudo exorta ex eo, quod malum sit, vel esse videatur. Nam etiam misereantur homines eorum, qui verè felices sunt, sed ipsis miseri videntur. Ita Abderitæ miserti fuere Democriti sui, quem insanire credebant: sed Hippocrates ea propter ab iis arcessitus, studiis illius perspectis, iudicavit, & sapere eum, & foelicem vitam degere.

Altera conditio est, ut malum hoc perdere hominem, vel gravē saltem molestiam adferre valeat. Huiusmodi sunt egestas, cruciatus, morbi, mentis alienatio,

LIBER SECUNDUS. 161

tio, & similia, quibus vel animi, vel corporis, vel fortunæ bonis privamur. Levior autem dolor misericordiam nulli movet prudenti.

Tertia est conditio, ut qui malum patitur, videatur eâ fortunâ indignus, ut si sit vir pius: unde ad ciendam misericordiam valet hoc Maronis*:

* 2. Æn.

—Nec te tua plurima, Panthæ,
Labentem pietas, nec Apollonis infusa
(texit.

Aut si vir fuerit forti, & egregiè de patria meritis. Nam, ut Cicero ait*,
Quem nostrum ille moriens apud Mantineam Epaminondas non cum quadam miseratione delectat? qui tum denique sibi avelli jubet spiculum, postea quam ei percunctanti dictum est, clypeum esse saluum, ut etiam in vulneris dolore cum laude moreretur.*

* Epist. ad Lucecium.

* Paullo tamen aliter hanc rem ex

Trogo narrat Justinus lib. 6.

* Lib. 2. de Orat.

Quarta conditio est, ut quis existimet, se, vel suorum quempiam, mala illa pati posse. Unde idem Cicero*: *Jam misericordia movetur, si is, qui audit, adduci potest, ut illa, quæ de altero deplorentur, ad suas res revocet, quas aut intulerit acerbas, aut timeat, aut intuens alium, crebro ad seipsum revertatur.*

162 PARTITIONUM ORATOR.

Ultima conditio est, ut credatur, malum illud propè esse. Nam quæ multo pòst temporis intervallo eventura sunt, ea parum movent.

2 §. *Quò verò malum misericordiam faciliùs cieat; exaggerare illud oratores solent ab adjunctis persona, loci, temporis, finis, modi.*

3 §. *Persona, ut si nobilis, sago vel togà clarus: si innocens, candidus, affabilis.*

4 §. *A loco; ut si miseria adsint spectatores, quos minimè vellet.*

5 §. *A tempore, ut si quis in flore juventutis de medio tollatur.*

6 §. *A fine, ut si patiatur, quia bonam Ecclesiæ aut Reip. causam deferere noluerit.*

7 §. *A modo, ut si in hominem dignitate pollentem statuatur supplicii genus, quo in viles solùm homines solet animadverti.*

8 §. *Multum autem movet, si misericoràm adsint, & signa edant accommoda istis temporibus.*

Unde olim rei supplicabant veste obsoletâ, barbâ capillisque promissis: imò parentes & cognatos adducebant fordidos.

9 §.

95. Valde etiam afficere solet comparatio inter fortuna prioris felicitatem, & miseriam presentem.

Ut cum Homerus de cadavere Hectoris ad currum alligato ab Achille, ait *: * Il. χ.

— Καὶ γὰρ δ' ἄπαρ ἐν κοίνῳ P. 402.

Κεῖτο, τὰς δ' ἁγίαν. Totum verò caput in cineribus jacebat, olim gratiosum. Cui geminum hoc Maronis *, * Æn. 2.

— Quantum mutatus ab illo

Hectore. Uberrimè autem hoc Comparationis loco misericordiam Cicero movet in peroratione orationis pro Muræna: *Modo maximo beneficio Populi Romani ornatus fortunatus videbatur, quòd primus in familiam veterem, primus in municipium antiquissimum, consulatum attulisset: nunc idem squalore sordidus, confectus morbo, lachrymis ac mœrore perditus, vester est supplex, Judices, vestram fidem obtestatur, misericordiam implorat, vestram potestatem, ac vestras opes intinctur, Et post pauca: Si, (quod Jupiter omen avertat) hunc vestris sententiis afflixeritis; quò se miser vertet? domumne? ut eam imaginem clarissimi viri, parentis sui, quam paucis ante diebus laureatam in sua gratulatione*

tulatione conspexit, eandem deformatam
 ignominia, legentemque videat? an ad
 matrem, qua misera modo consulens
 osculata filium suum, nunc cruciatur,
 sollicita est, ne eundem paullo post spo-
 liatum omni dignitate conspiciat? Sed
 quid ego matrem, aut domum appello,
 quem nova pœna legis, & domo, & pa-
 rente, & omnium suorum consuetudine
 conspectuque privat? Ibit igitur in exi-
 lium miser? ad Orientisne partes in
 quibus annos multos legatus fuit, &
 exercitus duxit, & res maximas gessit?
 at habet magnum dolorem, unde cum
 honore decesserit, eodem cum ignominia
 reverti. An se in contrariam partem
 terrarum abdet, ut Gallia transalpina,
 quem nuper summo cum imperio liben-
 tissime viderit, eundem lugentem, mœ-
 rentem, exsulem videat? in ea porro pro-
 vincia, quo animo C. Muranam fratrem
 suum adspiciet? qui hujus dolor? qui
 illius mœror erit? qua utriusque lamen-
 ratio? quanta autem perturbatio fortu-
 nae, atque sermonis? quod quibus in locis
 paucis antè diebus factum esse consulem
 Muranam nuntii literaque celebrassent,
 & unde hospites atq; amici gratulatum
 Romam concurrunt, repente eo accedat,
 ipse

*ipse nuntius suæ calamitatis? Vide etiam
epilogum orationum pro Quintio, &
L. Flacco.*

C A P. XIV.

De Æmulatione, & Contemptu.

Item epilogus doctrinæ
de affectibus.

1 §. *Superfunt æmulatio, & contemptus:
Est autem Æmulatio perturbatio ani-
mi ob bonæ mentis honorata, quæ pares,
aut similes, assecuti videantur, non
quod ea aliis adsint, sed quia nos iis
careamus.*

Itaque æmulatio bona est, & honesta,
contra quam in invidia fit. Æmulatio
enim hominem excitat, ut ipse quoque
bona consequatur. Invidia agit, ne al-
tèr potiatur bonis.

2 §. *Æmulatio excitatur, quando pa-
ribus, aut similibus, bona adesse vi-
demus, quibus jure debeatur honos: ut
sunt virtus, & eruditio: vel saltem, per
quæ benefici esse possumus; uti magi-
stratus,*

stratus, quem qui gerunt, de plurimis bene merendi habent facultatem: *vel denique bona illa, quibus propinqui, & familiares, frui nobiscum possunt: ut sunt horti amœni, bibliotheca luculenta, & similia.*

3 S. *Emulationi opponitur Contemptus; quo alios despiciamus, quia nihil laude & honore dignum habeant, eorumque dissimiles videantur, quorum nos amuli sumus.*

Hinc Cicero lib. 11. de Offic. *Despiciunt eos, & contemnunt, in quibus nihil virtutis, nihil animi, nihil nervorum putant. Non enim omnes eos contemnunt, de quibus male existimant. Nam quos improbos, maledicos, fraudulentos putant, & ad faciendam injuriam instructos, eos haud contemnunt quidem, sed de iis male existimant. quamobrem, ut ante dixi, contemnuntur ii, qui nec sibi, nec alteri profunt, ut dicitur: in quibus nullus labor, nulla industria, nulla cura est.*

Ita eos quoque contemnimus, qui opulenti quidem sunt, sed destituuntur veris bonis. Unde Diogenes †, vel, ut alii volunt, Aristippus, cum in splendida domo convivio esset exceptus, in

† Lærtius in Diogenis vita.

in hominis fortunati faciem exspuit, atque adiecit, *ἡτέροτα τόπου μὴ ἀσπικνύσθαι* †.

† Locum deteriores non invenisse se: puta, quā ejus facies esset.

HACTENUS de Affectibus dictum, in quibus illud universè est observandum, quod apud Ciceronem monet Antonius *: *Primum*, inquit, *considerare soleo, postuletne causa, ut animi hominum moveantur. Nam neq; parvis in rebus adhibenda sunt hæ dicendi facies; neque ita animatis hominibus, ut nihil ad eorum mentes oratione flectendas proficere possimus: ne aut irrisione, aut odio digni putemur, si aut tragedias agamus in nugis; aut convellere adoriāmur ea, quæ non possunt commoveri.*

* lib. 2. de Orat. P. 404.

Præterea observandum, ut (quemadmodum Cicero ibidem ait) omnes ii motus, quos orator adhibere volet judici, in ipso oratore impressi, atque iniusti esse videantur. Neq; enim facile est perficere, ut irascatur, cui tu velis, iudex, si tu ipse id lentè ferre videre: neq; ut oderit eum, quem tu velis, nisi teipsum flagrantem odio antè viderit. Neque ad misericordiam adducetur, nisi ei tu signa doloris tui verbis, sententiis, voce, vultu, colla-chrymatione denique ostenderis. ut enim nulla materies tam facilis ad exarde-

scendum

168 PARTITIONUM ORATOR.

scendum est, quæ, nisi admoto igni, ignem concipere possit: sic nulla mens est tam ad comprehendendum vim oratoris parata, quæ possit incendi, nisi inflammatus ipse ad eam, & ardens accesseris. Pulchrè igitur Horatius in Arte :

*— Si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi, tum tua me infortunia
tangant.*

C A P. XV.

De Moribus.

1 §. Tertia Inventionis pars considerat *tà n̄du*, sive Mores: qui hîc spectantur, non quatenus ex vita Oratoris noscuntur; sed quatenus ex oratione dicentis elucent, ita ut *n̄du* hoc loco nihil aliud sint, quàm natura, atque animi indicia sive nota, oratione expressa ad significandum virtutes aut vitia, vel etiam affectus, quatenus illi ad virtutes, aut vitia referuntur.

2 §. Quò morata sit oratio, ante omnia id agendum est oratori, ut in oratione ejus reluceant prudentia, probitas, benevolentia,

benevolentia.

- 3 §. *Prudentia quidem, quia* * iis si- * Cic. 2. de
dem habemus, quos plus intelligere, Orat.
quàm nos, arbitramur.
- 4 §. *Probitas, quia, quò* † quis ver- † Ibid.
futior, & callidior est, hoc invisior,
& suspectior, detractâ opinione pro-
bitatis.
- 5 §. *Benevolentia, quia, ut prudens quis,*
& probus credatur; tamen si odisse nos,
vel alteri parti melius velle existime-
tur, minimè nobis rectè velle consule-
re judicabitur. Contrà, si ametur O-
rator, habet quasi belepolin quandam,
quâ, absq; violentia, animos auditorum
invadat.

Uc si videamus, virum gravem nul-
lum refugere periculum, quo consulat
nobis: cuius rei illustre exemplum
præbet Cicero initio Invektivæ quar-
tæ in Catilinam.

Tria autem hæc etiam Cicero com-
plexus videtur, cùm lib. 11. ad Att. ait:
Nunc mihi, & consiliis opus est tuis, &
amore, & fide. Nam consilium ad pru-
dentiam refertur, fides ad virtutem, a-
mor ad benevolentiam.

Quantopere verò opus sit, ut aliquem
benevolum

benevolum nobis putemus; etiam Maro ostendit quarto *Æneidos*; ubi Junonem sic inducit loquentem;

*Sed quis erit modus? aut quo certamine tanto?
Quin potius pacem æternam, pactosque hymenæos
Exercemus? habes quod totâ mente petisti:
Ardet amans Dido, traxitque per ossa furorem.
Commune hunc ergo populû, paribusq; regamus
Auspicis: liceat Phrygio servire marito;
Dotalesque tuæ Tyrios permittere dextra.*

Quid oratione istac in specie, vel honestius, vel utilius fuit? Et tamen persuadere haud potuit Veneri. Neque obscura est ratio:

— *Sensit enim simulata mente locutam:*
nec credere potuit, Junonis animum tantopere esse immutatum, ut nunc bene vellet *Æneæ*, cui semper fuisset infesta.

6 §. Præterea, quò morata sit oratio, prudentis est oratoris, mutare τὸ ἡθικόν pro natura gentis ejus, apud quam dicit.

Illustre ejus rei exemplum habemus in Alexandro Magno apud Curtium lib. I II. ubi variâ oratione, ut cujusque gentis

gentis animis aptum erat, milites alloquitur. Paucis eandem rem complectitur Justinus lib. 11: *Alexander*, inquit, circumvectus suos, singulas gentes diversa oratione alloquitur, *Illyrios & Thracas* opum ac divitiarum ostentatione; *Gracos* veterum bellorum memoria, internecivique cum *Persis* odii accendebat: *Macedones* autem nunc *Europa* victa admonet, nunc expetita; nec inventos illis toto orbe pares viros gloriatur. Caterum & laborum finem hunc, & gloria cumulum fore.

7 §. Adhuc prudentis est oratoris videre, utrum dicat in *νομαρχία*, sive unius principatu, an *ἀριστοκρατία* sive optimatum imperio, aut *δημοκρατία*, sive populi potestate.

8 §. In monarchia rex imperat, ubi Orator spectat custodiam principis. Atque apud hunc verbi opus est *byssinis*, ut *Parysatis* illa ait apud *Plutarchum*.*

9 §. In Aristocratiā regit Senatus. Ac valent hic honesta, & legitima; omniaque metiri oportet disciplina legum, & divitiis civitatis.

10 §. In democratiā potestas est penes tribus: estq; hic difficillimū dicere, quia ferè,

* In Apophthegm.

172 PARTITIONUM ORATOR.

*Lib. 1.
Hist.

ferè, ut Tacitus* ait, privata est cui-
que stimulatio, & vile decus publi-
cum. Interim libertatis hîc præcipuè
ratio habetur.

11 §. Nec satis est finem spectare Reip.
sed, ut oratio nostra conveniat nature,
atque ingeniis auditorum; attendere
opus est diversos eorum mores. Vari-
ant autem illi quatuor præcipuè modis.

12 §. Primò ratione affectuum: quia a-
liud irati, aliud placidi, aliud
item verecundi, aliud impudentis atq;
ita in aliis.

13 §. Deinde ratione habituum bono-
rum ac malorum: quomodo aliter affe-
ctus est justus, aliter injustus; item
fortis aliter, ac ignavus; & par ratio
in cæteris virtutibus, ac vitiis.

14 §. Tertiò ratione ætatis: quia aliis
moribus est juvenis, aliis vir, aliis se-
nex.

15 §. Quartò ratione fortune, quia alii
sunt mores nobilis, quam ignobilis; alii
divitis, quàm pauperis, alii potentis,
quàm impotentis, alii fortunati, quàm
infelicitis.

16 §. De affectibus satis antea diximus.
De virtutibus, item, ac vitiis, actum in
genere demonstrativo. Quare superest,
ut

*ut hoc loco mores spectemus ratione
ætatis, ac fortune.*

Ac ætatum quidem mores egregiè
describunt Aristoteles in Rhetoricis, &
Horatius in Arte. Item recentior ille
quidem, sed par antiquis, Julius Cæsar
Scaliger. Cujus verba opponam ex lib.
III. Poëtices cap. xv. De moribus ado-
lescentum inquit :

17 S. Fertur, atque etiam impellitur
ætas prima, tum facilè, tum vehe-
menter ad ea quæ concupiscit. Con-
cupiscit autem & statim, & multa
potita contemnit: ad alia animum ap-
pellit: præceps potiùs animus, quàm
magna volvens. Iram atque animum
ipsum, in fronte, atque ore gerunt.
Antevertit impetus deliberationi,
facta verbis, pœnitentia profectio-
ni. Honoris, atque prælationis exa-
ctores importuni potiùs, quàm se-
duli vindicadores. Contemptus ul-
tores: ipsi contemptores diverso-
rum à suis studiorum. Laudatori-
bus suis favent: odere monitores.
Potentiæ studiosi, opum negligentes.
Spe enim alunt fiduciam sui. Libe-
ralitatem

ralitatem exercent, ignari fortunæ deterioris. Omnino simplicitatem, & à se profitentur, & ab aliis exigunt. Parum suspicaces, creduli multum. Honesti utilibus anteponunt: nondum enim acuit eos rerum experientia. Sibi ipsis lex sunt. Societatum, atque societatum studiosi, sibi ita vivunt, ut credi velint aliis quoque vivere. Denique nihil mediocre. Alienarum miseriarum pii observatores, suarum securi. In jocis soluti, verecundiæ obnoxii in erroribus, elati in benefactis.

De ἀνμῆ, five mediâ ætate, scribit hoc modo.

18 §. Omnino autem juvenis natura inter adolescentiæ, ac senectutis tempora, ut media est, ita & particeps, tum vitiorum, tum virtutum, scilicet affectuum, atque propensionum.

De ætate senili sic idem Scaliger:

19 §. Senilis ætas maximâ ex parte moribus est contraria adolescentiæ. Ergo, quod diu vixerint, parum sperant,

rant, pauca moliuntur, præteritis gaudent; quæ sola probant præ iis, quæ præsentia sunt; quibus non acquiescunt. Novarum rerum obtrectatores, semper habent, quod objiciant. Solliciti officiorum exactores, ad rem attenti ac difficiles ad persuasiones, cauti, atq; etiam suspiciosi. Multa enim indignè, aut se, aut alios perpeffos meminere. Ac quemadmodum adolescentes spe, ita senes memoriâ metiuntur omnia, Rarò infirmant ea, quorum non habeant exemplum in memoria; rariùs dejiciuntur de sententia; rarissimè sibi alias anteferri patiuntur ætates. Meticulosi, pertinaci ulterioris vitæ expectatione queruli. Odia hostiliter exercent, atque etiam convitia. Garruli, importuni interpellatores, semper etiam quippiam imminentis mali minitantur. Quamobrem exercent frequentissimas comparationes.

Et hæc de ætate.

20 §. *Præterea variant mores ratione fortune.*

Juxta illud Euripidis in Hippolyto :

αὐτὸς

176 PARTITIONUM ORATOR.

† Fortuna Περὶ τὰς τύχας καὶ τὰς σπέρνας κερτῆμινδα †.
 prout est, Et illud Terentii Hecyrâ*:

quilibet a- *Omnibus nobis, ut res dant sese, ita*
 nimum *magni atque humiles sumus,*
 gerit.

* Act. 3.^m

sc. 3.

21 §. *Fortuna quatuor precipuè modis
 spectatur, nempe qua nobiles aut igno-
 biles; potentes, vel impotentes; divites,
 aut pauperes; fortunati, vel infelices,*

Quæ quatuor etiam Terentius hoc
 * Act 3. versu complexus est in Adelphis*;
 sc. 5. *Potentes, dites, fortunati, nobiles,*

22 §. *Nobilitas est dignitas majorum.
 sunt autem nobiles, honoris maxime
 studiosi. Quisq; enim bona, qua possidet,
 studet augere.*

23 §. *Nec solum despiciere eos solent, qui
 nullos consecuti sunt honores; sed etiam
 homines novos, quorum parentes nullâ
 in dignitate fuerint.*

Ita Metellus contemnebat C. Mari-
 um, ac consulatum ei invidabat: unde
 † B. Ili Ju- de eo sic Salustius †; *Inerat contemptor*
 gurch, c. 64. *animus, & superbia, commune nobilitatis*
malum.

24 §. Imò

24 §. Imò etiam præ se aspernantur, qui nobili sunt domo nati, sed minùs antiquà.

Nam nobilitas vetustatis generis splendorem ac gloriã auget: unde Horat: * Lib. 1. od. 1.

Macenas atavis edite regibus.

Item *.

Æli vetusto nobilis ab Lamo.

* Lib. 3. od. 17.

25 §. Differunt nobiles, & generosi: οὐ γὰρ οἱ αὐτοὶ, quòd nobilitas sit in virtute generis ac majorum; generositas in eo, quod à virtute majorum non deficiant. Unde liquet, nobiles quidem, at non item generosos esse, qui generi suo opprobrio magis sunt, quàm ornamēto.

Rectè Sophocles:

Ζῆν αἰσχρὸν αἰσχρῶς τοῖς καλῶς πεποιμένοις *.

Et Horatius *.

Utcunque † deficere mores,

Dedecorant bene nata culpa:

* Est turpe vivere turpiter natos bene.

* Lib. 4. od. 4.

26 §. Divites habent mores hujusmodi. Contumeliosi sunt, ac superbi. Nempe facile sibi persuadent, præstare se cæteris, quia divitias possident, quibus

† id est, ubique.

H

bis

bus venalia sunt omnia.

27 S. Præterea sunt molles; adeò ut luxuria sæpe diffluent. Nec enim in vita illa delicata fieri aliter potest: præsertim cum ament ostentare felicitatem suam.

28 S. Adhæc jactabundi sunt, quia ob divitias omnibus se admirationi esse arbitrantur.

29 S. Etiam imperio dignos se putant, quia habent illa, ob quæ multi honores publicos suscipiunt, atq; etiã affectant.

30 S. Ut paucis absolvam, ferè ita divitiis suis excacantur, ut similes sint insipientibus, qui bona habent, nec uti illis sciunt.

31 S. Cumq; ejusmodi ferè sint divitiu mores: deteriores tamen sunt, qui nuper divitias demum sunt consecuti. Quales rationem iis utendi ignorant. Tales injuriam inferre gaudent, non tam malitiâ, quam ob petulantiam; ut cum cadunt homines liberos: vel ob intemperantiam; ut cum stupris domos honestas dedecorant.

† Orat. pro
Rosc. A-
mer.

Hoc in dos tangit Cicero, cum de T. Roscio ait †: *Qui in sua re fuisset egenissimus, erat, ut fit, insolens in aliena.* Et Maro.

Maro, cuius illud de Numano*;

* Æn. 9.

Vociferans, tumidusq; novo præcordia
regno.

32 S. Potentes partim divitibus simili-
les sunt, partim paulo meliores. Nam
magis sunt honoris studiosi, magisque
virili animo. Nam ea negotia adse-
ctant, quæ solis administrare licet pro-
pter potentiam.

33 S. Sunt etiam magis industrii, quia
cogitare semper coguntur de iis, quæ
ad opes & potentiam conservandam,
vel etiam augendam, pertinent.

34 S. Præterea, quia ob dignitatem,
quam habent, in oculis omnium ver-
santur; ita ut, quæ dicunt, vel faciunt,
latere minimè possint: eò in incessu, ve-
stitu, & vitâ omni, modestè se gerunt;
quod multum eorum gloriam auget.

35 S. Quod si alios mactare injuriâ ve-
lint; id potius faciunt in rebus magnis,
& quæ illorum potentia respondeant.

36 S. Supersunt Fortunati, quo nomine
etiam censentur nobiles, divites, &
magnâ in potestate constituti: sed ta-
men latius ea vox patet, quia fortu-
nati etiam dicimur, si vultitudine
utamur bona, si liberi nobis sint

H₂

probi,

probi, & egregiis animi ac corporis dotibus ornati: itemq; ab aliis bonis, quæ ad secundam pertinent fortunam.

37 §. *Quod ad eorum mores attinet, solent tales quoque superbi esse, atq; insolentes.*

* Ovid. 2.
de Art.

Quippe, ut ait ille *,

*Luxuriant animi rebus plerumque secundis:
Nec facile est æquâ commoda mente pati.*

38 §. *Sed nno tamen nomine commendabiles sunt, quod Deum plerumq; omnes magis metuant, ac colant. Quod inde contingit, quia vident, beniginitate numinis bona ista sibi obligasse.*

Exemplo est Cyrus apud Xenophontem, & Theseus apud Euripidem in Supplicibus.

39 §. *Ex contrariorum verò natura satis cognoscitur, quibus moribus sint, qui his opponuntur: ignobiles dico pauperes, abjecti, & infelices.*

Aliquid ejus attingit Menander his versibus:

Περὶ

LIBER SECUNDUS. 181

Πρὸς ἅπαντα δειλὸς ὁ πένης ἐπὶ ἀνάγκαις,
καὶ πάντα αὐτῷ καταφρονεῖν ὑπολαμβάνει. †

† Formi-
dolosus
pauper est
ad omnia;
& esse
cunctis se
putat con-
temni.
† Act 4. sc.
3.

Et Terentius in Adelphis†, ubi ait:

*Omnes, quibus res sunt minus secunda,
magis sunt nescio quomodo
Suspiciosi: ad contumeliam omnia acci-
piunt magis: propter suam impotenti-
am se semper credunt negligi †.*

† vel calvi-
er. Faër-
num vide
in notis ad
tuum Io-
cum.

40 §. *Atque hac sufficiat dixisse de In-
ventionem generali & supplici, tum pro-
bationum, tum affectuum, tum mo-
rum: quorum quia non par ubique est
momentum; sed quadam interdum se
offerunt, vel levia, vel à causa alie-
na, vel parum utilia; magno semper in
argumentis, quæ ex locis istis hauriun-
tur, delectu opus est: quemadmodum
superius* etiam diximus.*

* lib 1. cap.
2. § 4.

Hoc non attendunt, qui pati non
possunt, ut pereat eorum quicquam,
quæ invenerunt, quasi satis foret, ut
magnam in molem excreſcat oratio. At-
qui quod de magno poëmate dicebat
Callimachus, magnum librum magnum
esse malum: id de orationibus talium

jure possumus dicere. Merito etiam
† Orat. 38. his occentare liceat illud Nazianzen†,
quæ panegyrica est Κέντει τὴν πῶλον τοῦ θεοῦ ὡς νύκταν *. Quare ita
in Christi potius orationem instituit prudens ora-
natalem. tor, ut elogium illud mereatur, quo
* Stimula Cassium Severum prosequitur M. Se-
equum ad neca †: *Timebamus, ne desineret.*
inetam.
† Præfat. l.
3. contro-
vers.

CAP. XVI.

De Inventionis parte speciali uni-
versè, ac distinctè de orationi-
bus panegyricis, & aliis
quæ iis sunt adfines.

1 §. *Accedamus nunc ad alteram In-
ventionis partem: quæ magis specialis
est, & minùs simplex. Hac docet ut
ea, quæ de probationibus, affectibus,
moribus, seorsim antea exposuimus,
in materia particulari coeant, ac mis-
ceantur.*

2 §. *Specialis ista materies, uti ratione
affectuum morumque pertinet ad af-
fectuum, & morum locos: ita ratione
probationum, vel generis est demon-
strativi,*

strativi, vel deliberativi, vel juridici-
alis.

- 3 S. Orationes illa, quæ demonstrativo generi subjiciuntur, videntur nobis non incommode digeri posse in quatuor classes. Earum prima continebit panegyricas, & illas, quæ proximè ad has accedunt.
- 4 S. Panegyricæ propriè dicebantur, quæ haberentur, cùm in certis celebritatibus unum in locum convenissent Græci universi.
- 5 S. Harum initium, quo splendidius esset, sumi solet ab laude ejus Dei, qui ludo ac panegyri præesset.

Ut Olympii Jovis in ludis Olympi-
cis, Apollinis in certamine Pythico.

- 6 S. Laus illa petebatur à genere, à muneris dignitate, ab inventis atque effectis.

Ita Jovem laudabant, quia Deorum hominumque rector esset : Apollinem, quia Musæen invenisset, & quod idem esset ac Sol, cui, quicquid sunt, debeant mortales: Herculem item, quia esset Jovis filius, monstrorum domitor : & ita

in aliis. Sed hæc, quia pervulgata sunt, parcè dicebantur: nisi fortè aliquid depromi simul posset de reconditæ eruditionis penu.

7 §. *Deinde sequebatur laus gentis, vel urbis, ubi fierent ludi.*

Quomodo laus ista institui debeat, dictum est lib. I. cap. IV. §. 37.

8 §. *Tertio loco agebant de certamine. Cujus ortus atque initium primò exponebatur. Atque hîc fabula, vel prisca aliqua narratio, adferri solet. Tum conferebatur hoc certamen cum aliis, vel loci ratione, vel temporis, vel utriusque.*

A loco quidem, ut si certamen esset Delphis, qui orbis credebatur umbilicus.

A tempore verò hunc in modum. Si ver esset, dicebatur id tempus esse maxime temperatum: si hiems, laudabatur inde, quòd tum magis vegeto simus corpore: si æstas, negabatur tempus esse ullum magis idoneum vel ad exercendum se, vel ad spectandum: si autumnus,

Æumnus, commendabatur, quia fructibus abundet.

9 §. *Sed imprimis inde certamen laudabatur, quia plura, aut majora, in eo spectarentur.*

Ut si & gymnicum, & musicum foret, laudabatur certaminis perfectio: quia gymnicum adauget vires, & musicum reficit ac recreat animum. Sin gymnicum tantummodo esset, dicebatur, musico illo concentu animum masculum emolliri; eoquē, hoc omisso, illud esse reservatum, quod vires auget, & præparat ad bellum.

10 §. *Item tractabant de præmio certantium.*

Quale erant libetes, pelles, coronæ; ut ex Pindaro constat. Coronarum verò materies erat diversa. Ad quernæ laudem pertinebat, quod quercus summo Jovi sit dicata, quodque ea olim locuta feratur, & antiquis etiam præbuerit cibum. Oleaginæ hæc laus, quod olea sacra sit Palladi; quæ & ejus frondibus, Neptuno victo, sese coronavit.

H 5

Quòd

Quod item summa sit utilitas ejusce arboris inter mortales. Sin; ex qua decerpta erat corona, sterilis esset arbor; ut picea, quæ Cybelæ dicata, & Cypressus, quæ Diti sacra: Dici potuit, virtutem sibi sufficere; eoque, laudabili instituto, præmium tale conferri ubi non precium rei attendatur, sed virtutis testimonium duntaxat.

II §. *Postremum obtinebat locum laus ejus, qui certamini præset, ut principis: item votum, atque exhortatio, ut bonis omnes avibus decedant, memores tam felici diei; atque virtutem sibi eorum, qui certant, imitandam proponant; vel, si quid offenderit, ignoscant; tantoque alacrius ipsi ad virtutem insistant viam.*

Fusius paullo de his Dionysius Halic. in Arte. Adde & Menandrum lib. i. cap. xv. item Casarem Scaligerum, qui in his potissimum insistit vestigiis Dionysii. Vide eum lib. iii. de re poet. cap. cix.

12 §. *Ac talis plurimum methodus esse solet orationum earum, quæ in panegyri & recitarentur.*

recitarentur. Sed posterioribus temporibus non illa solum vocata sunt panegyrica, quæ in solemnibus dicerentur ludis; sed etiam quæ coram nobili aliquo consensu, qualis est senatus, in principis laudem haberentur: siue id fieret ut ei agerentur gratia; siue ut publico aliquid nomine postularetur; siue alia de causa.

Quare de tractatione illarum Proximè dicemus.

13 §. *Commodè in istis auspicamur à rei difficultate.*

Ut si dicas, quemadmodum nulli datum est, mensuram pelagi immensi intuitu oculorum completi: similiter regias laudes à nemine oratione posse comprehendi.

14 §. *Vel ordiemur à causa, quæ ad dicendum nos compulit.*

Ut, quòd hominis sit improbi, tot beneficiis ornari à principe, nec gratum velle animum testari. Vel, quòd duæ sunt res præcipuæ in hominum
vitâ

vitâ, religio in Deum, inque principem pietas.

15 §. *Porro in ἁλιῶ, sive declamationis genere ad voluptatem comparato, etiam somnium comminisci, atque inde incipere, solent sophistæ.*

Ut si in somnis dicas adstitisse tibi Mercurium, & mandâsse, ut laudares imperatorem. Imitari possis in hujusmodi initio orationem Aristidis secundam, quæ est in Minervam: item quartam, quæ in Bacchum; & quintam, in Asclepiadas.

16 §. *Hinc accedemus ad principis laudationem, à patria, genere, ortu, indole ac natura, educatione, studiis, rebus pace aut bello gestis, & virtutibus, quæ in iis eluxere: item fortune splendore, liberorum præstantia, civium benevolentia. Quæ illustriora fient, si instituaturs comparatio cum aliis principum, non quidem ut hos vituperemus; quin potius eos admirationi nobis esse dicemus; sed vero ut liqueat, laudes eas inferiores non esse in principe nostro.*

Partem

Partem hanc non incuriosè tractat Menander lib. 11. cap. 1. & 11. Atque exemplo esse possunt Plinius, & panegyristæ alii, cum Latini, tum Græci.

17 §. *Post laudationem istam predicabimus temporum nostrorum felicitatem: negabimus esse quicquam, quod sollicitè adeò à numine oporteat postulari, quàm incolumitatem principis: nec solum pro eo rogabimus Deum, ut serus in cælum veniat, & diu populo suo tutus intersit: sed etiam ut imperium in liberos ac nepotes feliciter propaget. Aliter quoque desinere licebit: nempe si cives ad principis obsequium adhortemur, atque ad concordiam mutuam. Vel iis, quæ antea diximus, hæc adjungemus.*

18 §. *Huc etiam orationem referre possumus, quæ Urbs aliqua principem donaret corona. In ea urbs munus suum cum modesta laudatione sui proponebat.*

Nempe in hunc, similemve modum:
*Venit ad te civitas nostra, carum, quæ
 imperio tuo subsunt, nulli vel gloria, vel
 amplitudine, vel amœnitate secunda:
 venit*

venit autem, ut sacrum caput tuum hac coronâ condecoret.

19 §. *Hinc principis laus sequebatur.*

Putâ à genere, fortunâ, quodque magno mortalium bono datus sit terris, à liberis, & felici eorum educatione, à rebus gestis, & aliis, quæ antea exposuimus.

20 §. *Post ista dicebant, ut virtutibus tantis compulsâ civitas, ac præterea beneficia sibi præstita grato æstimans animo, coronam amoris sui indicem ac testem offerat, sese totam ei dedat, ac vicissim ab eo expectet omnia, quæ à bono principe proficisci possunt.*

Vide de hujusmodi oratione Menandrum lib. 11. cap. x.

21 §. *Ad fine etiam est illud orationis genus, quod haberi solet, ubi novus Urbis præfectus advenisset. Ejus pars prima testabatur lætitiâ civium inde obortam, quod sibi laudatus addeò obtigisset præfectus; sive quòd saluus in Urbem advenisset; sive quòd*
eum

eum nunc conspiceret civitas, quem diu adeò summis exspectasset votis.

22 §. *Pars altera è priori praefecto occasionem arripit. Qui si iniquè se gessit, exponi solent mala, quae Urbi dedit: atq; adjungitur, nunc ea omnia discuti virtute novi praefecti, haud aliter ac sol exorians tenebras noctis fugat. Sin bene se gesserit dicendum, & bono nos praeside nuper esse orbatos, & bonum, vel etiam meliorem nunc consecutos: nec posse dignas principi gratias haberi, qui tantà Urbis nostrae tangatur curâ, ut optimos semper praefectos mittat.*

23 §. *Tertia pars continere solet luculentam praefecti laudationem.*

Uti à gente, quòd sit Atheniensis, aut Romanus: vel à genere, ut si ex Æacidis sit, aut Heraclidis. item à virtutibus, ut temperantiâ, fortitudine, prudentiâ.

24 §. *Inde verò conjecturam facimus de felicitate, quae urbem manet.*

Negabimus, metum esse, ne nunc pauperes à facilè agentibus opprimantur: praefectum

præfectum enim fore Minoëm aliquem,
vel Eacum, aut Rhadamanthum. Ac si-
militer in cæteris agemus virtutibus.

25 S. *Postremo loco dicendum, ut pueri,
senes ; magistratus, cives ; præfecto
obviam ierint, quò suum complecte-
rentur servatorem. Urbis mœnia, &
templa, si loqui possent, prædicatura
esse felicitatem civium : solem ipsum
præ lætitiâ nunc purius & splendidius
lucere. Addendum, ut præfectus
mox statuis sit condecorandus : poëtas,
oratores, historicos, virtutem ejus ce-
lebraturos. Etiam gratia sunt agenda
Deo pro cura hujusmodi erga Ur-
bem, & vota facienda pro salute
præfecti.*

Hæc quoque potissimum expressa
sunt de fonte Menandri, quem vide.

CAP. XVII.

De oratione nuptiali, item
de epithalamiis.

- 1 S. *Altera classis orationum, quæ ad genus demonstrativum referuntur, occasionem capit ex conjugio, vel ortu, aut obitu hominis. Hujusmodi sunt oratio nuptialis, epithalamium, & natalitia, ac funebris oratio.*
- 2 S. *In Nuptiali oratione primum aliquid de Jove ac Junone, tanquam conjugii auctoribus dici solet.*

Christianis Adami & Evæ historia impleverit eorum locum.

- 3 S. *Deinde dicendum de natura ipsa, à qua in animalibus, Imò & plantis est, quod simile producant.*
- 4 S. *Tertio loco comparatio instituenda est inter hominis, cæterorumq; animalium congressus.*

Nam horum vagi sunt concubitus; hominis verò certus, & legitimus: eoque, quasi ex lumine accepto lumine
alio

alio, conservatur generis ac familiarum immortalitas.

- 5 S. *Quarto loco commemorantur com-
moda conjugii. Quae tria potissimum
sunt. Primum est bona existimatio.
Nam qui uxorem ducunt, illegitimâ
Venere abstinēt, solâque uxore con-
tenti vivunt. Hinc alterum emanat,
quia liberos eorum patria habet, tan-
quam obsides quosdam: unde & tales
meritò suis civibus sunt fideliores, ca-
riores, magisque honorati.
Tertium est, quia conjugium, & mul-
tas humanae vitae misérias absterget, &
res laetas reddit laetiores.*

Unâ siquidem gaudent maritus, ux-
or, liberi, affines: ut ea sit velut lux quâ-
dam ex multiplici luce splendidiùs ef-
florescens. Quid enim tam commen-
dat dies festos, quàm quòd multi unâ
latentur?

- 6 S. *Quartum est, quòd conjugiale illud
contubernium occasio fuerit extruendi
aedes: ex adibus autem coaluerint pagi:
ex pagis constituta sint civitates. Item
quòd conjugia concilient affinitates
externas*

externas : quæ res multum valet ad societatem servandam in genere humano. Item quod multi conjugio immortale nomen sint consecuti.

Uti Menelaus, conjugio Helenæ: Achilles, Thetidis. Admetus quoque matrimonio cum Alcestide fatalem dicitur mortem effugisse.

7 §. Quintum locum obtinent vota, quibus sponso sponsæq; fausta omnia comprecamur.

8 §. Sexto κατὰ τὸν πρῶτον fingemus liberos coram parentibus lusitantes, balbutientes, cantillantes; & ætate crescenti jam majora majoraque meditantes.

9 §. Septimò figmentum hoc comparabimus cum pueritia sponsi.

Nam magnam adferre omnibus voluptatem solet primæ illius ætatis recordatio. Atque istiusmodi hîc similitudine uti licebit: Si cuique jucundum est suam intueri picturam; quanto magis delectabit, vivam spirantemque cernere imaginem sui!

10 §. Etiam

10 S. *Etiā exempla eorum poterimus adferre, qui parentibus suis decus immortale, vel etiā salutem attulere:*

Ita Anchises flammis Troiæ ereptus fuit operâ Æneæ.

11 S. *Post illa instituitur sponsi laudatio, & sponsa: sed tum ea hic locum habet, si & ille, & illa, obscurioris sint nominis. Sin clari fuerint, laus ista magis conveniet intuitis.*

12 S. *Inter ea verò, quæ ad laudem pertinent, etiā est similitudo generis, patriæ, ætatis, facultatum.*

* Turbi
junge pa-
rem:

Notum illud Pitacci, ὅτι οὐτὸν ἔλα*.

12 S. *Imò ex dissimilitudine quoque elicere erit laudis occasionem. Nam patria diversitas illustrius est divina providentia argumentum. Affinitas cum diverso genere pertinet ad generis incrementum. Si studia fuerint diversa, ut si alter sit è domo fortis, alter è sapienti; hac res dicetur efficere admirabilem concentum: & addemus, quales futuros credibile sit, qui ex tali conjugio nascentur**

Atque

Atque hanc quidem methodum ex fontibus hausi Dionysii Halicarnass. Sed videndum, ne semper, quod dicitur, eâdem aberremus chordâ. Propterea alteram etiam rationem præscribam, quam à Menandro Rhetore accepi. Ita ad excogitandam aliam atq; aliam expeditior erit junioribus via.

14 S. *Alter modus tractandi orationem nuptialem est istiusmodi. Initio aliquid afferes de argumenti difficultate: quæ augetur, si sponso, & sponse, genus obtigerit illustre. Adde causam, cur ad dicendum accesseris.*

Ut quòd affinitate vel amicitia sponso, sponsæve sis conjunctus: vel, quòd hortati ad hoc officium illi sint, quibus nihil possis negare: vel quòd in tanta celebritate absurdum sit, non testari gaudium suum: vel simili modo.

15 S. *Etiam initiis convenit historia, vel fabula vetus de aliquo heroici temporis conjugio, & honore summo, quo il-
lud Dii vel homines sunt persecuti.*

Ut quòd, cum Dionysius Ariadnam duceret,

duceret, Apollo aderat, lyramque percutiebat. Vel quòd, Pelco nuptias celebrante cum Thetide, item Cadmo cum Harmonia, Mu'æ ac Dii præsentés fuerē & alius lyram feriebat, alius tibiā inflabat, Mercurius autem hymnum canebat. Similiter quoque nunc alium choreas agere, alium ad tripudia excitare: nos verò orationem habere. Vel, quòd Megacle Agaristam ducente, convenerit flos Græciæ, & alius carmine, alius oratione, alius aliter nuptias decorarint,

168. *Pars altera continet nuptiarum laudationem.*

Ut, quòd statim post chaos digestum, Natura, sive Amor, nuptias induxerit: ac Jovi quoque conciliavit cum Junone conjugium: ac aliis item majorum gentium Diis nuptias persuaserit: imo & auctor fuerit semideis, ut nymphas sibi jungerent: Dionysium etiam inter mortales conjugium induxisse, atque eo beneficio melius esse meritum de genere humano, quàm Prometheum, cum monstraret ignem surreptum. Nuptiis plenum esse mare, plenas terras: abque
illis

illis non philosophiam, non leges atque urbes, non humanum genus stare diu posse. In fluviis etiam connubia esse: quomodo Alpheus, Elidis amnis, occultis sub mari viis in sinum Arethusæ suæ, Siculi fontis, influit, eique permiscetur. Volatilia, quoque huic legi subijci à Venere: item feras efferas, ut leones, ac pardales. Quin neque arbores ipsas conjugii esse expertes, ut diligentissimi naturæ* observarunt.

* Plinius
lib. 13. cap.

17 §. *Tertia pars sponsum & sponsam extollit.* 3. & alibi.

Ubi genus amborum conferemus, non ut alterius imminuamus, sed ut simili similem jungi constet. Etiam amborum virtutem comparabimus, ut si ille à Mercuriali, aut Martio studio; hæc à Palladis, aut gratiarum operibus commendetur. A forma etiam laudabimus: ac illum rosæ, hanc malo pulcherrimo; illum olivæ, hanc palmæ similem esse, dicemus.

18 §. *Pars quarta laudat eos qui ad nuptias convenere: item thalamum, etiam domum atque urbem, ubi nuptia fiunt: ac deniq; voto orationem claudit.*

Dicemus

Dicemus autem quàm multi, quàm præstantes, hoc festum celebrent: quàm pulchrè thalamus picturis & floribus sit ornatus: videri hîc quasi domicilium Veneris, atq; Amorum, & Gratiarum. Hymenæum etiam, qualis à veteribus describebatur, orationis penicillo depingere solent, atq; eum lampada nuptialem gestare fingeant. Similiter alia nuptiarum numina cômmemorabant. Quæ inter ferè postrema erat Lucina. Hanc aiebant intra decem menses obstetricis functuram operâ, & suscepturam pueros, qui parentes ore expriment, & virtute iis futuri sint simillimi. Ea occasione commodè se ad preces convertebat sermo. Atque hæc de oratione nuptiali.

19 S. *Huic generi vicinum est illud, quod Epithalamium dicitur. Estque oratio, quæ ad thalamum habetur.*

Differt à nuptiali, quod perfectis nuptiis hymenæi loco recitetur. Ab Hymenæo verò distinguitur, quod hîc ligata esset oratio; epithalamium, profa. Quanquam & Latini carmine epithalamium

thalamium cecinerat, ut Statius Papini-
us: sed oliter Graeci solent.

20 S. In hoc iude initium fahet, quod
pro tibia, vel barbita, orationem habi-
turi essent in honorem eorum qui thoro
sociarentur.

21 S. Hinc ea sequi solent, quae de nuptiis
ali diximus.

Ut sunt conjugii necessitas, laus
sponsi & sponsae: quod & pertinet simi-
litudinem generis, etatis, & aliorum.

22 S. Postea cohortabimur ad mutuum
amorem: atque addemus, quantum ea
res gaudii allatura sit amicis: quan-
tum doloris, inimicis.

Pulcherrimè hanc rem expressit po-
ëta Odyss. 2. f.

Οὐ μὲν γὰρ καὶ χρῆστον ὑπάρχει.

Ἡ δ' ὁμοφρονούντα νοήμασιν δίκον ἔχον.

Ἀνὴρ ἡδὲ γυνή, πολλὰ ἄλλα δισσύνεστοι.

Χαίματα δ' εὐρὸς εἴησι.

Nō enim
eo quic-
quam prae-
stantius,
aut melius,
Quam cū
animis cō-
cordibus
domū ad-
ministrant

Vir ac mu-
lier: multi
dolores sūt
malevolis:

Gaudia
autem be-
nevolis.

23. S. Orationem clausuri aptabimus
sponsis, ut dulcia tori pignora citò con-

I

spiciant,

*spiciant, diuq; felicem degant vitam;
imò & annis volventibus videant di-
em, quo & ipsi interfuit liberorum suo-
rum nuptiis, & nos fortasse illis hyme-
næum cantemus.*

Cum his, quæ de epithalamio dixi-
mus, conferre iuvabit, quæ de eodem
argumento scribit Scaliger lib. 111. de
re poet. cap. ci. Quamquam enim poë-
ta, & oratoris conceptus, non parùm
differant, ut optime monet Dionysius;
tamen nec pauciora sunt, in quibus con-
veniant.

* Preceptis
de epitha-
lamio.

Cap. XVIII.

De Oratione Natalitia, ac
Funebri.

*Nuptiarum finis sunt liberi. Itaque
post orationem nuptialem, & epithala-
mium, ordo requirit, ut de natalitia di-
camus.*

*I S. Natalitia est oratio qua habetur
in alicujus natalem.*

Græcis

Græcis ἀγρός γυνεθλιακός vocatur.

- 2 S. Est q̄ duplex. Nam vel fit, cum quis prole recens auctus est : vel in ejus natalem, qui etate jam est proVectior.
- 3 S. In virog, genere primū dici solet de tempore natiuitatis, ubi considerantur annus, mensis, dies, hora.

Ut si quis natus esset Calendis, dicebatur, principium mensis vivendi principium dedisse, inque omnibus bonis principium esse optimum, imò esse dimidium totius, atque adeò plus toto. Si esset dies sextus, septimusve, affirmabant, dies istos esse sacros, eoque hujusmodi natiuitatem significare communionem quandam cum Diis. Si dies esset nonus, quia is Soli sacer erat, colligebatur, aliquem Solis instar illustrem & beneficum fore. Si esset decimus quartus, aiebant hunc esse Minervæ dicatum : & quia tunc plenilunium sit, augurabantur, nihil ei defore. Etiam spectabant anni horam : uti an tempus esset hybernum, quod omnium fortissimum : an vernum, quod amœnissimum : an æstivum, quod fructibus commendatur : an auctumnale, quod

in regionibus calidis quiete est gratissimum. Similiter si Dionysia fuissent, aut Eleusinia, vel aliud festum, hæc res dicendi præbebat argumentum.

4 S. *Hinc videndum de loco ; ubi spectatur natio ac civitas,*

Natio quidem, ut, num quis Græcus sit, an Barbarus ; Italusne, an Pœnus. Atque hîc minimè illud prætereundum, si ea gens vel sapientiâ, vel fortitudine, vel re alia celebretur. In urbe item considerandum, num ea metropolis sit, aut proximæ saltem dignitatis : item num ampla sit, & florens : num ingeniis fœcunda, & ecquid strenuè gesserit.

5 S. *Post illa in pueri natali duo capita tractabimus, quæ in hoc argumento præcipua sunt. Prius est virtus parentum, & majorum. Alterum verò spes, quam de puero concipimus ex genere, facie, futuræque educatione. In adulto autem commemorentur omnia ista, à quibus persona potest laudari.*

Ut sunt virtutes, honores, aliaq; : de quibus

quibus in genere demonstrativo satis diximus.

6 S. *Postremò Deum precabimur, ut puerò annos multos largiatur; faciatque, ut suis, & patriæ, aliquando ornamento esse possit. Similiter in adultis optabimus, ut sæpe hunc natalem celebrare contingat; utque letior letiorq; semper revertatur.*

De Genethliacâ quædam etiam Menander habet. Exemplo autem fuerit Genethliaca Aristidis in Apellam: Quod si in argumenti hujus tractatione admiscere aliqua visum est de sacriis Philologiæ: multum eâ parte iuvabit Jul. Scaliger lib. . . . de re recte cap. cii. Inter ea, quæ attingit, sunt honores, qui die natali Genio fiebant. Nam pulte fritillâ conficiebant sacra natalium: ut est apud Plinium lib. xviii. cap. viii. Lacte etiam Genio libabant, teste Probo in iii. Georg. Etiam

— *Piabant*

Floribus, & vino, Genium memorem brevis ævi: ut ait Horatius lib. ii epist. i. At hostiis abstinebant. Unde Varro apud Cenlorinum cap. ii: Id meris, institutique, majores nostri tenuerunt, ut,

cum die natali munus annale Genio solverent, manum à cade ac sanguine abstergerent, ne die, quâ ipsi lucem acceperissent, aliis demerent.

A natalitiâ accedamus nunc ad funebrem: quando, ut illa fit homine nato, ita hæc denato.

7 §. Oratio Funebris propriè dicitur, quæ in funere habetur. Sed latius ea vox extenditur, cum etiam anniversaria esse possint:

Ut quas ad Mausoll sepulchrum quotannis recitari iussit Artemisia. Item quæ Athenis habebantur in laudem eorum, qui in bello pro patria cecidissent: qualis illa Periclis apud Thucydidem, item tres Aristidis.

8 §. Anniversaria, atque omnes, quæ multò post obitum haberentur, vix aliud erant, quàm encomium.

Ut illa Isocratis in Evagoræ laudem.

9 §. Hoc loco potissimum de oratione agemus, quæ dolorem habet recentem. Triplex in ea spectamus tempus, præsens, præteritum, futurum. Præsens quidem

*dem, ut si ordiamur à signis doloris
præsentis.*

Velut, quod convenerimus ad tristes
exsequias. Item si describas faciem de-
functi miserabilem, genas pallentes, cin-
cinnos jacentes, linguam contractam,
oculos contortos. Sed hæc vix aliis,
quàm matrum, vel amatorum plancti-
bus, videntur convenire.

IO §. *Hinc exponimus, qualis quantus-
que fuerit, quem amisimus : quæ ad
præteritum tempus pertinent,*

*Ut quàm facilis ac comis fuerit,
quàm hilaris inter adolescentes, quàm
gravis inter senes, & similia.*

II §. *Ad futurum refertur, quod mag-
nam sui spem excitârat, quâ nunc si-
mus orbatî.*

Ut quæ beneficia in nos fuerit colla-
turus, si diutiùs fuisset superstes : quàm
præclare item meriturus de patria.
Vide apud Cicer. lib. III. de Orat.
perelegantem & brevem orationem
in mortem Crassi, ubi hæc inter alia :

308 PARTITIONUM ORAT.

O fallacem hominum spem, fragilenque fortunam, & inanes nostras contentiones; quæ in medio spatio sæpe franguntur, & corrumpunt, & antè in ipso cursu ob-
runnunt, quàm portum conspiciere potu-
erunt.

17 S. Est verò cùm magis præterito in-
sistimus; quàm futuro: est item, cùm
contrà fit. Prius locum habet, si quis
gesserit honores publicos, & præclare
meritus sit de multis. Posterius fit, si
cujus messis adhuc in herba fuerit.

13 S. Et istis quidem partibus constabit
oratio, si visum erit paucis defungi. At
si justam instituerè orationem velimus,
hanc potius insistemus viam. Auspica-
bimur à quæritatione, vel exclamatione,
aut interrogatione.

Ut si dubitare nos fingamus, num si-
lere velimus, an eloqui. illud enim do-
lorem jubere, hoc dictare officium.

14 S. Quod si maritus lugeat obitum
uxoris; commodè ordietur à multis ani-
mantibus; quant ipse, conjugè amissà,
dolorem suum testantur.

Ut

Ut quòd cygnus, compare ereptâ, alas ad zephyrum extendat, sortémque suam deploret: quòd hirundo querulo cantu tristitiam suam significet: quòd bos, & equus, non sine dolore abstrahuntur ab eâ, quicum sueverint.

15 §. *Hinc sequitur laus defuncti. Quâ unde petatur, dictum est in genere demonstrativo.*

Vide & quæ de eo tradit Menander lib. II. cap. IX. quod de funebri oratione inscribitur.

16 §. *Imprimis autem spectatur hîc genus mortis: ut si quis occubuerit pro patria pugnans.*

Hoc mortis genus eleganter laudat Cicero Philip. XIV. *Maximè, inquit, proprium senatus sapientis est, gratiâ eorum virtutem memoriâ prosequi, qui pro patria vitam profuderunt. Et mox: O fortunata mors, quæ natura debita, pro patria est potissimùm reddita! Vos verò patria natos iudico, quorum etiam nomen * Milites à Marte* est: ut idem Deus urbem hanc Martiæ legentibus, vos huic urbi genuisse videatur.* Martia legionis al-
loquitur

In fuga fœda mors est: in victoria gloriosa. Etenim Mars ipse ex acie fortissimum quemque pignerari solet.

17 §. *Post laudationem dicimus, quantum damnum morte alicujus fecerit Respublica, dolorémque exinde excitamus.*

Sanè ex boni amissi prædicatione oritur desiderium ejus: eoque omnino post laudationem proximum est, ut jacturam, quam fecimus, demonstramus. Ex cognitione autem jacturæ provenit luctus: ut omnino hinc locus debeat querimoniam, & lamentis.

18 §. *Interdum tamen non seorsum instituitur laudatio, seorsum verò dolorem ciemus: sed singulis laudationis locis querimonia admiscetur.*

Nempe, ut singulæ encomii partes sint materies luctus.

19 §. *Lamentationi sive luctui subjicitur consolatio. Vel, si lamentis non fuerit opus, ut si quis pro patria ceciderit, ea proximè laudationem sequetur.*

Observat hoc Cicero Philipp. XIII. ubi continuo post illa, quæ paullò antè citavimus,

LIBER SECUNDUS. 211

citavimus, ita eos compellat, qui ceciderant bello ad Mutinam gesto: Illi impij quos cecidistis, etiam ad inferos pœnas parricidii luent: vos verò, qui extremum spiritum in victoria effudistis, piorum estis sedem & locum consecuti. Brevis autem vobis vita data est: at memoria bene reddita vita, sempiterna: qua si non esset longior, quàm hac vita, quis esset tam amens, qui maximis laboribus & periculis ad summam laudem gloriàmq; contenderet? Actum igitur praeclare vobiscum, fortissimi, dum vixistis, nunc verò etiam sanctissimi milites, quod vestra virtus, nec oblivione eorum, qui nunc sunt, nec reticentia posterorum insepulta esse poterit; cum vobis immortale monumentum suis penè manibus senatus, populusque Romanae extruxerit. Et post pauca: Sed quoniam, patres conscripti, gloria munus optimis & fortissimis civibus monumenti honore persolvitur, consolemur eorum proximos quibus optima est hac quidē consolatio: parentibus, quòd tanta Reip. praesidia genuerunt: liberis, quòd habebant domestica exempla virtutis: conjugibus, quòd iis viris carebant, quos laudare, quàm lugere praestabit: fratribus, quòd in se, ut corporum, sive

virtutum

virtutum similitudinem esse confident.
 Atque utinam his omnibus abstergere
 fletum sententiis nostris, consultisq; pos-
 semus; vel aliqua talis his adhiberi pub-
 licè posset oratio, quâ deponerent mæro-
 rem, atq; luctum, gauderentq; potius: cum
 multa & varia impenderent hominibus
 genera mortis, id genus, quod est palcher-
 rimum, suis obtigisse; eosq; nec inhumato-
 tos esse, nec desertos (quod tamen ipsum
 pro patriâ non miserandum putatur)
 nec dispersis bustis humili sepultura cre-
 matos, sed coniectos publicis operibus
 atq; muneribus, eaque exstructione, quæ
 fit ad memoriam æternitatis ara vir-
 tutis. Quamobrem maximum quidem
 solatium erit propinquorum, eodem mo-
 numento declarari, & virtutem suorum,
 & pietatem, & senatus fidem, & cru-
 delissimi memoriam belli: in quo, nisi
 tanta militum virtus extitisset, parri-
 cidio M. Antonii nomen populi Roman.
 occidisset. Hactenus cœlesti illo ore
 M. Tullius. Et quanto tamen fortius
 solatium habent Christiani! qui sciunt,
 se non aliter, quam moriendo felicitatis
 æternæ fieri compotes. Sed discrimen
 hoc fassius persequi, non est hujus
 loci. Porro etiam solatii genus est, si
 dicas,

dicas, posse damnum defuncti refarciri morte successoris. Pluraque eodem pertinentia dicemus infra; ubi spectabimus consolationem, non ut orationis funebris pars est; sed qua constituit orationem justam.

20 §. *Imo est, ubi consolatio etiam fuerit importuna. Vt si longinquitas temporis dolorem jam omnem absterferit.*

Hoc in anniversaria ferè contingebat; ubi laudabantur sæpe, qui ante annos multos essent defuncti. Hic si quis solatio opus esse putet, is quoque Ilienses soletur, quod olim fortissimum civem, Hectorem, amiserint. Sin tantum sex septemve menses sint, ex quo abiit aliquis: & is, ad quem dicimus, mortuo fuerit conjunctissimus, ut si filius sit, vel conjux: quia luctum in talibus durare verisimile est, etiam querimonia tunc, & consolatio habebit locum.

21 §. *Consolationi subjicitur non rarò adhortatio, qua incitet presentes, ut animo retinere perpetuò velint virtutem defuncti, eamq; sibi ad imitandum proponant.*

Vide

Vide hoc in genere præter ea, quæ ante commemoravi, etiam Lysię orationem in laudem cæſorum eo bello, quo Athenienſes opem tulere Corinthiis: item Menexenum Platonis, Demosthenis orat. in illorum laudem, qui prælio ad Chæroneam ceciderant, & Dionis Chryſoſtomi in Melancomam.

Atque hæc ſufficiant de orationibus ſecundæ claffis.

C A P. XIX.

De Gratiarum actione, oratione gratulatoria, & lamentatoria.

- 1 §. Tertia orationum claffis, qua referantur ad genus demonstrativum, occasione ſumit ex bono, quo quis auctus; vel malo, quo ſit adfectus. Hujusmodi ſunt gratiarum actio, gratulatoria, & lamentatoria.
- 2 §. Gratiarum actio vel recta eſt, vel obliqua.
- 3 §. Recta eſt, quâ aperte, & ſine circuitione aliquâ gratias agimus.
- 4 §. Hujus partes ſunt tres. Primâ ſignificamus lætitiã ex beneficio accepto obortam.

5 §.

§ 5. Alterâ exaggeramus beneficium illud, ut magnitudinem ejus intelligere videamur. Est enim præcipua grati animi virtus, & scire quantum debeas, & debere libenter.

Quo pacto autem beneficium amplificetur, ostendimus superiùs, cùm de gratiæ affectu ageremus.

6 §. Tertia pars animum gratum pollicetur. Quod bisariam fit. Nam vel dicimus nos parem, aut etiam majorem, gratiam relaturos: vel, si id vires superet nostras, saltem animum spondemus gratum, ac memorem, Deumq; rogamus, ut, cùm nos ob virium tenuitatem id minimè possimus, ipse condignas gratias rependat.

7 §. His interdum accedit commendatio nova, quâ petimus, ut is, qui nos beneficio hoc affecit, porrò etiam amore suo complecti velit. Item votum, quo pro salute illius Deum rogamus.

Exemplo in hoc genere sunt duæ orationes Ciceronis: una post reditum ad Quirites: altera post reditum in Senatu. Priori tria præstat:

I. Extollit beneficium populi Rom.
quòd

216 PARTITIONUM ORATOR.

quòd si restituissent : atque id confert cum beneficio parentum , nec non Deorum immortalium : item cum reditu Pompilii , Q. Metelli. & C. Marrii.

II. Amicorum prædicat operam, qui in se revocando laborassent.

III. Pollicetur se beneficii hujus memoriam benevolentiam colere velle sempiternam, omniaque sua compositurum ad Reip. utilitatem.

Posteriori hæc similiter facit :

I. Gratias agit pro beneficio , atque id vehementer effert.

II. Invehitur in eos, quorum invidiam fuerat ejectus.

III. Amicorum beneficium prædicat.

IV. Studium suum erga Remp. promittit.

Exemplo itidem fuerit oratio Ciceronis, quam Cæsari gratias agit pro restituto Marcello. Illustris quoque est illa *Æneæ ad Didonem* * :

*O sola infandos Troja miserata labores,
Quæ nos reliquias Danaum, terræque, marisque,
Omnibus exhaustos jam casibus, omnium egenos,
Urbe, domo socias. Grates persolvere dignas*

Non

LIBER SECUNDUS. 317

Non opis est nostra, Dido nec quicquid ubique est
Gentis Dardania, magnum quæ sparsa per orbem.
Dii tibi, si qua pios respiciant numina, si quid
Usquam justitiæ est, & mens sibi conscia recti,
Præmia digna ferant, quæ te tam leta tulerunt
Secula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum fluvii current, dum montibus umbra
Lustrabunt convexa, polus dum sidera pascet,
Semper honos, nomenque tuum, laudesq; manebunt,
Quæ me cunque vocant terra.

Hæc de gratiarum actione rectâ.

8 §. *Obliquè verò gratias agimus, cùm dicimus, non acturos nos gratias, & ea interim proferimus, quibus gratum abunde animam testemur.*

Velut si tantum esse beneficium profiteamur, ut satius videatur, illud tacitum animo æstimare, quàm proletario more gratias verbis agere. Vel si dicatur, arctum adeò necessitudinis vinculum esse, ut illo gratiarum agendarum more liceat supersedere.

9 §. *Gratulatoriâ oratione vel alteri gratulamur, vel nobis ipsis. Agemus propriè de priori, quia majoris est usus, & ex ea alterius tractanda ratio*

ratio satis cognoscitur.

Græcis συχαρισμὰ vocatur.

- 10 §. Partes gratulatoria sunt tres. Primâ significamus, quantam ceperimus voluptatem ex prospero alterius successu. Nec nostrum tantum, sed sæpe aliorum etiam gaudium testamur. Interdum & causam hanc adteximus, quòd res amici esse nostras ducamus. Ac facilius id fidem invenit, si is sanguine, affinitate, vel aliter, nobis junctus sit.
- 11 §. Parte alterâ, ut justam tantæ fuisse lætitiæ causam intelligatur, ostendimus magnitudinem boni, quo auctus est. Ut quòd non casu, non prensatione, aut largitione, honorem istum adeptus sit; sed virtute & meritis præclaris: quòd honos sit tantus, ut eo nomen suum ab oblivione possit vindicare: quodque multis expetitus, obtigerit paucis.
- 12 §. Tertia pars continet votum, ut Deus hoc bonum esse perpetuum velit: item ut honos iste sit ipsi, & Reip. imprimis salutaris. Quandoq. etiam adhortatio talis habet locum, ut quis jam
non

LIBER SECUNDUS. 219

*non cum aliis, sed secum certare velit,
quò per honoris hunc gradum ad maio-
res possit adscendere.*

Exemplo in hoc genere fuerint, cum orationum aliarum multarum, tum Aristidis *παλινωδία*, quæ est de Smyrnâ instauratâ. Atque idem in *προσφωνητικῇ* Σμυρναϊκῇ, quæ oratio habita est coram Imp. Commodò Smyrnam ingressò recens instauratam. Item illa Themistii, quâ Constantio Imp. quamquam absenti, gratulatus fuit ob res feliciter gestas. Incipit ea, *Αἰγύπτιοι*. Par ratio est epistolarum. Nam gratulatoriæ sunt Iſocratis quinta & septima, quarum illa ad Philipppum regem; hæc ad Timotheum. Apud Tullium quoque ingens talium copia est: imò supersunt etiam aliorum quædam ad Tullium; uti illa Trebonii †, quâ Tullio de indole filii gratulatur. † Lib. 19.
epist. 16.

13 §. *Est & obliqua gratulandi ratio. Ut cum dicimus, non tam amico gratulari nos velle, quòd honore illo affectus sit; quàm Urbi, quòd ejusmodi acceperit senatorem, vel consulem.*

Nam

220 PARTITIONUM ORATOR.

Nam ad Remp. quidem multum inde emolumenti accessurum : ad amicum verò non minus oneris, quàm honoris: juxta illud vetus*,

* Apud
Varronem
lib 4. de
L. L.

Honus est honos, qui sustinet Rempublicam.

14 §. Lamentatoria minùs artis eget, cùm dolor quemvis reddere soleat disertum.

15 §. Duabus autem partibus solet absolvi. Primum significamus, in quod malum inciderimus, & magnitudinem ejus exaggeramus. Deinde, si malevoli eo nos mactarint infortunio, odium excitamus eorum, qui nos perdidērunt.

16 §. Interdum etiam aliis injicitur metus, quasi & ipsis possit contingere, quod nos passi sumus.

Vide in hoc genere Aristidis orationem Eleusiniam, quâ ob templum Cereris incensum lamentatur. Item *μωρῶ-
δίαρ ὅτῃ Σμύρνῃ*, quâ nobilem adeò urbem terræ motu obrutam deflet. Item Synefium in Catastasi, ubi Pentapolitanam describit calamitatem. Item Anonymi *μωρῶδίαρ**, quâ deplorat Constantinum juniorem Constantini Magni filium,

* Græcè,
Latinèque
primus
didit eam
Fredericus
Morellus.

filium, insidiis fratris sui Constantis interceptum,

Cap. XX.

De Oratione, quâ discedentes, vel domum redeuntes utimur, vel alium discedentem prosequimur.

1 S. *Quarta orationum classi occasionem præbet alicujus abitus, vel adventus. Hujusmodi sunt λόγος ἀποβατηρίου, ἐπιβατηρίου, καὶ ἐπισημαστικὸς.*

2 S. *Ἀποβατήριοις dicitur, quo utimur discedentes e patria, vel urbe aliâ, ubi diu, commodeq; vivimus.*

Aliàs ἐπισημαστικὸς vocatur: cujus nominis causam ignorare se fatetur Jul. Scal. lib. I. II. de re poët. cap. cv.

3 S. *In hoc genere primum testabimur dolorem nostrum, quod ab urbe, & amicis divellamur. Ac temperatius quidem id faciemus, si discedamus studiorum causa, postea reversuri. Vel si patriæ causa legatio obvennda sit in terris longinquis*

giquis. Sin solum vertere cogamur,
 tantopere misericordiam ciebimus, ut
 videamur lapides ipsos posse cōmovere;
 4 S. Hinc laudabimus populi, unde abi-
 mus, fidem, clementiam, pietatem,
 Item urbis situm salubrem, atque a-
 mœnum. Quibus & sacra ejus festa
 addi solent.

Ut, si ex Attica discedamus, hoc,
 vel simili modo dicere jubet Menāder:
 Quis possit sine lachrymis relinquere E-
 leusinia sacra? quis Dionysia? quis arcem
 Atheniensium pulcherrimam? aut tot vi-
 ros sapientiā, & virtute præcellentes? Ac
 pariter omnia accommodabimus, quæ
 in civitate possint allicere.

5 S. Præterea beneficiorum; quæ istic
 accepimus, semper nos memores fore
 dicemus.

6 S. Deniq̃. si nobis sint uxor, liberi,
 adfines, eos commendabimus: beneq̃
 sis ominabimur, & precabimur, à qui-
 bus discedimus.

Exemplo in hoc genere est decla-
 matio edita sub nomine Ciceronis ad
 Quirites, priusquam iret in exilium.

7 S. ΕΠΙΒΑΤΗΡΙΟΣ abys habetur,
 cum quis, post diutinam peregrinationem,
 postliminio domum redit.

8 S. In hujusmodi oratione primum la-
 res patrios salutabant: Diisq, gra-
 tias agebant, quod salvos reduxissent.

Uti Neptuno, & diis marinis, si ma-
 ri redirent: vel si terrâ, Mercurio Eyo-
 dio, aut Hegemonio, & aliis.

9 S. Hinc exponebant, quantum absen-
 tes tenuisset desiderium Urbis. Ea-
 que occasione accedebant ad laudationem
 ejus. Hæc petitur à conditore, fertili-
 tate, salubritate, atque aliis, quæ su-
 periori libro exposita sunt nobis.

Istis, si voles, adde quæ præclarè hac
 de re notavit Scaliger l. III. de re poët.
 cap. CVII.

10. S. Deniq, bene Urbis precabantur, ac
 totos se ei devovebant.

Non pauca, quæ ejusmodi orationi
 aptari possint, legas apud Ciceronem
 oratione eâ, quam in Senatu habuit, cum
 ab exilio rediret.

II S.

11 S. ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΠΗΜΤΙΚΟΣ, est quo alios presequimur, quando discedunt à nobis.

12 S. In hoc incipere solent à querimoniis, vel indignatione in fortunam, quòd nihil tale promeritum divellat ab amico. Vel etiam increpabant amicum, quòd deserere eum sustineat, à quo non minus ametur, quam Theseo Hercules, Euryalus Niso dilectus fuit. Ac acerbus ille casus eo exaggerandus est, quòd armenta etiam, & volucres, graviter molesteq; ferant, si à mutua consuetudine abstrahantur.

13 S. Hinc in memoriam revocabimus palastram, & exercitia alia, quae hactenus communia habuimus. Quare-

mus, an retinere eum non possint, mysteria, Academia, insigne opus artis*, & tot alia Urbis bona?

14 S. Posthac interrogabimus, ubi nunc illa sint promissa, quòd alter alterum nunquam esset deserturus? Conferemus priorem felicitatem cum miseria praesenti. Antea nos amico fuisse munitos, tanquam forti aliquo praesidio: nunc eo haud aliter spoliari, quam si Ajaci in bello clypeus subduceretur. Quare nihil superesse aliud, quam ut;

Timonis

* Ita exemplo Græcorum rhetorum loquimur, quasi Athenis viveremus. Sed talia pro temporibus, ac locis, variare, apertius est, quam ut monere sit opus.

Timonis alicujus instar, deserta post-
 - loca incolamus. Nec enim ex re
 - tideri, ut nova cum quoquam amicitia
 - ineatur, cum eadem & illam manere
 - possit fortuna: nec semel navem fran-
 - genti iterum mare esse tentandum.

15 S. Haud semper tamen gravis adeo
 querimonia, vel accusatio, locum ha-
 bet. Non sanè si legatus cum imperio,
 vel exercitu alio mittatur. Ubi por-
 - tis gratulandum illi. Laudabimus
 quoque eum à genere, virtute, fortuna.
 Neque ipsum duntaxat extollemus; sed
 etiam collegas, socios, comites: quo-
 - rum honos dignitatem legati auget,
 atque illustrat.

16 S. Neque in ejusmodi solum argu-
 - mento, sed in omni opportuno, lau-
 - datio discedentis adhibetur.

17 S. Hinc orandus is, ut absens etiam
 nostri semper memor esse velit.

18 S. Multum autem ornatus accedet
 orationi, si locum, quo iter institui-
 - tur, celebres paucis. Imprimis verò
 si per quas Urbes eundum, per qua lo-
 - ca navigandum referas, & eorum si-
 - mul præstantiam atque amœnitatem,
 delibes.

19 S. Atque ubi oratione hac quasi ad
 K portum

portum deduxerimus, ad preces convertertemur, optimaq; ei omnia à Deo optabimus.

Horatius *ορεμπτικόν* suum, quod Virgilio Athenas proficiscente scripsit, ab ejusmodi voto orditur :

*Sic te Diva potens Cypri,
Sic fratres Helena, lucida sidera,
Ventorumque regat pater,
Obstrictis aliis præter Iapyga,
Navis, qua tibi creditum
Debes Virgilium : finibus Atticis
Reddas incolumem precor,
Et serves anima dimidium mea.*

Postea autem detestatur poeta eorum audaciam, qui primi se commiserunt mari. Et hæc, similisve ratio, ut commoda est, si paucorum versiculorum res sit : ita ut in justam orationem argumentum excrescat, plus juvabunt ea, quæ ex Menandro sumus mutuati. Vide & Cæsarem Scaligerum lib. I I I. de re poet. cap. CIV.

Cap. XXI.

De Monitione, & Commendatione.

- 1 §. Excussimus arculas argumentorum, quæ inserviunt quatuor classibus orationum ad demonstrativum genus pertinentium. Nunc agamus de iis, quæ referuntur ad genus deliberativum. Quas ipsas similiter ad quatuor classes revocabimus. Prima est earum, ubi dominantur affectus ira, odii, vel amoris. Hujusmodi sunt, monitio, commendatio, concitatio, & conciliatio.
- 2 §. Monitio præcipuè artis eget, cum vitia quidem castigare: at offensam tamen effugere studemus. Id verò hujusmodi artificio consequemur.
- 3 §. Laudabimus primum ejus, qui monendus est nobis præclaras animi dotes: & significabimus, quanti eum propterea æstimemus, ac deligamus.
- 4 §. Hinc dicemus, ut nihil undique perfectum invenitur, ita laudes istas non leviter labe aliquâ deprecari.

Ut quòd in suos sit durior, vel quòd suorum avaritiam non compescat, vel quòd novis amicis nimis fidat, vel quòd plus æquo sit liberalis, vel alio quopiam. Nam innumera sunt quibus peccari solet,

5 §. *Quòd si ne hac quidem ratio satis tuta videbitur; poterimus dicere, aliorum id iudicium esse, qui cetera cum magni faciant.*

6 §. *Subjiciemus, in alio nos, sive hoc nostrum, sive alienum iudicium, plane dissimulaturos fuisse; sed minime potuisse pati, ut quispiam tam laudatus, & quem tantopere amemus, in partem duntaxat laudibus ornatur.*

7 §. *Poterimus quoque aliquid delibare è loco communi de officio veri amici.*

Uti enim medicus sanat corporis morbos: ita sinceri est amici, corrigere animi vitia, non supparasitando ea laudare. Vide Plutarchi librum de discernendo adulatorem ab amico.

1 §. *Etiā affirmabimus, sperare nos, pari eum erga nos libertate usurum, nisi minùs fortasse ab eo amemur.*

9 §. *Inte-*

- 9 §. *Interim conjiciemus vitii culpam in aetatem, vel gentem, vel convictum hominum minus idoneorum. Eodem laborasse dicemus viros aliquot magni nominis. Sed parvo negotio correcturum. Nam ubi solum peccatur excessu virtutis, facile aliquid posse ad mediocritatem revocari.*
- 10 §. *Addemus argumenta ab honesto, utili, glorioso: quibus vitii odium, contraria virtutis amorem gignamus. Hortabimur, ut quam maxime se excitet ad omnes praestantis viri laudes implendas.*

Monitionis, sed quæ principem virum deceat, insigne apud Livium*ex-^{Lib.30.}emplum præbet Scipionis oratio ad Masanissam; cum hic reginam Sophonissam, Syphacis uxorem, Asdrubalis Pæni filiam eodem quo captam vidisset die, matrimonio sibi junxisset. Quia brevis est apponam. *Aliqua te existimo, Masanissa, intuentem in me bona, & principio in Hispaniam ad jungendam mecum amicitiam venisse, & postea in Africa te ipsum spesque omnes tuas in fidem meam commisisse. atqui nulla earum virtus est, propter quam appetendus tibi*

K 3

sim,

fim, quâ ego aequae atque temperantiâ, & continentia libidinum, gloriatus fuerim. Hanc ego te quoque ad ceteras tuas eximias virtutes, Masanissa, adjecisse velim. nam non est (mihi crede) tantum ab hostibus armatis atati nostra periculi, quantum ab circumfusus undique voluptatibus. qui eas suâ temperantiâ frenavit, ac domuit, multò majus decus, majoremque victoriam, sibi peperit, quàm nos, Syphace victo, habemus. Quae, me absente, strenuè ac fortiter fecisti, libenter & commemoravi, & memini : cetera te ipsum reputari tecum, quàm, me dicente, erubescere malo. Syphax populi Romani auspiciis victus captusque est : itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines qui incolunt, quicquid deniq; Syphacis fuit, praeda populi Romani est : & regem, conjugemque ejus, etiamsi non civis Carthaginensis esset, etiamsi non patrem ejus imperatorem hostium videremus, Romam oporteret mitti : ac senatus populiq; Romani de eâ judicium, atque arbitrium esse, quae regem nobis socium alienâsse, atq; in arma cecigisse precipitem, dicatur. Vince animum, cave deformes multa bona uno vitio, & tot meritorum gratiam majore culpâ, quàm causa culpa est,

est, corrumpas. Adde & epistolam secundam Isocratis ad Philippum regem, quâ eum monet, ne porro temere adeo in bello maximis se periculis exponat. Initium epistolæ est: Οἶδα * μὲν ὅτι πάντες εἰσάδασι πλείων χάριν ἔχειν τοῖς ἐπαινεῖσιν, ἢ τοῖς συμβαλέουσιν, ἄλλως τε καὶ ἀνικητοῦς τις ὅππῃ χειρὶ τὸ το ποιεῖν.

* Novi e-
quidem,
plus gratiæ
haberi so-
lere lauda-
toribus,
quam mo-
nitoribus:
præsertim
si, nullo
jubente,
monere
sint ag-
gressi,

II §. Sequitur commendatio, ejus hæc potissimum capita sunt. Primum causas commendationis exponimus.

Uti quod bene quis de nobis sit meritus, aut nostris: item, quod cum illo, vel parente ejus, aut majoribus, aut propinquis, vel sanguine, vel affinitate, vel amicitia simus conjuncti: item quod ejusdem simus patriæ, eorundem studio- rum, & quæ similia sunt.

12 §. Subjicitur ejus, quem commenda- mus, laudatio à probitate, fide, huma- nitate, eruditione, genere, aliis. Sed mo- dus tamen hic tenendus est, ut ne ex a- more hoc judicium; sed judicium ex a- more profectum videatur.

13 §. Dicere etiam possumus, scire nos Horatianum illud*,

* Lib. 1.
epist. ad
Lollium.

Qualem commendes etiam atq; etiam adspice, ne mox.

K 4

Incu-

Incutiunt aliena tibi peccata pudorem,

Sed hujus integritatem, ac praeclaras animi dotes, adeò nobis esse perspectas, ut nihil divini, vel humani, credi nobis posthac velimus, si eâ parte fallamur.

14 §. *Multùm etiam proderit, si, quem laudamus, dicatur honestè praeclareq; de eo, cui commendatur, sentire & loqui apud omnes solere.*

15 §. *Addemus, si completi hominem velit & honori eam rem fore, & multùm inde utilitatis percepturum: nec unum hominem, sed simul alios multos sibi posse devincire.*

16 §. *Denique vehementer orabimur, atque obtestabimur. Vel dicemus, nos pluribus nolle contendere, ne de humanitate videamur diffidere. Etiam nostro & ejus nomine, quem commendamus, omne grati animi officium pollicebimur.*

Commendationis exempla longè plurima suppeditat Tullius in epistolis. Imò illæ libri decimitertii omnes sunt *ovsatingi**: ut eas Græci appellant. Sed illustris imprimis est sexta libri secundi, quâ Curioni Milonem in
petitio-

*commen-
datix,

petitione consulatus commendat. Nam vel sola prope universum hujus argumenti artificium comprehendit. Longiuscula est, & liber ille etiam pueritiæ manibus teritur, ut eam adscribere nihil sit opus. Adde etiam Isocratis epistolam quartam, quâ Diodotum, ac filium ejus, regi Philippo de meliore commendat notâ.

17 §. *Est & oblique commendationis genus, quo simulamus, nos commendare nolle, quem interim vel maximè commendamus.*

Ut si dicas, non quidem commendare te alteri Sextium velle; sed orare solum, ut propius hominem nosse ne gravetur. Sperare enim futurum, ut cum gratias agat, per quem viri tanti notitiam sit consecutus. Et hæc de commendatione.

C A P. XXII.

De Concitatione & Conciliatione.

I S. Nunc videamus de concitandi & conciliandi artificio. Ac primus quidem illud, ut raro laudem meretur, ita nec multum artis requirit: praesertim si negotium sit cum multitudine imperita. Nam quotusquisque non maximopere commovetur, si sibi, vel suis, atrocem fieri injuriam intelligat? Quare hîc sola suffecerint, quae de ira & odii affectibus suprâ diximus.

Exemplum tantummodo adferam ex gravissimo scriptore, Tacito*: *Erat inquit, in castris Percennius quidam dux olim theatralium operarum, dein gregarius miles, procax lingua, & miscere cætus histrionali studio doctus. Is imperitos animos, & quanam post Augustum militia conditio, ambigentes, impellere paulatim nocturnis colloquiis, aut flexo in vespere die, & dilapsis melioribus, deterrimum quemque congregare: postremo, promittis jam & aliis seditionis ministris, velut concionabundus, interrogabat:*

* Lib. I. Ann.
malum.

gabat: cur paucis centurionibus, paucioribus tribunis, in modum servorum, adedirent? quando ausuros exposcere remedia, nisi novum, & nutantem adhuc principem, precibus, vel armis, adirent? satis per tot annos ignaviâ peccatum, quod tricena, & quadragena stipendia senes, & pleriq; truncato ex vulneribus corpore, tolerant. Et mox: Enimvero gravem, infructuosam denis in diem, assibus, animam & corpus aestimari, hinc vestem, arma, tentoria, hinc seditiam, centurionum, & vacationem munerum redimi. at hercle verbera & vulnera, hiemem, exercitus aestates, bellum atrox, aut sterilem pacem, sempiterna, &c. Seditiosæ isti concioni faces subdidit oratio Vibuleni, quàm paullo post refert. Hujusmodi autem virulentæ linguæ artificia, seu veneficia malis, nōsse convenit, non ut utamur, sed ut melius ab iis caveamus nobis.

2 §. Concitatione opponitur conciliatio, quæ bifariam fit: nam vel nobis amorē alicujus conciliamus: vel in gratiam reducimus partes dissidentes.

3 §. In priori duo hæc præstamus. Primum exponimus, quâ fiduciâ & quibus

bus de causis, alicujus benevolentiam, & favorem ambiamus. Ubi laus ejus, quem amicum volumus, habet locum. Spectandum autem, qua quisque re imprimis velis aestimari. Humanitatis laus quasi communis omnium videtur. At alia magis sunt propria. Ut philosophus gaudet laudari ab ingenio perspicaci, & multarum disciplinarum cognitione: senator à prudentia singulari, & benevolentia erga cives: imperator à fortitudine, & rebus gestis. Ac juvenem quidem laudare licebit apertius: in sene id faciemus cautius. In utrisque adulationis suspensionem, quantum licet amovebimus.

4 S. Pars altera ostendet, favore non esse nos indignos: amicitiam nostram nec inutilem fore, nec indecoram. Quare hic nosmetipsos laudabimus. Sed ea opus est prudentia, ut nequis laudis suae nimis videatur buccinator.

Vide Epistolam Ciceronis ad Metellam Nepotem, quæ est quarta libri quinti. item nonam ejusdem libri, quæ Vatinius est ad Ciceronem. At luculentè imprimis hoc artificium aperit illa recentis, sed politissimi scriptoris,
Angeli

Angeli inquam Politiani Epistola ad
Matthiam, Pannoniæ regem, quæ prima
est libri noni.

5 §. *Partes dissidentes conciliamus hoc
pacto. Ostendimus offensam omnem
obliterari debere, partim quia utilius
tutiusque est: partim etiam quia ho-
nestius. Ex affectibus hic regnant
spes & metus.*

6 §. *Quemadmodum verò concitare
homines facile est: ita difficile est eos-
dem conciliare. Sunt enim plerique om-
nes ira, atque offensa, nimis tenaces.
Ac nusquam facilius opera luditur,
quàm apud multitudinem concita-
tam. Ubi hand multum valet diserta
oratio, nisi eam duplex muniat præsidi-
um, benevolentia popularis, & di-
centis majestas.*

Unde Maro, cùm seditionem populi
descripisset, ita canit:

1. Æn.

Tum pietate gravem, & meritis, si fortè virum
Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant.

(quem * Sueton.
in Cæsare
cap. 70. &
Tacit. l. b.

Sanè Jul. Cæsar * exercitū compescu-
it, Quirites appellando pro militibus:
quæ

1. A. in
German.
oratione.

† Lib. 1.
Annal.

quâ unâ voce ita eos circumegit, & flexit, ut se milites esse responderint, & quamvis id recusantem, ultro in Africam sint secuti. Etiam ex Tacito † videre est, quàm paucis verbis, seditionem à Percennio & Vibuleno motam, de qua antea diximus, compescuerit Clemens centurio. Verùm ut præstantissimus historicus ait, bonis artibus gratus erat in vulgus. Adhæc seditionis culpâ & ipse tenebatur: sed animum in meliùs mutarat.

7 §. Porro multum etiam refert, ut nequis efferata plebi statim se credat, utcumque & innocentia, & autoritatis presidio tutus sibi videatur. Nam primus ille multitudinis impetus planè est belluinus, ut ratione regi non possit. At ubi is deferbuit, idoneum magis orandi tempus erit. Sed priùs constare oportebit, quæ origo sit mali tanti. Nam qui ignorat, quâ parte sit vulnus, quomodo ei faciet medicinam? Etiam temperamento istoc in oratione opus erit, ut prius amicè deliniamus; hinc verbis castigemus severiùs. Atque interim modus ille in utroque hoc remedio tenendus, quem res, & tempus

pus postulabunt.

Non ignoravit hoc Cæsar Germanicus, qui ut obortam seditionem sopiret à veneratione *Augusti* orsus, (Quemadmodum Tacitus, * narrat) flexit ad victorias, triumphosq; *Tiberii*, præcipuis laudibus celebrans quæ apud Germanias illis cum legionibus pulcherrima fecisset, Italia inde consensum, Galliarum fidem extollit, nil usquam turbidum, aut discors. Atque ab his sensim ad illa verba perductus est: Ubi modestia militaris? ubi veteris disciplina decus? quonam tribunos? quonam centuriones exegistis? Quamquam parùm quidem oratione eâ flexit: sed quod nec facundia viri, nec autoritas potuit, id, cùm ducis uxor parvulum sinu filium gestans, & unâ amicorum uxores, miserabili agmine, ad Treviros fugerent, partim pudor & miseratio, partim invidia in Treviros, extorsit.

C A P. XXIII.

De Adhortatione & dehortatione.

I §. Altera classis orationum, qua ad deliberativum genus referuntur, eo à ceteris distinguitur, quòd hìc precipuè excitatur fiducia, aut metus. Ejusmodi sunt adhortatio, & dehortatio.

Græci orationes, vel epistolas adhortatorias, vocant *παρακινητικὰς*, *παρανέμωτικὰς*, *παρανέμωτικὰς*.

2 §. Differt Adhortatio à suasionem, quòd hac consilii sit, illa motus: hac, ut in re incerta, docet, eoque plus habet argumentorum; illa inflammat, ac propterea plus habet caloris.

Exhortatio, ut suasionem latius accepta continetur; ita, si pressius vox sumatur, differt ab eà trifariam, objecto, fine, tractatione.

Objecto, quia suademus ignaris, quod

quod factum opus est: hortamur gnaros, non quidem omnes, sed cessantes, aut etiam currentes.

Fine, quia suadens hoc agit, ut velis: adhortans, ut magis velis, facereque aliquid ausis.

Traſtatione, quia suademus probationibus: exhortamur metum tollendo, ac fiduciam pariendo.

3 §. *Ferè autem in oratione iusta suasio ad Confirmationem pertinet: exhortatio verò Conclusioni reservatur.*

Sanè qui adhortari velit, priusquam, quid fieri oporteat, constet, is tantumdem agit, ac si ex viridibus & humidis lignis confestim se ignem facere posse speret. Primum igitur animus argumentis est præparandus: ut quibus probetur rei utilitas, necessitas, facilitas. Postquam autem, quid ex re sit, viderint auditores; faces stimuli que animo subdentur, ne terreantur periculo, aut ignaviâ cessent.

4 §. *Interdum tamen, quia, quid usus exigat, satis constat; princeps orationis pars est exhortatio: argumenta verò suavioria*

soria tantummodo attinguntur.

5 §. *Ac unde quidem suasoria hac petantur, satis constat ex iis, quae in genere deliberativo diximus. Affectus autem, quos ciere oportet, hi potissimum sunt.*

6 §. *Primum amor excitandus, tum rei, quam suademus: tum personae, cuius studemus commodis. Etiam misericordiam erga eum commovebimus. Atque odium concitandum erga illum, qui hac parte adversatur.*

7 §. *Hinc emulationi erit locus. Eoque aliorum industriam ad imitandam proponemus.*

8 §. *Postremo spes fit bonorum, ut quis ausit: & malorum incutitur metus, ne cesset.*

Exemplo esto oratio Scipionis apud
† Lib. 26. Livium: † quâ milites Romanos adhortatur, ad Carthaginem novam omnibus viribus oppugnandam.

9 §. *Ceterum est, ubi parcius hos moveamus affectus: est ubi maiori id fiat curâ.*

LIBER SECUNDUS. 243

*curâ. Parcius quidem apud viros in dignitate constitutos: quia hæc *poten- * Tacit.
tissimum est ad feriendos animos te-
lum: item apud mentes sulphuratas,
quales facile flammam concipiunt.*

Ut si Alexandri Magni similem accen-
dere velis ad pugnam. Quippe Timo-
theus tibicen, cum bellicum caneret, ita
regem eum inflammabat, ut ad arma
prosiliret: quemadmodum auctor est
Dio Prusæus*. Verum, inquit idem, * Orat. i.
non hoc tam numeris Timothei, quam de regno
vis præstantibus, tribuere convenit:
quàm acri, & planè vivido Alexandri
ingenio. Sanè frigidum aliquem Darc-
tem nunquam commovisset: uti nec Sar-
danapalum, cui neque Apollo, aut Mer-
curius, ullis numeris animum istum in-
spirâssent.

IO S. *Quia autem rari omnino sunt, qui
alieno se consilio, vel hortatu, credant
indigere: eò in ipso orationis ingressu
dicere expedit, nos ad verba facien-
da officii potius ratione esse inductos,
quàm quòd adhortatione ullâ audito-
ribus sit opus: quippe qui, quid fieri o-
porteat,*

porteat, perse videant, & quod rectum sciunt, sponte agant.

Hoc artificiosè facit Dio Chrysostomus orat. ad Trajanum. Item Cicero Philipp. IV. ubi ait: *Faciam igitur, ut Imperatores instructâ acie solent: quamquam paratissimos milites ad praliandum videant, ut eos tamen adhortentur: sic ego vos ardentes, & erectos ad libertatem recuperandam, adhortabor.*

II S. *Plurimum esse potest si initio virtutem ejus extollas, quem hortari voles. Nam hoc pacto vehementius ille suscitabitur ad præstandum, quod requires.*

Atque eâ etiam parte prævit nobis idem Tullius epistolâ ad Lucinium Calvum, nobilem oratorem. Et si istoc summi viri consilium non satis assequeretur C. Trebonius; qui Ciceronem in eo extollendo modum excessisse arbitrabatur. Verùm respondit noster, laudatione eâ voluisse se suscitare atque acuire animum Calvi, cui ad perfectam eloquentiam non multa deessent. Sed ipsum potiùs oratorem nostrum audi-

audiamus: qui Trebonio, quem dixi, ita scribit lib. xv. epist. ult. *Ingenium ejus melioribus extuli laudibus, quam tu id verè potuisse fieri putas. Et mox: Multa erant & recondita litera: vis non erat. Ad eam igitur adhortabar. In excitando autem, & in acuendo, plurimum valet, si laudes eum, quem cohortere. Adjungit continuo: Habes de Calvo judicium & consilium meum: consilium, quòd hortandi causà laudavi: judicium, quod de ingenio ejus valde existimavi bene. Tantum de adhortatione.*

12 §. *Huic Dehortatio opponitur; quæ eum contrariis rationibus utitur, ut dissuadeat: tum ardorem animi, quasi ingesta frigida, extinguit.*

12 §. *In hac dicitur, rem esse malam, aut vilem, etiam quæ vires excedat; aut saltem laboriosam, aut cujus exitus sit incertus, & ut succedat, parum tamen utilem fore.*

14 §. *Ridemus, neque aliud, quàm fūmū, esse ostendimus montes illos aureos, quorum spes facta est. Exempli quoque allata dissimilia esse comprobatur.*

15 §. *Culpamus animos auditorum nimis credulos, quòd fucum sibi fieri*
non

non senserint. Adversariorum autem veteratorum ingenium perstringimus, quod dolis ac fraudibus alios circumvenerint.

16 §. *Denique periculorum summorum metu terrorem animis incutimus.*

Egregium dehortationis exemplum
 † Lib. 23. habemus apud Titum Livium † in oratione Calavii, civis Campani, quā filium suum Perollam ab Hannibalis cæde dehortatur: *Per ego te, inquit, fili, quæcunque jura liberos jungunt parentibus, precor, quæsoque, ne ante oculos patris facere, & pati omnia infanda velis: pauca hora sunt, intra quas jurantes per quicquid deorum est, dexteris dextra jungentes fidem obstrinximus, ut sacratis de mensis essemus: digressi à colloquio exemplo in eum armamur? surgis ab hospitali mensa, ad quam tertius Campanorum adhibitus ab Annibale es: eam ipsam mensam cruentare vis hospitis sanguine? Annibalem modò pater filio meo potius placare, filium Annibali non possum? Sed si nihil sancti, non fides, non religio, non pietas; audiantur infanda, si non perniciem nobis cum scelere afferunt. Unus aggressurus es Annibalem? quid illa turba*

tot liberorum, servorumq; ? quid in unum
 intenti omnium oculi ? quid tot dextra ?
 torpescuntne in amentia illa ? vultum ipso
 us Annibalis, quem armati exercitus
 tremunt, quem horret populus Romanus,
 tu sustinebis ? & si alia auxilia desint,
 me ipsum ferire, corpus meum opponentem
 pro corpore Annibalis, sustinebis ? atqui
 per meum pectus petendus ille tibi, trans-
 figendusq; est, deterreri hinc sine te potius,
 quam illic vinci : valeant preces apud te
 mee, sicut pro te hodie valuerunt.

Cap. XXIV.

De Consolatione.

- 1 S. Pervenimus ad tertiam classem, cu-
 jus orationes versantur circa dolorem
 alienum: ut sunt consolatoria.
- 2 S. Consolatio est oratio, qua animum
 morienti reddimus tranquillum.
- 3 S. Dolor verò, qui abstergendus est,
 vel provenit ex bono jam amisso, vel
 amittendi metu.
- 4 S. Consolatio, cui prioris generis dolo-
 rem lenire propositum est, diversimodè
 instituitur,

248 PARTITIONUM ORATOR.

instituitur, pro diversa natura vel mali quod obtrigit; vel persona; sive ejus, qua consolatur; sive illius cui consolatione opus est.

5 S. In re ipsa videndum, num malum leve sit, vel tale saltem, quod corrigi possit.

6 S. Si leve sit, licebit jocos admiscere, dum is ferre eos possit quem compellamus.

7 S. Si corrigi possit, conjecturas adferemus, unde verisimile fiat, malum hoc non fore diuturnum.

8 S. Consolator vel minor est, vel aequalis, vel major. Minori agendum circumspiciendum. Amorem suum imprimis testabitur: & ne de suo sapere plus altero velle videatur, eo qua dictum opus, ex parente grandaevio, vel quopiam philosopho, vel alio summa prudentiae viro, se aliquando audivisse profitebitur. Aequalis pro communi se amicitiae jure facere dicet. Major utrisque aget liberius, adeo ut, si quis immoderatus dolorem ferat, etiam increpet graviter.

Scitè hac de re Scaliger lib. III. de re poet. cap. XXI. Consolator, inquit,

quit, aut est major, aut minor, aut æqua-
 lis. Magnitudinem intelligo, aut impe-
 rio, aut dignitate, aut opibus, aut sapi-
 entiâ, aut ætate. Aliter enim consolabi-
 tur Nasonem Livia, aliter Liviam Naso:
 hoc spectat ad Imperium. Dignitas au-
 tem etiam sine imperio esse potest. Ve-
 luti si pater filium, Ciceronem Pompei-
 us. Opibus, ut si è plebe quempiam cli-
 entem suum. Crassus. Sipientiâ, quem-
 admodû Polybium, aut matrem Seneca.
 De ætate non opus est exemplis. Major
 interponit auctoritatem, etiam objurga-
 bit. Sapiens apponet etiam disputatio-
 nem. Sententiæ huic crebriores. Minor
 ostendet affectum: sese id à sapientibus
 accepisse. Aequalis testabitur amicitia-
 m; jus commune benevolentia.

9 §. Is, qui consolandus est, vel videri
 vult fortior, quàm ut egeat consolatio-
 ne; vel animo est infirmiori, quàm ut,
 recenti adeò dolore, solatium admittat.

10 §. Prius si fœxerit, dicemus, quam-
 quam is casus est, qui alium quemvis
 de constantie gradu dejicere posset,
 tamen ejus sapientiam & eximiam
 fortitudinem, ita nobis esse perspe-
 ctam, ut non dubitemus, quin in istis
 malis animo sit futurus plane infractio.

L

Quippe

*Quippe qui salutaribus philosophia
præceptis hoc jamdiu fuerit consecutus,
ut sciat, hanc communem esse mor-
taliū legem, ut pati necesse sit multa
adversa: & sapientis nihil esse præstare
præter culpam: neque ledi quemquam
posse, nisi à seipso. Deniq; magnitudini
huic animi gratulabimur.*

11 §. *Sin animus est infirmus, & dolor
ita recens, ut respicere videatur medi-
cinam, biparcita erit oratio. Priori
parte animum dolentium in nos trans-
feremus, ut nostro magis dolori obse-
qui, quàm alienum mitigare velle, vi-
deamur.*

12 §. *Affirmabimus, nos parū esse i-
doneos, qui solemur alios, cū tanto-
pere animi discruciemur, ut consolati-
one ipsi egeamus.*

13 §. *Atq; ut ex anima hoc dicere cre-
damur, causas doloris nostri afferemus:
nempe gravitatem mali, quo quis est
affectus: & indignitatem persone illud
perpetientis; ubi & laus ejus ad-
miscetur.*

14 §. *Addemus, non nos modò propterea
dolere, sed omnes bonos.*

Et talis erit prima pars, quā conse-
quimur

quimur hoc, ut facilius persuadeamus alteri, adversam fortunam magno fortique esse animo ferendam: quippe qui videat multum quidem affici nos casu tam tristi: verumtamen æquo eum animo tolerare. At illos, qui non commoventur malis nostris etiam odimus: quo nihil ad persuadendum noxium est magis.

- 15 S. *Alterâ verò orationis parte adferemus ea, quæ idonea sunt dolori leniendo. Quale fuerit, si affirmes, malum grave quidem esse; sed quod patientia possit mitigari.*

Juxta illud Venufini poëtæ * i

* Lib. i;
Od. 24.

*Durum, sed levius fit patientiâ,
Quicquid corrigere est nefas.*

- 16 S. *Imò nec grave adeò esse, quàm videtur. Nam non futurum hoc diuturnum. Vel, bono alio posse resarciri. Vel graviora multò alios perpeti.*

- 17 S. *Argumenta hîc imprimis sumemus ab honesto, utili, necessario, jucundo, possibili.*

- 18 S. *Ab honesto, quia hæc divina est voluntas,*

252 PARTITIONUM ORATOR.

*voluntas, hoc ratio dicat, hoc virtutis
exigit natura, ut animi dolorem recte
factorum conscientia mitigemus.*

19 §. Ab Utili, quia virtus rebus adver-
sis redditur illustrior clariorq; ac pra-
eterea iisdem erudimur, & prudentiores
ac meliores evadimus.

Jure sanè Alexander Magnus hoc u-
no nomine infelicior fuisse jure cense-
tur, quòd semper fuerit felix. Nece-
nim vina cum magis, quibus se tanto-
pere ingurgitabat, quàm dulcis inebri-
abat fortuna.

20 §. A Necessario, quia, quae effugere
non licet, ea lugendo non corrigimus,
sed exasperamus.

Eoque, ut ait Publius Mimus,

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

21 §. A Jucundo, quia utcumq; nunc in-
grata sors ista sit; tamen venit tempus,
quo voluptatem gignet praeteritorum
malorum memoria cum honesto nomine
conjuncta.

22 §. A Possibili, quia nulla est calami-
tai

tas tanta, quin patiendo vincatur.

23 §. Ac postremo isti argumento multum roboris accesserit ab illustribus eorum exemplis, qui adversa constanter pertulere. Quæ si domestica fuerint, multò etiam amplius movebunt.

24 §. Deniq; exemplis illis ad pristinam adhortabimur virtutem, atque animum fortem, ne frustra se maceret, ac nominis sui honorem, si impatientius se gerat, offuscet, atq; imminuat; suisq; hostibus gaudium creet.

Quid verò prohibet, quo minùs & alteram methodum præscribamus?

25 §. Possumus autem hanc etiam viam inire. Primum quidem causas adferemus, quæ nos ad consolandi officium impulerint.

Ut sunt cognatio, amicitia, misericordia, hortatus amicorum, & alia.

26 §. Deinde agemus de naturâ mali, quod fatebimur grave quidem esse, & tale, ut propterea ipsi etiam doleamus non mediocriter: sed negabimus, durum adeò judicandum, ut ejus molestia

quisquam animum suum debilitari ac frangi patiatur.

26 §. *Post illa ex persona ejus, quæ malum patitur, quadrifariam argumentabimur. Primum monebimus, ut cogitet, hominem se esse, eoque humanam conditionem ferre constanter oportere.*

Ut sicuti immoderatè lugeatur mors mariti, vel uxoris, affirmabimus, hanc fuisse, esse, fore sortem omnium, ut seriùs, ociùs, vita hæc deseratur; nec causam fuisse, cur ille illave eximeretur communi hominum legi, atque adeò omnium, quæ ortum habent; quando omnia, quæ ejusmodi sunt occidunt. Pulchrè Statius Papinius* :

* Lib. 2.
Sylvarum
Epicedio
Glauciz.

——— *Omnia funta,
Aut moritura vides, obeunt noctesque diesque,
Astraque, nec solidis prodest sua machina terris.
Nam populos mortale genus, plebisque caduce
Quis fleat interitus? Hos bella, hos æquora poscunt.
Hic amor exitio, furor his, & seva cupido :
Ut fletam morbos; hos ora rigenti abrumæ,
Illos implacido letalis Sirius igni,
Hos manet imbrifero pallens Autumnus hiatu.
Quicquid habet ortus, finem timet, ibimus omnes,
Ibimus.*

27 §. *Huic in viro succedet, quod non homo solum sit, sed etiam mas: eoque non debeat esse animo molli, & effeminato.*

Sanè quid turpius, quàm ut viri qui esse volunt, animos gerant muliebres? Et tamen in luctu nihil pervulgatum magis. Quod cum videret Lyciorum legislator; voluit, ut mares lugentes femineo uterentur habitu, quò significaret, luctum esse quid muliere magis dignum, quàm viro liberaliter instituto: tum etiam, ut schemate tali animus ad tranquillitatem citiùs reduceretur. Auctor Plutarchus Consolatione ad Apollonium,

28 §. *Tertium esto, quod non vir modò sit, sed etiam habeatur, & sit vir prudens. Quando cogitare debet, quicquid extra se est, ex adventitio fulgere: ut liberas, honores, opes: imò vitam ipsam xénos † solum nostram esse, xénos† vero natura, vel Dei potius:*

† Ubi.
* Possessione.

Quod eleganti hoc versu indicat Lucretius†:

† Lib. 3.

Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu.

† 1. Cor.
III. 32.

29 §. Quartum, nobis quidem Christi Sospitatoris cultoribus illud est, quod non modò quis civili est prudentiâ instructus; sed Christianâ etiam religione sit imbutus. Atqui eâ Christiani conditione facti sunt, ut calamitatibus hujus seculi exerceantur, ne cum mundo pereant†. Delibari quoq; hîc poterit locus communis de providentia divina in malo.

30 §. Quod si quis non Christianus tantummodo sit, sed etiam doctior Christianus: jam quintum inde petetur argumentum.

Ut qui non homò duntaxat sit, sed etiam vir; nec vir modò, sed insuper prudentiâ commendabilis; nec talis modò, sed simul Christianus, atque adeò, quem Christianis aliis patientiæ & fortitudinis exemplo præire oporteat; ne quod unâ manu exstruit, id alterâ destruat. Notum est illud Dionysii Catonis:

Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum.

Atq; hæc dicta sunt de consolatione primi generis: in qua præstare aliquid
fi

si voles, è recentioribus quidem juvabunt duo summi viri, Erasmus commentatione illâ, quam inscripsit de epistolis conscribendis; ac Julius Scaliger lib. III. de poëticâ cap. cxxxiii. è veteribus autem, cùm Rhetores, & hos inter Menander lib. II. cap. viii. tum Oratores & Philosophi, ut Tullius tot epistolis; ac præterea Servius Sulpitius epistolâ ad Ciceronem de morte Tulliæ; item Seneca ad Polybium, Marciam, Helviam; Plutarchus ad Apollonium, & uxorem; Aristides ad Etonei parentes, atque alii.

31 S. *Alterum genus solatur mœrentes, eò quòd jam malum sibi putent imminere.*

Ut si quis apud tyrannum venerit in suspicionem conjurationis. Quomodo hujusmodi consolationem tractari conveniat, non melius possum dicere, quàm Julii Scaligeri verbis. Sic verò scribit summus vir.

32 S. *Consolatio talis in duas partes erit dividenda. In primâ pones spem, quâ vel opinio deleri, vel*
L 5
ira

ira placari possit. In secunda addes animos, eventum contemnens, carissima quaque ostendens esse vilissima: denique à philosophis mundi, vitæque contemptoribus, omnia mutuanda. Quæ si vulgata sunt præcepta, sententiæ, proverbia: aliis omnino verbis, numeris, figuris, exprimenda sunt. Nihil enim minus movet, quàm familiaria, nota, atque quotidiana. Sin à vulgi opinionibus usuque maximè abhorrent, ac propterea ægrè animum subire valent: tum verò non tam rationibus, atque argumentis, fides extorquenda, quàm exemplorum persuasione insinuanda. *De consolatione satis.*

C A P. XXV.

De Petitoria.

1 §. In quarto genere orationum dominatur gratia affectus. Uti sunt petitoria.

2 §. Petitione aliquid postulamus, vel pro nobis, vel pro alio. Posterior hac Intercessio

Intercessio vocatur.

Utriusque artificium paucis complexus est Servius; ubi Junonis ad Æolum orationem enarrat, *Rhetoricum*, inquit, est in omni petitione hoc observare, ut possit prestari, quod petitur, id est, ut sit possibilitas: & sit res justa, quæ petitur: ut habeat modum petitio: ut sequatur remuneratio. Et sciendum, secundum hunc ordinem omnes petitiones formare Virgilium: ut in hoc loco possibilitas est:

Æole, namq; tibi Divum pater, atq; hominum
Et mulcere dedit fluctus, & tollere vento. (rex,
Falsa petitio est:

Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor,
Illum in Italiam portans, victosque penates.
Omne enim, quod contra inimicos petimus justum
Modus est petitionis. (est.

Incute vim ventis, submersasque obrue puppes,
Aut age diversas, & disjice corpora ponto.

Remuneratio:

Sunt mihi his septem præstanti corpore nymphae,
Quarum, quæ formâ pulcherrima, Deiopeam
Connubio jungam stabili, propriamque dicabo:
Omneis ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchrâ faciat te prole parentem.

Hactenus Maro, Serviûsque. Sed
cum non unum petitionum genus, di-
stinctius

stinctius videtur de utroque esse dicendum.

3 §. *Petitio alia recta est, alia obliqua. In illa aperte aliquid petimus: in hac, insinuatione opus est.*

4 §. *Aperta petitio locum habet in re planè honesta, & apud eum, qui benè nobis vult.*

5 §. *In hac primùm aliquid permittitur ad amorem magis conciliandum nobis.*

6 §. *Etiam, si opus fuerit, modum ostendimus, quo negotium confici possit.*

7 §. *Denique remunerationem pollicemur.*

8 §. *Obliqua verò petitione utimur, si vel parum sit honestum, quod poscimus: vel is parum est amicus, quem poscimus.*

9 §. *In hac primùm exponimus, quàm noxius sit egenti pudor, quantaque videatur esse audacia, postulare à quoquam rem tantam, de quo nunquam sis bene promeritis; vel cui saltim nihil prastiteris magnopere gratia dignum.*

10 §. *Addemus, nos nihilominus spem maximam concepisse, fore ut repulsam*

non

non feramus. Et ne temere videamur
confidere, afferemus fiducia causas: ut
quod aliis etiam benefecerit, quibus
iustius poterat negare: item quod
divina quadam sit bonitas viri, qua
prodesse omnibus gaudeat.

11 §. Quod si jam antè de nobis benè
meritus fuerit, affirmabimus, cum mul-
tùm ei simus devincti, tamen velle esse
obstrictiores. Referemus etiam, ac
eum in parentis loco coluerimus sem-
per, omnemq; in eo collocemus fiduci-
am, neque cuiquam debere malimus,
quàm illi.

12 §. Sin ipsi aliquando prastiterimus
beneficiam, id solùm attingemus mo-
destè, ne, quasi debitum, flagitare
improbè videamur.

13 §. Habet hîc etiam locum laudatio
parentum, & majorum utriusque: ac
si necessitudine inter se conjuncti fue-
rint, illud ipsum, ac mutua juvanda
augendæque dignitatis officia com-
memorabimus. Indicabimus etiam,
quàm pulchrum sit, ut heredes opum
paternarum simul amicitia sint hære-
des.

14 §. Ostendemus præterea, petere nos
rem honestam, piam, justã; illi facilem,
quem

quem rogamus; nobis verò perutilem, vel etiam necessariam. Atque hic misericordiam ab inopia, vel miseria nostra, ciebumus.

15 §. Quod si quid incommodi videatur ad alterum posse redundare: vel hoc refellemus, vel extenuabimus. Dicemus commune nobis esse negotium cum iis, quos ille odit, aut timet.

16 §. Etiam preces addemus, & obtestationes per res illas, vel personas, quibus eum nihil habere carius constat.

17 §. Denique promittimus animum gratum: &, quamvis facultas referendi gratias, vel nulla sit, vel exigua; tamen summam fore animi nostri propensionem, & prolixam semper voluntatem. Totos etiam nos fidei illius consecrabimus.

Petitionis exemplum est apud Isocratem Epistolâ VIII. qua poscit à Mitylenæis, ut ab exilio revocent Agenorem, nepotum suorum magistrum. Multa etiam exempla suppedi-
tabunt epistolæ Ciceronis. Eas inter, sideris instar, relucet elegans illa ad Lucecium*, quâ Tullius petit, ut quæ
in

Lib. 4.
epist. 12.

in consulatu suo gesserat, literis velit consignare.

Porro ad petitoriam refer quoque orationem legati, qui missus est, ut auxilium adversus hostes, vel quid aliud, exposcat. Item eam, qua rogatur princeps, ut in urbem nostram, sive ad solemne festum, sive aliâ de causâ, venire dignetur. De priori agit Menander lib. 11. cap. xi. de posteriori tractat cap. seq.

C A P. XXVI.

De Invectiva & objurgatione.

¶ §. *Supersunt orationes, quæ generi subjiuntur Juridiciali. Ut sunt invectiva, objurgatio, expostulatio, exprobratio, & deprecatio.*

Quamquam invectiva videtur non rectè minùs posse referri ad genus demonstrativum: ut quæ contineat vituperationem personæ, aut vitii. Sed qui maluerunt de illâ tractare hoc loco, eò respexerunt, quòd tantum assumatur in genere juridiciali; sed etiam
in

in tractandi modo imitetur forensem
accusandi formam.

2 §. In invektivis argumenta ad probandum suppeditant ea, quæ de vituperatione in genere demonstrativo; deque criminatione, in juridicali genere dicta sunt. Ordo non est hic unusmodi. Nam interdum invehimur in vitam omnem, à puero usque ad ætatem provectam: interdum certis vitiorum capitibus insistimus. Affectus autem, quos movere in eo convenit, quem exagitamus, sunt duo imprimis, pudor facti, & metus ignominia, aut pœna: apud alios autem concitantur ira, odium, invidia, affectus alii: de quibus in *παρόλοισι* egimus.

Exemplo hîc esse possunt Demosthenes in Aristogitonem, & quæ idem adversus Æschinem, vel hic adversus Demosthenem scripsit. Item Cicero in Catilinam, Vatinium, Pisonem, Antonium: item quæ illum in Sallustium dixisse, vel Sallustium in Ciceronem vulgò est persuasum.

3 §. Nec

- 3 S. *Nec in personam habetur tantum, sed etiam senatum, vel populum universum.*

Cujusmodi est oratio Pontii Herennii in Romanos, cum dedidissent foederis Caudini auctores, bellumque indixissent Samnitibus. Livium vide lib. IX.

- 4 S. *Utrobiq; cavendum, ne frena laxemus maledicentia: idq; eò magis, quia ne summi quidem viri satis hac parte cavere sibi potuerunt.*

Nunquam sanè homines magis esse disertis solent, quàm si alios exagitare liceat. Sed canina hæc plurimùm facundia est.

- 5 S. *Objurgatio est reprehensio ob delictum, qua emendationem alterius sibi proponat.*

Differt ab invektivâ, quod hæc ferè circa inimicos versetur, & id spectet, ut noceat: illa instituaturs erga amicos, et hoc studeat, ut prosit. Adde, quòd objurgatio plurimùm est superioris; ut imperatoris

peratoris erga militem, patris adversus filium.

- 6 §. In hac ante omnia despicere oportet, quo ingenio is sit, quicum nobis negotium est. Sunt enim non pauci adeò dura cervicis, ut nihil proficias, nisi graviter intones, & minas etiam addas. Sunt alii ingenii adeò mitis, ut hanc si viam inire velis, perdas eos potius, quàm corrigas.
- 7 §. De methodo ita statnimus. Primum ob oculos delictum ponitur. Ubi videndum, ne graviore illud nomine vocemus, quàm convenit: præsertim apud eos qui rerum momenta iudicii trutinâ norunt ponderare. Sin crimen fuerit planè atrox, ferè satius est, ut scapham vocemus scapham, & fenum, fenum.
- 8 §. Hinc, quod peccatum est exaggerabimus à circumstantiis persona, loci, temporis, modi. Item ab aliorum comparatione.
- 9 §. Et quidem apud homines duros, quos aliter flectere non possis, sequetur gravis expostulatio, atq; etiam comminatio. Ac desinere expedit oratione concisâ, ut major injiciatur terror:

Quo-

Quomodo in tempestate homines magis fulmen extimescunt, quando, quâ parte erupturum sit, non vident.

IO §. *At eos qui dociles sunt, non nimis exasperabimus: sed orationis acrimoniam paullo mellis temperabimus. Hoc fiet, si initio laudemus.*

Nam meritam si tribuerimus laudem, videbimur non odio, aut malevolentia reprehendere, sed amore. Vide, quæ de hortatoria diximus superius cap. XXI I. §. XI. Propterea utile interdum est: potissimum in epistolis, si initio quædam afferantur ex loco communi de discrimine adulatoris, & veri amici.

II §. *Prodest quoque, si affirmemus, nos necessitate adactos ad reprehendum accessisse.*

Uti de monitoria diximus cap. XXI.

§. 6.

Vocant Græci *παραπαισιν ἀνάγκης*, simulationem necessitatis.

12 §. *Valet*

12 §. Valet etiam, si non tam ipsi vitium hoc in amico observasse videamur: sed ab aliis in eo id requiri dicamus.

Quemadmodum & in monitoria fit: ut: retuli cap. XXI. §. 5.

Nuncupant προσώπε ὑπαλλαγὴν, commutationem personæ. Atque hæc duo in epistolis præcipuè habent locum.

13 §. Multum etiam refert, si, quos reprehendimus, sentiant nos dolere eorum vicem. Ut &, si postremo eos loco commoneamus virtutis pristinae, & quam de illis habeamus spem, proponamus. Quæ duo non epistolis modo ad amicos exaratis conveniunt: sed etiam orationibus de rebus gravissimis ad senatum, populum, vel exercitum, institutis.

Exemplo in hoc genere esto inter alias oratio Germanici* ad milites rebelles. Ubi de genere criminis sunt ista: Quod nomen huic cœtui dabo? militesne appellem? quod filium imperatoris vestri, vallo & armis circumfediſtis? An cives? quibus tam projecta senatus auctoritas? hostium

* Apud
Tacitum
lib. I,
Annal.

hostium quoque jus, & sacra legationis,
 & fas gentium rupistis &c. A circum-
 stantiis mox exaggerat: *Prima ne &
 vigesima legiones, illa signis à Tiberio
 acceptis, tu tot praliorum socia, tot præ-
 miis aucta, egregiam duci vestro grati-
 am refertis? Hinc comminatio sequi-
 tur: Hanc ego nuncium patri, lata om-
 nia aliis è provinciis audienti feram?*
 Post aliqua conclusurus, vide ut ad
 spem, atque amorem excitet: *tua di-
 ve Auguste, cælo recepta mens, tua, pa-
 ter Druse, imago, tui memoria, iisdem
 istis cum militibus, quos jam pudor &
 gloria intrat, eluant hanc maculam, irasq;
 civiles in exitium hostibus vertant.*

14 S. *Sed si is fuerit, in quem vel jure, ac
 beneficio natura, vel aliter, penè nihil
 non liceat nobis: jam laudis vel dissi-
 mulationis lenimento vix unquam e-
 rit opus.*

Ut in oratione Veturiæ ad Coriolanũ.
 apud Livium *: "Sine, priusquam com-
 plexũ accipio, sciam, ad hostẽ, an ad fili-
 um venerim: captiva, materve in castris
 tuis sim. in hoc me lógavita, & intelix se-
 necta traxit, ut exulẽ te, deinde hostẽ vi-
 derẽ? potuisti populari hãc terrã quẽ te
 genuit, "

"genuit, atque aluit? non tibi, quamvis
 "infesto animo, & minaci perveneras, in-
 "gredienti fines ira cecidit? non cum in
 "côlpectu Roma fuit, succurrit, intra illa
 "mœnia domus, ac penates mei sunt? ma-
 "ter, conjux, liberiq? Ergo ego nisi pe-
 "perissem, Roma non oppugnaretur? nisi
 "filium haberem, in libera patria mortua
 "essem? Sed ego nihil jam pati nec tibi
 "turpius, quàm mihi miseriùs possum: nec,
 "ut sim miserrima, diu futura sum. De
 "his videris: quos si pergis, aut immatu-
 "ra mors, aut longa servitus manet.

Cap. XXVII.

De Expostulatione, exprobratione,
& deprecatione.

- 1 §. Expostulatio est queremonia de in-
juria accepta.
- 2 §. Ea vel levior est, vel gravior. Le-
vior, vel laude, vel joco, vel dissimu-
latione, temperanda est: nisi forte
summa auctoritatis apud alterum si-
mus: Ac factum quidem improba-
bimus: excusabimus verò volunta-
tem, quantum licet. Dicemus nos mi-
rari,

rari, quòd officium neglexerit: sed quidvis tamen malle suspicari, quàm eò hoc factum esse, quia nostri, vel amicorum, vel Reip. amore minus tangatur, quàm solet.

35. In graviore expostulatione videndum, ne ob leves causas fiat: & , ut gravis subsit causa, tamen ita est instituenda oratio, ut ne injuriam nimis videamur exaggerare: sed potiùs credamur, multò plura tulisse, quæ silentio hæcenus presserimus: nunc autem eo processisse malum, ut dissimulari ultra non possit: præsertim cum majora etiam timeantur.

Nihil sanè fidem magis adstruit querimonix nostræ, quàm si reluceat in ea animus patiens. Nam ita consequimur, ut videatur illam extorsisse necessitas. Itaque opera danda est, præsertim personæ gravi, nequid abjectum ac muliebre habeat sermo. Attamen ad afflictis planè, atque oppressis, miserabili oratione uti licet apud superiores, & omnes quorum in manu eorum sita est salus. Dispar verò ratio erit si apud æquales dicamus: nec cum, de quo querimur, perditum ire velimus,

mus, sed ad mentem revocare sanio-
 rem. Eaque in re præit nobis Tullius
 ipse Philip. 1. " Priusquam, *inquit*, de
 " Rep. dicere incipio, pauca querar de he-
 " sternâ M. Antonii injuriâ, cui sum ami-
 " cus: idq; nonnullo ejus officio debere
 " esse præ me semper tuli. Quid tandem
 " erat causæ, cur in senatum hesterno
 " die tam acerbè cogeret? solusque abe-
 " ram? an non sæpè minus frequentes fu-
 " istis? an ea res agebatur, ut etiam ægro-
 " tos deferri oporteret? Annibal, credo,
 " erat ad portas, aut de Pyrrhi pace age-
 " batur: ad quàm causam etiam Appium
 " illum & cæcum, & senem, delatum esse,
 " memoriæ proditum est. De supplicatio-
 " nibus referebatur: quo in genere senato-
 " res deesse non solent. Coguntur enim
 " non pignoribus, sed eorum, quorum de
 " honore agitur, gratiâ: quod idem fit,
 " cum de triumpho refertur. Ita sine cura
 " consules sunt, ut penè liberû sit senatori
 " nō adesse: qui cū mihi mos notus esset,
 " cumq; de via languerem, & mihi met
 " displicerem: nisi pro amicitia, qui hoc
 " ediceret. At ille, vobis audientibus, cum
 " fabris se domum meam venturum esse
 " dixit. Nimis iracundè hoc quidem, &
 " valde intemperanter. Cujus enim ma-
 " leficii

lesicii ista pœna est, ut dicere in hoc ordine auderet, se publicis operis disturbaturum publicè ex senatus sententia ædificatam domum? quis autem unquā tanto damno senatorem coëgit? aut quid est ultra pignus, aut multam? qui si scisset, quam sententiam dicturus essem, remisisset aliquid profectò de severitate cogendi.

4 S. Sequitur Exprobratio, qua eo differt ab expostulatione, quòd illa etiam fiat adversus amicos; exprobratio adversus inimicos; neq; hos quosvis, sed ingratos.

5 S. Constat partibus duabus. Prior est beneficii nostri commemoratio, & exaggeratio. Quia verò parum liberale videtur beneficia sua objectare, eaq; extollere multum: eò affirmabimus, id nos facere invitos; sed alienis compelli injuriis. Atq; hic & conscientiam adversarii testari licebit.

6 S. Altera pars est expositio, nec non amplificatio maleficii alieni.

7 S. Quandoq; & ab hypothesis ad thesin ascenditur, univèrsèq; aliquid dicitur de vitio criminis ingrati.

Exemplo sit epistola Ciceronis ad Antonium,

M

tonium,

374 PARTITIONUM ORATOR.

tonium, quæ quincta est libri quincti.
Item Epistola scholastici, seu rhetoris
cujusdam, sub nomine Ciceronis ad
Octavium. Ut & oratio Ariadnæ ad
Theseum apud Catullum *, cujus ini-
tium,

* Carmine
de nuptiis
Pelei &
Thetidis.

Siccine me patriis abvectam, perfide, ab oris.

† Lib. 4.
Æn.

Et oratio Didus ad Æneam †, quæ in-
cipit.

Num fletu ingemuit nostro, &c.

Item apud Ovidium epist. Medæ ad
Jasone[m].

§ 8. Deprecatio tractanda est in hunc
modum. Primum opera danda est,
ut tempore fiat opportuno. Item per
eos, qui gratiâ & autoritate possent:
quippe quibus nihil facile negant. Vel
per homines miseros, & luctu ac qual-
lore confectos: quorum infelici condi-
tioni ultrâ mali, quicquam accendere
velle, durum videatur.

† Cap. 8. §.
3. & qua-
tuor seqq.

Vide, quæ de tempore commodo,
& personis idoneis, superius † dixi-
mus, cum de affectu Lenitatis agere-
mus.

§ 9. Hinc

9 §. Hinc demonstrabimus, crimen non esse malitiâ commissum. Ubi loci Purgationis adhibentur. Sed si color ejusmodi non habeat locum: satius est, ut ingenuè culpam fateamur, quàm ut frivolis nos ratiunculis defendamus. Siquidem illud turpis causa patroniciûm offendere magis viros principes solet. Præterea, si crimen tantopere imminuamus, clementia sua detrahi existimant, quasi leviculam tantummodo culpam condonent.

10 §. Posthac tractandus est locus communis de clementia: sed non evagandum nimis: eaq, præcipuè afferri debent, quæ causæ magis propriae sunt.

11 §. Exinde adjungemus rationes à qualitate personæ, pro quæ dicitur: ut quæ petuntur à nobilitate ejus, eruditione, antea acta vitæ innocentia, meritis erga Remp. item ostendemus, ut, si ignoscatur, nihil quidem incommodi inde ad Remp. possit redundare; hominem verò ipsum magnopere utilem fore Reip.

12 §. Postremò adhibentur *Σμεῖα* † *querimonia*, obsecratio: in quibus tamen de eo, quid omnibus τὸ *ὑπερω* * est suadendum: miser sit quia, si gravis sit persona, nihil pro ea acturus. † Dubitatio
Decorum.

muliebriter ac demissè nimis est poscēdū.

Exemplum deprecationis apud Ciceronem habemus in peroratione orationis pro Muræna: *Fidem vestram, vel defensoris, & amici officio adductus, oro, atq; obsecro, iudices, ut ne hominis miseri, et cum corporis morbo, tum animi dolore confecti, L. Murana, recentem gratulationem novâ lamentatione obruatis, &c.* Cæterum vix in iudicio deprecationi est locus; nisi cum pro eo dicimus, cuius magna sunt merita. At tum in loco communi per amplificationē injicitur: ut ait scriptor ad Herennium lib. 1. An apud parentem vel Imperatorē, dispar est ratio: unde Cicero pro Ligario: *Causas, Caesar, egi multas, & quidem tecum, dum te in foro tenuit ratio honorū tuorum: certè nunquam hoc modo, Ignoscite, iudices, erravit, lapsus est, non putavit: si unquam posthac. Ad parentem sic agi solet. Ad iudices, Non fecit, non cogitavit, falsi testes, sc̃tum crimen.* Atque hæc dicta sunt de Inventionis doctrinā, tum primariā, & magis simplici; tum alterā ex priori ortā: quibus duabus eam partibus absolvi, superius * dicebamus.

FINIS LIBRI SECUNDI.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSI
 PARTITIONVM
 ORATORIARVM

Liber Tertius.

CAP. I.

De dispositione universè.

I §.

Ccedamus nunc ad alteram Rhetorices partem, que dispositio vocatur. Est ea partium orationis idonea ad persuadendum collocatio.

Ex qua definitione patet, quanto opere aberrant, qui dispositionem hanc Logicæ esse partem contendunt, eum Logica Dispositio longè alia sit. Quippe si eo nomine intelligant *Æstiv* syllogismi: hæc solum respicit ordinem terminorum in syllogismo. Sin methodum sic appellant: ea spectat, vel artium, & disciplinarum constitutionem; vel tractationem questionum, sed nudam, citra exordium, aut epilogum; citra mores, & affectus;

M 3

fectus; quæ ad persuadendum adhibentur. Ut etiam diximus lib. 1. cap. 1.

- 2 §. *Partes orationis duæ sunt simpliciter necessaria, propositio, & fides, seu probatio, quæ & contentio dicitur.*

Quemadmodum enim in omni syllogismo conclusio est, quæ probetur, & argumentum, per quod probetur: ita in omni quoque oratione est principalis quædam controversia, quam propositio assignat, & rationes sunt causam nostram probantes, adversarii refellentes, quæ in fide, seu contentione collocantur.

- 3 §. *Sunt præterea duæ partes necessaria* κατὰ τὴν, *h. e. propter hominum infirmitatem; qui, cum rationibus sæpe non moveantur, affectibus sunt trahendi. Ex partibus sunt exordium, & peroratio: illud ad conciliandum, hæc ad concitandum imprimis adhibetur.*

- 4 §. *Interdum & quinta pars accedit, narratio, idque potissimum in genere Juridiciali. Quin etiam sex orationis partes statui possunt, quia fides seu contentio confirmationem & confutationem comprehendit.*

CAP. II.

De Exordii duplici officio, & Utriusque locis generatim.

- 1 §. Exordii munus est duplex: indicat enim scopum orationis, & preparat auditorem ad reliquam dictionem.

Ac Cicero quidem prius solet animos parare, & deinde exponere, quâ de re sit dicturus. Sed veterum multi contrarium facere solent, ac quandoque etiam Cicero ipse.

- 2 §. Bisariam verò à priori munere incipimus. Interdum quidem simpliciter exponimus, quâ de re dicendum sit. Quamvis autem Aristoteles ejusmodi exordium minus probet, quia oratio sic quasi ἀκέραια * sit: constat tamen præstantes etiam oratores ita ordiri.

* Trunca
& capite
carens.

Ut Gorgiam Leontinum, qui de Eliensium laude dicturus, ita cœpit:

Ἡλῆς, πόλις εὐδαίμων †. Nec multum abit † Elis bea-
illud Gregorii Nazianzeni in laudem ta civitas.

Athanafii, Ἀθανάσιον ἐπαυνῶν ἀρετὴν ἐπαυρέ-

* Athana-

sium lau-
dans, vir-
tutem lau-
dabo.

3 §. Sed sapius auspicamur à generali
pronunciato ex intimis causa visceri-
bus ducto: cui tanquam fundamen-
to mox superstruitur quaestio particu-
laris.

Ut si Elienses laudaturus inde ordi-
atur, quòd utile sit praeclaras urbes lau-
dibus ornari: aut si Athanasium cele-
braturus, inde inchoët, quòd viros vir-
tute praecllementi prae ditos oratione ex-
tollì oporteat, quòd ita ad imitationem
eorum alii incitentur. Similiter adver-
sus adulterum, vel meretricem dictu-
rus, incipere poterit à laude castitatis,
aut vituperatione vagæ libidinis.

4 §. Porro eum, qui vel solum hoc artifi-
cium satis attenderit, non facile defi-
ciet commodè ordiendi ratio. Attamen
ne eandem semper incudem tundamus,
necesse etiam est nôsse alias vias, quæ
similiter ad scopum orationis ducant.
Huiusmodi est initium ἐξ ὑπολήψεως,
sive ab opinione eorum, apud quos di-
cetur.

Quo

Quomodo Demosthenes adversus

Midiam orditur *: Τὴν μὲν ἀσέλγειαν, ὧ * Quae pe-
 ἄνδρες δικαστῶν, καὶ τὴν ὕβριν, ἣ πρὸς ἀπαντας *culantia,*
 οἷ ἐκζητᾷ Μειδίας, ἡδὲνα ἔδ' ὑμῶν, ἔτι πάν *Judices, &*
 ἄλλων πολιτῶν, ἀγροεῖν οἰομαι. Item Cicero *conume-*
 Invektivâ IV. in Catilinam: Video P. C. *lia in om-*
nes semper
utatur Me-
dias, ne-
minem aut
vestrū,
aut alio-
rum civi-
um, arbi-
tror igno-
rare.
 in me omnium vestrum ora atq; oculos
 esse conversos. Video vos, non solum de
 vestro, ac Reip. verum etiam, si id depul-
 sum sit, de meo periculo esse sollicitos.

§ 5. Item initium ex αἰετίας, sive ex
 abundanti: cūm, antequam dicāmus,
 de quo agere propositum sit, pramitti-
 mus, nos eo contentos fore, et si adferre
 possimus alia non leviora, imò etiam
 graviora.

Ut si agendum esset adversus Phy-
 am, mulierem tribus digitis minorem,
 quàm quatuor cubitorum, cæteroquin
 formosam: quæ a Pisistrato exule, con-
 scio Megacle, adornata habitu Miner-
 væ, & Athenas curru invecta, seseque
 Palladem simulans, dictitârat, tyran-
 num, quem ejecerant, reduci debere;
 atque ita rudi populo os subleverat:
 ut autor est Herodotus lib. I *. In * uti & A
 causa istiusmodi sic incipere aliquis *thenarus,*
 lib. 23.

M 5 potuisset:

¶ Hermo-
genes de
inventio-
ne lib. 1.
cap. 3.

potuisset † : *Audax mulier jure optimo horrendi possit sacrilegii accusari: quippe quæ Minerva honores, quam Atheniensium civitas tantopere semper coluit, sibi impiè vindicârit. Verùm enimvero atrox hoc crimen Deorum volo relinquere vindictæ: qui soli pœnas meritis haud minores repetere ab eâ possunt. At mihi satis in prasentia erit, si ea in medium adferam, quæ commisit contra populi majestatem.*

Exemplum simile est, *Quamquam non adulterii minùs quàm furti crimen possim intentare: non tamen tam dnrus ero accusator, quàm vicinus impius fuisti. Item, Cùm majora etiam in Socrate possint commendari, tamen nunc solam ejus patientiam laudabo. Sed frustra hujusmodi exordium anquirat orator, utcunque arte valeat, nisi res ipsa suggererit.*

6 §. *Etiam à rei, de qua dicendum, amplificatione ordimur. Cujusmodi est ista. Si unquam aliàs, nunc de maximo negotio dicendum nobis esse.*

Ita Cicero incipit pro domo suâ ad Pontifices: *Cùm multa divinitus, pontifices, à majoribus nostris inventa, atque instituta*

instituta sunt: tum nihil praeclarius, quam quod eosdem, & religionibus immortalium, & summis Reip. praesse voluerunt: ut amplissimi, & clarissimi cives Remp. bene gerendo, religiones sapienter interpretanda, Remp. conservarent. Quod si nullo tempore magna causa in sacerdotum populi Rom. iudicio ac potestate versata est: hac perfectio tanta est, ut omnis Reip. dignitas, omnium civium, salus, vita, libertas, ara, foci, dii penates, bona fortune, domicilia, vestra sapientia, fidei, potestatiq; commissa creditaque esse videantur. Vobis hodierno die constitendum est, utrum posthac amentes, ac perditos magistratus improborum ac sceleratorum civium praesidio nudare, an etiam Deorum immortalium religione armare malitis. Simile exemplum sit, Cum multa in hujus laudem (vel vituperationem) dici possint, familiam tamen ducit illud de quo nunc agere propositum est nobis. Vocant aliqui exordium *ἔκδοξις* *. Atque haec de primo exordii * A divisione.

7 §. Altera exordii munus erat, ut auditoris animus, velut medicamentis quibusdam, ad benevolentiam & attentionem, prepararetur. Sed hujusmodi pro-
lusio

ludio non semper est necessaria. Nam si auditor nos amet ac suspiciat; neque animus ejus ullâ suspitione sic praecipatus: quid attinet benevolentiam aucupari? Si item libenter audimur, quid opus fuerit laborare, ut attentè audiamur? praesertim in orationis initio, ubi omnes auribus maximè arretitis esse solent? Quare prudentis est oratoris dispicere, quando res, & tempus medicamenta ista requirant: ne si puerorum more, adeo ejusmodi, ubi opus non est, consecretur: auditorem minùs etiam benevolunt, atque attentum reddamus.

8 §. Quibus argumentis benevolentia paretur, partim in amoris loco ostendimus libro superiori*: partim ex his colligere erit, quae de locis Exordii in genere juridicali inferiùs* dicemus.

* cap. 9.

* cap. seq.
§. 12. &
deinceps.

9 §. Paratur autem benevolentia, vel apertè, vel occultè. Quando apertè hoc agimus, Apxi sive Principiù, vocatur: atque ejusmodi exordium in genere honesto plurimum adhibetur.

Ut si contra parricidam dicatur.

10 §. Sin idem occultè fiat, vocatur In-
finuatio,

Insinuatio, Græcè ἐποδὸς.

Insinuatio quidem, quia quasi in finem, hoc est, in pectus, atque animum, clam irreat: ἐποδὸς autem à similitudine clandestini ingressus, quo urbes capi solent. Tale est initium orationis ejus, quam Cæsar apud Sallustium habet pro conjuratis.

11 §. *Habet q̄ istiusmodi exordium præcipuè locum in genere turpi, vel ancipiti, vel θαυμάσιῳ, sive admirabili:*

Turpi, ut si pro parricida orandum sit: *ancipiti*, quæ partim honesta, partim turpis, ut in causâ Orestis, qui matrem interemit, sed ut patris mortem ulcisceretur: in *admirabili*, ut si quis laudet paupertatem, exilium, mortem, injustitiam, &c.

12 §. *In honesta causâ ferè utimur Principio.*

Ulti Cicero facit pro lege Manilia: ubi cum locum & tempus dicendi ex sententia sibi obtigisse dixisset, ista subjungit, *At q̄ illud imprimis mihi laudandum.*

dum jure esse video, quòd in hac insolita mihi ex hoc loco ratione dicendi, caussa talis oblata est, in qua oratio nemini deesse potest. Dicendum est de Cn. Pompeii singulari, eximiaq; virtute: hujus autem orationis difficilius est exitum, quàm principium invenire.

13 §. *At tum demum in hujusmodi caussa Insinuatione est opus, si auditor, vel defessus sit audiendo; vel persuasus ab iis, qui priores dixerunt.*

Nam quid refert, utrùm caussa nostra sit honesta, si audire nos gravetur judex, vel non habeat causam pro honesta?

14 §. *Atque horum alterum cùm sit, etiam attentionem parabimus. Idem faciemus in genere turpi & aucipiti, atque etiam humili. Nam quia hoc est de re vili & abjectâ, eò facile negligitur.*

15 §. *Attentio paratur, partim promissione, partim petitione. Promissione quidem, si polliceamur nos dicturos de rebus novis, magnis, utilibus, vel jucundis.*

Hoc,

LIBER TERTIUS. 387

Hoc, ut Servius, & Victorinus, observant, egregiè præstitit Maro, quando de apibus scripturus. ita cecinit:

*Protinus ABRII mellis CÆLESTIA dona
Exsequar. Et mox:*

*ADMIRANDA tibi levium spectacula rerum,
MAGNANIMOSQUE duces totiusq; ordine gētis
Mores, & studia, & populos, & prælia dicam.
In tenui labor: at tenuis non GLORIA.*

165. *Quaquam profectò, si satis pateat, rem esse abjectam, plus efficiet orator verbo commodè & ἐπεγνῆτικῶς prolato, quàm si spondeat aureos montes.*

Ut Cicero Philip. VII. de *Parvis rebus sed fortasse necessariis, consulimur, P.C. de Appia via, & de moneta.* Item si acturus causam pauperis, idque in re pusillâ, dicat, damnum exiguæ rei non minus grave esse pauperi, quàm diviti rei maximæ. Quo artificio apud Quintilianum * pauper utitur, divitem accusans, qui veneno per flores pauperis sparso, apes ejus interemerat. *Unum, inquit, oro, ne cui minor dignitate vestrâ videatur causâ litis meæ. Ante omnia non debetis expectare, ubi pauper magna*

* Orat. 131

288 PARTITIONUM ORATOR.

magna perdiderim: sed quantulum sit, quod abstulerit mihi dives, minus est, quod reliquit.

17 §. *Petitione autem paratur attentio, cum auditores, attendere ut velint, rogamus.*

Ut apud Cic. pro Sex. Rosc. *Qua propter vos oro atque obsecro, iudices, ut attentè bonâque cum veniâ, verba mea audiat is.*

18 §. *Petitur id quidem in media quoque oratione; sed ferè in initio orationis sollicitè magis fit.*

Quomodo id facit Tullius in Miloniana: *Quamobrem adeste animis, iudices, & timorem, si quem habetis, deponite. Nam si unquam de bonis & fortibus viris, si unquam de bene meritis civibus, potestas vobis iudicandi fuit, si denique unquam &c.*

19 §. *Genus δυαπαρχολέειτον, sive obscurum, quale est in quo difficulter causam percipit auditor, maximè exigit, docilitatem. Quare enim alibi ad docilitatem*

litatem parandam sufficiat generatim indicâsse, qua dere acturus sis; quod prius esse Exordii munus suprâ diximus: hoc in genere etiam distributione opus est; sed quam brevitâs commendat; ne dum dociles facere vis auditores, eos magis confundas.

Verum de hoc accuratiùs infrâ dicemus, in Propositionis doctrinâ.

20 §. Si in Exordio accuratè causam constituerimus, ac dividerimus; propositione postea nihil erit opus.

Nec obstat, quòd superiùs ex Aristotele dicebamus, Propositionem esse necessariam orationis partem. Neque enim ita hoc accipi debet, quasi semper distinctum sit orationis membrum: sed quia necessarium est, ut quomodo-cunque proponatur, sive id in Exordio fiat, sive in fine Narrationis, sive seorsum.

21 §. Quod si in exordio, sufficiat simpliciter assignare scopum orationis, eoque istis benevolentia & attentionis paranda me-

*medicamentis opus non sit : videntur
tunc, an non ordiendi argumentum
præbeat causa, vel occasio, quæ nos
impulit ad dicendum.*

Hujusmodi exordio utitur Tullius
oratione pro C. Rabirio : *Est, inquit,
non est mea consuetudinis, initio dicendi
rationem reddere, quâ de causa quem-
que defendam ; propterea quod cum om-
nibus civibus, in eorum periculis, satis
justam mihi causam necessitudinis esse
dixi : tamen in hac defensione capitis, fa-
me, fortunarum omnium C. Rabirii, pro-
ponenda ratio videtur esse officii mei ;
propterea quod, quæ justissima mihi cau-
sa ad hunc defendendum esse visa est, ea-
dem vobis ad absolvendum debet videri,
&c. Est quoque hujus generis exordi-
um, quod sumitur à lege, vel consue-
tudine : ut in Rullum pro lege agraria ;
Est hoc in more positum, Quirites, insti-
tutoque majorum, ut ii, qui beneficio ve-
stro imagines familie sue consecuti sunt,
eam primam habent concionem, qua gra-
tiam beneficii vestri cum suorum laude
conjungant &c. Idem sic Philippicam
ultimam incipit à scripturâ : Si, ut ex
litteris, quæ recitata sunt, P. C. scelera-
tissi-*

LIBER TERTIUS. 191

tissimorum hostium exercitum casum
fatumq; cognovi &c.

22 §. Locus etiam saepe initium dicendi
suggeret.

Nam & vilitas ejus generosis ani-
mis dicendi aufert voluptatem (unde
Scopelianus * à Clazomeniis rogatus,
ut dicere apud se veller, respondit, luf-
ciniam non canere in cavea) & contra
majestas ejus consternat animum e-
tiam non vulgaris oratoris: ut si dicen-
dum fuisset Babylone in dicafterio re-
gis, non sapphiro & auro tantum con-
spicuo, sed etiam cœli imaginem cum
Diis referente, prout Philostratus illud
describit in Apollonii vita lib. 1. cap.
xviii.

*Philostra-
tus in vitis
Sophist.

Cap. III.

De specialibus Exordiorum locis.

1 § Utiliter verò observat Aristoteles,
variare Exordiorum locis pro tribus
causarum generibus.

2 §. In

292 PARTITIONUM ORATOR.

2 §. *In genere Demonstrativo sunt loci tres. Primus est à laude, vel vituperatione.*

A laude sic incipit Plinius divinum panegyricum : *Bene ac sapienter, patres conscripti, majores instituerunt, ut rerum agendarum, ita dicendi initia precationibus caperentur.* A vituperatione contra panegyricum suum orditur Isocrates.

Quippe reprehendit eos, qui celebritates publicas instituere, quod virtutibus corporis præmia statuerint, illis animi non item. Similiter in funebri oratione, Dionis exemplo*, incipere possumus à reprehensione consuetudinis ejus, qua dicere jubentur, quos flere magis conveniret ; atque eloquentia ab iis exigitur, quibus recens dolor ingenium, ac facundiam omnem eripit.

3 §. *Alter locus est à suasionem, vel dissuasionem.*

Ut si is, quem laudare voles, vir quidem fuerit egregius ; sed cui in omnia vita placuerit illud vetus, *Αἰδέσθαι** : dicere licebit, non eos solum esse laudandos quorum nota est virtus ; sed etiam, quorum

* Late in vita, seu latenter vive.

quor
4 §.
Ju
V
bi
en
di
pa
da
5 §.
bi
or
di
a
I
vel
A
gin
tiff
ba
ric
eg
fri
ill
zu
di
p2

quorum est ignota.

4 S. Tertius locus assumitur è genere Juridiciali: idque à persona auditoris. Ut si nobis agendū sit de re vel incredibili, vel arduā, vel pervulgatā. Tunc enim petimus, ut ignoscere velint auditores, si quid protulerimus, quod vel parum delectet, vel incredibile videatur.

5 S. Atque eleganter in hoc genere ab historia, fabula, vel similitudine ordimur: dummodo ἐπὶ δόξει, sive redditioni, de qua mox dicam, commodè adaptemus.

Ut si laudare Scipionem Africanum velis, sic licebit auspicari: De Lucio Emilio legimus†, cum Jovis Elai imaginem conspexisset, attonitum aliquantisper hasisse, exinde in hac erupisse verba: Solus profectò Phidia Jupiter Homericus Jovis* majestatem expressit. Idem ego non verear affirmare de Scipione Africano, in quo uno divinarum virtutum illustris effigies effulget. Sed nullius tantum est flumen ingenii, quod oratione diserta virtutes eas condignè possit exponere,

Neque hæc ordiendī ratio in personis

† Apud Suidam voce *Φειδίας*.

Auctorem verò laudat Polybium: apud quem frustra hodie quæras.

* Phidias expressit Jovem secundū verbum Homericis: ut est apud Strabonē lib. 8.

* Ovid. 10.
Met. Fab.
8.

nis duntaxat, sed etiam in rebus locum habet. Ita laudare volenti castitatem, in hanc sententiam proœmium se obtulerit. *Fabulantur poëta* *, *Pygmalionem ex ebore virginem affabrè adeò fecisse, ut ipse operis sui conceperit amorem, atq; adeò Deum rogârit, ut animam ei inspirare vellet, qua cum una hac vitam omnem dulciter transigere posset. Opto, ut similiter, dum orationis meae penicillo formosissimam & castissimam depingo virginem, ipsam nempe castitatem, amor ejus in me tantus accendatur, ut præ una hac voluptates turpes contemnam: neq; id sufficit mihi, ut medullitus inflammer ego; sed velim, ut idem contingat omnibus vobis.*

† *œi ôp-
xitiô.*

Item à personæ nostræ tenuitate ordiri possumus tali similitudine: *De Antiochenis* narrat *Lucianus* †, cum apud eos pusilli corporis histrio in scenam prodisset, quò Hectorem saltaret: dicax ille populus exclamârit continuo, *Astyanactem se videre; Hectorem autem requirere. Multum ipse etiam vereor, ne cum dignitas argumenti hujus quasi Hectora aliquem, hoc est magnum oratorem, exigat: magnopere miremini, quòd ego vix Astyanax aliquis, hoc est, tennis ingenui homin-*

homuncio, in conspectum vestrum prodire
sim ausus.

Quod si insinuatione sit opus, ut si
inveteratam sententiam eximere ani-
mo velimus: dicemus, nihil esse diffici-
lius, quàm evellere quivis opinionem, quæ
jam invaluerit. Nam uti illi, qui ab ocu-
lis laborant, ægre lumen conspiciunt; in
tenebris verò cum voluptate versantur:
ita eos, qui errorem aliquem, quasi cum
lacte, imbibebunt, difficulter perpeti cum
se dedoceri. Affirmabimus, simile quid e-
tiam videri in illis, qui alienos fœtus ali-
t pro suis. Nam si initio ea scîssent, quæ post-
ea cognoscunt; nunquam in animû fuisse
inducturos, ut pueros tollerent: sed post
longi temporis educationē, invitos ea au-
dire, quæ dicuntur, ac sibi etiam vim fa-
cere, ut ne credant. Vide in hanc senten-
tiam illustre exordium orationis ejus,
quæ Dion Chrysostomus* conatur pro-
bare, illum à Græcis non fuisse eversum.

* Orat. 11,

Et sanè in aliis etiam Dionis exordia
valde sunt *av. Sneg.**, ac luculenta. Sub-
inde tamen, & longiora sunt, & picta
magis, quàm conveniret; quod Pho-
tius etiam observat. Tale est argumen-
tum orationis Olympicæ, sive de pri-
mâ Dei cognitione, ubi ab exilio recens
reversus,

* Florida,

revertus, in Olympica panegyri ita se ab omnibus cingi ait, quomodo, ex vulgari Græcorum opinione, noctuam circumstant, & admirantur aves reliquæ; etiam pavo, qui magis, quàm noctua, admirationem meretur. Atque hæc scitè quidem tractat: sed & prolixius, & floridiùs, quàm gravi adco conveniat argumento. Quare cautè eâ parte imitandus est juventuti. Et hæc de exordiis generis demonstrativi: de quibus etiam Menander scripsit: sed hodie nihil ejus exstat, præterquam de procemiis * hymnorum.

* Lib. 2.
cap. ult.

6 §. Genus Deliberativum in publica quidem causa exordium natura sua olim non requirebat. Nam sciebat antea auditor, qua de re esset consultandum. Incidebat tamen tum quoque tempora, cum procemio uti deberet orator: idq; vel propter se, vel adversarium, vel auditores, vel ob ornatum.

7 §. Ac tunc quidem ob ornatum (ut de hoc primum loquar) exordio uti dicitur, cum vix alio fine adhibetur, quàm ne oratio videatur abruptum quid, coq; rude & inconcinnum; quale quod est, minus allicit, ac demulcet auditorem.

Vide

Vide exordium orationis Manilianæ: quod præcipuè conformatum est ad ornatum, ac dignitatem.

89. *At propter se exordium adhibet orator, quando dissolvendum est crimen: ut si ostendat, non debere consilium suum contemni, siue ob ætatem juvenilem, quia necdum sit iudicio firmato; siue senilem, quasi jam deliraret; siue similem ob causam, ut quòd prudentiâ, aut dignitate, longè minor sit is, apud quos dicendum est.*

Licebit tum hoc, vel simili modo exordiri: *Quamquam non tantum mihi arrogem, ut existimem, me cum quoquam vestri prudentiâ posse conferri: tamen cû gubernatores etiâ à vectoribus quandoq; moneantur utiliter; confido, quæ vestra humanitas est, non gravatè vos laturos, si de re necessaria nunc pauca verba fecero.*

Vel hunc in modum: *Glaucum aiunt*, * Suidas in cû admodû adolescens adjicaret patrē Glaucum. in opere rustico, & vomer fortè excidisset aratro; mallei loco solâ manu usum esse, atq; ita pristino eum loco reddidisse. Hac robore juvenis perspecto, à patre perductum esse ad Olympiacum certamen: ubi*
N dum

298 PARTITIONUM ORAT.

dum fortis, sed novitius pugil, ab adversario premitur vehementius, acclamasse parentem, ut ictum inferret, qualem intulisset antea aratro*. Eâq; voce, licet ab homine artis ignaro profectâ, tantopere tamen accensum fuisse pugilem hunc, ut adversarium feriret fortiter, ac victoriam mox reportaret. Utinam & ipse, istius instar agricola, quandoquidem & olitores interdum opportunè aliqua loquuntur, incitare vos ad rem præstantissimam possem.

* Græcè sonat elegantius, πᾶσι δ' ἐπ' ἀγῶνι, istum infer, qualem aratro. Nam intelligitur. πᾶσι γὰρ οὕτως, ut ostendunt quæ Suidas præmisit. Nō defunctamen, qui arbitrentur dixisse, πᾶσι δ' ἀπ' ἀγῶνι, si nullam ab aratro, supple manū admove.

9 §. Propter adversarium utimur exordio, cū reprehendi is debet, quia turpe aliquid vel noxium suaserit.

Eo pacto orditur Cicero Philipp. VIII. Confusus hesterno die est actares, C. Pansa, quā postulabat institutum consulatus tui: parum mihi visus es eos, quibus cedere non soles, sustinere. Nam cū Senatus ea virtus fuisset, quæ solet: & cū re viderent omnes, esse bellum; quidamq; id verbum removendum arbitrarentur: tua voluntas in discessione fuit ad lenitatem propensior. Vistatigitur est propter asperitatem, te auctore, nostra sententia.

10 §. Quan-

109. *Quamquam non ab auditorum duntaxat reprehensione ordiri licet: sed aliorum etiam, qui aliquid non sunt assecuti, atq; etiam alios in errorem induxerunt.*

Ita suafurus, ut scholæ erigantur, vel * Dio Chryso- stomus o- rar. 3 2. quæ est ad A- lexandri- nos. instaurentur, hoc, vel simili modo, incipere possis: "Memoriæ proditum est, cives Atticos olim quesivisse ex Apolline, quâ ratione consequi possent, ut virtute, ac patriis legibus, urbs maximè flo- reret: oraculum autem consilii illud dedisse, ut, quod omnium pulcherrimum foret, liberorum auribus immitterent. Quo cognito, tradunt, cœpisse cives, Asiaticorum more, pertundere aures pu- erorum, eaq; onerare inauribus aureis: eo quod aurum cæteris præstare persuasum haberent. Ego vero, auditores, non illud, quod effeminare animos poterat, sed quiddam longè excellentius ab oraculo fuisse intellectum planè censeo. Nā quid præstabilius est salutaribus virtutis præceptis? aut quod dignius Deo consilium excogitare possimus, quam ut parentes liberorum suorum auribus virtutem sollicitè instillarent: vel eos præficerent liberis, à quibus illam à pu- eris haurirent?"

11 §. Propter auditores ordimur, quando res ab iis major minorue habetur, quam revera est. Primum si sit, immi-
nutione; sin posterius: amplificatione
opus est. Huc pertinet, quando bonæ
auditorum parti videtur supervacane-
um de aliquo dicere, quia res nota sit.

Ut si de virtute sit orandū, cujus præ-
stantiā nemo diffitetur. Ordinemur tum
à reprehensione hominū curiosorū, quia
subtiliter disputando, quam pie vivendo,
etate transigere malunt. Unde & ea sem-
per in ore habent, quæ etiā inter doctissi-
mos sunt controversæ illa verò negligunt
in vita, quæ apud omnes sunt in confesso.
Atqui non sufficit ea nōsse quæ recta sunt;
quando & illi, qui ab oculis laborent, pro-
bè sciunt, manus iis admoventes non esse.
& agrè tamen abstinere; multi etiā, quos
minimè fugit, quantum damnum det incon-
tinentia, non propterea se à voluptatibus
avelli patiuntur. Quare apud tales imitā-
di sunt medici, qui sæpe eadem inculcant;
non quia isti et agroti ignorant, sed quia
negligunt. Vide in hanc sententiam præ-
clarum exordium Dionis Chrysostomi
orat. xvi i. Quod si salubre quidē con-
siliū dare volumus, sed parū jucun-
dum

dam: affirmabimus, nos imitari velle medicos bonos. Item referemus, ut olim Ilienses à nobili tragædo poposcerint, sibi veterem urbis suæ fortunam representari: ille autem dicissimè eos rogavit, ut ne ea in re molesti sibi esse vellent; nam, inquiebat, quanto ego melius egero, tanto vobis infeliciores videbimini; ut qui sitis visuri, cujusmodi fortunâ excideritis. Dicemus, similiter metuere nos, ne quanto in consulendo boni publici erimus amantiores; tanto eos magis offendamus.

Ab hoc non multum recedit istoc exordium, quale fuit locus apud homines segnes, & socordes: Sapiens ille è Phrygia† refert, ut noctua, avis ingrati cantus, sed prudentis consilii, ceteris suaserit avibus, ne quercum crescere paterentur, unde viscus provenerit, quo caperentur: item, inquit, cum linum sereretur, autor fuit ut semen erutum absumerent: quippe è quo illud nasceretur, unde retia necerentur: ad hæc, cum quendam sagittis utentem conspexisset, ita locutam, ait; Iste homo vestris vos pennis antevortet, pedes ipse alatas vobis sagittas immittens. Sed surdis concinit; imò eam, tanquam male sanam, aspernabantur. Idem ego hodie metuo, ne mihi contingat apud plerosq; vestri.

N 3

Apud

† Dionem
vide in O-
lympicâ,
sive de pri-
ma Dei
cognitio-
ne.

Apud eos autem, qui animo sunt generoso, atque alacri, dicemus, nos imitari velle bonos imperatores. Nam ut illi paratissimos etiam milites ad pugnandum adhortantur: ita nos hortari illos velle eam ad rem, cujus amore maximè ardeant. Vide, quæ adduximus lib. I. cap. XXIII. §. 10.

Atque ista sufficiat nunc dixisse de exordiis generis deliberativi: quæ non eo animo attulimus, quasi putemus, sufficere juventuti, ut hinc aliquod exordium orationculæ appingat: (sunt enim hæc jam à Dione, & aliis occupata, etiam indicata à Rhetorum uno alteroque, ac pleraque jam per vulgata) sed ut ii, qui etiamnum apud Scholasticos exercentur, similia istis apud oratores, atque etiam sophistas observent, imò & illis gemina excogitent ipsi: quod difficile non erit, nisi quis planè hospes fuerit in studiis humanitatis.

12 §. In genere juridicali quinque sunt loci: à persona rei, vel nostræ, vel auditoris, vel adversarii, vel à re ipsa.

13 §. A rei persona benevolentia captatur, si ab antea actâ vitâ, quantum principii

principii ratio finit, commendetur; iisque dicatur indignus, qua perpetitur.

Vide orationem Ciceronis pro Flacco; item pro Sylla.

- 14 S. *A persona nostra idem fit; si ita sermonem instituamus, ut videamur viri boni. Ut si pateat nos ex officio ad dicendum venisse, quia, cujus causam suscepimus, sanguine sit, vel affinitate nobis conjunctus; vel quia bene de nobis, aut Rep. meritis fuerit.*

Adi exordium orationis pro Rabirio; item illius ad Quirites post reditum.

- 15 S. *Ac quia sapius accidit, ut aliquid hic de nobis proferendum sit: sedulo curandum, ut servemus modestiam. Fiet hoc, si extenuemus virtutes, & eloquentiam nostram: ut si dicamus, plus voluisse nos, quam prastitisse: item si honores, & commoda nostra Deo immortali, tum & iudicium ipsorum auxilio, ac gratia tribuamus. Expedit quoque sic loqui, quasi promamus ea inviti, quae ad laudem nostram pertinent.*

Prodest etiam orationem in adversarium convertere, hoc similive modo: Quæ nos Dei, bonorumque virorum auxiliis effecerimus, cum tuis facinoribus conferantur.

16 §. *A judicum personâ captatur benevolentia admiscendo eorum laudes. Quod si vel amici fuerint, vel inimici: affirmabimus, plus apud eos posse æquitatem, quàm odium, aut gratiam: ne vel amicorum commodis studeant nimis; vel etiam obsint amicis, stultâ quadam verecundiâ injustè agentes, ne injustè agere videantur.*

A persona judicum incipit Tullius pro domo suâ ad pontifices.

17 §. *A persona adversarii captatur eadem, trahendo illum in invidiam, odium, & contemptum. Invidiam gignunt opes, gratia, eloquentia: odium concitant libido, fastus, nequitia: in contemptum adducunt generis vilitas, vite sordes; inertia, stultitia, & similia.*

Consule Ciceronem initio orat.
pro

pro Quinctio : item in Vatinius.

18 §. *Denique etiam benevolentia cap-
tatur à re ipsa; idque extollendo boni-
tatem, causa nostra, & adversarii
deprimendo.*

Vide Ciceronis orationem pro Cæ-
lio. Uti & illam, quam habuit pro domo
suâ ad Pontif.

19 §. *Ceterum minimè existimandum,
in una oratione solùm ab uno istorum
benevolentiam parari. Est enim cùm
ab omnibus, vel penè omnibus, id
fiat.*

Exemplo esto exordium Miloniana:
uti & orationis pro Deiotaro. Utrumque
planè est luculentum: imò ex iis vel so-
lis hoc parandæ benevolentiae artificiũ
fatis possit cognosci. Exscribere ea
quid attinet, cùm & longiora sint, & in
omnium manibus versentur?

20 §. *Atque ita exordia variare solent
pro tribus causarum generibus. Porro
interdum orator quædam, seque simulat
ex tempore, & absque multa præmedi-*

N §.

tatione

tatione loqui. Ut si incipiat ab re aliqua, quam non videatur scire potuisse, cum pedem domo efferret. Cujusmodi est frequentia eorum, qui convenerunt, & vultus alacritas in omnibus. Item si gaudium testemur, quia eos videamus judicatu-
ros, quos maximè optabimus.

Græci hujusmodi exordium vocant
† Ab oc- *ἐκ τῆς* †: alii ab affectione appellant.
catione. Tale est pro Cn. Plancio: Cum propter
egregiam, & singularem Cn. Plancii, ju-
dices, in mea salute custodienda fidem,
tam multos, & bonos viros ejus honori
viderem esse fautores: capiebam animo
non mediocrem voluptatem, quòd, cujus
officium mihi saluti fuisset, ei meorum
temporum memoriam suffragari videbā.
Cum autem audirem, meos partim in-
micos, partim invidos, huic accusationi
esse fautores; eandemq; rem adversariam
esse in iudicio Cn. Plancio, quæ in peti-
tione fuisset adiutrix: dolebam, iudices,
& acerbè ferebam, si hujus salus ob eam
ipsam causam esset infestior, quòd is meā
salutem, atque vitam, suā benevolentia,
presidio, custodi-que texisset. Nunc
autem vester, iudices, conspectus, & con-
fessus

seffus iste reficit, recreat mentem meam,
cum intueor, & contemplor unumquem-
que vestrum. Video enim hoc in numero
neminem, cui mea salus cara non fuerit:
cujus non exstet in me suum meritum: cui
non sim abstrictus memoria beneficii sem-
piternâ. Itaque non extimesco, ne Cn.
Plancio custodia mea salutis apud eos ob-
sit, qui me ipsum maximè saluum videre
voluerunt. Hujus quoque generis exor-
dium fuerit, si ante nos dixerit vir elo-
quens, quod non præscieramus fore:
eâque occasione auspicemur similem
nobis, ac habuit ille, eloquentiam optan-
do. Sanè Polemo olim*, cum Scopeliano,
viro disertissimo, in legatione successis-
set, dicere aggressus Scopeliani sibi Sua-
dam optavit, ac honoratum senem isto
compellavit versu, quo apud Homerum*
Patroclus affatur Achillem:

Δὸς ὅ μοι ὦ μοῖον τὰ πὰ τέυχ' αἰδομένηναι. † Da autē

In dialogis verò etiam initium capi-
mus ex amici adventu, vel ex umbrâ
arboris, ubi confideatur, aliisque id
genus sexcentis. Ac ejusmodi esse Pla-
tonis exordia solent.

* Philo-
stratus in
Scopelia-
ni virâ.

* Iliad.

† Da autē
mihi hoc
ut hume-
ros armis
tuis ar-
mem.

CAP. IV.

De Exordii *ὑποπόμψι*, & vitis.

§. Proximum est, ut exponamus quoque *οἰκονομίαν* sive structuram exordiorum: quae istiusmodi esse solet. Primo loco ponenda est *πρότασις*, quae viam munit sequentibus. Hinc ratio ejus, quae *κατακλόν* vocatur. Tum *ἀξίωσις* sive *ὑπόθεσις*, quae nova est propositio rem imprimis tangens. Hinc *βάσις* sive fundamentum, quod *ὑπόθεσις* causam adducit, remque omnem planius exponit.

Exemplum illustre habemus in oratione pro lege Maniliâ: ubi *πρότασις* est ista: *Quaquam mihi semper frequens conspectus vester multò iusundissimus; hic autem locus ad agendū amplissimus, ad dicendum ornatissimus est visus, Quirites: tamen hoc aditu laudis, qui semper optimo cuiq; maximè patuit, non mea voluntas, sed mea vita rationes, ab ineunte aetate suscepta, prohibuerunt.*

Sequitur *κατακλόν*, sive ratio: Nam cum antea per aetatem nondum hujus
 auctorita-

auctoritatem loci contingere auderem;
 statueremq; , nihil huc, nisi perfectum
 ingenio, elaboratum industriâ, adferri
 oportere: omne meum tempus amicorum
 temporibus transmittendum putavi. Ita
 neque hic locus vacuus unquam ab iis,
 qui vestrâ causam defenderent, & meus
 labor in privatorum periculis cassè inte-
 greg; versatus, ex vestro iudicio fructum
 est amplissimum consecutus. Nam cum
 propter dilationem comitiorû ter prator
 primis centuriis cunctis renûciatus sum,
 facile intellexi, Quirites, & quid de me
 iudicaretis, & quid aliis præscriberetis.

Hinc incipit *Secundus*: Nunc cum, &
 auctoritatis in me tantum sit, quantum
 vos honoribus mandatum esse voluistis;
 & ad agendum facultatis tantum, quan-
 tum homini vigilanti, ex forensi usu,
 prope quotidiana dicendi exercitatio po-
 tuit asferre: certè & siquid etiam dicen-
 do consequi possum, iis ostendam potissi-
 mum, qui ei quoque rei fructum suo ju-
 dicio tribuendum esse censuerunt.

Bona verò illis continetur verbis:
 Atque illud in primis mihi latandum
 jure esse video, quod in hac insolita mihi
 ex hoc loco ratione dicendi, causa talis ob-
 lata est, in qua oratio nemini deesse potest.

Dicendum

310 PARTITIONUM ORATOR.

Dicendum est enim de Cn. Pompeii singulari eximiâq; virtute: hujus autem orationis difficilius est exitum, quam principium invenire. Itaque non mihi tam copia, quam modus in dicendo, quaerendus est.

Similis est ratio orationis Milonianæ: sed ne longior sim, pauca solum inde excerpam.

In eâ ἀγῶνις est, Non possum non timere, judices, visa hac nova judicii forma.

Καταπαύειν est, Nec enim ea corona confessus vester cinctus est, qua solebat.

Ἀπόδοσις est, Sed me recreat Pompeii consilium; cujus sapientia non fuerit, quem sententiis judicum tradidit, telis militum dedere.

Βάσις est, Quamobrem adeste animis, judices, & timorem, siquem habetis deponite.

2 §. *Sunt interim exordia non pauca, in quibus omittatur pars aliqua: aut etiam alio partes istæ ordine collocentur: vel planè alia sit exordii facies. Quod quando fieri oporteat, non tam præceptis tradi potest, quam prudentis est dispicere oratoris.*

Itaque

Itaque meritò eos ridet Fabius, qui velut legem omnibus dēdere procēmiis, ut intra quatuor sensus terminentur.

3 §. *Extremo loco aliquid addamus de vitiis exordiorum. Vitiosa autem sunt procēmia longa, quia tollunt orationis opportunitatem, & cum preparare debeant ad dictionem reliquam, potius fatigant auditorem. Modus verò pro causa statui debet. Brevius exordium causae simplices: longius requirunt perplexae, suspectaeq; & infames.*

4 §. *Vitiosa, etiam sunt exordia vulgaria, quae pluribus accommodantur causis.*

Unde gladio comparantur Delphico, qui ad hunc modum factus fuit, ut eodem, & sacras mactarent victimas, & supplicio efficerent nocentes.

5 §. *Item communia, hoc est, quae aduersa etiam parti conuenirent.*

6 §. *Adhac: commutabilia, quae, paucis commutatis, ab aduersario possunt usurpari.*

7 §. *Item iudicandum de exordiis separatis,*

312 PARTITIONUM ORATOR.

paratis, qui nihil ad causam pertinent :

Unde similiter se habent, ac

*Humano ꝑ capiti cervicem pictor equinam
Fungere si velit.*

8 §. In genere tamen demonstrativo, atqꝫ
in quaestionibus infinitis, quandoque
iis uti licet.

9 §. Etiam improbantur, quæ nimis sunt
magnifica : uti & quæ tumida sunt,
atqꝫ arrogantia.

Prudenter hoc de vitii genere præci-
pit Horatius epistolâ ad Pisones:

*Non sic incipies, ut scriptor cyclicus olim,
"Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promissor biatu
Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.*

10 §. Deniqꝫ, videndum, ne sint contra
fines exordiorum: ut si, ubi attentione
opus, benevolentiam parent, aut con-
trâ; vel si nec benevolum, nec docilem,
nec attentum reddant auditorem.

De Exordio factis.

CAP. V.

CAP. V.

De Narratione.

1 §. Nunc videamus de Narratione, qua rem gestam, uti gesta est, à principio ad finem usq; exponit.

Græci διήγησις appellant.

2 §. Hanc interdum antecedit Narrationis quoddam præludium : cum nempe rei gesta summam exponimus ante justam ac plenam narrationem.

Græcis dicitur προειρησις, quasi dicas præcedens expositio. Exemplum ejus habemus oratione pro Roscio Amerino : Forsitan, inquit, queratis, qui iste terror sit, & quæ tanta formido, quæ tot, ac tales viros, impediat, quò minus pro capite & fortunis alterius, quemadmodum consueverunt, causam velint dicere ; quod adhuc vos ignorare, non mirum est, propterea quòd consultò ab accusatoribus, ejus rei, quæ constavit hoc judicium, mentio facta non est. Quæ res ea est ? Bona patris hujusce Sex. Roscii, quæ sunt sexagies : & quæ sequuntur,

quantur, usque ad illa verba: *Atque* ne facilius intelligere possitis, ea quæ facta sunt, indigniora esse, quàm hac, quæ diximus, res quemadmodum gesta sit, vobis exponemus.

- 3 §. Rarò autem hac præviâ narratione utendum, cum sæpius iterata tedium soleant adferre. Nempè tum demum ibi est locus, cum metuimus, ne illico causam nostram damnet auditor: ac propterea narratiuncula tali injicienda est qualiscunque suspicio agnita-
tis.
- 4 §. De iusta narratione quatuor hæc explicabimus: an ea semper requiratur, quæ ejus sint species, quæ partes, quæ virtutes.
- 5 §. De primo ita statuendum, sæpè illum locum non habere. Nam quæ narratio sit, si queratur, num pubertas judicetur annis potius, quàm habitu corporis? fraterne ex intestato sit hæres, an pater? Quorsum etiam adhibeat illa, si eodem referremus modo, quò adversarius? aut si iudicibus res sit notissima?
- 9 §. Dividitur, autem hunc in modum: Narratio omnis vel causæ propria est, cuius-

cujusmodi est sedes argumentorum, & causa seminarium: vel est arcessita, qualis servit quidem causa, non tamen ex natura ejus resultat.

Prioris generis est narratio orationis Milonianæ: posterioris verò illa de rapto Proserpinæ in Verrinis.

7 §. Narratio prioris generis dividitur in continuam, & intercisam.

Continuæ exemplum est apud Tullium in Ligarianâ: *Quintus Ligarius* inquit, cum esset adhuc nulla belli suspicio, legatus in Africam cum Proconsule C. *Considius* profectus est; qua in legatione, & civibus, & sociis, ita se probavit, ut decedens *Considius* provinciâ satisfacere hominibus non posset, si quemquam aliam provinciam præfecisset. Itaq. *Q. Ligarius*, cum diu recusans nihil profecisset, provinciam accepit invitus: cui sic profuit in pace, ut & civibus, & sociis, gratissima esset ejus integritas, & fides. Bellum subito exarsit: quod, qui erant in Africa, antè audierunt geri, quàm parari: quo audito, partim cupiditate inconsiderata, partim caco quodam timore, primò salutis causâ, post etiam studii sui, querebant ali-
quem

quem ducem. Tum Ligarius domum spectans, & ad suos redire cupiens, nullo se implicari negotio passus est. Interim P. Aetius Varus, qui prator Africam obtinuerat, Uticam venit. Ad eum statim concursus est. Atque ille non mediocri cupiditate arripuit imperium: si illud imperium esse potuit, quod ad privatum clamore multitudinis imperita, nullo publico consilio deferrebat. Itaque Ligarius, qui omne tale consilium cuperet effugere, paullum adventu Vari conquevit.

Ejusdem generis est narratio hæc in Manilianâ: Atque ut inde oratio mea profiscatur, unde hac omnis causa ducitur bellum grave & periculosum vestris vectigalibus, atque sociis, à duobus potentissimis regibus infertur, Mithridate, & Tigraue: quorum alter relictus, alter la cessitus, orationem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitratur. Equitibus Romanis, honestissimis viris, adferuntur ex Asia quotidie literæ, quorum magnæ res aguntur; in vestris vectigalibus exercendis occupata: qui ad me pro necessitudine, quæ mihi est cum illo ordine, causam reip. periculaque rerum suarum detulerunt: Bithyniæ, quæ nunc nostra provincia est, vicos exustos esse complures: regnum A-

riobarzani; quod finitimū est vestris ve-
tigalibus, totum esse in hostium potesta-
te: Lucillum magnis rebus gestis ab eo
bello discedere: huic qui succurrerit, non
satis esse paratum ad tantum bellū admi-
nistrandum: unum ab omnibus sociis, &
civibus, ad id bellum imperatorem de-
posci, atq; expeti: eundem hunc unum ab
hostibus metui, præterea neminem.

At narrationē intercudit Cicero ora-
tione pro A. Cluentio. Ejus initium est:
A. Cluentius Ausus fuit pater hujusce,
&c. Cum postea longiusculam rerulisset
narrationem de Cluentii matre, ista in-
terferit: "O mulieris scelus incredibile,
et, præter hanc unā, in omni vita inaudit-
tum! O libidinem effrēnatam, & indo-
mitam! O audaciam singularem! non ti-
muisse, si minus vim deorū, hominumq;
famam, at illam ipsam noctem, facēsq;
illas nuptiales? non limen cubiculi? non
cubile filiæ? non parietes deniq; ipsos,
superiorum testes nupriarum? pertregit
ac prostravit omnia cupiditate, ac furo-
re: vicit pudorem libido, timorē auda-
cia, rationem amentia. Hinc reliquā nar-
rationem pertexit: Tulit hoc commune
dedecus jam familię, cognationis, nomi-
nis, graviter filius: & quæ sequuntur.

- 8 S. Utimur narratione intercisâ in genere demonstrativo: sed talis ad confirmationem pertinet: quia omnis ibi causa è rebus gestis stabilitur; ita ut confirmatio eo in genere vix aliud sit, quàm narratio quædam per amplificationes, atq; exaggerationes interrupta.
- 9 S. Habet & locum in causa juridicali, idq; cum res gesta nobis obsunt. Tunc enim satius est rem per partes exponere, ut singulis qua abjici possunt, per partes quoq; respondeatur.
- 10 S. Item eam usurpamus, si res singule invidiam adferant adversario. Nam singulis tum partibus immorando consequimur, ut sapius adversario irascatur iudex.
- 11 S. Quando nihil est horum, continuâ narratione uti expedit. Et hæc de narrationis speciebus.
- 12 S. Habet verò narratio quoque partes suas. Nam qui simpliciter Clodium Miloni infidias struxisse, sed ab eo interemptū esse, ait; is quidem omnia dicit; sed nunciat potius, quàm narrat. Vera autem proprièq; dicta narratio refert rei gesta principium, medium, finem: item qua principium rei antecedunt, ut sunt cause; quæq; finem sunt consecuta,

consecuta, ut effectum.

Illustrius ejus rei exemplum habemus in Miloniana. Principium rei gestæ, & insidiarum, fuit in prosecutione Clodii. Medium erat occursum, & conflictus cum Milone. Finis, mors, Clodii. Post finem quid secutum sit, non refert Tullius; sed tantummodo exponuntur ab eo quæ rem antecedunt; ut sunt causæ, dicta, facta. Causa est, quod Milo consulatum eo tempore petebat contra Clodium. Facta, ut servorum deductio ex Appennino in urbem. Dicta, ut quod Clodius retulerat, consulatum Miloni eripi non posse, vitam posse. Item non diu victurum Milonem. Atque hæc eadem narratione cernere est in illis, quæ rem gestam præcedunt. Nam principium est, quod Clodius relictâ præturæ petitione sui anni, contulerit se ad annum proximum. Medium, quod competitors Milonis juverit operâ suâ. Finis, quod Milonem decreverit occidere. Secuta sunt hæc duo, ut servos adduceret ex Appennino, & diceret, occidi posse Milonem; quemadmodum antè retulimus.

Hinc

Hinc est, quod Rhetores in narratione jubeant septem illa considerare, personam tum principalem, tum sociam, factum, causam, modum, locum, tempus, quæ vulgari hoc versiculo continentur,

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Porro ad personam quoque pertinet ejus descriptio: item sub facto continetur non factum, & causa, cur quid non fecerit: item λογισμός. Et ista quidem sufficiat hoc loco dixisse de partibus narrationis. Plenius verò ea excutiantur in Progymnasimatis. Superest videamus de virtutibus narrationis: de quibus postremo me loco dicturum receperam.

13 §. Prima narrationis virtus est, ut sit perspicua. Id consequimur, tum verbis usitatis, & fuga hyperbatorum; tum ordine distincteque narrando, omnibusque iis, quæ rem ob oculos ponunt, & διαπικνω γιγνunt. Quod si res obscurior sit, imprimis fugienda erit obliquitas, potiusque per rectum progrediemur casum, & verba indicativi modi.

14 §.

14 S. Altera est narrationis virtus, ut sit verisimilis. Talis erit, si omnia personis, locis, temporibus, causis, consentiant.

Ita verisimile est à temerario patratam eadem; à libidinoso adulterium,

15 S. Quod si quid minus videatur probabile, affirmabimus, ut minus verisimile videatur, verum tamen esse; & quanto magis causa, ac modus facinoris lateant, tanto majus esse habendum scelus. Fulciri quoque potest, ut quòd sic vulgò dicant.

16 S. Tertia est virtus, ut sit suavis; quod consequimur, si qua narramus, sint magna, nova, inexpectata. Suae vi-
tatem quoque gignunt mores, dolores, motus, modo sine dicentis perturbatione proferantur. Alioqui enim amplificatio fuerit potius, quam narratio.

Jucundæ narrationis exemplum præbet Heliodorus in Æthiopicis. Sed in tanta rerum varietate effugere non potuit, quin sæpe sit affectatus.

17 §. *Addunt quidam quartam narrationis virtutem, ut sit brevis. Talis erit, in qua, cum nihil de sit, nihil tamen possit adimi.*

Peccant ea in re, qui ab ovo Ledæo ordiuntur omnia; eoque etiam narrant, quæ ex sequentibus satis cognoscuntur. Nam quid opus dicere, concepisse fœminam, si dicas peperisse?

18 §. *Post narrationem sæpè, velut spiritu erumpente digredimur. Non tamen digressio, vel solam sequitur narrationem, vel semper: sed si oportune apteque fiat, plurimum illustrat orationem.*

Quomodo verò instituatur in Schematologia dicturi sumus.

Cap. VI.

DE PROPOSITIONE.

1 §. *Post digressionem, si qua sit; sin minus post narrationem; aut, hæc quoque*

*que si absit, post exordium, sequitur
propositio. Hac proponitur summa to-
tius orationis.*

Ac orationem habituro primò illa a-
nimo debet obversari: quia prout ea
erit: vel hæc, vel alia, & argumenta, &
ornamenta adhibentur. Hinc Isocra-
tes epistolâ vi, quæ est ad Jasonis li-
beros: Εἰδισμι λέγειν πρὸς τὰς περὶ τὴν φι-
λοσοφίαν τὴν ἡμετέραν διατρέχοντας, ὅτι τὸ το-
σούτον δεῖ σκέψασθαι, πὶ πῶς λόγῳ καὶ τοῖς μέ-
ρεσι τῷ λόγῳ διατρεχτέον ὅστις ἐπειδὴν ἡ
τῆς εὐρωμεν, καὶ διακρίνωμεθα, ζητητέον
εἶναι φημι ταῖς ἰδέαις, διὰ τὰ ταῦτα διερχαδύου-
μεν, καὶ λήψεται τέλος, ὅπως ὑπιδέμεθα. Con-
suevi disciplina nostræ sectatoribus di-
cere, ante omnia iis considerandum esse,
quid oratione, & partibus ejus efficien-
dum sit: postquam verò id repererimus,
& collegerimus accuratè, querendas esse
aio orationis ideas, sive argumenta, &
ornamenta, quibus id quod primum
est, conficimus, finemq; adipiscimur, quem
nobis proposuimus.

2 S. Est autem propositio triplex, sejuncta,
simplex, & digesta.

O 2

3 S.

324 PARTITIONUM ORAT.

3 S. *Propositio sejuncta, sive per sejunctionem vocatur, cum definitur in quo conveniat cum adversario, & quid in controversia relinquatur.*

Ut pro Milone: Sin autem nemo vestrum ita sentit; illud in iudicium venit, non occisus, ne sit, quod fatemur: sed jureve, an injuriâ; quod multis antea in causis quaesitum est.

4 S. *Propositio simplex est, in qua unum aliquid proponitur.*

Ut in eadem orat. Nunc quid igitur aliud in iudicium venit, nisi uter nri insidias fecerit?

5 S. *Propositio digesta, sive per enumerationem, fit, cum quot, & quibus de rebus, dicturi simus ostendimus. Hac Partitio appellatur.*

Ut Philipp. VII. Cur pacem nolo? quia turpis est, quia periculosa, quia esse non potest. Quae tria dum explico, peto à vobis, P. C. ut eadem benignitate, quam soletis, verba mea audiat. Luculenta quoque est illa pro P. Quinctio: Faciam quod te saepe animadverti facere, Horten-

fi:

*fi: totam causse mea dictionem certas in
 partes dividam. Tu id semper facis, quia
 semper potes: ego in hac causse faciam,
 propterea quod in hac videor posse facere.
 Quod tibi natura dat, ut semper possis, id
 mihi causse dat, ut hodie possim. Certos
 mihi fines terminosque constituam, extra
 quos egredi non possim, si maximè velim:
 ut & mihi sit propositum, de quo dicam:
 & Hortensius habeat exposita, ad que
 respondeat: & tu, C. Aquilli, jam antè
 animo prospicere possis, quibus de rebus
 auditurus sis. Negamus, te bona P. Quin-
 ctii, Sexte Navi, possedisse ex edicto pra-
 toris. In eo sponsio facta est. Ostendam
 primum, causam non fuisse, cur à prae-
 tore postulares, ut bona P. Quinctii possi-
 deres: deinde, ex edicto te possidere non
 potuisse, postremo non possedisse. Quaso,
 C. Aquilli, vosq, qui estis in concilio, ut,
 quid pollicitus sim, diligenter memoria
 mandetis: etenim rem facilius totam acci-
 pietis, si hac meminertis: & me facile
 vestrà existimatione revocabitis, si extra
 hos cancellos egredi conabor, quos mihi
 ipse circumdedi. Nego fuisse causam, cur
 postularet: nego ex edicto possidere potu-
 isse: nego possedisse, hac tria cum docuero,
 perorabo.*

6 §. *Partitio verò institui ferè solet, ut Græci loquuntur διατικῶς*.*

Ut pro lege Manilia : *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de imperatore deligendo, esse dicendum. Item pro Roscio: Tres sunt res, de quibus me dicere arbitror oportere.*

7 §. *Sed hoc imprimis locum habet, quando ipsi priores dicimus. Nam cum ad argumenta adversarii respondendum est, certa magis partitio probatur, quam incerta.*

Ut pro Muræna : *Intelligo, judices, tres totius excusationis partes fuisse : & earum unam in reprehensione vitæ, alteram in contentione dignitatis, tertiam in criminibus ambitus fuisse versatam. Similiter orat. pro Quinctio, cujus verba jam adduxi.*

8 §. *Et si autem interpretibus, artiumque professoribus, concessa est divisio in minutissimas partes : damnatur tamen in oratore, si, quæ natura singulæ sint, secare velit.*

Quippe

Quippe ea res, ut subtilioribus ingeniis lucem, ita populo, & inerudit-
tis, (quales maximam partem esse illi
solent, apud quos dicendum) potius
parit obscuritatem: contra quam par-
titio inventa est.

- 9 S. *Quare in totum partitione absti-
nendum, nisi causa vel multiplex sit,
vel obscura: & quando eâ utendum
est, cum perspicua, tum etiam brevis
esse debet; hoc est, non major, quàm
trium, vel ad summum quatuor par-
tium.*

De propositione hactenus.

CAP. VII.

De Confirmatione.

- 1 S. Deventum nunc ad contentionem
quam Aristoteles *πίστιν* * appellat. Hæc *Fidem.
quasi viscera vitamque orationis con-
tinet.
- 2 S. *Estque partim κατασκευαστική, cum
sententiam nostram probamus argu-
mentis: partim ἐλεγκτική, cum adver-*

sarii opinionem argumentis convelli-
mus: partim ἀνασχεδασικῇ, cū ad ar-
gumenta ejusdem respondemus. Pri-
ma pars propriè dicitur confirmatio:
secunda, tertiāq̃, refutationis nomine
continentur.

3 §. Ut plurimum autem, qui prior di-
cit, prius & suam sententiam probat,
& alienam impugnat: posterius respon-
det iis, quæ obijci possunt. At qui po-
sterius dicit, ferè prius solvit alterius
partis argumenta; ac postea suam sen-
tentiam confirmat.

4 §. In confirmatione duo spectantur,
argumentum, & argumentatio; quæ
differunt, ut pars, & totum. Nam ar-
gumentum solatio est: at argumen-
tatio præter argumentum etiam con-
clusionem comprehendit.

5 §. Quod ad ordinem argumentorum,
firmiora partim in principio collocanda,
quia tum maximè attendit auditor:
partim in fine, quia, quæ postremò di-
cuntur, maximè inhaerent. Imbecil-
lora verò collocanda sunt in medio, ubi
magis latebit eorum infirmitas. At
si causa duobus tantum argumentis
nitatur, quorum unum fortius, alte-
rum infirmius sit, tum imbecillius qui-
dem

dem subjiciemus validiori, sed mox ad validius recurremus.

6 §. Argumentationes precipue sunt Syllogismus, Enthymema, Inductio, & exemplum.

7 §. Syllogismus est oratio tribus constans pronunciatis, quorum postremum è duobus prioribus consequitur. Primum enunciatum propositio major, vel simpliciter propositio aut major vocatur. Alterum dicetur propositio minor, vel simpliciter minor, aut assumptio. Tertium est complexio, sive conclusio. Sed orator plurimum naturalem hunc partium ordinem immutat, ita ut interdum assumptio primum obtineat locum: imò nonnunquam etiam, contrario planè ordine à conclusione per assumptionem ad propositionem ascendit.

8 §. Neque in ordine solùm differunt saepe syllogismus dialecticus, & oratorius: sed etiam numerum pronunciationum. Nam orator non rarò apponit, & majoris, & minoris probationem, ita ut fiat syllogismus quinque partitus: cujus prima pars sit propositio, altera propositionis ratio, tertia assumptio, quarta ejus probatio, postrema conclusio.

Quod si alterutra propositio fuerit perspicua, ratio ejus omittitur, ita ut syllogismus sit quadripartitus.

Exemplis hæc planiora fient. A conclusione ad præmissas accedit Tullius pro Milone, cum ait : *Quonam igitur pacto probari potest, insidias Miloni fecisse Clodium ? Satis est quidem in illa tam audaci, tam nefariâ belluâ, docere, magnam ei causam, magnam spem in Milonis morte propositam, magnas utilitates fuisse. Itaq; illud Cassianum, cui bono fuerit, in his personis valeat : et si boni nullo emolumento impelluntur in fraudem, improbi saepe parvo. Atqui, Milone interfecto, Clodius hoc assequebatur, non modò ut prætor esset, non eo consule, quo sceleris nihil facere posset : sed etiam, ut his consulibus prætor esset, quibus, si non adjuvantibus, at conniventibus certe, sperasset, se posse Remp. eludere in illis suis cogitatis furoribus : cujus illi conatus, ut ille ratiocinabatur, nec, si cuperent, reprimere possent, cum tantum beneficium ei se debere arbitrarentur : & si vellent, fortasse vix possent frangere hominis sceleratissimi corroboratam jam vetustate audaciam.* Incipit Tullius à complexione

complexione hæc : Clodius infidias fecit Miloni. Huic subjecit propositionem : Is enim fecit , cui profuit mors alterius. Quod Cassii dicto confirmat. Desinit verò in assumptione : Atqui Clodio proderat mors Milonis. Quod eo comprobat , quia mortuo Milone eos habiturus erat consules , quibus conniventibus , vel etiam juvantibus , turbare in præturâ suâ posset Rempub.

Atque , ut hîc finit in assumptione , & ejus probatione : ita pro Cælio desinit in propositione , & ejus ratione. Nam justus ac naturalis syllogismi ordo hujusmodi foret : Non est verisimile , eum , qui studiis bonarum artium est addictus , vivere luxuriosè. Atqui Cælius bonarum artium studiis est addictus. Sed Cicero prius ostendit , Cælium honestis artium studiis vacare : hinc probat , in illo hominum genere non facilitè luxuriem inveniri. Audiamus ipsum Ciceronem : *At verò in Marco Calio (dicam enim jam confidentius de studiis ejus honestis, quoniam audeo quedam, fretus vestrà sapientiâ, liberè confiteri) nulla luxuries reperietur, nulli sumtus, nullum as alienum,*

num, nulla conviviorum, ac lustrorum, libido: quod quidem vitium ventris, & gutturis, non modò non minuit atas hominibus, sed etiam auget. Amores autem, & hæc delicia quæ vocantur, quæ firmiore animo præditis diutius moleste non solent esse (maturè enim, & celeriter deflorescunt) nunquam hunc occupatum, impeditumq; tenuerunt. Hæc sic paucis comprehendas: Calius optimarum artium studiis vacat. Quod ita esse deinceps probat ab effectis: Audistis, cum pro se diceret: audistis antea, cum accusaret (defendendi hæc causâ, non gloriandi loquor) genus orationis: facultatem, copiam sententiarum, atque verborum, quæ vestra prudentia est, perspexistis. Atque in eo non solum ingenium elucere ejus videbatis; quod sæpe etiam si industriâ non alitur, valet tamen ipsum suis viribus: sed inerat, nisi me propter benevolentiam fortè fallebat, oratio & bonis artibus instituta, & curâ, & vigiliis elaborata. Et talis est assumptionis probatio. Propositio autem hujusmodi est: Parum est verisimile eum luxuriosè vivere, qui bonarum se artium studiis addixit. Quam deinceps subjicit Tullius: Atque scitote, Iudices, eas cupiditates, quæ

qua obijciuntur Calio, atque hac studia, de quibus disputo, non facile in eodem homine esse posse. Hanc propositionem confirmat argumento ex impossibili ducto: Fieri enim non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, saepe nimia copia, inopia etiam, nonnunquam impeditus, hoc quicquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando, possit sustinere. Quod ipsum deinde adstruit è raritate oratorum. An, inquit, vos aliam causam esse ullam putatis, cur in tantis premiis eloquentia, tam à voluptate dicendi, tanta laude, tanta gloria, tanto honore; tam sint pauci, semperq; fuerint, qui in hoc labore versentur? Omitte sunt omnes voluptates: relinquenda studia delectationis: ludus, jocus, convivium, sermo etiam penè omnium familiarium deferendus.

Atque hæc satis ostendunt, non tantum, ut oratores naturalem in syllogismo partium ordinem immutent, atque adeo planè invertant, sed etiam, ut syllogismus iis interdum sit quinquepartitus. Quanquam profecto, accuratè loquendo, nullus syllogismus plura habet pronunciata, quàm tria:

tria: sed si propositioni, & assumptioni, probationes addantur; fit syllogismus integer cum duobus enthymematis. Atque hæc de syllogismo:

9 §. Enthymema est mutilus syllogismus: hoc est, in quo, vel major, vel minor propositio, omittatur, tanquam manifesta: cujusmodi se ponat orator, videbitur diffidere prudentia auditorum.

10 §. Optima autem sunt enthymemata ex contrariis: qua idcirco sola à quibusdam enthymemata appellantur.

Hujusmodi est apud Sallustium illud Micipsæ ad Jugurtham: *Quem alienum fidum invenies, si tuis hostis fueris.*

11 §. Porro & in hujusmodi, & in alio quovis enthymemate, sæpe præmittitur conclusio antecedenti. Imò qua ratione syllogismus statuitur quadripartitus, vel quinquepartitus: eadem & enthymema tripartitum esse potest: puta, quando antecedenti sua ratio adjicitur.

Verùm hoc quoque pinguiori dici-
tur

tur Minervâ: cum propriè, quod enthymema vocatur tripartitum, nihil aliud sit, quàm geminum enthymema. Nempe idem pronunciatum est unius quidem enthymematis antecedens, alterius verò conclusio.

12 §. *Inductio Rhetoribus nominatur, cum quid ex pluribus rebus propter similitudinem inferitur.*

Græcè ἐπαγωγή vocatur.

13 §. *Constat perfecta inductio partibus tribus. Prima est similium enumeratio.*

Ut, “Domus ea melius administratur,
“ in qua sapiens est pater matèrque fami-
“ lias: exercitus melius regitur, cui sa-
“ piens præest imperator: navis ea tu-
“ tius feliciusque cursum conficit, quæ
“ peritum habet gubernatorem.

14 §. *Alter pars est conclusio.*

Ut, “Quare stulti sunt, qui sapientes,
“ ac diu in regenda Rep. versatos, ab
“ ejus administratione repellunt.

15 §. *Tertia est ἀξίωσις, quæ conclusionem ex similibus consequi probat com-
paratione*

336 PARTITIONUM ORATOR.

*paratione majoris, minoris, aequalis,
vel contrarii.*

Ut, "Non enim periculosa minùs, mi-
nùsve difficilis est Reip. administratio,
quàm domùs, belli, aut navigii.

16 §. Exemplum est indictio imperfe-
cta: cùm nempe unum ex altero colli-
gitur ob similitudinem, qua in utroque
reperitur.

Ita Cicero probat, Clodium, homi-
nem seditiosum, à Milone jure inter-
fici potuisse, quia Scípio Násica Tibe-
rium Gracchum, itidem seditiosum,
jure interemerit. Gracè *Ἰσίδωρος* ap-
pellatur.

17 §. Et hac de argumentatione, qua-
tenus ad probandum instituitur. At
quà ea adhibetur ad ciendum affectũ,
aliud nomen obtinet, Nam dicitur
Amplificatio.

Nec tamen eo nomine intelli-
gitur hoc loco quævis ratio augen-
dæ orationis; sed ea tantummodo,
quæ in rei exaggeratione consistit.
Quibus

Quibus verò modis aliquid exag-
geretur, dicemus in schematibus δια-
φοίαις.

CAP. VIII.

De Confutatione.

- 1 S. Confutatio diluit argumenta ad-
versariis: idq̃ bifariam. Interdum e-
nim, si solvere non possumus, syllogis-
mum syllogismo opponimus; quod εν-
τισυλλογισμὸς vocatur. interdum ad ar-
gumentum ipsum respondemus, quod
ενστάσις appellant,

Hoc est quod antea† diximus, con-† cap. 7. §. 2
futationem esse, vel ἐλεγκτικὴν, vel ἀνα-
στασιακὴν.

- 2 S. Εὔστασις vel fit inficiando, quod ad
probandum adfertur; vel negando con-
sequi, quod ex eo colligit adversarius.
3 S. Ad priorem ἐστάσεως modum refert,
cū vel falsa sumuntur pro veris, vel
dubia pro certis.

Ut, siqua beneficio dicatur filiam
fustulisse,

338 PARTITIONUM ORAT.

fustulisse, quòd amoribus suis obstaret; tueaturque se eo, quòd omnis mater diligat liberos: opponentur ei Medea, & alia.

4 §. *Ad alterum ἐνστάσις, modum pertinet βία, seu violatio, cum argumentum retorquetur in adversarium.*

Ut, *Sepeliisti, quia adstitisti interfecto. Imò, inquit alter, quia adstiti interfecto, non interfeci: nam id si esset, in fugam me coniecissem.*

5 §. *Præter verò ἀντισυλλογισμὸν, & ἐνυσιν, alii etiam sunt confutandi modi. Uti ἐξεδεισμὸς, seu contemptus.*

Quomodo Cicero videri vult, accusationem Cælii magis fuisse iras, & quærimonias amantium, quàm vera crimina.

6 §. *Item ἀποπλάνησις, seu deductio, quando judicem, seu auditorem, aliò abducimus, pollicentes nos de eo quod objicitur, postea dicturos, ut ita, premente nos adversario, elabamur.*

Quâ arte sæpius utitur Cicero.

7 §. *Etiã confutamus interrogatione: quæ*

qua adjuvatur tñ ~~in~~ ⁱⁿ ~~me~~ ^{me} ~~io~~ ^{io} sive actione
& vocis sono.

Ut, Cantando tu illum? aut unquam
tibi sistala cerâ
Juncta fuit?

Vide infra lib. iv. cap. xxi. §. 35.

8 §. Item increpatione, ubi crimen a-
liquod cum indignatione rejicitur.

Pertinet huc execratio: ut, Di te per-
dant, fugitive, qui ista objicis. Vide eo-
dem cap. §. 33.

9 §. Plurimum autem refert, quàm con-
futandi rationem potissimum incamus.
Nam multa sunt, quæ indignatione,
vel interrogatione aculeatâ, aut joco
urbano melius eludantur, quàm argu-
mentis multis impugnentur. Aliqui-
bus etiam refellendis si nimis insistas,
altius suspicionem criminis animis ju-
dicum defigas.

10 §. In confutandis adversarii argu-
mentis non semper idem servatur ordo.
Sed prudens orator non difficulter dis-
piciet, num in primâ quasi acie levio-
ris armatura milites velit concidere, ut
deinde

deinde vim omnem in fortius agmen convertat: an à fortioribus malit incipere, ut, iis expugnatis, quod reliquum est vel spiritu liceat disflare. Quod si ab uno capite omnia dependant, planè inde ordiendum, ut, eo sublato, simul omnis annulorum nexus dissolvatur.

- II S. Sed cuncta hac exilem adferant fructum, nisi juvenus sibi ob oculos ponat illustria quædam Confutationis exempla; qua deinde imitetur.

Hujusmodi est illa pro S. Roscio, pro Milone, pro Cælio, pro Plancio, item in Pisonem.

- 12 S. Inque iis spectare convenit, quomodo ad confutationem accedatur: qua ratione capita accusationis proponantur: ut item gravibus argumentis insistatur, acriterq; pondere argumentorum urgeatur adversarius: & contra quasi transvolentur levia multa, ne, si diutius in iis mora ducatur, frigescat oratio: ut item sales interdum admisceantur, quò in hac palestra etiam delectetur iudex: deniq; ut per Interrogationem, Subjectionem, & similia schemata

L
sche
cem
etia
dat

Tan

1 S.
c
t

U
fice
Qu
hi
per
mo
ve
20
82
cū
fi
P

schemata (de quibus in Elocutione dicemus) non modo ornatus multum, sed etiam περιόπτος, atq; acrimonia accendat orationi.

Tantum de Contentione.

Cap. IX.

De Epilogo.

§. Superest postrema pars, qua Graecis ἐπίλογος, Latinis Peroratio dicitur.

Ubi Per vim eam habet, quam in Perficere, & similibus. Cicero iv. Acad. Quæst. Et quoniam multa dixi, est mihi perorandum. Pro Quintio: Mihi perdifficile esse, contra tales oratores, non modo tantâ causam perorare, sed omnino verbum facere conari. At in Græco ἐπίλογος, ἐπὶ idem valet, ac in ἐπιμνησκον, & ἐπιμνησκω: quomodo & Horatius, cum quatuor odarum libros scripsisset, quem iis superaddidit, Epodon appellavit. Quanquam aliter de

* Vetus
Horatii in-
terpres, Di-
omedes l.
3. cap. de
poëmatum
generibus.
Marius
Victorinus
lib. 3. & c.
† lib. 21. id
vers. cap. 6.
& lib. 28.
cap. 38.

de hoc Grammatici antiqui *, atque e-
tiam Turnebus †.

2 §. *Est verò epilogus totius orationis
clausula.*

Nam post res singulas confirmatas
epilogis quidem utimur; sed hîc sermo
est nobis de epologo universæ oratio-
nis: qui inter omnes regnum obtinet.

3 §. *Interdum tamen epilogo opus non
est: ut si vel brevicula sit oratio, vel
causa admodum tenuis.*

* Habeo
multa præ-
terea dice-
re, sed desi-
nam, ne vi-
dear, quod
in veteri
verbo est,
ex muscæ
facere ele-
phantem.

Ubi luculentum velle epilogum ad-
dere, tantundem fuerit, ac si casæ ru-
sticæ studeamus apponere posticam
aulæ convenientem. Quare hîc solum
opera danda est, ut masculè, & expé-
ditè desinamus. Ita Lucianus encomi-
um muscæ claudit his verbis: Πολλὰ * δ'
ἐτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ
λόγῳ, καὶ τὴν παρρησίαν, ἐλέφαντα ἐκ μύας
ποιεῖν. Itidem qui volet laudare apes,
scite his verbis clauserit orationem:
*Quid * non divinum habent, nisi quod
moriuntur?*

* Quintili-
anus decla-
ma. 13.

4 S. *Epilogi munus est duplex. Prins est ἀνακεφαλαιώσις, sive enumeratio potissimum argumentorum.*

Nempe quæ sparsim totâ diximus oratione, ea hîc simul ob oculos ponimus, præstantis instar pictoris, qui ingentem historiam exiguâ proponit tabellâ. Exemplo esto epilogus iste in Maniliana; qui tamē partis est, non verò totius orationis: “ Quare videte, num dubitandum vobis sit, omni studio ad id bellum incumbere, in quo gloria nominis vestri, salus lociorū, vectigalia maxima, fortunæ plurimorum civium cū Rep: defenduntur. *Et aliter in eadem, multò post:* Quare cum & bellum ita necessarium sit, ut negligi non possit; ita magnum, ut accuratissimè sit administrandum; & cū ei imperatorē præficere possitis, in quo sit eximia belli sciētia, singularis virtus, clarissima auctoritas, egregia fortuna: dubitabitis, Quirites, quin hoc tantum boni, quod à Diis immortalibus oblatum, & datum est, in Remp. conservandam, atque amplificandam, conferatis? Enumerationis autem, quæ universæ sit orationis, luculentum habemus exemplum oratione pro

pro Cluentio. Qua in oratione peroratio incipit ab istis verbis: " Quod hoc
 " portentum, Dii immortales? quod tantum monstrum in ullis locis? quod tam
 " infectū scelus, & immane, aut unde natum esse dicamus? Jam enim videtis profecto, iudices, non sine necessariis me, ac
 " maximis causis, principio orationis meę de matre dixisse, nihil est enim mali, nihil sceleris quod illa non ab initio filio
 " voluerit, optaverit, cogitaverit, effecerit. *Hinc enumeratio sequitur*: Mitto illam primam libidinis injuriam: mitto
 " nefarias generi nuptias: mitto cupiditate matris expulsam ex matrimonio
 " filiam: quę nondum ad hujusce vitę periculum, sed ad cōmune familię decus pertinebant: nihil de alteris Oppianici nuptiis queror: quarum illa, cū
 " obsides filios ab eo mortuos accepisset, tum denique in familię luctum, atque
 " in privignorum funus nupsit. Prætereo, quod Aurium Melinum, cujus illa quondam socrus, paullo antè uxor fuisset, cū
 " Oppianici esse operā proscriptum, occisumq; cognolceret, eam sibi domum, sedemq; conjugii delegit, in qua quoti-
 " die superioris viri mortis indicia, & spolia fortunarum videret. Illud primū queror,

queror, de illo scelere, quod nunc deniq;
patefactum est, Fabriciani veneni: quod
jam tum recens, suspiciosum ceteris,
huic incredibile, nunc verò apertum
jam omnibus, ac manifestum videtur.
Et quæ sequuntur.

5 S. *In enumeratione duo observare o-
portet. Unum est, ut ea tantum repe-
tamus, in quibus causa potissimum
consistit, quæq; propterea maxime veli-
mus auditorum animis inharere.*

Omnia enim si minutatim repetere
velimus: aut subtiliter nimis dicere
cogemur; aut non peroratio erit, sed
nova consurget oratio.

6 S. *Alterum est, ut eadem cum ponde-
re aliquo dicantur, & aptis excitentur
sententiis; figuris etiam varientur, ne
videatur cramberepetita.*

Nam illâ rectâ repetitione nihil est
odiosius. Quippe quæ institui videatur,
quasi diffidamus auditorum memoriæ.

7 S. *Alterum epilogi munus est trado-
re, sive commotio affectuum. Quos
verò*

verò affectus ciere potissimum oporteat, non est operosum videre ex natura causa. Nam cum gratulatione, admiratione, emulatione perorandum est, si laudemus: sin vituperemus, odium, invidia, contemptus, moveri debent.

8. S. In consiliis spes excitanda, siue explenda cupiditatis, siue ulciscenda injuria. Interdum etiam timorem ex periculi metu injici expedit.

9. S. In judiciis verò omnia concurrunt, amor, odium, invidia; imprimis autem indignatio, & misericordia: illam accusator, hanc reus aucupatur.

10. S. Hac in parte orator imprimis aperire debet fontes eloquentiae: sic ut non solum incendere judicem, sed ardere ipse videatur. Atque ad hoc plurimum confert, ut ita complectatur animo imagines rerum absentium, quasi eas oculis coram, cernere videatur. Nam quo quis melius eas conceperit, hoc potentior erit in affectibus commovendis.

Indicant hoc perorationes Ciceronis. Ut pro Milone, ubi ait: Sed finis sit: neq; enim pra lacrymis jam loqui possum: & hic se lacrymis defendi vetat.

Et

Et pro Rabirio Posthumo: Sed jam quoniam, ut spero, fidem, quam potui, tibi prastiti, Postume; reddam etiam lachrymas, quas debeo. Et paulo post; Jam indicat tot hominum fletus, quam sis charus tuis, & me dolor debilitat, includis q̄ vocem.

Scire verò dicebat magnus ille Galliarum Rex, idemq; optimus ingeniorum censor, Henricus Quartus †, non alim-
 de se melius prastantem dignoscere oratorem, quam ex peroratione. Nam etiam, qui naturā parū possunt, tamen artis beneficio sæpe ordiuntur eleganter; atq; aliquamdiu etiam in orationis suæ cursu provehuntur feliciter: sed postquam deventum est ad epilogum, ubi maxime desideratur vis oratoris, ibi penitus flaccescunt, & nihil laude dignum amplius possunt: quod inde ferè contingit, quia jam omnes artis *ἀνύδρις* * ex- * arculas
 hauserint: aut quia temporis angustia pigmenta-
 excludantur, quò minus orationem pa-
 ri arte, atq; industriā pertexant. Imò interdum etiam hęc opera eorum claudicat, quibus & ingenium, & ars & otium, abunde suppetit: nempe quia animus, jam diutinā curā lassatus, eo, quod superest, citò nimis studeat defungi.

Nequid hujusmodi usu veniat nobis, ita in tornando exordio, & proximis limandis, versabimur; ut subinde cogitemus, quâ portâ sit exeundum.

Atque hæc dicta sunt de Dispositione, quatenus responderet Inventioni, quam generalē, magisque simplicem, vocabimus. Naturæ nunc ordo exigebat, ut deinceps tractaremus de dispositione earum orationum, quarum argumenta excussimus in doctrina Inventionis speciali, magisque mixtâ. Ut sunt consolatoriæ, conciliatoriæ, gratulatoriæ, monitoriæ, nuptiales, funebres, natalitiæ, & similes. Nam inventionis quidem est earum argumenta quocunque ordine assignare: sed argumenta illa digerere, hoc verò munus est dispositionis proprium. Veruntamen in speciali hujusmodi materiâ aliud nobis ordo doctrinæ exigere, visus est. Nam cum statim possis argumenta eo commemorare ordine, quo plurimū in oratione solent collocari: quid perfectò attinebat, prius illa rudi indigestâque sylvâ proponere; mox eadem repetere, licet ordine meliori? Quare cum earum or-

νομιμα satis ex iis cognoscatur, quæ
 in speciali Inventionis doctrina dixi-
 mus: non est profectò, quod in iis
 nunc teramus tempus. Illud tamèn
 consilium non videtur posse improba-
 ri, si quis omnem istam de talibus ora-
 tionibus doctrinam, quam nos propo-
 suimus posteriori parte libri secundi,
 hoc demum loco tradat: nempe tan-
 quam superioris doctrinæ de inventi-
 one, & dispositione, appendicem ju-
 stam, quæ in specialibus quibusdam
 materiis, tum argumenta propria, tum
 eorum ordinem, ostendat. Non dis-
 ceptabo, uter ordo præstet, quando
 res illa profectò tanti non est. Verùm
 de eo quisque iudicio suo fruatur, ut
 lubet.

Cæterùm ex iis, quæ de orationi-
 bus istis exposuimus, iudicium eti-
 am ferte possumus de ordine episto-
 lari. Nam pleræque omnes epistolæ
 ad ista genera revocantur, Aut si quæ
 eo referri non posse videantur, hæ-
 ferè, quod ad ordinem, non egent
 artificii ullius. Quales sunt illæ, quæ
 narrant: in quibus rei gestæ ordinem
 servamus. Item quibus alteri respon-
 demus, ubi illi plurimùm ordini
 insisti-

insistimus, quo alter epistolam pertexuit. id se facturum ait Tullius lib. VI. ad Att. epist. I. *Accepi tuas literas ad quintum miliare Laodicea, quas legi libentissimè, plenissimas amoris humanitaris, officii, diligentie. Iis igitur respondebo. Sic enim postulas: nec οἰκονομίαυ meam instituam: sed ordinem conservabo tuum. Nec tamen id perpetuum est. Sanè lib. I. ad Att. epist. XIII. Respondebo, inquit, tibi ὅτερον ποτότερον, οὐμπικώς. Nempe quia Homerus sæpe media prius narrat, quàm initium rei. Alibi etiam se purgat de ordine turbatiori, scripsisseque dicit *quicquid in buccam veniret*. Et ad Quintum fratrem ait, *hallucinari interdum epistolas*. Quare non est, quòd istis immoremur.*

Finis Libri Tertii.

GERARDI

GERARDI JOANNIS VOSSII
PARTITIONVM
ORATORIARVM

Liber Quartus.

CAP. I.

De Elocutione universè, ac particulatim de priori Elegantiæ parte quæ in Latinitate consistit.

I §.

UM oratori videndum sit, & quid, & quo loco, & quomodo unumquodque dicat: duoque priora, (quorum unum inventionis est, alterum Dispositionis) exposuerimus: proximum est, ut de tertio agamus; quod, quatenus in dictione quidem cernitur, Elocutionis; qua autem extra eam spectatur, Pronunciationis est, sive Actionis.

2 §. Elocutio alia philosophica est, alia oratoria, alia historica, alia poetica. Hoc loco de oratoriâ propriè agemus: de cæteris non nisi obiter

P 4

quadam

quadam adspargemus.

- 3 §. *Et si verò elocutio, Aristotele teste, a poetis profecta sit ad oratores: multum tamen horum illorumq; elocutio distat. Nam poetica longius abt à vulgari consuetudine loquendi: unde Cicero* poetas ait quasi alià† quadam linguâ loqui.*

* Lib. 2. de Orat.

† Ita cum Lambino legere malim, quam cum vulgariis eodd. aliena.

- 4 §. *Elocutio oratoria est rerum inventarum, & dispositarum, per verba sententiasq; expositio ad persuadendum idonea.*

Quâ in definitione elocutio jure non tantum verborum esse dicitur, verum etiam rerum. Nec enim solum orationem vestit flore verborum, sed & lumine sententiarum. Neque obstat, quod inventio sententias suppeditat. Nam nihil prohibet, quo minus hæ ad utramque possint partem referri: ad inventionem quidem, quatenus probant; ad elocutionem autem, in quantum ornant.

- 5 §. *Elocutionis præcepta, quâ verba, quâ rem spectes. partim sunt generalia, neq; respiciunt certam materiam, aut characterem: partim sunt specialia,*

&

LIBER QUARTUS. 353

& ad hanc illamve materiã, ac characterem, restricta, atq; accommodata.

6 §. Elocutio communis dividitur in Elegantiam, Dignitatem, & Compositionem.

7 §. Elegancia efficit, ut unumquodq; tum purè, tum aptè dicatur.

8 §. Puritas Latinis dicitur Latinitas.

Ea, ut placet Maximo Victorino*, * lib. de re Grammatica.
nihil est aliud quàm observatio incorruptè loquendi secundum Romanam linguam.

9 §. Quare oratio non Grammaticis duntaxat præceptionibus; sed etiam bonorum scriptorum consuetudini conformis esse debet.

10 §. Nec tamen hac pars tam oratorem constituit, quàm urbis alumnus; eoque, qui commendat quemquam, ob elegantiam, non tam cum laudat, ut oratorem, quàm ut civem Romanum.

11 §. Habet enim sermo urbanus nativum quid, quod peregrinis assequi, difficile est; adeò quidem, ut Asinius Pollio in Livio etiam quandam agnovit Patavinitatem*.

12 §. Atque eò magis nunc, desit à Latinè loquendi consuetudine, opera videbatur

354 PARTITIONUM ORAT.

*nobis danda est, ut quàm minimùm
absumus ab sermonis Romani elegan-
tiâ.*

13 §. *Sed fieri illud nequit, nisi constet
priùs in quibus consistat Latinitas, &
quomodo comparetur.*

14 §. *Consistit autem ea, tum, in ver-
bis ipsis, tum, in modo pronuncian-
di.*

15 §. *In verbis delectu opus est, quem
originem eloquentia esse jure optimo
dicebat Caesar*.*

* lib. 1. de
analogia,
ut testatur
Cicero in
Bruto,

16 §. *Delectus is non ob elegantiam solùm
adhibetur, sed etiam ob dignitatem, &
compositionem.*

Ad dignitatem pertinet, quatenus
vocabula sunt propria, vel modifica-
ta: hæc rursùm, vel molliter, vel durè
translata. Ad compositionem verò
refer, quatenus quædam præ aliis suavia
sunt, aut sonora. Verùm de discrimi-
ne, aut judicio, ratione dignitatis aut
compositionis, suis infra locis dice-
tur.

17 §. *Nunc agendum, de eo quatenus
elegantiam gignit. In quo delectu
distinguntur vocabula ratione ortûs,
significationis*

significationis, & usus.

189. Ratione ortus, vel Latina sunt, vel peregrina. Peregrina verò, vel Græca sunt, vel aliarum gentium. Græcis abstinebit orator. Quod siquid Latine dici non possit, idem pluribus exponet.

Cicero lib. III. de Fin. bon. & mal.

Equidem soleo etiam, quod uno Græci, si aliter non possum, idem pluribus verbis exponere. Vide etiam, quàm ejusce rei studiosus fuerit Tiberius: de quo ita * in Tiber. Tranquillus*: Sermone Græco, quamquã cap. 71.

alioqui promptus & facilis, non tamen usquequaq; usits est, abstinuitq; maximè in senatu: adeò quidem, ut, Monopolium nominaturus, prius veniam postulãrit, quòd sibi verbo peregrino utendum esset: atque etiam in quodam decreto patrum, cùm ἐμβλημα recitaretur, commutandam censuit vocem, & pro peregrinâ nostratē requirendam: aut si non reperiretur, vel pluribus, & per ambitum verborum, rem enunciandam. Ac meminuit ejusce rei etiam Dio in LVII.

* Facturus de hac re decretum emblematis vocabulū in eo poni, quia Græcum esset, prohibuit: quanquam Latinum, quo id interpretaretur, habere retinuit.

Βεληδεῖς* καὶ παρὶ τέρτε τὸ δόγμα ποιῆσαι, ἐκώλυον ἐς αὐτὸ τὸ ὄνομα τὸ τῷ ἐμβλήματι, ὡς καὶ Ἑλληνικόν, ἐμβληθήναι, καὶ τοι μὴ ἔχον

356 PARTITIONUM ORATOR.

ἔχον ὅπως ὀπρῶτως αὐτὸ ὀνομάσῃ. Narrat idem aliquanto post, ut cum strenam à quibusdam oblatam non accepisset, eadem de re proposuerit edictum, in quo voce non Latina uteretur. Hoc cum in mentem ei venisset notu, ut erat elegantia in loquendo perquam diligens, vocasse ad se omnes, qui linguæ Latinæ proprietatem studiosè observarent. Ibi Atteium Capitonem dixisse, tametsi nemo ante eum isto vocabulo usus fuisset, hoc nihilominus in Tiberii gratiam inter

† Apud Di. antiqua esse referendum. At Marcellum onē legitur quendam subjecisse tum, *Hominibus, Πόρχελλός, Caesar, civitatem dare potes, verbis non πς, pro Μέγχελλός potes.*

πς. Est is

M. Pompo-
nius Mar-
cellus: ut li-
quet ex Su-
etonio de
claris Græ-
maticis:
ubi reme-
andē nar-
rat.

19 §. Si Græci scriptoris versus sit ad-
ducendus, satius fuerit eum Latine
transferre.

Quod Cicero etiam observat in oratione pro Deiotaro, ubi sententiam Latine exprimere, quam Græcum referre versus maluit. Imò idem facit in iis, quæ de Philosophia scripsit. Ut penè initio Tusculanorum quæ-
stionum; ubi itidem Epicharmi ver-
ficulum

ficulum istum convertere, quàm Gracè recitare, maluit.

Αποδανέν, ἢ ἡ τετραμένη ἔμοι διαφέρει *.

Item enim apud eum Marcus, & alter, colloquuntur. *M. Dicam, si potero, Latine. Scis enim, me Gracè loqui in Latino sermone non plus solere, quàm in Græco Latine. A. Et rectè quidem, sed quæ tandem est Epicharmi ista sententia.*

M. Emori nolo, sed me esse mortuum, nihil æstimo.

Atque hæc satis ostendunt, quantum recedant ab antiquis, qui, venti atque ostentationis causâ, passim interciunt Græca, atque ita, chimæræ instar, monstrosam reddunt orationem. Sanè tantum abest, ut probari hæc res possit in semidoctis, ut in Lucilio ipso (quem Græca Latinis miscuisse, reliquiæ ostendunt) reprehenderit illud Horatius †:

*At magnum fecit, quòd verbis Græca Latinis
Miscuit. O seri studiorum, quine * putetis
Difficile, & mirum, Rhodio quod Pitholeonti
Contigit An sermo linguâ concinnus utrâque*

* Ita ut a-
libi monu-
imus, apud
Sextum
Epictetū
legendus is
versus: de
quo mini-
mè audien-
dus doctis-
simus Simo-
Bosius ani-
madversio-
nibus in e-
pist. 3. lib.
1. ad Att.

† lib. 1. ser.
sat. 10.

* οἷε, qui
utique, Vi-
de Priscia-
num lib.

Suavior 16.

358 PARTITIONUM ORATOR.

Suavior, ut Chio nota si commissa Falerni est?

20 S. *Nec tamen hac ita accipi debent, quasi in totum abstinendum sit Græcis. Nam iis uti licet, quæ usu jam sunt recepta.*

Cicero lib. III. de Fin. Bon. & Mal. *Quaquam ea verba, quibus ex instituto veterum utimur pro Latinis, ut ipsa Philosophia, ut Rhetorica, Dialectica, Grammatica, Geometria, Musica, quamquam Latine ea dici poterant, tamen, quoniam usu recepta sunt, nostra ducamus. Imò Cicero orat. in Pisonem, non refugit Græcum verbum οἷχαται†: sed cum Plauti* citaret versum illum, jam ore omnium pervulgatum:*

† abiit sive evanuit.

* Trinum.

Act. 2. sc. 4.

Ratio quidem hercle apparet, argentum οἷχαται.

21 S. *Imò in epistolis eorum etiam est usus, quæ in vulgus recepta non sunt, dummodo scribamus ad illū, qui Græcè sciat. Nam si nesciat Græcè, quid aliud quàm ignaviā ei exprobremus, atque inscitiam? Imprimis autem iis fuerit locus, occultare siquid velimus.*

Hujus

LIBER QUARTUS. 359

Hujus quoque rei exempla passim habemus in epistolis ad Articum: ubi eâpse de causâ multa dicit ἐν αἰνίγμασι, καὶ ἀνιχνεύειαι †. Quod ipse agnoscit lib. † ænigmatice, & allegoricè.
 II. epist. XIX: *Posthac, inquit, ad te, si aut perfidelem habeo cui dem, scribam, omnia planè: aut si obscure scribam, tu tamen intelliges. in his epistolis, me Lælium, te Furium faciam: cetera erunt ἐν αἰνίγμασι* *.

* obscure
 & per ænigmata.

22 §. *Præterea loca Græcè abducere expedit iis, qui commentarios, aut animadversiones scribunt in veteres scriptores.*

Nam collatio Græcorum Latinorumque multùm ut voluptatis, ita etiam utilitatis adfert.

23 §. *Item cùm de veterum mente controversia est.*

Nam cùm multa adeò perperàm vertantur, faciliùs inveniemus fidem, si ipsa scriptoris verba adducamus.

24 §. *Imprimis verò iis apud peritos utemur, si destituamur Latinis: ut sit*
 in

360 PARTITIONUM ORATOR.

in multis nominibus partium, humani corporis, animantium, plantarum, gemmarum, medicamentorum instrumentorum: item vocibus, quas technici, aut Philosophi cuderunt.

Cicero lib. III. de Fin. Puto, concedi nobis oportere, ut Græco verbo utamur. si quando minus occurreret Latinum. ne hoc ephippiis, & acratophoris potius quam proëgmenis, & apoproëgmenis, concedatur. quamquam hæc quidem proposita rectè, & rejecta dicere licebit.

25 S. Adhuc non est, quod apud doctos refugiamus Græca, si Latinis fuerint significantiora, vel elegantiora.

Uti si *φιλαντία* malis dicere, quam *amor sui ipsius*. Item *ἀπειρηκασία*, quam ignorantia decori, vel etiam ineptia. Nec enim hæc idem significant: etsi id magni viri putarint. Accedo potius Tullio, qui lib. II. de Oratore, de Inepti vocabulo agens, *Ῥῆμα*, inquit, *hujus mali Græci non vident: ne nomen quidem ei vitio imposuerunt. Ut enim quæras omnia, quomodo Græci ineptum appellent,*

appellent, non reperies. Scio hac parte à Budæo†reprehendi Tullium. Sed Ciceronis causam fortiter agit Cæsar Scaliger oratione de verbo *Inepti* ad Arnoldum Ferronem. Nec in singulis modò verbis, sed etiam conjunctis, id locum habet. Certè perierit venustas, si Latine efferre velis illud Diogenis Cynici* : Κρείττον ἐς κόρακας ἀπλᾶν, ἢ ἐς κόλακας†. Vel illud Solonis, aut, ut alii volunt, Xenophanis*, Τοῖς πωγάνοις ἐντυγχανεῖν δεῖ, ἢ ὡς ἡμισα, ἢ ὡς ἡδισα†. Suntque ejusmodi innumera. Et hæc de Græcis.

26 S. *Quemadmodum verò in Græcis fecimus, ita in aliarum etiam gentium vocabulis distinguere convenit inter illa, quæ civitate sunt donata, & ea, quæ peregrinitatem nondum exuere.*

Posterioris generis est *Mastruga**, Sardum vocabulum. Scio uti Tullium*. Sed ita, ut Fabius†ait, *illudens Cicero ex industria dixit*. Tale quoque *Prænestinum conia* pro *ciconia* : cujus meminit Plautus *Truculento**, Sanè & *Prænestinorum sermone utentem Vectium Lucilin*

†Lib. 1. de Affe.

*apud Lat. ætium.

†Satiùs est in corvos incidere,

quam in adulatores

*Plutarch. Helichius illustris.

†Cum tyrannis aut nihil sermonis habendum,

aut suavis-

sime.

*Vel ma-

struca.

*pro Scauro.

†Apud Ig. dorum lib.

19. cap. 23.

Etià orat. de provin-

ciis consu-

lar. legas,

cum ma-

strucatis

*Act. 3.

sc. 2.

362 PARTITIONUM ORAT.

Lucilius insectatur : ut ibidem ait Fabius. Tale quoque *parlamentum* pro suprema curia Parisiensi. Item *guerra* pro bello, etsi ne in verlu quidem id refugit Baptista Mantuanus†.

† Lib. 1.
cap. 5.

At prioris generis est *camelus*, quod à Syris esse agnoscit Varro lib. 1v. de L. L. itidem *essedum*, quod à Gallis est, ut indicat Junius Philargyrius†, suntq; multa ejusmodi.

† in 3. Gc.
org.

27 §. *A* significatione dividuntur vocabula bifariam. Nam vel consideramus significationis aptitudinem, vel rei significata honestatem.

28 §. E priori considerandi modo resultat vocabulorum distributio in magis, & minùs significantia: è quibus potiora ducuntur aquantia rem, de quâ sermo est.

29 §. E posteriori oritur altera divisio, in honesta, & inhonesta; cujusmodi sunt obscena, & sordida.

30 §. Obscena sunt, quæ res veneris nudis enunciant vocabulis.

* Turne-
bum vide
lib. 24.
Advers.
cap. 5.

31 §. Verùm cùm voces obscena aequè Latina sint; imò scriptores Romani κατ' ἀπορροιασίων per verba Latina intelligant * obscena, tanquam quibus Latina

Latina sive Romana insit simplicitas: profecto non tam, qui his utitur, contra Latinitatem, quàm bonos mores peccat: neq; tam imperitiâ detegit sermonis Romani, quàm animi impuritatem.

32 S. *Quare qui hostis natura non est, is aut in totum istis abstinebit, aut si qua est rei enuncianda necessitas, eam potius verborum teget involucro, naturam hac in parte imitans, qua partes obscenas maximè ab oculis removit.*

33 S. *Etiâ abstinendum sordidis. Ejusmodi sunt, quæ notant res immundas.*

Qualia Stercutio relinquemus.

34 S. *Denique ab usu distinguuntur vocabula, idque bifariam. Nam vel usus is spectatur in populo, vel in scriptoribus illis, quorum aliqua hodie habemus.*

35 S. *Ratione popularis consuetudinis distribuuntur vocabula in vetera, & nova.*

36 S. *Veterum alia in usu sunt, alia non sunt.*

37 S. *Priora vel soli usurpantur vulgo: vel*

vel etiam doctis.

38 §. *Quibus solum vulgus utitur, ea etsi de rebus sordidis non sint, tamen pro sordidis habentur.*

† Lib 16.
cap. 7.

Nempe fordes contrahunt, quæcunque usu hominum elegantium haud nitescunt. Unde Gellius † ea vocat *maculentia* ex sordidiore vulgi usu. Hujusmodi quædam apud Læberium inveniri ait, ut, *homo levenna* pro *levi*, *malas malaxare*, *gurdus*, *cocio*, *botulus* pro *farcimine*, & alia: quamvis de quibusdam rigidè nimis exerceat censuram: ut eum ejusmodi facit *planum* pro *sycophanta*, quo tamen usum agnovit Ciceronem in orat. pro Cluentio. Ac videtur non minùs falli de *obba*, quod nec Persius refugit. Interim rectè Gellius, cum distinguit inter vulgi usum, & consuetudinem doctorum. de quo elegans etiam est Fabii locus lib. I. cap. VI. *Constituendam imprimis id ipsum, quid sit, quod consuetudinem vocemus. Quæ si ex eo, quòd plures faciunt, nomen accipiat, periculosissimum dabit præceptum, non orationi modò, sed, quod majus est, vitæ. Unde enim tantum boni, ut pluribus, quæ recta sunt, placeant?*
Igitur,

Igitur ut uelli & comam in gradus frangere, & in balneis perpotare, quamlibet hac invaserint civitatem, non erit consuetudo: quia nihil horum caret reprehensione; at lavamus, & convivimus ex consuetudine: sic in loquendo, non si quid vitiosè multis insederit, pro regula sermonis accipiendum est. Nam, ut transeam, quemadmodum vulgò imperiti loquantur, tota saepe theatra, & omnem circi turbam, exclamasse barbarè scimus. Ergo consuetudinem sermonis vocabo consensum eruditorum: sicut vivendi, consensum bonorum.

39 S. Eorum, quæ neq; docti refugerunt, alia facere his usitata, alia rara.

Usitata, ut urbs, murus, cælum, &c. Rara, ut oppidum pro statim, actutum pro valde, omniaque, quæ antiqua sunt, nec tamen planè antiquata.

40 S. At quæ in usu esse desierunt, obsoleta dicuntur.

Ut sunt, toppe, pro citò, manus pro bonum, iduare pro dividere, similiaque.

41 S.

366 PARTITIONUM ORAT.

41 S. *Qua florente sermone Romano viris praestantibus in usu fuisse, hac nobis etiam constituere debent orationis corpus.*

Neque enim in Epistolâ solum, sed in oratione etiam, illud locum habet.

Munda sed è medio, consuetaq; verba, juventus, Scribite: sermonis publica verba placent,

42 S. *Obsoleta omnino vitanda,*

Quibus qui utuntur, perinde agunt, ac si cum Evandri matre loquantur: ut Phavorinus dicebat †. Cujus & illud est apud Gellium †. *Id, inquit, quod à Caio Casare, excellentis ingenii ac prudentiae viro, in primo de Analogiâ libro scriptum est, habe semper in memoria, atq; in pectore, ut, tanquam scopulum, sic fugias inauditum, atq; insolens verbum.*

† Apud
Gellium
lib. I. c. 10.
† Ibidem.

43 S. *Rara & ipsa raro usurpabimus. Nâ insipientis est putare, passim hoc licere nobis, quod fortasse uno alteroq; in loco sibi scriptor aliquis permiseric:*

Hujusce

Hujusce etiam rei nos Seneca admonet epist. cxiv, *Arruntius*, vir rara frugalitatis, qui historias belli Punici scripsit, fuit *Sallustianus*, & in illud genus nitens. Est apud *Sallustum*: Exercitum argento fecit, id est pecuniâ paravit. Hoc *Arruntius* amare cœpit; posuit illud omnibus paginis. Dicit quodam loco: Fugam nostris fecere. Alio loco: *Hiero* Rex *Syracusanorum* bellum facit. Et alio loco: Quæ audita *Panormitanos* dedere Romanis facere. Gustum tibi dare volui. Totus his contextitur liber. Quæ apud *Sallustum* rara fuerunt, apud hunc crebra sunt, & penè continua: nec sine causa: ille enim in hac incidebat, at hic illa querebat: Vides autem, quid sequatur, ubi alicui vitium pro exemplo est. Dixit *Sallustius*: Aquis hiemantibus. *Arruntius* in primo belli Punici ait: Repentè hiemavit tempestas. Et alio loco, cum dicere vellet, frigidum annum fuisse, ait, Totus hiemavit annus. Et alio loco: Inde sexaginta onerariæ leves præter militem, & necessarios nautarum, hiemante Aquilone, misit. Non desinit omnibus locis hoc verbum infulcire. Quodam loco *Sallustius* dicit: Inter arma civilia æqui boni famas peti.

tit. *Arruntius non temperavit, quo minus primo statim libro poneret: Ingentes esse famas de Regulo.*

Hac in re peccari imprimis solet à juventute. Nam in lectione auctorum plurimum non tam attendit ad vultum ac lineamenta sermonis nativi; quàm tantummodo exstantia quæque excerpit, ac recondito eorum usu famam postea eruditionis aucupatur. Hujusmodi tamen modicè usurpata, neque affectata, dignitatem tribuunt orationi: quia non quilibet iis fuerat usus. Et hæc de veteribus.

¶ 44 S. *Novorum quædam ab aliis conficta sunt, & vel à paucis, vel etiam à vulgo recepta; cujusmodi, generali vocabulo, nova appellantur: alia verò à dicente primum finguntur: quæ discriminis causâ, novata nuncupantur.*

¶ 45 S. *Eorum, quæ presse nova, vocantur, non una est ratio: quia, quæ aliquando fuere nova, postea facta sunt vetera; eoq; videndum est, quando recipi quidque cœperit. Quæ Ciceronis, aut Maronis ævo irrepsere, ea, quin tuto usurpentur à nobis, nemo fere ambigit.*

Istiusmodi

Istiusmodi est *novissimus* pro ultimo,
cervix pro cervicibus.

46 S. *Major est dubitatio de iis, quæ proximo seculo, decrescente jam puritate in usum esse cœperunt.*

Uti, *interim* pro *interdum*, subinde pro *identidem*: Nam priori seculo valuit deinde.

47 S. *Huiusmodi non esse vocabulis utendum, multorum opinio est. Et puerili quidem ætati hac recte interdici, agnoscimus. In iis vero, quibus iudicium firmavit ætas, feram potius, quàm vel laudem, vel culpam.*

48 S. *At illis, quæ collapsæ prope sermone Romano, ac decrepitæ quasi ætate, inuenta sunt, qualia apud Symmachum, & Sidonium sunt multa, intotum censeo abstinendum.*

49 S. *Ac multò magis damnanda arbitror, quæ proximi sunt inventa seculis, aut nostro; præsertim si neque niantur necessitate, neque facta sint, à λόγος sive congruè: quorum alterutrum absit, omnino, tanquam barbara, averfor.*

† Nō locus, Ita nulla necessitas fuit, cur dicerent
 five potius *predicatum pro attributo, & principaliter*
 ne locus, *ter pro maxime*. At contra Græcæ
 aut terminati- compositionis leges peccat *ετομία* †,
 natione etiam muta- quod finxit Thomas Morus, alludens ad
 ta *velocia*. Homericum *ἦτις* †.

Ita ficto
 nomine re-
 gionem vo-
 cabat, quæ
 foret nuf-
 quā. Vnde,
 qui volet,
 æquè ridi-
 cule *nuf-*
quam jam

§ 5. *Novatorum quatuor sunt genera:
 alia imitatione fiunt, alia derivatione,
 alia compositione, alia novæ significatio-
 nis impositione.*

† Nullus.

Imitatione, ut si à sono animalis ver-
 bum effingas ad instar veterum *balare*,
baubare, & aliorum; quæ habes apud
 Philomelæ † scriptorem.

† Inter Ovi-
 dio perpe-
 rā tributa-

† Plantæ
 genus.

† Hæ plantæ
 genus.

* Varro lib.

4. de L. L.

& de vita

populi Ro:

et si aliter

Nonius,

sed non

intellexit

Varronem,

Derivatione, quomodo Gaza ab hi-
 rundine fingit *hirundinaria*, quæ Græcis

χερσόνιον † : item à corniculo *cornicula-*

ria, ut iisdem est *χεραπίτις* *. Simile sit, si

à capitis, quod veteribus* *scemina-*

rum mamillare erat, aliquam dicas *ca-*

pitiatum, quod pectus capitis texe-

rit.

Compositio, quomodo à *bombo* & ar-
 deo conflagunt *bombardam*. Sic Gaza ad

exemplum Græcorum *ἀλίφλοιος* *, *κυνόσ-*

βατον †, *τείορχης* *, effinxit *salsicortex*, *ca-*

nirnbis, *tristestiger* : suntque apud eum
 hujus

hujus generis longè plurima.

Denique *nova significationis impost-* ^{* Species}
itione, ut qui *clepsydram* vocant, quod ^{† Canina}
 veriùs est *clepsammium*, seu *clepsam-* ^{† sentis.}
medium. Nec enim aquâ nunc, ut olim, ^{* Accipi-}
 sed arenulis, tempus metimur. ^{tris genus.}

Ex his quatuor modis primus *κατὰ τὸν αἰῶνα* fit, ultimus *κατὰ μεταφορὰν*:
 de quarum utraque postea dicetur.

51 S. *Novata usurpare licet, cum deest*
verbum vetus, aut id quod habemus,
non satis idoneum est. Ac imprimis,
locum habent in rebus amœnis jucun-
disq. Aliàs utendum iis verecun-
dius.

Ita usurpat Tullius lib. de Senectute: *Terra semen tepefactum complexu suo*
diffundit, & elicit Herbescentem ex ea
viriditatem. Et ibidem: *Ne Sylvescat*
sarmentis. Hactenus de usu verborum,
 quatenus in populo consistit.

52 S. *Præterea usus spectatur rationis*
scriptorum; unde vocabulorum alia
poëtica sunt, alia historica, alia orato-
ria, alia iis propria, qui artes, aut scienti-
as tractant.

53 §. Poëtica dicuntur, non quibuscunq;
utuntur poëta: sed quæ apud solos in-
veniuntur poëtae, vel saltem poëtis *
sint in usu, orationibus non item.

* Et si non
solis, sed a-
tiam histo-
ricis: de
quorum
dictione
§. seq.

Ut, ulli pro ulli, grates pro gratias,
altum pro mare, pugnare alicui pro cum
aliquo. Nec quia alia poëtarum, quàm
oratorum, dictio est, cò poëtarum le-
ctione abstinere debet pedestris elo-
quentiæ candidatus. Nam, ut nihil di-
cam de liberali delectione, quæ ex iis
percipi potest: multum hoc studio ip-
sa alitur eloquentia. De delectione
quidem ita Tullius pro Archia: *Quares*
à nobis, cur tantopere hoc homine delecte-
mur? quia suppeditat nobis, ubi & ani-
mus ex hoc forensi strepitu reficiatur, &
aures convitio defessa conquiescant. Et
mox: Si ex his studiis delectatio sola pe-
teretur, tamen ut opinor, hanc animad-
versionem humanissimam, ac liberalissi-
mam, judicaretis. Eadem Fabii mens
lib. x. c. i. Præcipue, inquit, velut attri-
ta quotidiano actu forensi ingenia optime
rerum talium blanditiâ reparantur. Quâ-
topere verò nutriatur eloquentia Poë-
ticæ studio, ostendunt hæc verba, quæ
proxime ibidem antecedunt; Plurimum
dicat

dicat oratori conferre Theophrastus lectionem poetarum, multiq; ejus judicium sequuntur, neq; id immerito. Namq; ab his, & in rebus spiritus, & in verbis sublimitas, & in affectibus motus omnis, & in personis decor petitur.

34 S. Nec poetica tantum, sed historica etiam phrasis ab oratoriâ est diversa.

Quintilianus * : Vitandum quoque, *Lib. 10.
cap. 2. in quo magna pars errat, ne in oratione poetas nobis, & historicos; in his operibus, oratores, aut declamatores imitandos putemus. Sua cuiq; proposita lex, suus decor est.

Crebrum sanè loquendi genus historicis est, lubrica viarum, occulta saltuum, prominentia montium, aliaque; quæ apud oratores haud temere reperiatis.

35 S. Nec artium vocabula, & qualitas multa habent Grammatici, Philosophi, Theologi, alique rerum divinarum, aut humanarum doctores, ab oratore usurpari debent : quia oratio ejus debet esse popularis.

Non quidem, quasi penitus protritiz,

& calcatis vocabulis, uti oporteat (nam in pedestri quoque oratione locum ha-

* Lib. 3, bet illud Venuſini vatis*,
ed, 1.

Odi profanum vulgus, & arceo:)

Sed quia ulurpare non debet, quæ à populo non intelligantur. Et hæc quidem dicta sunt de vocabulorum delectu.

56 §. *Altera Latinitatis pars consistit in pronuntiationis sono. Nam non ea tantum usurpanda est dictio, quam nemo reprehendat: sed insuper moderanda est & lingua, & spiritus & vocis sonus.*

Frustra tamen sit, qui putet, se hac parte adspirare posse ad veterem gloriam. Nihil quippe vulgari est pronuntiatione corruptius. Ut cum C. ante vocales E. & I. aliter efferimus, quam ante A. O. V, aut consonantes L. & R. Item cum dipthongos Æ. & OE. pronuntiamus, tanquam nudas vocales. Et sunt alia id genus plura, de quibus agimus in commentariis de præceptis Linguae Latinæ.

57 §. *Diximus, in quibus consistat Latinitas:*

imitas : videndum quomodo comparetur. Ac olim quidem acquiri poterat auditu solo, quia passim loquebantur Latine : nunc non item.

Hoc minus, quia seu magnatum, parentumque culpâ, seu perpetuâ seculorum infelicitate, ferè ita usu venit, ut ii præficiantur primæ ætati, qui necdum ipsi è luto posuerunt pedes. Et tanè dubitandum non est, quin inde sit, quòd etiam cùm sedulo fuerimus in optimis scriptotibus volutati, sermo tamen fluat lutulentus.

— Adeò in teneris consuescere multū est*. *Virgil. 2. Georg.

58 §. *Supersunt igitur duo præcipuè modi, quibus Latine discamus : diligens bonorum scriptorum lectio, & eorundem imitatio.*

59 §. *Præstantiam Latine lingua auctorum quamquam non ita magnus est numerus, non tamen à quovis quilibet sunt legendi; sed iudicio hîc opus, quia scriptorum alii aliis sunt meliores, & pro cuiusq; profectu, legendi sunt alii, atq; alii.*

60 §. *Scriptores quidem distinguimus pro ætate, quâ quisq; vixere. Quinque enim*

enim quasi etates facimus sermonis
 Romani; puerilem, crescentem, adul-
 tam, decresceniem, & decrepitam.
 Ad puerilem refero Saliarum hymnos;
 ex quibus fragmenta quedam citan-
 tur à Grammaticis antiquis. Item
 leges XII. Tabularum. Primus in a-
 dolescentiâ est Livius Andronicus;
 optimi autem Plautus, Terentiusque.
 In adultâ sunt ex oratoribus quidem
 & rhetoribus, Cicero, Calvus, Cor-
 nellianus, Porcius Latro*, M. Seneca
 &c. ex historicis Sallustius, Julius
 Cæsar, A. Hirtius, scriptor belli Hi-
 spaniensis, Livius, Velleius &c. ex poe-
 tis, Lucretius, Catullus, P. Syrus Mi-
 mus, Maro, Horatius, Tibullus, Pro-
 pertius, Græcins, Ovidius, &c. ex me-
 dicis, philosophis, reive rustica, aut ar-
 chitectonica scriptoribus, Varro, Vi-
 truvius, Scribonius Largus, Corne-
 lius Celsus, Pomponius Mela, Colum-
 mella, &c. In decresciente vero atate
 sunt oratores, & rhetores, Rutilius
 Lupus, Quintilianus, Plinius junior
 &c. historici, Curtius, Suetonius, Ta-
 citus, Justinus, &c. poeta, Lucanus,
 Persius, Silius, Juvenalis, Valerius,
 Flaccus, Statius Papinius, Martialis,
 &c.

* Modo il-
 la in Cati-
 linâ decla-
 matio sit
 Porcii La-
 tronis, ac
 non potius
 alterius de-
 clamatoris
 antiqui:
 quod veri-
 us puto. Vi-
 detur enim
 oratio illa
 aliquantò
 inferior
 laudibus,
 quas La-
 troni tri-
 buit M. Se-
 neca.

LIBER QUARTUS. 377

*&c. philosophi, L. Seneca, Plinius Va-
ronensis, &c. grammatici, Asconius,
Gellius, &c. In decrepita aetate sunt,
Symmachus, Sidonius, &c.*

61 §. *Pro legentium quoque profectu, non
sine summorum virorum * exemplo,
triplicem quasi aetatem ponimus, pue-
ritiam, adolescentiam, & æquã sive
aetatem statam.*

* Eos inter
Lipsii in
epistolica
instituit.

62 §. *Pueritia solus legendus est Cice-
ro, atque id, quousque ex eo didiceris
formare orationis corpus.*

Nam ut pictor primò hominem
delineat, inde colores addit: ita nobis
prima esse debet cura formandi corpus
orationis; post demum de ornamentis
laborabimus. Quod si statim nunc hunc,
nunc illum legamus scriptorem: oratio
non erit æquabilis, & unius quasi fili;
sed incompressa & inconstans. Si quos
tamen Ciceroni addere sit visum: illi
haud alii tanto, quàm præverint ipsi in
hoc puerili imitationis genere. Lon-
golius in primis, tum autem Bembo,
Bunellus, & Manutius in epistolis illis,
quas ante senium scripsit. Nam ceteræ
frigidam sapiunt aetatem.

93 §. *Adolescentia utilis est in sermone familiari, ac epistolis quoque, Terentius, & mox Plautus: at in orationibus scribendis illi veterum conducent, qui à Tullii dictione proximè absunt.*

† lib. 1.
epist. 5.

Nec movere debet, quòd multi in Cicerone uno consistendum putent. Placere sibi aiunt Plinianum illud †. *Stultissimum ad imitandum non optima queque proponere.* Verùm ratio eos fugit, cum in solo Cicerone optima omnia esse arbitrantur. Nam non tantùm multa sunt, non venustè minùs ab aliis scriptoribus, quàm Cicerone dicta, sed etiam plurima sunt quæ Ciceronis verbis efferi non possint; sive in re rustica, in qua adeundi sunt Varro, & Columella, aliique ejusce rei scriptores; sive in architectonica, in qua consulendus Vitruvius; sive in re naturali, in qua accedendus Plinius; ut in aliis rebus alii. Quare Ciceroni alios addemus, postquam is docuerit formare periodos, numeros, ac totam seriem, contextumque orationis. Sed neque tum amplius servandum erit puerile istoc imitationis genus, quod inter alios

alios secutus is, quem dixi Longolius; ut qui etiam semper periodos à Cicerone describat: sed potius Ciceronis, aut alius scriptoris sententiæ alio debebunt orationis vestitu ornari, Ciceronisque verba aliis accommodari sententiis, atque ita ex unâ velut cerâ plures effingi imagines.

Interim tunc quoque in scriptoribus delectu opus est. Nam sermonem quidem familiarem juvabunt maximè Plautus & Terentius, & qui ad eorum proximè dictionem accessit, Agellius. Deque epistolis idem sentiendum.

Unde Plinius †, epistolas laudans, com- † lib. 1.
parat eas Plauti, & Terentio, metro epist. 16.
solutis. In orationibus autem, & historiis, magis si proderunt, qui proximè accedunt ad Ciceronis stylum: ut sunt Cæsar, Livius, Velleius, Curtius, Quintilianus.

64 §. Tertiâ verò atate, quia jam constantem dixerimus sermonis lineam, nihil periculi erit, ne ornamentis aliunde arcessitis, aut obruatur sermo, aut dimoveatur de gradu. Quare huic atati exspatiari licebit per omne scriptorum genus.

Imò

Imò tum ne ex ipso quidem Apuleio, vel glossariis, dummodo iudicium adsit, haurire aliqua gravabimur, quæ, suo usurpata loco, ornare valeant orationem.

63 §. *Imprimis autem tum legendi breves illi scriptores, Sallustius, Tacitus, Seneca, & similes: quorum lectione futurum est, ut paulatim iudicii falca ressecetur luxuries dictionis.*

Hactenus de Latinitate.

C A P. III.

De Perspicuitate.

§. DICAMUS nunc de perspicuitate, sive evidentia; qua magis etiam in oratione necessaria est, quam exquisita Latinitas.

Hinc illud vetus, & pervulgatum:

*Indoctius
proloqui-
tor, atque
clarius.

Σαφές τε γὰρ μοι, καὶ ἀπαιδέτερον φησὶν*.

Et profecto, ut optime inquit Augu-
stinus,

finis †. Quid prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientis? cum loquendi omnino nulla sit necessitas, si, quod loquimur, non intelligunt, propter quos loquimur, ut intelligant. Quare non imitanda nobis dictio Tertulliani, præsertim scholastico scripto de Pallio. Idem de Persii dictione iudicium esto. Imprimis verò perspicuitate est opus, si res fuerint obscuræ. Ubi planè exigitur virtus ea, quæ ab Hermogene dicitur λόγος ἀληθινός, oratio nempe simplex, nudisque sententiis, sine ullâ artis affectatione, saltem quæ conspicua sit. At in rebus apertis, dictione minùs vulgari uti licet: juxta illud vetus, τὰ μὲν κοινὰ καὶ πάντες, τὰ δὲ καὶ κοινὰ καὶ οἱ σοφοί †.

† lib. 4.
de doct.
Christ.
cap. 10.

† Commu-
nia rari-
tate com-
muniter.

* Ex nomi-
nibus &
verbis per-
spiciam or-
ationem
efficiunt
propria.

25. Ad perspicuitatem requiritur, ut vocabula propria sint, & usitata.

† Maximè
quidè per-
spicua est

De propriis ita Aristoteles lib. I I R. Rhetor. cap. III *. τῶν ὀνομάτων, καὶ ῥημάτων, οὐκ ἔστι (τὴν λέξιν) ποιεῖν τὰ κύρια. Et in Poëtica cap. XX I R. Σαφές ἐστι μὲν λέξις ἔστιν ἢ ἐκ τῶν κυρίων ὀνομάτων †. De usitatis sic idem scribit lib. V R. Topicorum cap. II. Πᾶν γὰρ ἀσυνεπὲς, τὸ μὴ εἰωθὸς *. id obscu-
rum est.

dictio, quæ
ex propriis
nominibus
constat.

* Quicquid
enim inu-
sitatum est,
id obscu-
rum est.

Propria autem cum dico, non excludo modificata, sed requiro nativam significandi vim ex usu doctorum. Cum item additur, usitata esse debere; arcentur obsoleta, & nova: quo nomine etiam novata jam comprehendo. Sed & rara quæ sunt, ad obsoletorum naturam propius accedunt: unde ipsa etiam obscuritatem adferre solent, saltem imperitis. Idemque de artium vocabulis judicandum.

3 §. *Præterea necesse est, ut vocabula unum significant: cui rei repugnant ὁμωνυμία, & ἀμφιβολία. Ὀμωνυμία est unius plurimumve vocabulorum, ambiguitas extra constructionem. Nam si constructioni insit, ἀμφιβολία dicitur.*

Ita ὁμωνυμία est in voce *Germanus*, qua & in Germania natus, & frater germanus significatur. Hæc non vitium est, sed virtus, quando ludere visum est ambiguitate dictionis: ut cum de Cimbro fratricida (in quem epigramma quoque exstat Maronis) Cicero dixit, *Germanum occidit Cimber*.

Ἀμφιβολίας exemplum tale ponit Fabius:*

bis: *Testamento quidam iussit poni* * lib. 7.
statuam auream hastam tenentem. Quæ cap. 9.

ritur enim, num statua hastam tenens aurea esse debeat, an hasta esse aurea in statua alterius materiæ. Sic illo Ennii versu:

Aio te, Eacida, Romanos vincere posse.

Item illo apud Fabium * lib. 8. cap.

Chremetem audiui percussisse Demea. 2. Item lib.

In cuiusmodi exemplis nescitur, Sed hic pro
 uter accusativus à fronte regatur, uter a *Chremetē*
 tergo. Est tamen, cum eiusmodi stru- *habet La-*
 ctura nullam ambiguitatem parit. Ut *chetem.*

si dicas, *Vidi struthiocamelum degluti-*
entem ferrum. Neque enim periculum
 est, nequis struthiocamelum putet à
 ferro esse deglutitum.

4 §. *Nec debet oratio nimis esse concisa,*
ut in βραχυλογία, quomodo vocatur
nimia sermonis brevis.

Sanè scriptores, qui brevitatem se-
 ctantur, in obscuritatem facile incidunt:
 quod de Plinio Veronensi, ipsoque Sal-
 lustio, ostendit Andr. Scottus Tulli-
 anarum *Quæstionum* lib. 1. cap. XIX.
 Eiusdem Plinii est lib. VII. de Cice-
 rone: *Omniis triumphorum lauream*
adapte

adepte majorem. Quo de loco mirifica quidam somniant. Nam putant omnium triumphorum κατ' ἐναντίον poni pro omni triumpho. Atqui βραχυλογία est, pro triumphorum laureâ laureâ adepte majorem. Interim laudatur sæpe brevitās, sed pro re nata, non affectata. Βραχυλογία delectati Lacones.

3. S. Obscuritatem quoque parit sermo, si tam longus sit, ut dicentem prosequi non possit auditoris intentio. Μακρολογία appellatur. Hanc imprimis in epistolis fugere oportet.

Sanè obscurius paullò illud Petri Bembi epistolâ, quam Leonis X. nomine scripsit ad Ludovicum, Gallia Regem*:
 * lib. 7. epist. 1. Verum cum optimam vivendi rationem, summamque probitatem, & eximiam mulieris temperantiam tam amplo in imperio posita, ceterasq; ejus præstantissimas virtutes animo repeteremus; & simul hujus vita miseras, atque horum temporum incommoda, perurbationesque, respiceremus: in eam sententiam adducti sumus, ut bene cum iis actum esse statuerimus, qui hoc tempore mortem cum vita commutavissent: Deumq; Opa
 Max.

Max. Annam Reginam ad sese, tanquam de terrarum aestu & fluctibus in portum, aut tanquam de flebili hospitio ad plenam hilaritatis paternam domum, cælum ipsum, beatorumq; concilium vocavisse, magnopere existimarem: ubi illa bene acta vita premia, & cum liberalitatis, atque beneficentia, quibus duabus virtutibus supra mulierum caput enituit; tum verò etiam temperantia patientiaq; sua speratos fructus, lata felicissimamq; perceperit.

6 S. Deniq; obscuritatem adfert verborum mixtura: qualis est in ἀνασποπῆ, & αὐχρῶς. Anaspopῆ trajicit verbum in eodem commate.

Ut apud Cornelium Nepotem in Timothei vita: Hunc adversus tamen Timotheus postea populi jussu bellum gessit. Pro adversus hanc. Quamquam hoc quidem loco potius elegantia est. Afranius apud Nonium:

Ut scire possis, ad quo te expediat loqui
Pro Quoad.

7 S. αὐχρῶς trajicit verbum ex uno commate in alterum.

Ut

* Lib. 1.
far. 5.

Ut apud Horatium*,

Namque pilâ lippis inimicum, & ludere crudis:

*Nam ludere conjungi debet cum pilâ,
quod in priori commate est. Et apud
eundem*:*

* Lib. 1.
cap. 10.

— Simius iste

Nôl prater Catvum, & doctus cantare Catullum

† Lib. 8.
cap. 2.

Atque hæc præcipuè sunt, quibus
obscura redditur oratio: in quod malum
etiam à quibusdam laboratur: neque id
novum vitium est, cum jam apud T. Li-
vium invenerit Fabius † fuisse præcepto-
rem aliquem, qui discipulos obscurare,
qua dicerent, juberet, Græco verbo utens,
Σχότιον*. Unde illa scilicet egregia lau-
datio, Tanto melior: ne ego quidem in-
tellexi.

* Obscu-
rato.

CAP. III.

De Dignitate, ac Tropis
generatim.

¶ 5. Nec satis est, ut dictio sit pura, &
perspicua, quod Elegancia præstat: sed
duobus præterea opus est, dignitate
quadam

*quadam verborum & sententiarum,
ac felici compositione;*

In domo magnificā non tantū ea sunt, quæ ad necessitatem pertinent, sed etiam, quæ ad ornatum. Idem fit in sermone oratoris. Ubi necessitatis est elegantiā, hoc est Latinitas, & perspicuitas, quæ præstat Grammaticus. Sed Rhetor superaddit his ornatum duplicem: unum ex verbis sententiisque; alterum ex venusto verborum situ, ac collocatione. Sane (ut eādem in similitudine persistamus) in domo splendidā non sufficit, ut res ipsæ sint ornatae, velut picturæ: sed opus est etiam, ut tum ea, quæ ad necessitatem pertinent, tum quæ ad ornatum faciunt, suis singula collocentur locis. Quid enim inornatius, quàm si picturæ præstantes sint in coquinā; vasa coquinaria in triclinio? Quare, undique ornata sit oratio, tum ea eligi debent, quæ picturarum instar per se habent ornatum; ut sunt verborum sententiarumque lumina; de quibus tractat Dignitas: tum etiam, quæ, vel ad emendatum, ac perspicuum sermonem, vel ad isthæc verborum sententiarumque lumina

388 PARTITIONUM ORATOR.

mina pertinent, ea unīversa pro rei, de quā agitur, naturā, suaviter aut asperē, & periodicē, numerosēque, debent collocari; quod docet Compositio.

2 §. *Usus utriusq; partis multo maximus est. Nec enim tantum facit, ut ipsi scribamur ornate; sed etiam, ut summam capiamus voluptatem ex scriptis alienis.*

Nam quemadmodum, qui in domo magnificā cæcutientibus, aut clausis oberrat oculis, quia non videt picturas præstantissimas, pavementum tessellatum, lacunaria aurea, pulcherrimum cunctorum ordinem; nullam capit voluptatem: ita nec delectationem percipit ex scriptis ornatissimis, qui non videt illas orationis picturas, atque, ut Lucilius ait,

Quam lepidè lexetis composita ut tesserula omneis Arte pavimenti, atque emblemate vermiculato.

3 §. *Quia autem prior est cura rei inveniendæ, posterior collocandæ: prius dicemus de eā parte, quæ suppediat res illas suapte naturā ornatas, b. e. orationis picturas, siue illa verborum sententiarumq;*

sentiarumq; *lamina*, quæ Rhetores vocant tropos, & schemata. In his enim duobus consistit Dignitas.

4 S. Tropus est vocis à propria significatione in alienam, cum virtute immutatio.

Quod & nomen indicat. Nam est *τροπή* à *τρέπω*, id est, *verto*, ut ad verbum in *versionem* sonet. Intellige autem inversionem vocis tum complexæ, tum incomplexæ. Nam fit tropus, tum in vocibus singulis: ut *malus* pro *stupido*: tum in conjunctis; ut *laterem lavare*, pro, frustra laborem suscipere instar laterem lavantis.

5 S. Hujus immutationis cause fuerunt duæ. Una est necessitas. Nam lingua singula proprio in multis vocabulo destituuntur, eoq; alienum arcessendum fuit.

Istiusmodi est *gemmare* in vitibus: vel cum segetes *siccare*, aut fructus *laborare* dicuntur: aut cum dicimus *hominem durum*, vel *asperum*.

6 S. Huc quoq; pertinet, cum *translatum* est significans.

Uc

Ut, incensus irâ, inflammatus cupiditate, lapsus errore.

7 S. Altera causa est ornatu.

Ur, flumen eloquentia, lumen orationis. Item cum Cicero Clodium ait esse fontem gloriae Milonis, & alibi, segetem materiamq, gloriae eius.

8 S. Huc refer quoque tum bonestatem, cum dictu parum honesta voce deflectâ explicantur, (nam quod turpe est id quoque inornatum est) tum verborum copiam, quia illa quoq, orationis varietas ornat, & delectat.

9 S. Fit autem inversio significationis quadrifariam, ac pro eo quatuor etiam sunt tropi primarij, Metaphora, Metonymia, Synecdoche, & Ironia.

Nam vel res arcto adeo vinculo conjunguntur, ut unum sit de alterius essentia, velut totum & pars, quae Synecdoche commutat: vel non quidem unum de alterius essentia est, sed tamen cum essentia conjungitur; sive quia alterum alterius causa est, sive quod unum alteri insit, aut adsit; alterumve

rumve præcedat, aut sequatur +, quod invertit *Metonymia*: vel ne quidem conjuncta sunt cum essentia, sed aut similia tantum, cujusmodi commutat *Metaphora*; aut etiam opposita, quorum unum pro altero ponit *Ironia*. Ex his, seu splendorem, seu usum spectes, faciliè princeps est *Metaphora*: de qua idcirco aliorum Rhetorum exemplo, primo loco dicturi sumus.

*Duplicem hic viâ insistere licet. Nam vel ad metonymiâ solùm referemus, cum unum est alterius causa, aut subjectum; vel eodem pertinebit. cum unum se habet, ut antecedens.

Cap. IV.

De Metaphora.

I S. METAPHORA sive translatio, est tropus, quo verbum à propria significatione in alienam transfertur ab similitudinem. Itaq; tria spectantur in metaphora, significatio propria, aliena, & similitudo.

E. G. Dixit cum Ennio Virgilius:

duo fulmina belli,

Scipiadas. Propriè in tempestatibus est fulmen. Improprè de homine dicitur in bello. Similitudo in eo consistit,

Si prius placet, metalepsis: quæ commutat antecedens, et consequens, species erit metonymiz. Sin postea ardeat, præter tropos quatuor commemoratos, erit & quintus tropus primarius, nempe metalepsis;

sistit, quòd ut fulmen est animantibus terribile, ac noxium: ita Scipio hostibus terrori esset maximo.

3 §. *Metaphora alia petitur ab ἀναλογία quæ inter quatuor est: alia à similitudine, quæ est inter duo.*

E. G. Ut se habet caput ad hominem, ita princeps ad Remp. Est hæc gemina similitudo. Nam similia sunt, tum caput, & princeps: tum corpus, & Resp. Itaque si principem voces caput Reipublicæ, fuerit prioris generis metaphora. At inter hominem versutum, & vulpem, est simplex similitudo; eoque, cum Christus Herodem, ob mores vulpinos, appellat vulpem, metaphora est posterioris generis.

4 §. *Præterea metaphora vel reciproca est, vel non reciproca.*

Reciproca est in vocibus *auriga*, & *gubernatoris*. Nam & *auriga* pro gubernatore ponitur, & *gubernator* pro *auriga*. Item in vocabulis *alti* & *profundi*. Nam & mare *altum*, & cælum dicitur *profundum*.

Non

Non reciproca est, *vertex* pro cacu-
mine. Neque enim *cacumen* dicere
vicissim liceat pro vertice.

4. S. Ducuntur metaphora à divinis, cœ-
lestibus, elementis, meteoris, lapidi-
bus, metallis, plantis, bestiis, homini-
bus, eorum operibus : adeò ut tam latè
pateat metaphora, quàm similitudo, qua
se in res omnes extendit.

5. S. Maximè interim commendantur
metaphora illa, quæ rebus sensu caren-
tibus actum quendam, & animum
dant.

Uc illa VIII. *Æn.* Pontem indigna-
tus *Araxes*, & ista *Ciceronis* pro *Liga-*
rio, Quid enim tuus ille, *Tubero*, di-
strictus in acie *Pharsalicâ* gladius agè-
bat? cuius latus ille mucro petebat? qui
sensus erat armorum tuorum.

6. S. Debent metaphora esse verecunde,
ut migrâsse, non irruisse in alienum lo-
cum videantur.

*Epist. 17.
lib. 16.

Cicero ad *Tyronē* *. Sed heu tu, quina
† esse meorū scriptorū soles, unde illud accensar.

R

tam

* Impro- *sam ἀνεγν* *, valetudini fideliter infer-
prium. viendo? Unde in istum locum, fideliter,
venit? cui verbo domicilium est propri-
um in officio. Migrationes in alienum
multae. Nam & doctrina, & domus, &
ars, & ager etiam, fidelis dici potest: ut
sit, quomodo Theophrasto placet, vere-
cunda translatio.

7 §. At vitiosa sunt metaphora, in qui-
bus est dissimilitudo.

† lib. 3. de
Orat.

Itaque damnat Cicero † Ennianum
illud, *Caeli ingentes fornices*. Nempe
quia fornices nec magni sunt, nec to-
tum complent circulum: fortasse &
quia à rectis lateribus consurgere so-
leant.

8 §. Item, in quibus simile nimis longè
ductum.

Ut *Syrtem patrimonii*, & *Charyb-
dim bonorum*. Pro illo, *scopulum*; pro
hoc, *voraginem* rectius dixeris; quia
sensus facilius feruntur ad ea, quæ vi-
su, quàm quæ auditu perceperunt. Po-
ëtis tamen quàm oratoribus, audacio-
ribus hinc esse licet.

9 §. *Fn-*

9 §. *Fugienda etiam, qua sumuntur à re turpi, h.e. obscenâ, aut sordidâ.*

Ut, *stercus curia Glaucia: Respublica castrata morte Camilli, & illo, quod ex veteri oratore adducit Fabius, persecuti Reipub. vomicas.*

10 §. *Item qua nimis amplificat.*

Vt, si puer dicatur *ferreus in studiis*. Neque enim id ei convenit ætati: licet ætate profectum rectè dixeris χαλκίω-τερον †, quod Didymi Grammatici olim cognomentum fuit*.

† Intestina habentem ærea.

* Suidas.

11 §. *Nec minores debent esse re significata.*

Vt, *saxea verruca.*

12 §. *Nec facile recedendum à metaphora, à qua cæpit oratio. Vitiose enim, si à fontibus cæperis, desinas in incendiū.*

13 §. *Etsi autem nullus est florentior tropus, quique plus luminis afferat orationi, quàm metaphora; non tamen frequentari nimis debet. Nam ut modicus delectat usus, ita immodicus radio complet; & ut modicus illustrat,*

*ita immodicus obscurat; ut qui exeat
in allegoriam, ut enigma.*

14 §. *Quibus verò locis magis, quibus
minus, metaphoris uti liceat; id hujus
loci non est, sed pertinet ad doctrinam
de charactere.*

De quo sequenti libro dicemus.

* Trans.

† Nomen.

* Plerique

tantum *με-*

ταυριαν

vocant, cū

causa usur-

patur pro

effectu, vel

subjectum

pro adjun-

cto, aut cō-

trā. Quod

si placet, cū

antecedens

ponitur pro

consequē-

ti, erit tro-

pus singu-

lis: ut an-

notavimus

ad orā cap.

3. §. 9.

Cap. V.

De Metonymia.

1 §. METONYMIA, cū sit à *με-* *, & *ὄνομα* †, ad verbum sonat transnominatio, vel potius transnomen: quā formā pro *ἀντωνυμία* pronomen dicimus. Alio nomine, Cicerone teste, *ἑταλλαγή* vocatur.

2 §. Est verò tropus, quo causa externa * ponitur pro effectu, aut subjectum pro adjuncto, vel antecedens pro consequente, aut contrā.

3 §. Itaq; sex in universam sunt ejus modi. Primus est causa externa pro effectu.

LIBER QUARTUS. 397

Vt, *Mars* pro bello, *Ceres* pro frugibus, *Cicero* aut *Livius* pro scriptis. Sic dicimus, *Vario Marte pugnatum*. Virgil. † *Onerantq; canistris*

Dona laborata Cereris. Martial.*

† *Æn.* 1.
* *lib* 14.
dist. 190.

Pellibus exiguis ardeatur Livius ingens,

Quem mea vix totum bibliotheca capit.

4 §. *Alter modus est, effecti pro causa.*

Vt *expalluit*, pro *extimuit*. Nam *pallor* est effectum timoris. Horatius: †

† *Lib.* 3.
cp. 3.

Pindarici fontis qui non expalluit haustus,

Sic *pallida mors*, quia mortui pal-
lent. Horat.*

* *Lib.* 1.
od. 4.

Pallida mors equo pulsat pede pauperum tabernas,

Regumq; turreis.

Virgil.

— *Scipiadas cladem Libya.*

Hoc est, qui cladem *Libyæ* intulerunt.

Sic *sudor* pro labore apud *Mosem**, & *Hesiodum*†.

Gen. cap.
3. *vers.* 19.
† *Ev.* 807.
vers. 287.

5 §. *Tertius modus est subjecti pro ad-
iuncto. Subjecti autem nomen laxè hic*

R 3

usur-

usurpatur pro eo, cui quid inest, vel adest. Itaque hæc etiam refer, cum continens ponitur pro contento.

Cic. de orat. *Ut omittam illas omnium disciplinarum inventrices Athenas, pro Atheniensibus. Pro lege Manilia: Testis est Italia, &c. pro Italis. Sic rus pro rusticis. At aliter Catullo Volusii annales dicuntur;*

Pleni ruris, & inficetiarum:

Hoc est rusticitatis. Quomodo & Græcos loqui, monet Helychius, Ἀγρὴν πλήρως ἀγροικίας πλήρης.

6 §. Item cùm possessor ponitur pro re possessa.

Ut cùm Suetonius ait, *Claudium venalem pependisse*, hoc est prædia ejus, pendente titulo ac libello, proscripta. Simileq; est illud apud Terentium Eun. *comedendum aliquem propinare*, h. e. bona alicujus. Cic. de Senect. *Cujus ego villam contemplanus: non enim longè abest à me*, id est à villa mea.

7 §. Præterea cùm nomen rei signata tribuitur signo.

Ut

LIBER QUARTUS, 399

Ut Ecl. III.

Orpheaq; in medio statuit, sylvasq; sequentes.

Id est, cœlatam Orphei, & sylvarum imaginem. Sic *Jupiter*, pro statua Jovis. Ovid. Fast. I.

*Jupiter angustâ vix totus stabat in æde,
Inque Jovis dextrâ fictile fulmen erat.*

8 §. *Adhæc cùm dux* ponitur pro ex-* * Nisi malis hic esse
ercitu. synecdo-
chen par-
tis. Vide
cap. seq.

Ut cùm dicimus, ab Annibale apud Cannas cæsa esse sexaginta Romanorum millia. Cui simile, cum patronus, vel advocatus ponitur pro cliente. Cicero pro Cæcinnâ : *Restituisse te dixi. Nego me edicto pratoris restitutum esse.* Me, hoc est clientem meum.

9 §. *Item cùm res, quæ in tempore sit, pro tempore usurpatur.*

Ut *messis* pro æstate. I. Georg.

Ante focum si frigus erit, si messis in* * Ecl. 5.
umbra. Sic,

Tertia messis eras.

R 4

10 §. *Quar-*

400 PARTITIONUM ORAT.

10 S. *Quartus metonymie modus est adjuncti pro subiecto.*

Virgil. Ecl. viii.

Nescit tribus nodis ternos Amarylli colores.

Terni colores pro ternis liciis triplicis coloris.

Et i Æn.

— *Stratoq^{ue} super discumbitur ostro.*

Hoc est, stragulis purpureo ostri colore tinctis.

11 S. *Hæc pertinet, cum contentum usurpatur pro continente.*

Ut i Æn. *Vina coronant, pro patera.*

12 S. *Item cum ponitur tempus, pro re, quæ in tempore est.*

Ut Philipp. ix: *Hujus seculi insolentia.* Hoc est hominum hujus seculi. Sic Virgil. i Æn.

— *Aspera tum positis mitescent secula bellis.*

Idem iv. Æn.

— *Oculisve, aut pectore noctem Accipit.*
Hoc

LIBER QUARTUS. 401

Hoc est, somnum, qui noctu capitur.

13 §. Item cùm sumitur aliquid pro objecto, circa quod versatur.

Ut in illo B. Ignatii.

Epws epw d saupwdeis. Amor meus est crucifixus ille. Amor pro eo, qui amatur.

14 §. Item cùm signum ponitur pro re signata.

Ut toga pro pace, fasces pro magistratu. Cicero:

Cedant arma toge, concedant laurea linguae.

Maro:

Non illum populi fasces, non purpura flexit.

Hunc refer, cùm nomen ponitur pro re. Livius lib. 7. *Ad singula oppida circumferendo arma nomen omne Latinum docuit.* Et lib. 11. *Longè is tum princeps Volsci nominis erat.* Et alibi apud eundem passim: ut de Marone, Horatio, Tibullo, & aliis nihil dicam. Sic Ciceroni A vocatur *litera salutaris*, quia ea significatur Absolutio.

15 §. *Vulgò etiam ad metonymiam adjuncti refertur, cum virtutes vitiaque ponuntur pro hominibus ipsis.*

Cic. Verr. I. *Quas res luxuries in flagitiis, crudelitas in suppliciis, avaritia in contumeliis efficere potuisset.* Luxuries pro luxurioso, crudelitas pro crudeli, avaritia pro avaro. Sic *scelus* pro scelesto, *ars* pro artifice. Sed quod ejusmodi referunt ad metonymiam adjuncti, id pinguiori ab iis fit Minervâ. Nam si ad vivum refecemus, *scelus* vel est scelerati forma essentialis, vel effectum ejus. Si prius placet, erit synecdoche partis essentialis: sin posterius, fuerit metonymia effecti.

16 §. *Denique, (ut superius dicebamus) ad metonymiam refertur, cum vel antecedens ponitur pro consequente: vel consequens pro antecedente. Utrumque Μετάληψιν vulgò appellant.*

Antecedenti pro consequente utimur, cum *audire*, vel *auscultare*, accipitur
 * Aët. I. pro obtemperare. Terent. Andr. * Pam-
 sc. 3. philumne adjutem, an auscultem seni.
 Quomodo etiam apud Græcos sumuntur
 tur

LIBER QUARTUS. 403

tur ἀποᾶδῃ †, & ὑπογράφειν *. Similis est † Plutarch.
tropus, cum scribere usurpatur pro * Mat. 8. 27
dare, rescribere pro reddere, transcribere
pro tradere, sive jus suum in alium
transferre. Horat. †.

† Sat. 5. lib.
2.

*Scribe decem à Nerio, non est satis, adde Cicuræ
Nodosi tabulas centum.*

Teren. Phorm. *

* Aët. 3.
sc. 8.

Argentum illud denuo rescribi jube.

Ubi Donatus: *Quoniam ad nume-
rationem pecunia antecedit scriptura:
rescribere dicebant pro remunerare. Et
sic infert, Ne ego prescripsi porrò illis,
quibus debui †.*

† Plura Ser-
vius in 7.
Æn. & Bu-
deus prior,
annot. in
Pandeët.
* 1. Trist.
Eleg. 11.

Simile est suscribere pro assentire
Ovid. *

Neve precor magni subscribite Caesaris ira.

Est & hujus generis,

— *Lupi * Marim videre priores.*

* Ecl. 9.

*Hoc est, obmutuit, uti solent, qui
priores lupum viderunt. Item,*

— *Fuimus * Troies, fuit Iliū & ingens
Gloria Dardanidum.*

* Æn.

Id est esse desiit.

*Consequens contrà pro antecedente
ponitur*

ponitur in illo Ciceronis pro lege Manil.
*Quid, ad nos cum ab exteris nationibus
 venirent, captos querar, cum legati
 populi Romani redempti sint?* Nam ex
 eo, quod redempti sint, captos fuisse in-

* In Adelp. telligitur. Idem fit, quando, ut Donatus*
 Act. 3. sc. 2. ait, *dicere ponitur pro intelligere, &
 Phorm. scire.* Ut in illo * *Fœneratum istuc be-
 neficium tibi pulchrè dices: & alibi apud
 eundem.*

Possis & addere μεταληψιν conco-
 mitantis, sive connexi. Ut in Scriptu-
 ris *, *Tegere pedes*, pro exonerare al-
 vum.

C A P. VI.

De Synecdoche.

§. Synecdoche est, cum totum ponitur
 pro parte, aut pars pro toto.

Atque inde & nomen. Nam συνεκδοχή
 ad verbum sonat comprehensionem.
 Totum autem comprehendit partes
 suas.

At Grammaticis συνεκδοχή vocatur,
 cum nomen aut verbum universale re-
 stringitur

stringitur ad partem, vel aliquid saltem speciale, quod per accusativum effertur. Ut, *Os, humerosq; Deo similis. Rubet capillos. Induitur vestem.* Synecdochen autem appellant, quia particulare comprehenditur ab universali. Alii malunt vocare ἑλλειψιν præpositionis secundum: ut apud Græcos intelligi solet xj.

2 §. *Fit synecdoche sex modis. Primus est, cum genus, quod est totum universale, ponitur pro specie.*

Ut *ales* pro aquila. Virgil in xii*. * *Æn.*
 — *Prædamq; ex unguibus ales,*
Projecit fluvio.

Et alibi *quadrupes* pro equo. Marc. xvi. 15. *Prædicate Evangelium omni creatura.* id est homini. Sic *mortales* pro hominibus apud Plautum*, & *Trinūmo apud Sallustium sæpius. Par ratio in Act. 2. sc. 1.
 verbis: ut *facere* pro sacrificare. Varro lib. v. de L. L. *Flamen Dialis agnum Jovi facit.* Quomodo & Græci ἑρπετὶν καὶ πτερυγίων dicunt pro θύειν. Item *feminam cognoscere*, vel *ejus notitiam habere**, pro * *Cæsar* rem habere cum aliqua. Prout & Græci lib. 6. usurpant

406 PARTITIONUM ORATOR.

*Catull. ad
Cornif.
Horat. E-
pod. 13. ut Gracis *παρρησιαστέον* καὶ *παρηγορεῖν*.

† Seneca
Troas. 3. 1. 3 §. *Alter modus est, cūm species contra usurpatur pro genere.*

Ut *Eurus*, vel *Aquilo*, pro quovis vento, *Sabellicus sus* pro quolibet, *Myrtonum*, vel *Carpathium mare*, pro quocunque. Maro,

— *Dentesq; Sabellicus exacuit sus.*

Horat.

Non ita Carpathia variant Aquilonibus unde.

Hoc pacto raro loquuntur Oratores.

4 §. *Tertius modus est, cūm totum essenziale ponitur pro solā materiā, solāve formā.*

Joan. xx. xiii. *Sustulerunt dominum meum, nec scio, ubi posuerint eum. h. e. domini mei Jesu corpus.*

5 §. *Quartus modus est, cūm contrā pars formalis, aut materialis ponitur pro toto essentiali.*

Uc

LIBER QUARTUS. 407

Ut anima pro homine. Cicero *: *Vos* * lib. 14.
mea charissima anima, sapissimè ad me epist. 14.
scribite. Sic corpus pro servo. Huc
 pertinet quoque *argentum* pro pecuniâ,
 valisve argenteis; *ferrum* pro armis fer-
 reis: quam quidam appellare malunt
 metonymiam materiæ. Cic. Verr. vi.
Cùm essent triclinia strata, argentumq̃
expositum in adibus.

6 S. Quintus modus est, cùm totum
 integrale usurpatur pro parte.

Ut Ecl. i.

*Aut Ararim Parthus bibet, aut Ger-
 mania Tigrim.*

Sic orbis terrarum pro imperio Ro-
 mano. Cic. Epist. i. lib. 1v. *Res vides*
quomodo se habeat, orbem terrarum,
distributis imperiis, ardere bello.

7 S. Sextus modus est, cùm contrâ pars
 integralis ponitur pro toto.

Ut *caput* pro homine, *puppis* pro
 navi, *micro* pro gladio, *tectum* pro do-
 mo. Livius lib. xxi. *Placentini captivi*
ad duo millia liberorum caput redditi
colonis. Et possis his accensere, cùm
 dux

408 PARTITIONUM ORATOR.

dux ponitur pro exercitu : quippe qui sit caput exercitus.

8 §. *Ad duos postremos modos refer quo, quo, cum numerus singularis ponitur pro plurali, aut pluralis pro singulari, aut certus pro incerto, aut rotundus pro majori minorive.*

Singularis pro plurali, ut apud Livium crebrò est, *Romanus praelio victor.* Ubi pars integralis usurpatur pro integro.

Pluralis pro singulari, ut illo Cicero- nis ad Brutum, *Nos populo imposuimus, & oratores visi sumus.* Nam de se uno loquitur. Ut integro utatur pro parte. Sic lib. 11. de Off. *Maximè autem & gloria paritur, & gratia defensionibus: eoque major, si quando accidit, ut ei sub- veniatur, qui potentis alicujus opibus circumveniri urgeriq; videatur: ut nos & saepe aliàs, & adolescentes contra L. Sylla dominantis opes pro S. Roscio Amerino fecimus.* Vides, ut de se solo dicat, *Nos adolescentes fecimus.*

Certus pro incerto: ut *trecenta, vel sexcenta, pro plurimis.*

Rotundus numerus pro majori sumitur
in

in illo Livii lib. XLV. *A Chalcide trajicit trium millium spatio distantemporum, inclytum statione quondam mille navium Agamemnonia classis.* Nam centum & octoginta sex naves fuere supramille: si earum quidem, quæ apud Homerum† recensentur, numerum in† Iliad. eamus.

Sed ad synecdochen totius integrantis pertinet, si rotundus numerus ponatur pro minori. Ut si dicas, reges imperasse Romæ annis ducentis quinquaginta. Sunt enim tantum CCXLIV. Idco Florus in prologo cum rotundo uti vellet *prope*, adjecit.

CAP. VII.

De Ironia.

I S. Ironia est tropus, quo intelligitur contrarium ejus, quod dicitur.

Nomen est ab εἶπω, quod est *dico*; unde εἰπων, *dissimulato*r, qui aliter dicit, ac sentit, ex quo εἰρωνεία accipi solet pro dissimulatione, quâ aliter sentimus,
aliter

410 PARTITIONUM ORAT.

† Lib. 6.
cap. 2.
* Lib. 8.
cap. 6.
† Andr.
Act. 5.
sc. 6.

aliter loquimur. Hinc Rhetoribus ei-
poveia est, *qua diversum ei, quod dicit,*
intellectum parit : ut à Fabio† defini-
tur. *Illusionem* aliquibus dici, idem*
auctor est. Ironia est in illo Terentii†,
O salve bone vir, curâsti probè. Et illo
Gicer. Verr. VII. *O praeclarum impe-*
ratores ! Et pro Quinctio : *Tum ille*
vir optimus : *verecor ne se derideri putet,*
quòd iterum jam dico, Optimus.

2 §. *Intelligitur Ironia bifariam, vel*
personae, reive, de qua agitur, naturâ,
vel pronuntiatione.

Prioris generis est illud pro C. Ra-
birio : *Namque haec tua, qua te homi-*
nem clementem popularemque delectant, I,
lictor, colliga manus, qua non modò hu-
jus libertatis, mansuetudinisque non sunt;
sed ne Romuli quidem, aut Numa Pom-
pilii : *sed Tarquini superbissimi, atque*
crudelissimi regis ista sunt cruciatu car-
mina : *quæ tu homo lenis, ac popularis,*
libentissimè commemoras, Caput obnubi-
to, arbore infelici suspendito. Nam for-
mulæ istæ crudelitatis indices, & quæ
de Tarquinio Superbo dicit, satis osten-
dunt, quâ mente T. Labienum clemen-
tem

tem
oris
diu
crea
vau
quo
volu
que
mo
us*
tur
tion
alio

3 §

va

tem ac mansuetum appellet. Posterioris generis est illud Ciceronis in Clodium : *Integritas tua te purgavit, mihi crede, pudor eripuit, vita antea cta servavit.* Ubi, ut Fabius† ait, *cum risu* † Lib. 8. cap. 6.
quodam contraria iis dixit, quae intelligi voluit. Quamquam & ex persona, rei-que naturâ, id facile cognoscitur, dummodo cogitemus id, quod idem Fabius* monet, *interesse quid de quo dica-* * Ibidem;
tur. Nam inde paret, *aut laudi simulatione detrabi, aut vituperationi laude* aliquid concessum esse.

3 §. *Ironia, ut in jocis & salibus, ita etiam, cum acrius mordere volumus, usus est maximus. Atq; interdum in exordio etiam adhibetur, quod securitatem causse ostendit.*

Vt apud Tullium pro Ligario, *Novum crimen, C. Caesar, &c.*

CAP. VIII.

De Metalepsi, Antonomafia, &
eâ, quæ ΑΙΤΟΤΗΣ vocatur.

- 1 §. Vidimus hæcenus de tropis primariis. Fabius, atq; alii, plurimos adjiciunt alios: verum ii, vel sunt troporum species, vel affectiones, vel planè ad tropos non pertinent.
- 2 §. Primum inter species locum obtinet Μετάληψις, quæ Latine sonat transfusio. Atq; ita vocatur, cum antecedens ponitur pro consequente, aut contrà. Estq; ea Μετανομία species, de qua supra† diximus.

† Cap. 5.
§. 13. unde
exempla
ejus perantur.

Aliàs Μετάληψις quid sit, cap. prox. melius dicetur. Nempe quia eâ notatione, non tam species tropi est, quàm affectio ejus.

- 3 §. Proxima inter species est Αντονομασία. Latine ad verbum dicatur pronominationio. Estq; synecdoches species.
- 4 §. Fiat autem bifariam. Prior modus est, cum proprium sumitur pro communi.

Vt

Vt *Sardanapalus* pro molli, *Venus*
pro formosa, *Irus* pro paupere, *Cræsus*
pro divite. Ovid. iv. Trist.

Irus & est subito qui modò *Cræsus* erat.

Par ratio esse videtur, cum gentile
usurpatur pro quovis, qui iisdem sit
moribus. Vt *Cretensis* pro mendace, aut
Pænus pro perfido. Sed hic modus, ut
hujus loci est, quatenus proprium an-
gustius est eo, pro quo sumitur: ita ad
metaphoram referri potest: quia spe-
ctamus similitudinem inter proprium,
& id cui tribuitur.

5 S. *Alter ἀντροποιῶς modus est, cum
commune sumitur pro proprio.*

Vt *Urbs* pro Roma. Sunt verò quin-
que imprimis modi hujus generis.

I. Per *patronymicum*, ut *Saturnius*
pro Jove, *Priamedes* pro Hectore, *Atri-*
des pro Agamemnone, *Pelides* pro A-
chille. Horat. epist. i.

--- *Nestor componere lites*

Inter Pelidem festinat, et inter Atridem.

Atque hic modus solis convenit
poëtis.

II. Nomine gentili, ut *Cytherea* pro
Venere, *Arpinas* pro Cicerone: qui
modus

modus & Oratoribus est concessus.

* Æn. 4. III. Per *epitheton*, ut*, *Thalamo quæ fixa reliquit Impius*.

Impius, pro Ænea.

IV. Nomine *studii*. Vt, *philosophus*, pro Aristotele, *orator* pro Demosthene, apud Græcos; pro Cicerone, apud Romanos; ac *poëta* itidem pro Homero, aut Marone, *Apostolus* pro Paulo.

* Horat. V. *Periphrasi* non reciproca ut *Trojani belli *scriptor*, pro Homero. Nam in quo falsi quidam, si *ἀντιστρέφουσιν* †, nullus fuerit tropus: ut, *ars bene loquendi*, pro Grammatica.

† conver-
tuntur.

6 §. Tertia species est *Λιτότης*, cum minus dicitur, & plus intelligitur. unde *synechdocha* subjici posse liquet.

* 7. Æn. Vt*, *Munera nec sperno*, pro lubens † And. Act. accipio. Item, *non laudo* †, hoc est reprehendo. Vulgò *Liptotes* vocatur, sed corruptè, cum hoc Græcum non sit. At à *λιτός*, id est tenuis, fit *λιτότης*, quod *χρᾶ λείαν* extenuationem sonat.

Sunt & aliæ troporum species, ut *κοινότης*, *σύλληψις*, *εὐφημομαδὲς*: sed harum pauci omnino Rhetorum meminere: eoque

eoque & nos hoc etiam loco eas præterimus. Interim vide de iis, si voles, quæ diximus in Oratorijs Institut. lib. iv. cap. x.

CAP. IX.

De Allegoria, Catachresi,
Et Hyperbole.

§ 1. Affectiones troporum, præcipue sunt Metalepsis, Catachresis, & Hyperbole.

2 §. Metalepsis hoc loco est tropus multiplex in voce una: sive, cum gradatim ex unâ significatione proceditur in alienam.

Vt, * *Speluncis abdidit atris*. Per * *Æn. i.* atras intellige obscuras; per obscuras profundas. Sic †,

† *Ecl. i.*

Post aliquot, mea regna videns, mirabar aristas.

Per aristas *συνεκδοχικῶς* intelligit segetes, sive messes; per has autem *μετανοητικῶς* significat annos.

3 §. *Est huiusmodi affectio poëtis, quàm oratoribus*

oratoribus accommodatior.

- 4 S. Ἀλληγορίαν ad verbum dixeris diversiloquium, Nam conflatur ea vox ex ἄλλο *, & ἀλλοτρίον †. Est verò allegoria tropus perpetuus, siue oratio à pluribus tropis contexta.

* Aliud.
† dicere.

Ita ut à tropis primariis non differat naturâ, sed magnitudine, quæ major est in allegoria.

- 5 S. Plurimum autem fit continuatione metaphora adeò quidem, ut multi hoc solum allegoria genus agnoverint.

Cic. pro M. Cœlio, Quoniam emer-
sisse jam è vadis, & scopulos prætervecta
videatur oratio mea, perfacilis mihi reli-
quus cursus ostenditur. Item lib. 1. de
Orat. Nam qui locus quietis & tran-
quillitatis plenissimus fore videbatur,
in eo maxima molestiarum, & turbulen-
tissima tempestates exstiterunt. Sic apud
Horatium od. XII. lib. II.

*Contrahes ventæ nimium secundo
Turgida vela.*

h. e. ne te rebus prosperis nimis efferas.

- 6 S. Interim ex aliis quoq; tropis fit.

Ita

Ita metonymia continuatur in illo †, † Terent.
Sine Cerere & Libero friget Venus. Eunuche,
 act. 4. sc. 5.

Synecdoches autem continuatio est in isto Agraria II. *Cum haberet hac Respublica Luscinos, Calatinos, Acidinos, homines non solum honoribus populi, rebusq; gestis, verum etiam patientia paupertatis ornatos: & tum, cum erant Catores, Philippi, Lali, quorum sapientiam, &c.* Ubi nomina illa personarum per ἀντωνυμίας accipi, liquet ex ipsa, quam Cicero subicit, explicatione. Idem factum in istac orat. pro S. Roscio Amerino: *Non necesse est omnes commemorare, Curtios, Marios, denique Mamercos, quos jam etas à præliis avocabat: postremo Priamum ipsum, senem Antistium: quem non modo etas, sed etiam leges, pugnare prohibebant.*

7 S. *In allegoriis observandum, ut ne temere alio ex genere rerum, quam ceperimus, definamus.*

Secus si fiat, oritur plurimum cœdis-
 sima rerum inconsequentia: ut de me-
 taphora diximus cap. IV. §. 12.

8 §. In iisdem vitandum, ne his immoderate utamur, vel ne illis insit obscuritas, quæ enigma efficit.

9 §. Est enim enigma, ambigua quedam allegoria ad occultandam rem notam, quam significat, excogitata. Vix autem locum habet in orationibus publicis, quia non oportet crucem figere auditoribus.

Usus tamen eo videtur Cicero pro Roscio Amerino: Multos casus non ad Thrasimenum lacum, sed ad Servilium vidimus. Quis ibi non est vulneratus ferro Phrygio? Verum Paulus Manutius ex veteri poëta sumptum putat.

10 §. Major longè est anigmatum usus in epistolis, quia interdum in his necesse est, ut sententias verborum involucribus involvamus, quo intelligamur ab iis solis, ad quos scribimus.

Liquet id ex Ciceronis epistolis ad Art. in quibus iste testatur, se quædam allegoriis obscurasse.

11 §. Non tamen omne enigma est allegoricum, cum & propriis verbis constare possit.

Patet

Patet id ex illo Maronis*:

* Ecl. 3.

*Dic quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat cæli spaciū non amplius ulnas.*

Nam, si quidem, quæ plurimorum
sententia est, intelligamus puteum pro-
fundissimum, nulla hîcerit troporum
frequentatio, imò nec tropus. Quem-
admodum neq; si Cæli sit proprium, ut
accipiamus de sepulchro Cælii Man-
tuani, qui omnibus consumptis, tantum-
modo spatium reservârat, quod sepul-
chro sufficeret.

12 S. *Præterea in allegoria observan-
dum oratori, ut si obscurior sit, pro-
prium admisceat ad claritatem.*

Quomodo Cicero 1. Top. inquit,
*Sed quoniam avidum hominem ad has
dicendi epulas recepi, sic accipiam, ut reli-
quiarum sit aliquid potiùs, quàm te hinc
patiar non satiatum discedere.* Atque ita
& Plato dixerat VII. de Rep. ἐστὶς αὖτε
γων καλῶν, καὶ σκέψων †. At pura fuerit al-
legoria, si omitteretur in Cicerone ver-
bum dicendi: nempe hoc pacto, *ad has
epulas recepi, &c.*

† Victoriâ
vide lib. 2.
var. Lect.

13 S. *Sequitur KATAXPHEISE sive Abu-
sio, quæ tropi est duricies. Nam ita voca-*

S 2

tur-

tur quando vox aliqua licentiùs à propria significatione ad alienam deflectitur.

Ita ut, non deduci, sed irruere; non precario, sed vi venire videatur. Vide sup: cap. iv. §. 6.

14 §. *Interdum verò abusus vocis ex origine ejus cognoscitur: interdum item ex rei natura.*

Ex origine vocis, ut in illo pro lege Maniliâ: *Posteaquam maximas edificasset, ornassetq; classes, & apud Cæsarem lib. iiii. de bello Gall. Naves interrim longas edificari in flumine Ligeri. Similèque hoc Maronis ii. Æn.*

Instar montis equum divinâ Palladis arte Edificant.

Ex natura rei intelligitur κατὰ φύσιν, cum splendor tribuitur voci. Ut apud Tullium de Senectute: *Omniño canorum illud in voce splendescit, etiam nescio quomodo in senectute.* Item cum Maro †
† i. Æn. iis *stagnum dixit de mari: quomodo & Græci * appellant λιμνῶν.*
† Æn. 381.
* Homer.
Il. Oppi-
an. 2.

Kornv. 131

15 §. *Fit κατὰ φύσιν, vel necessitatis, vel de-*

delectationis causa. Posterius genus vix invenias alibi, quam apud poetas. Prius etiam oratoribus est concessum.

Prioris generis est, cum dicimus pyxidem auream, vel argenteam; licet pyxis propriè sit è buxo, ut etymologia indicat.

Posterioris generis est illud Horatii lib. iv. od. iv.

—*Vel Eurus*

Per Siculas equitavit undas.

Quæ, ut rectè Muretus* observat, audax planè translatio est; neq; unquam id ausurus fuerat poeta sine veterum exemplo: sed similiter dixit Euripides Phœnissis: Ζεφύρου πνοαῖς ὑπὲρ πύλων ἔχουσαν. Quem & Appianus postea imitatus tertio ΑΛΙΔΤ.

* Lib. i.
Var. cap.
10.

17 §. Tertia affectio est ὑπερβολή, quod ad verbum superjectionem, hoc est excessum, sive eminentiam notat. Estque oratio augendo, vel minuendo, superans fidem.

* Lib. 2.
de Orat.
† Lib. 6.
cap. 3.

Augendo, ut quod Cicero*, & ex eo Fabius † refert de Memmio, homine prælongo

422 PARTITIONUM ORAT.

prælongo, caput enim ad fornicem Fabii
† Ecl. 7. offendisse. Et apud Maronem †:

Candidior cygnis, hederâ formosior albâ.

Item, *melle dulcior, plus millies audi-
vi, & similia.*

* Ecl. 3.

Minuendo, ut cùm ait Maro *, *Vix
ossibus hærent.*

Item in illis, *Codro pauperior, testudine
tardior &c.*

17 §. Facit ἐμφορὴν ἀδ' ἐμφορῶν.

* Lucanus
lib. 10.

Vt cùm poeta * ait,

Nulla fides, pietasq; viris, qui castra sequuntur
ἐμφορῶν τῶν τῶν hoc quàm si dixisset, *Rara*

* 4. Æn.

† Juvenal.
sat. 6.

fides. Item *, *Nusquam tanta fides, effi-
caciùs, quàm istud, Rarò tanta fides.* Et
illud satyricif,

*Semper habet lites, alternaq; jurgia
lectus, in quo nupta jacet:*

maiores habet ἐμφορῶν, quàm si pro
semper dixisset plurimum.

18 §. Hæc causa est, cur in amplifican-
do eâ utamur, non quidem ut fallamus,
sed ut per planè incredibile, intelliga-
tur penè incredibile. Interim viden-
dum, ne ea modum omnem excedat;
quæ in re peccant adulatores.

CAP. X.

De Sarcasmo, aliisque irrisionis speciebus: item Onomatopoeia, Antiphrasi, & Hypallage.

1. S. Et hac de troporum, tum speciebus, tum affectionibus. Subjiciemus deinceps quadam, qua falso inter tropos retulerunt. Ut sunt sex species irrisionis, Sarcasmus, Diasyrmus, Charientismus, Asteismus, Mycterismus, & Mimesis.

2. S. Sarcasmus est hostilis irrisio super jam mortuo, aut certo morituro.

* Matt. 27.

Vt, Ave Rex Judaeorum*.

29.

Item*.

* Aen. 9.

I, verbis virtutem illude superbis.

3. S. Diasyrmus est inimica irrisio, sed extra cadem.

Vt, Asinus ad lyram, Interstrepit anser olores*. & illo, sanè luculento†,

* Ecl. 9.

† Aen. 11.

Larga quidem semper, Drance, tibi copia fandi,
Tunc cùm bella manus poscunt, patribusq; vocatis
Primus ades, sed non replenda est Curia verbis.

S 4

4 S. Cha.

4 §. *Charientismus à lepôre ac gratiâ nomen accepit. Estque jocus cum amœnitate mordax. Vel, ut alii malunt fit cùm dura & aspera dictu, gratiosis & mollibus verbis mitigantur, & molliuntur,*

Ut cùm Davus pistrinum deprecans
* Andr. ait*, *Bona verba quaeso. Simile huic†,*
Act. 1. sc. *Dii meliora.*

2.
† Georg. 5 §. *Atteismus est jocus urbanus.*

* Ecl. 3. Ut*, *Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi.*

Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.
h. c. *Qui Bavium, ineptum poetam, amare potest, idem exosculetur te, Mævi, poetam Bavio quoque deteriolem. Est & ejusce generis illud Neronis in servum furacem, Nihil esse ei clausum, neq. signatum.*

6 §. *ΜΥΚΤΗΙΣΜΟΣ fit, cùm naso suspensio quempiam subsannamus.*

Quod & nomen indicat. Nam *μυκτῆρ* nasus. Cùm autem gestu magis, quàm verbis fiat; non est, quod ejus quis exemplum à nobis exspectet.

- 7 §. Μίμνησις, Latine imitatio, aliena verba refert directâ oratione, idque, ut volunt, deridendi causâ.

Terent. †

† Eun. Act.

1. Sc. 2.

At ego nesciebam quorsum tu ires, Parvula
Hinc est abrepta, eduxit mater pro sua,
Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.

- 8 §. Quemadmodum autem species hasce irrisionis (quas Ironia subijci putarunt) falso inter tropos referunt, cum & propriis constent verbis: ita, hac ipsa de causâ, & alia multa troporum numero excludi debent, quæ vulgò inter tropos reponuntur. Eorum autem duo sunt genera.

- 9 §. Quædam enim sunt schemata Rhetorica, ut Periphrasis & Icon; de quibus iccirco in ῥηματολογία dicturi sumus: quædam nec tropi sunt, nec schemata, ut Ἐπίθετον, de quo in amplificandi, itemq; characterum doctrina agemus: quædam denique ad Grammaticam potius pertinent; idque vel ad ἑτυμολογίαν, ut ὀνοματοποιία, & Ἀντίρρογος; vel ad σύνθεσιν, ut Ὑπαλλαγή.

- 10 §. Siquidem ὀνοματοποιία nihil aliud est, quam nominis fictio à sono.

Ut, *balare, grunnire, &c.* Quidam putant ita vocari, quodocunque rei novum inditur nomen. Sed hi non distinguunt ὀνοματοποιῆαν à novatis.

11 S. *Antiphrasis est vox à contrario dicta.*

Istiusmodi, ex Grammaticorum sententiâ, cum alia plurima sunt, tum *Parca* & *lucus*. At *Parca* fortasse ita dicta, quia parcant. Duæ enim parcant, sola

Filius de Atropos filum abscindit. *Lucus* vel hoc agimus ita vocatus, quia lucet frequentibus sacrificiis, vel potius est à Græcis †, quibus λόχος, *insidia*, unde λοχὰς*, *sylva*, quia insidiantibus sit apta.

†Quamquã Syriacum malit Scopas in conjecturis lib. 1. cap. 18.

12 S. *Hypallage est schema Grammaticum, quo rerum ordo invertitur.*

*Hesychius.

*pro Marcello.

†vers. 577.

Ut apud Cicer. * *Gladium vaginâ vacuum in urbe non vidimus.* Pro, *vaginam gladio vacuum.* Poëtis est frequens.

Ut apud Senecam Thyeste †:

Brutium ponto feriente Corum.

Quod maluit, cum posset,

Brutio pontum feriente Coro.

Et hæc de tropologia.

CAP. XI.

De Schematibus generatim : deque iis
speciatim, quæ defectu, aut excessu,
figurant orationem.

§. Altera Dignitatis pars in schemati-
bus, sive figuris versatur. Est verò
schema, forma orationis, quæ hac alio
quopiam modo, quàm in versione sig-
nificationis, à vulgari consuetudine
immutatur in meliorem.

Schematis, & Figuræ voces, cùm
propriè dicantur de histrionum amictu,
ac gestibus; è theatris traductæ videntur
in scholas Rhetorum. Nam, ut in illis
histriones, sive actores scenici, pro per-
sonarum, quas sustinent, & affectuum,
qui representari debent, varietate, vario-
s induebant habitus, variosque age-
bant gestus: ita & oratio, pro rerum, de
quibus agitur, diversitate, schematibus
diversis, tanquam colorato amictu ve-
stitur, ac quasi gestibus diversis anima-
tur.

§ 2. Schemata sunt duplicia, verborum,
& rerum.

Gracis

Græcis, λέξις, καὶ διαβολή.

3 §. Inter ea hoc interest, quòd schemata verborum tollantur, si aut verba mutantur, aut ordo eorum in vertatur: ac schemata verum, quibuscunque utaris verbis, aut quocunque ea ordine ponantur, permaneant; quia non in verbis, sed in rebus, quandam habent dignitatem, vimque ornanda orationis,

E. G. Inceptio est amentium, haud amantium, λέξις ἄμια est: quia perierit schemata, si pro amentium ponas stultorum, aut simile. Sed schema διαβολή est, si quis patriam inducat loquentem, aut si utatur similitudine; quia quæcunque hîc verba usurpemus, aut quocunque ea ordine collocemus, manebit schema.

4 §. Verborum schemata sunt triplicia. quædam consistunt in subtrientia, sive defectu; quædam in excessu; quædam in reliquo corpore orationis.

5 §. Subtrientiâ figurantur, Ellipsis, & Asyndeton; quorum definitiones à Grammaticis nota esse debent.

Nempe

LIBER QUARTUS. 419

Nempe Afyndeton copulæ est defectus: Ellipsis verò alius partis, aut particulæ: quod & Græca scholia, quæ de schematibus exstant, ostendunt. In iis est: Ασύνδετον ὅτι φράσις, ἐν ᾗ ὠδὸν αἰείπον. τὰ οἱ συνδέοντες σύνδεσμοι. Ἐλλειψις δὲ ὅτι ὠδὸν αἰείψις λέξεως νοούμενης ἐκ τῆς συμφράσεως.

6 §. Rhetoris verò est insuper docere, quando exornent orationem. Ac Ellipsis quidem convenit exprimendo affectus.

Ita admirationem indicat hoc Virgiliū†, Sed vos qui tandem? ubi omittitur, estis.

7 §. Afyndeton autem valet ad celeritatem, atque animi impetum significandum.

Virgil. iv. Æn.

Ferte citò flammæ date tela impellite remos.

8 §. Item, cū plura enumeranda sunt, quorum singula per se gravia sunt.

Terent. Adel.

Tot res repente circumvallant, unde e- * Act. 3.
mergi non potest. sc. 4.

Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia.

Item †:

† Aët. 3. Item †:

sc. 2. *Persuasit nox, amor, vinū, adolescentia.
Humanum est.*

* Aët. 3. Apud Plaut. Afin. * Philenium meretrix ait,

— *Mater, is questu'st mihi,
Lingua poscit, corpus quarit, animus
orat, res monet.*

9 §. Excessu figurant orationem, Pleonasmus, & Polysyndeton; quorum ille Ellipsi, hoc Asyndeto opponitur.

10 §. Pleonasmus valet ad Emphasin.

* 4. Aët. Vt illud *, — *Vocemq̃, his auribus
hausi: quod rem certam indicat. Item,
Ubinam gentium est? Et, Accipe hoc par-
uum munusculum: quorum illud magis
exaggerat, hoc magis extenuat.*

11 §. Polysyndeton facit, ut res ipsa, de qua agitur, videatur major.

† in epist.

† in Verē
Aët. 6.

Cicer. † *Me praecateris, & colit, &
observat, & diligit. Item † Neque pri-
vati quicquam, neque publici; neque pro-
fani, neque sacri, in Sicilia reliquisse.*

CAP. XII.

De Schematibus ΑΒ'ΞΙΟΣ, quibus
eadem vox repetitur.

- 1 §. Schemata, quæ in reliquo fiunt
corpore orationis, vel eandem ponunt
vocem, vel similes.

Eandem, ut *amans amantem*: similes,
ut *amantes amantes*.

- 2 §. Vox eadem est, vel solâ appellatione,
vel sola significatione; vel appellatione,
& significatione simul.

Appellatione solâ, ut *veniam* nomen,
& *veniam* verbum.

Significatione solâ, ut *domus*, & *edes*.

Appellatione, & significatione simul,
ut *homo homini Deus*, & *homo homini
lupus*.

- 3 §. ΑΥΤΑΝΔΛΑΣΙΣ dicitur, cùm usurpatur
vox eadem appellatione, non significa-
tione.

Cicero epist. III. lib. VII. ad Att.
*Causam solûm illa causa (Cæsaris) non
habet.* Et epist. XIV. lib. XIV. ad eun-
dem:

432 PARTITIONUM ORATOR.

dem: *Quid ergo? ista culpa Brutorum? minimè illorum quidem: sed aliorum brutorum, qui se cantos, ac sapientes putant. Sic in tribus illis apud Cornificium: Cur eam rem tam studiosè curas, quæ multas tibi dabit curas? Item: Amari jucundum est, si curetur, ne quid insit amari. Item: Veniã ad vos, si mihi Senatus det veniam.*

4 §. *Magnam in oblectando vim habet: præsertim, non captata, sed velut oblata.*

5 §. *Huc pertinet Πλουν, quando vox uno loco personam, aut rem; altero mores aliamve qualitatem significat.*

E. G. *Ad illum diem Memmius erat Memmius, h. e. sui similis. Simia est simia, etiamsi aurea gestet insignia.*

6 §. *Schema hos non venustatem tantum, sed etiam acrimoniam, addit orationi.*

7 §. *Voces non appellatione, sed significatione eadem conjungunt, Συνορυσία sive Interpretatio, & Ἐξερπασία sive Expolitio.*

8 §. *Συνορυσία est, cùm verba idem significantia conjunguntur.*

Vt Cic. Catil. II. Abiit, excessit eva-
sit,

fit, erupit. Initio Catil. III. Bona, fortunæ, conjuges, liberosq; vestrum. Nam bona, & fortune idem sunt. Philipp. v. Promitto, recipio, spondeoq;.

9 §. Utimur eo genere elocutionis, quoties uno verbo non satis videmur dignitatem, aut magnitudinem rei demonstrare: ideoq; in ejusdem significatione plura conferuntur.

Verba sunt Aquilæ Romani.

10 §. Conciliat verò orationi tum gravitatem, tum acrimoniam.

Gravitatem quidem adfert in illo Ciceronis, pro Muræna; ubi octo, vel amplius *συμπληρωματικά* exempla habemus: *Quæ precatus sum à Diis immortalibus, judices, more, institutoq; majorum; illo die, quo auspiciatò comitiis centuriatis L. Muranæ consulem renuntiavi: ut eares mihi, magistratuiq; meo, populo plebique Romanæ, bene atque feliciter eveniret: eadem precor ab iisdem Diis immortalibus, ob ejusdem hominis consulatum unà cùm salute obtinendum, & ut vestra mentes, atq; sententiæ, cumpopuli Romani voluntate, suffragiisq; consentiant, eaq; res vobis populoq; Romano, pacem,*

434 PARTITIONUM ORATOR.

pacem, tranquillitatem, otium, concordiam adferat. At acrem reddit orationem in illo Catilin. 1. Non feram, non patiar, non sinam. Item in Pisonem: Ego te non vecordem, non furiosum, non mentem captum, non tragico illo Oreste, aut Athamante dementiorem putem? Et post multa: O tenebra, ô lutum, ô sordes!

II §. *Est q, magno in hoc schemate delectu verborum opus, ne sup̄vua orationem onerent veriùs, quàm ornent.*

12 §. *Εἰςπασία est congregatio sententiarum idem significantium.*

Ut Cic. pro Ligario: Quid enim tuus ille Tubero in acie Pharsalica gladium agebat? cujus latus ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens, oculi, ardor animi? quid cupiebas? quid optabas? Quo in exemplo etiam Synonymia concurrit.

13 §. *Utendum est Εἰςπασία, cùm prodest in aliqua re commorari, & diutius detinere auditorem: ut cùm asseveramus, indignamur, dolemus, commiseramur, aut exprobramus aliquid. Letitia quoque convenit. Sed cavendum, ne in re tenui variandâ, curiosam*

sam nimis, & superfluum operam ponamus, quod vitium desperia vocatur.

14 S. *Schemata, quæ usurpant vocem & appellatione & significatione eandem, partim varium nomen sortiuntur pro diverso vocis repetita situ, partim aliunde.*

15 S. *In iis, quæ sitûs ratione variant, repetitio fit, vel loco ejusdem generis, ut in Ἀναφορᾷ, Ἐπφορᾷ, Συμπλοκῇ, & repetitione medianâ : vel loco diversæ generis, ut in Epanalepsi, Anadiplosi, repetitione principii, vel clausula in medio, & Epanodo.*

16 S. *Ἀναφορᾷ est repetitio ejusdem vocis in principio.*

17 S. *Magnam orationi vim addit. Unde affectibus inservit : præcipuè, cùm alterum insectamur, vel etiam laudamus.*

In insectando quidem, ut apud Tullium Catil. r. Nihil te nocturnam præsidium palatii, nihil urbis vigiliæ, nihil consensus bonorum omnium, nihil hic munitissimus habendi senatus locus, nihil horum ora vultusq; moverunt ?

Alterius autem generis est hoc Maronis

436 PARTITIONUM ORATIONIS I. ÆN.

*Tu mihi quodcumq; hoc regni, tu sceptrâ, Fovemaq;
Concitas, tu das epulis accumbere Divûm.*

Et Juvenalis lib. III. sat. I.

— Roma parentem,

Roma patrem patriâ Ciceronem libera dixit.

18 S. *Nec tantum unum vocabulum,
sed plura etiam initio repetuntur.*

Nempe in superiori Anaphoræ descriptione intelligenda vox non incomplexa solum, sed etiam complexa. Ac similiter in sequentibus schematibus accipere oportet. Ovidius lib. II. de Ponto El. XI.

*Grande voco meritû lacrimas, quibus ora rigabas,
Cum mea concreto sicca dolore forent.
Grande voco meritum mœstæ solatia mentis,
Cum pariter nobis illa, tibi que dares.*

Idem lib. IV. de Ponto el. III. quatuor continua disticha, ac unum item pentametrum, incipit ab illis duobus verbis, *Ille ego*. Eriam Arnobius lib. I. undecim periodos inchoat ab istis, *Vnus fuit è nobis*.

19 S. *Quod si res opponatur, eleganter duplicatur Anaphora.*

Cic. in exordio orationis pro Roscio Amer.

Amer. Accusant ii, qui in fortunas huius invaserunt: causam dicit is, cui præter calamitatem nihil reliquerunt. Accusant ii quibus occidi patrem Sexti Roscii bono fuit: causam dicit is, cui non modo luctum mors patris attulit, verum etiam egestatem. Accusant iis, qui hunc ipsum jugulare summè cupierunt: causam dicit is, qui etiam ad hoc ipsum iudicium cum præsidio venit, ne hic ibidem ante oculos vestros trucidetur. Deniq; accusant ii, quos populus poscit: causam dicit is, qui unus relictus ex illorum nefariâ sede restat.

20 §. Επφορά, sive ἐπισηφήνη †, est repetitio ejusdem vocis in clausulis. Eandemq; quam ἀναφορά, vim habet. † Cornificio est conversio.

Uti, Pœnos populus Rom. justitiâ vincit, armis vincit, liberalitate vincit. Item: Frumenti maximus numerus è Galliâ, peditatus amplissima copia è Galliâ, equites numero plurimi è Gallia.

21 §. Quod si ἀναφορά, & ἐπισηφήνη concurrant, Συμπλοκή * vocatur. Hoc schema ferè καὶ ἐρωτησίων instituitur: eaq; res efficit, ut non venusta solum, sed etiam vehemens sit oratio. * Cornificio est complexio.

Cic. Quis eos postulavit? Appius. Quis pro-

produxit? Appius. Item: *Quem Senatus damnavit, quem Pop. Rom. damnavit, quem omnium existimatio damnavit, eum sententiis vestris absolvetis?* Neque id simplicibus tantum verbis fit, sed etiam conjunctis. Uti ^{improvisè} ratione fit in illo Arnobii lib. 1. *Quando est humanum genus diluvio interemptum? non ante nos? Quando mundus incensus? non ante nos? Quando urbes amplissimæ marinis cooperta sunt fluctibus? non ante nos? Quando cum feris bella, & praelia cum leonibus gesta sunt? nō ante nos? Quando perniciēs populis venenatis ab anguibus data est? non ante nos.*

22 §. *Valet in exaggerandis virtutibus, ac viriis. Estq; schema plenè venustum, ac quod statim in sensus incurrat: ac propterea diutius continuari non debet, sed satius est, ut aliis schematis varietur, ac temperetur.*

23 §. *Medianam repetitionem appello, cum media mediis respondent.*

† Aq. 4.
v. 611.

Ut illo Milonianæ: *Quæ in senatu saepe ab inimicis, ab improbis saepe jactata sunt. Sic Seneca Thyeste †:*

*Quem dies vidit veniens superbum,
Hunc dies vidit veniens jacentem.*

24 S. Ἐπανάληψις est repetitio ejusdem vocis in initio precedentis, & fine sequentis sententia.

Cicero epilogo orat. pro Milone: Negat enim se, negat ingratis civibus fecisse, quæ fecit; timidis, & omnia circumspicientibus pericula, non negat. Idem in Varr. Tenetur aliquando, & in rebus tum maximis, tum manifestis tenetur. Et apud magistrum Herennianum: Commotus non es, cum tibi pedes mater amplexaretur: non es commotus? Ovid. Fast. lib. vi.

Qui bibit inde, furit: procul hinc discedite queis
Cura bonæ mentis: qui bibit inde, furit. (est)

25 S. Ἀναδιπλώσις est repetitio in fine precedentis, & in initio sequentis sententia.

Virgil. x. Æn.

--- Sequitur pulcherrimus Astur,
Astur equo fidens. Polyptoto etiam permutatur, ut in illo pro S. Rolfio: Injuriam novo scelere conflata[m] putant oportere defendi: defendere ipsi propter iniquitatem temporum non audent.

26 S. Figura hæc non tantum suavitatem, sed etiam εὐφραν habet. Quod

440 PARTITIONUM ORAT.

*si conjungatur epanorthosis, siue correcti-
oni, habet quoque acrimoniam.*

Cicero Invect. I. in Catil. Hic tamen
vivit. Vivit? imò in senatum venit.

26 §. Est et figura ἀνώνυμῳ & cùm me-
dia, aut principio, aut clausula re-
spondent.

Principio ut illo Maronis VII. Æn.
Te nemus Angitia, vitrea te Fucinus un-
Te liquidi flevere lacus. (dā,

Clausulæ, ut in Verrinis: Hac navis
onusta prædā Siciliensi, cùm ipsa quoque
esset ex prædā.

27 §. Ἐπ' ἀνὸς ἐστ, cùm, quæ priori erant
posita loco, posteriori; quæ posteriori,
priori loco repetimus.

Cic: pro Plancio: Gratiam, qui refert,
habet: & qui habet, eò, quod habes, re-
fert. Velleius Paterculus de Quinctilio
Varo: Pecunia quàm non contempnor,
Syria, cui præfuerat, declaravit: quàm
pauper divitem ingressus, dives pauperem
reliquit. Ubi & πολυπτῶτον. Pertinet
hæc figura etiam ad schemata διαβάς,
vocaturque ἀντιμαρτυρία, ut inferius di-
cemus.

29 §. Vir

29 §. Vidimus ea repetitionis schemata, in quibus tantum locus spectatur. Sequuntur, in quibus non tam situs consideratur, quam vel pronuntiationis vehementia, ut in Epixenxi; vel connectio cum superioribus, ut in Gradatione; vel casus variatio, ut in Polyptoto,

30 §. Est enim Enclitica, cum vox aliqua repetitur cum vehementia.

Cicero †: Vos, vos inquam, et senatus frequens restitit. Idem †: Non est, non est vobis, Quirites, cum eo hoste certamen, cum quo aliqua pacis possit esse conditio. Seneca in Medea *: Da, da per auras curribus patris vehi.

† Pro Possibile
† Philipp. 4.

* Sc. i.
* In exemplis tam en, ubi repetitio post parenthe-
sin ob solā sit sermonis perspicuitatem, Epi-
zeuxis dici non meretur. Cujusmodi exempla ab allatis discernere difficile non erit.

31 §. Interdum autem hac vocula aliqua, vel παρὰ μὲν ὁ λόγος, vel παρὰ ἐν δὲ τοῖς ἀντιφράσεσιν.

Vocula una est in illo Ciceronis. Vidi enim, vidi, penitusque perspexi. Et hoc Senecæ initio Medæ: Paria, jam parata ultio est. Et act. iv. Majus his, majus parat Medea monstrum. At παρὰ δὲ τοῖς ἀντιφράσεσιν * in illo Tullii pro domo sua: Sed excitatus aliquando (dicam, audiente ipso, quod sensi, et sentio) excitatus, inquam,

T

inquam,

inquam, aliquando Cn. Pompeii nimium
reconditus, & penitus abstrusus dolor.
Sic Philip. II. Hastâ posita pro eade Jo-
vis Statoris, bona (miserum me! consum-
ptis enim lacrymis, tamen infixus ani-
mo haeret dolor) bona, inquam, Cn. Pom-
peii Magni, voci acerbissima subiecta
præconis.

32 §5 Utimur Epizeuxi, ut aliquid ἐμ-
πατικῶς, aut παθητικῶς dicamus.

33 §. Gradatio, sive Κλίμαξ est, cū ita
ab uno ad aliud transimus; ut eodē ver-
bo connectamus inferiora superioribus.

† Lib. 2.

Originum
cap. 21.

* In vulga-
ris, atq; eti-
am Mti-
meis, inve-
nio gratis
coactus.

Sed dupli-
ci errore: nam
& gratis
pro ingra-
tis corrup-
te, & co-
actus, est ex

Scipio Africanus apud Isidorum †
Vi, atq; ingratis *, cum illo sponsonem
feci, factâ sponsonem ad judicem adduxi,
adductum primo cœni damnavi, damna-
tum ex voluntate dimisi. Ex eodem A-
fricano idem adducit: Ex innocentia
nascitur dignitas, ex dignitate honor,
ex honore imperium, ex imperio libertas:
Idem ex Graccho citat: Pueritia tua a-
dolescentia tua inhonestamentum fait, a-
dolescentia senectutis dedecoramentum,
senectus reip: flagitium. Apud Cornifici-
um istud habes: Africano industria vir-
gloriamat, tunc, virtus gloria, gloria amulos compa-
ravit.

ravit. Item. Nam qua reliqua spes manet libertatis, si illis, & quod libet, licet: & quod licet, possunt; et quod possunt, audent; & quod audent, vobis molestum non est?

34 S. Schema hoc multum habet venustatis: sed quia, ut Fabius ait, apertio-rem artem continet, rariùs adhibendū; nec ferè, nisi res ipsa habeant successio- nem, aut gradus: ut in genealogiis, im- periarum successioneibus, ac similibus.

34 S. Polypeton est, cum idem verbum variato casu ponitur. Casu autem vo- cem accipio Logicorum more, ut com- prehendat variationem omnem ratione generis, numeri, graduum, modorum, temporum, personarum.

35 S. Schema hoc quandoque simplicem, & in affectatam quandam venustatem adfert.

Ut illo Ciceronis pro Roscio Ameri- no: " Siquis istorum dixisset, quos vi- detis adesse, in quibus summa auctoritas " est, atq; amplitudo: si verbum de Rep. " fecisset, id quod in hac causa fieri neces- " se est: multo plura dixisse, quàm dixisset, " putaretur. ego etiam si omnia, quæ di- " cenda sunt, liberè dixerò, nequaquàm ta- " men similiter oratio mea exire, atq; in "

“vulgus emanare poterit. Nec inconcinni sunt versiculi isti viri eruditi, quibus idem nomē per casus omnes ordine suo variavit: quanquam schema hūc non tam se obtulerit sponte quā studio sit questum:

*Cūm vanitas sit vanitatis filia,
Et vanitati vanitatem procreet,
O vanitas, quod vanitate vanius!*

25 S. Sape etiam hoc schema vehementiam adfert.

Cicero pro Archia: Sed pleni sunt omnes libri, plena sapientum voces, plena exemplorum vetustas. Virgil. iv. Æn.

*Litora litoribus contraria, fluctibus undas
Imprecor, arma armis, pugnent ipsique nepotes.*

Cap. XII.

De Schematibus in verbis similis soni.

1 S. Et hæc de repetitionis figuris. Sequuntur schemata, quæ respiciunt similitudinem. Similitudo verò ea vel inest à natura, siue ortu, vel ab accidente.

† Latinis
dicitur, De
rivatio.

2 S. Naturalis est in Παρρησιας †. Conjungit enim voces, quarū una ab altera derivatur.

derivatur. Ac plurimum ad delectandum valet.

Cicero in Lælio : Sed ut cum ad senem senex de senectute : sic in hoc libro ad amicum amicissimus de amicitia scripsi. Et eodem : Etenim eo loco locati sumus. Plautus Persa† : Qui hero suo servire vult bene servit servitutem. Qui Atticismus est : ut illud ejusdem, vomitum vomas* somniavi somnium†, & alia multa apud eundem.

† Act. I.

sc. I.

* Rudente

sc. Qui

homo.

† Rud. sc.

quid illuc.

3 §. Accidentaria similitudo minimum est quadruplex. Fit enim vel ab immutatione vocis in similem appellatione, non significatione, ut in Παγερομασία: vel à positione diversarum vocum eodem in casu, ut in Ο'υολομῶτωρ: vel à sono eodem in clausulis, ut in Ο'υολοτελδ'τωι: vel redditione unius pluris aut syllabarum in quacunque parte, ut in Παρρησιος. Docent id singulorum schematum definitiones.

4 §. Est enim Παγερομασία, sive Agnominatio, cum parvâ verbi immutatione in aliam planè sententiam deflectitur oratio.

* Andr.

Act. I.

Terentius*: Inceptio est amentium, haud

sc. 3.

T 3

amentium.

amantium. Sic in veteri dicto: Septem convivium, novem convicium. Quamquam Varro, ut obiter id dicam, nec novum improbavit convivam. Nam volebat convivas intra Gratiarum & Musarum numerum consistere: ut nec pauciores essent, quam tres; plures, quam novem. Elegans etiam παρνομασία est in istoc, quod Apollodorus Atheniensis, pictor præclarus, operi suo adscripserat:

* Culpabit aliquis hoc magis, quam Imitabitur.

Μωμίσται τις μάλλον, ἢ μιμήσεται*.

§. Schema hoc non tantum delectat, sed vehementius etiam pungit.

Cicero Philipp. xiiii. de Antonio: Cum in gremiis mimarum mentum, & mentem deponeres. Seneca Troad.

O timide, rerum dum secundarum status
Extollit animos: timide, cum increpuit metus
Regum.

Tertullianus lib. de spectaculis cap. xxv. Quid est enim de Ecclesia Dei in diaboli Ecclesiam tendere? de cælo, quod aiunt, in cænum.

6 §. Ομοίωμαρον, sive Similiter cadens est, cum in eadem constructione duo, aut plura sunt verba, quæ iisdem casibus effervunt.

offeruntur. Casus autem voco non tantum nominum, pronominum, aut participiorum, sed etiam verborum.

Cic. pro leg. Manil. Ac primum quanta innocentia debent esse Imperatores! quanta deinde omnibus in rebus temperantia! quanta fides! quanta felicitate! quanto ingenio! quanta humanitate! Idem pro Archia. Hunc ego non diligam? non admirer? non omni ratione defendendum putem?

7 S. Nec tantum in fine deprehenditur; sed etiam media primis, aut summa mediis accommodantur.

Cic. 1. Accus. in Verr. Est idem Verres, qui fuit semper, ut ad audendum projectus, sic paratus ad audiendum. Ομοιωμένοι sunt, audendum, audiendum; paratus, projectus.

8 S. Ομοιοτέλετον, sive Similiter desinens est, cum cola, aut commata, simili sono terminantur.

Cic. pro mil. Non modo ad salutem ejus extinguendam, sed etiam gloriam per tales viros infringendam. Idem in Manilianā: Ut ejus semper voluntatibus non modo cives assenserint, socii obtemperarent,

*vint, hostes obedierint; sed etiam vent;
tempestateſq; obsecundarint.*

Habet quoque locum in partibus in-
declinabilibus: ut†, *Ejusdem non est, &
facere fortiter, & vivere turpiter.*

Quincti-
lianus lib.
9. cap. 3.

Ut aliis verò orationis lenociniis,
ita hoc etiam immodicè gaudet Apu-
leius. Ut lib. de Deo Socratis, ubi sic
de genio scribit: *Hic custos singularis
praefectus, domesticus speculator, indivi-
dus arbiter, inseparabilis testis, mato-
rum improbator, bonorum probator, si ri-
tè ad extremum animadvertatur, sed utò
cognoscatur, religiosè celatur, in rebus in-
certis proſpectator, dubiis premonitor, pe-
riculosis viator, egenis opitulator, qui tibi
quæ: at tum somniis, tum signis, tum etiam
fortasse coram, cum usus postulat, mala
avertere, bona properare, humilia subli-
mare, nutantia fulcire, obscura clarare,
sidera adversa corrigere.*

§ S. Πάρρησις est, cum una, pluresve
syllabæ vocis antecedentis, in aliâ e-
jusdem membri repetuntur.

† A. 4.
sc. 2.

Plautus Menæchmis†: *Palla palle-
rem incutit. Cicero in Milonianâ. Vi-
visti vis. Ejusdem est versus iste,*

O fortunatam natam me consule Romam.

- 10 §. Schemata hæc, quæ in similitudine consistunt, etsi alibi quoque locum habent, imprimis tamen commendantur in sententiis; quia & suavius influunt in animum, & diutius hærent. Sed parcè iis utendum oratori, quia fastidium citò audienti adferunt, fidemq; abrogant orationi.
-

CAP. XIV.

De Occupatione, Subjectione,
Confessione, & Concessione.

- 1 §. Schematum diavoliz alia sunt ornamenta inventionis, alia dispositionis.
- 2 §. Quæ inventionem ornant, vel magis ad simplices conceptus pertinent, vel ad affectus.
- 3 §. Priora vel ad explicationem, vel ad probationem, vel ad amplificationem referuntur.
- 4 §. Priùs sigillatim agemus de ornamentis probationis: deinde, quia plurimum eadem sunt schemata, quibus nunc ad rem explicandam, nunc ad
- T § amplifi-

450 PARTITIONUM ORATOR.

amplificandam utimur, conjunctim de utroq; genere acturi sumus.

5 §. Probationem ornant Περίληψις, sive Occupatio, ὑποβολή, sive Subjectio, Παρομολογία, sive Confessio, & Ἐμπροσθεν, sive Concessio.

6 §. Περίληψις, sive Occupatio est, cum id, quod ab adversario objicitur, aut objici posse putamus, anticipamus atq; diluimus.

7 §. Partes ejus sunt duae: ὑποποσθεν, qua objectionem proponit, & ἀνθυποποσθεν, qua objectioni respondet.

E. G. Objectio est in illis Didonis

* Æn. 4. apud Maronem *,

Verum anceps pugna fuerat fortuna.

Uti ἀνθυποποσθεν est, — Fuisse.

Quem metui moritura? Itidem apud Ciceronem, orat. pro Cœlio, ὑποποσθεν habes in his verbis: *Dicet aliquis, Hac igitur est tua disciplina? sic tu instituis adolescentes, &c.* At paullo post subdit ἀνθυποποσθεν: *Ego, si quis, iudices, robore animi, &c.*

8 §. Interdum verò ὑποποσθεν est concisa, interdum planè magnifica.

Concisa

Concisa est ista pro lege Manilia: Requiritur fortasse nunc, quemadmodum, cum haec ita sunt, reliquum, possit esse magnum bellum? cognoscite, Quirites, non enim sine causa quari videtur. Item pro Posthumio: At habet, & celat, sunt enim, qui ita loquuntur.

At magnifica est viri in Verrem: Quid agam, iudices? quò accusationis meae rationem conferam? quò me vertam? ad omnes enim meos impetus, quasi murus quidam, boni nomen imperatoris opponitur. Novi locum, video ubi se jactaturus sit Hortensius belli pericula, tempora Reip. imperatorum penuriam, commemorabit: tum deprecabitur à vobis, tum etiam pro suo jure contendet, ne patiamini talem imperatorem populi Romani Sicularum testimonis eripi, neve obteri laudem imperatoriam criminibus avaritiae, velit. Hujusmodi quoque est illa, à qua orationem pro Sexto Roscio Cicero orditur.

95. Requirit hac figura singularem prudentiam. Siquidem videndum est oratori, quae tacita sint hominum iudicia, quò propendeant animi, quid eos offendat, quid probent.

452 PARTITIONUM ORATOR.

10 S. *Prolepsis vicina est ὑποβολή sive Subjectio: qua multa, quae pro adversario dici possunt, breviter & minutatim proponuntur, atque ad singula breviter item respondetur.*

11 S. *Subjectio alia perfecta est, alia imperfecta.*

12 S. *Perfecta tribus partibus constat. Prima dicitur πρότασις, sive propositio. Altera tum ἀπαριθμῶν continet, sive numerationem; tum ἀραιγεῶν, sive remotionem. Tertia est συμπέρασμα, sive conclusio.*

Hisce partibus constat Subjectio illa apud Cic. orat. pro Quintio: *Dubitabitur, utrum sit probabilius, Sex. Navium statim, siquid deberetur, petiturum fuisse: an ne appellaturum quidem biennio? Appellandi tempus non erat? at tecum anno plus vixit. In Gallia agi non potuit? at & in provincia ius dicebatur, & Roma iudicia fiebant. Restat, ut aut summa negligentia tibi obstiterit, aut unica liberalitas. si negligentiam dices, mirabimur: si bonitatem, ridebimus. neque praeterea, quid possis dicere, invenio. Satis est argumenti, nihil esse debitum Navio, quod tandem nihil petivit.*

Partes

Partes etiam universas habet in subjectione isthac pro Rosc. Amer. Rursus igitur eodem revertamur, & quaramus, quae tanta vitia fuerint in unico filio, quare is patri displiceret. At perspicuum est nullum fuisse. Pater igitur amens, qui odisset eum sine causa, quem procrearat. at is quidem fuit omnium constantissimus. Ergo illud jam perspicuum profecto est, si neque amens pater, neque perditus filius fuerit: neque odii causam patri, neque sceleris filio fuisse. Egregium quoque exemplum est apud Demosthenem Philip. iv. Est & huius generis exemplum, quod primo loco apud Cornificium legitur.

13 §. Imperfecta Subjectio vocatur, in qua vel propositio, vel conclusio, vel utraque abest.

Cicero pro Plancio: Male iudicavit populus: at iudicavit. non debuit: at potuit. non fero: at multi clarissimi, & sapientissimi cives tulerunt. Huius etiam generis sunt secundum, tertiumque Subjectionis exemplum apud Cornificium.

14 §. Multum * inest acrimoniae, & gra-
vitatatis sunt.

* Cornifi-
cii verba

454 PARTITIONUM ORATOR.

vitatis in hac exornatione. Imprimis, si instituat^r per anaphoram, & interrogationem.

Cicero de Harusp. reip. Tu meam domum religiosam facere potuisti? ecqua mente? qua invaseras. qua manu? qua disturbâras. qua voce? qua incendi insseras. qua lege? quam ne in illa quidem impunitate tuâ scripseras, quo pulvinari? quod stuprâras. quo simulacro? quod ereptum ex meretricis simulacro, in Imperatoris monumento collocaras.

15 §. Ἀνακοίνωσις, sive Communicatio est, qua adversarium consulimus, aut cum iudicibus quid faciendum sit, quidve factum oportuerit deliberamus.

Cicero pro C. Rabirio, perduellionis reo: Tu denique, Labiene, quid faceres tali in re, ac tempore? cum ignavia ratio te in fugam, atque in latebras impelleret; improbitas, & furor L. Saturnini in capitolum arcesseret; consules ad patriâ salutem, ac libertatem vocarent: quâ tandem auctoritatem, quam vocem, cuius sectam sequi, cuius imperio parere potissimum velles? Pro Publio Quinctio:

Quero

LIBER QUARTUS. 455

Quero abs te, C. Aquilli, L. Luculle, P. Quinctili, M. Marcelle: vadimoni-um mihi non obiit quidam socius, & af-finis meus, quicum mihi necessitudo ve-tus: controversia de re pecuniaria recens intercedit. postulone a pratore, ut ejus bona mihi possidere liceat? an cum Roma domus ejus, uxor, liberi sint, domus po-tius denunciem? Quid est, quod hac tan-dem de re vobis possit videri? Idem pro Cæcinna: Quero si te hodie domum tuā redeuntem coacti homines, & armati, non modo limine tectog, adium tuarum, sed primi aditu, vestibuloque prohibu-erint, quid acturus sis? monet amicus meus, &c.

16 S. Aptum est hoc schema purgationi, multumque habet probabilitatis. Im-primis verò utile est confidenti, ac re-fellenti. Nam si cum adversario com-municemus; valebit ad urgendam, at-que extorquendam confessionem. Sin cum iudicibus; prodest ad eorum ani-mos movendos, dum vident nos in ip-sorum aequitate fiduciam nostram col-locare.

17 S. Παρομολογία, sive Confessio est, cum calidè omnia adversario permit-timus. Cic.

Cic. pro Ligar. *Habes igitur Tubero (quod accusatori maximè optandū) confitentem reum: sed tamen ita confitentem, se in ea parte fuisse, qua te, Tubero, qua virum omni laude dignum, patrem tuum. Itaq; prius de vestro delicto confiteamini necesse est, quàm Ligarii ullam culpam reprehendatis.*

18 §. *Utimur hoc schemate, cū confessio ipsi obest adversario.*

19 §. *Ἐμπεριπνὴ, sive Concessio est, cū aliquid largimur adversario, ut reliquum feramus.*

20 §. *Estque vel seria, vel ἡπιότιμη. Seria convenit confidenti. Nam utimur eā, cū, parte concessā, nihilominus nos superiores fore confidimus.*

Ut illa pro Quinctio: Non dubitavi, inquis, cū vadimonium desertum esset, bona proscribere. Improbè. Verum quoniam tu id arrogas, & concedi postulas, concedamus. Idem pro Rosc. Amer. Esto, causam proferre non potes: tamen si statim vicisse debeo, tamen de meo jure decedā: & tibi, quod in alia causa non concederem, in hac concedā, fretus hujus innocentii. non quero abs te, quare patrem Sex. Roscius

Roscins occiderit: quæro quomodo occiderit? Idem pro Flacco. Tribuo Gracis literas, do multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam: denique etiam, si qui sibi alia sumunt, non repugno: testimoniorum religionem & fidem nunquam ista natio coluit.

21 S. *Ironica verò invidiam conflat adversario: præsertim quando congeriem habet variorum criminum, quæ concedi non possunt.*

Ut illa IV. Verrinæ: Verum esto, eripe hereditatem propinquis, prædare in bonis alienis nomine civitatis: evertes leges, testamenta, voluntates mortuorum, jura vivorum: num etiam patriis Heraclium bonis exturbare oportuit? Idem Verr. V: Est tuum, est ingenii prudentiaque tua: do hoc tibi, & concedo: scio, te Roma, cum prætor esses, edicto tuo possessiones hereditatum ad alienos, à primis hereditibus ad secundos, à legibus ad libidinem tuam transtulisse: scio te edicta superiorum omnium correxisse, &c.

CAP. XV.

De sententia, noemate, & distributione.

- 1 §. Schemata quibus ad explicandum, aut exaggerandum utimur, duum sunt generum; nam alia æquæ, alia magis, minusve dicunt, quàm in re est.
- 2 §. Priora vel sumuntur ab iis, quæ essentialia sunt, de re vel conjuncta, sive in re; vel disjuncta, sive extra rem.
- 3 §. De rei essentia sunt cùm alia, tum genus, species, & partes.
- 4 §. E loco generis oriri videntur Ἰσώγει & Νόημα.
- 5 §. Ἰσώγει sive Sententia est generale pronuntiatum earum rerum, quas in agendo sequimur, aut fugimus.

Cicero primo de Off. Si ea, quæ acceperis utenda, majore mensura, si modo possis, jubet reddere Hesiodus: quidnam beneficio provocari facere debemus? An non imitari agros fertiles, qui multò plus afferunt, quàm acceperunt? Pro Milone: Populi grati est premiis afficere bene meritos de Rep. cives: viri fortis, ne supplicii quidem moveri, ut fortiter fecisse præ-

pœniteat. Seneca Rhetor proœmio lib. I. controvers. *Minime probabilis more turpe est docere, quod honestum est discere.* Seneca philosoph. de vita beat. cap. xxx. *Sententiam semper unius sequi, non vita est, sed factionis,* Idem lib. III. de benef. cap. xvii.

Gratum hominem semper beneficium delectat, ingratum semel. Idem epist. I. *Minus ex crastino pendebris, si bodierno manum injeceris.* Epist. lxxxiii. *Otium sine literis mors est, & vivi hominis sepultura.*

6 S. Sententiis utitur orator ad gravitatem*. Etiam hoc habent, quod simul * Cic. lib. docent, & delectant. Imprimis vero 3. de Orat. conveniunt hortanti, monenti, consolanti. Sed in oratione non debent frequentari, ne magis vivendi præceptores, quàm rei actores videamur.

7 S. Nónua, seu Cogitatum, est allusio ad sententiam, sive sententia persona accommodata.

E. G. Gnome est, Nihil est tam populare, quàm bonitas. At Nónua est, cum Cic. Cæsari hoc accommodat orat. pro Lig. Nihil habet nec fortuna majus, quam ut possis; nec natura tua melius, quam

quàm ut servare velis quàm plurimos. Item Gnome est: *Imbellium est verbis, non armis bellum gerere.* At Noëma est in illo Livii lib. xxxi: *Athenienses quidam literis verbisque bellum adversus Philippum gerebant.* Item Sententia est, *Satius sit offendere veris, quàm adulando placere.* At est Noëma, illud M. Senecæ lib. 11. Contr. *Maluerim veris offendere, quàm placere adulando.* Hujusmodi Noëma est & hoc pro Archia: *Themistoclem illum summum Athenis virum, dixisse aiunt, cum ex eo quareretur, Quod acroama, aut cujus vocem libentissimè audiret? ejus à quo sua virtus optimè pradicaretur.* Item de Senectute: *Accipite, optimi adolescentes, veterem orationem Archia Tarentini, magni imprimis, & praelari viri. Nullam esse capitaliorem pestem, quàm corporis voluptatem, hominibus dicebat à natura datam: cujus voluptatis avida libidines, temere & effrenatè ad potiundum incitarentur. Hinc patria prodiones, hinc cum hostibus clandestina colloquia nasci, dicebat, &c.*

85. *A speciebus, & partibus, petitur Meioris sive Distributio. Fit enim hac, cum*
totum

totum in species, aut partes deducimus.

Ute si justitiam, temperantiam, fortitudinem, ceterasque virtutes, commemorare malis, quàm generatim dicere, *omnem virentem*: item si senatum, equites, & plebem dicas, pro *universo populo Romano*: aut caput, pectus, ventrem, artus hominis, non contentus dicere, "integrum hominis corpus. Sic in Pison. Age senatus odit te, quod eum tu jure facere concedis, afflicto-rem et proditorem, non modo dignitatis & auctoritatis, sed omnino ordinis ac nominis tui. Videre te equites Rom. non possunt, quo ex ordine vir præstantissimus Actius est, te Consule relegatus. Plebs Romana perditum cupit, in cuius tu infamiam, ea quæ per latrones, & per servos, de me egeras, contulisti. Italia cuncta execratur, cuius idem tu superbissimè decreta, & preces repudiasti. *Lycurgus apud Rutilium Lupum*: Cujus omnes corporis partēs ad nequitiam sunt appositissimæ: oculi ad petulantē lacerantem viam, manus ad rapinam, venter ad aviditatem, virilis naturæ membra, quæ non possumus honestè appellare, ad omne genus corruptelæ, pes ad fugam: prorsus ut

aut

“ aut ex hoc vitia, aut ipse ex vitiis, ortus
 “ videatur. Simile est hoc Julii Pollucis
 * In vitis apud Philostratum *: Proteus Pharius
 Sophista- miraculum Homericum est, multæ qui-
 rum, dem ejus diversæq; formæ: in aquam
 “ attollitur, in ignem accenditur, in leonē
 “ excandescit, in suem ruit, serpit in dra-
 “ conem, assilit in pantheram, assurgit in
 “ arborem. Breviter dicere poterat, Pro-
 “ teum in omnis se generis formas con-
 vertere.

9 §. *Distributio ut quandoq; est necessi-
 tatis, ita saepe ornatus, & copia causa,
 instituetur.*

Sed si necessariò fiat, potius ad in-
 ventionis argumenta, quàm elocutionis
 schemata pertinebit.

Cap. XVI.

De Ætiologia, Diatyposi, & Hypotyposi.

1 §. Vidimus schemata orta è locis re-
 rum, quæ essentiam spectant.

2 §. *Conjuncta, sive in re sunt, causa, ef-
 fectus & adjuncta.*

3 §. *A*

3 S. *Ad causam petitur ἀπολογία. Ficta, cum in narrando facti ratio adjicitur. Eleganter autem fit cum gradatione.*

Ut in illo Ovidii.

Viderat hanc, visamque, cupit, potiturque cupit.

4 S. *Quod si causa sit magis speciosa, quam vera, Color dicitur.*

Ut apud Cic. pro lege Manil. ubi cum orator veram impeditur victoriæ causam referre nollet, (erat ea seditio militum, Lucillum, ducem suum, deferentium) rei foedæ hujusmodi addit colorem: *Noster exercitus, etsi urbem ex Tigranis regno ceperat, & præliis erat usus secundis, tamen nimiam longinquitatem, & desiderio suorum commovebatur.*

5 S. *Ab effectis, & adjunctis sumuntur*
Διὰ τὴν ποσιν et ὑποτιμήσιν.

6 S. *Διὰ τὴν ποσιν est cum res ita clarè copioseque exponitur, ut coram spectari videatur.*

Cicero pro Roscio Amer. “Etiamne in tam perspicuis rebus argumentatio quærenda, aut conjectura capienda sit? nonne vobis hæc, quæ audistis, cernere oculis videmini, iudices? non illum miserum,

“serum, ignarum casus sui, redeuntem
 “à cœna videtis? non positas insidias? nō
 “impetum repentinum? non versatur an-
 “te oculos vobis in cæde Glaucia? non
 “adeſt iſte T. Roſcius? non ſuis manibus
 “in curru collocat Automedontem illum,
 “ſui ſcleris acerbiffimi, nefariæq; victo-
 “riæ nuncium? non orat, ut eam noctem
 “pervigilet, ut honoris ſui cauſâ labore?
 “ut Capitoni quàm primùm nunciet?

† Apud Fa-
 bium l. 8.
 cap. 3.

Idem id descriptione convivii luxurio-
 ſi †: “Videbar videre alios intrantes,
 „alios verò exeuntes, quosdam ex vino
 „vacillantes, quosdam heſterna poratio-
 „ne oſcitan-tes. Verſatur inter hos Galli-
 „us unguētis oblitus, redimitus coronis.
 „Humus erat immunda, lutulenta vino,
 „coronis languidulis, & ſpinis cooperta
 piſcium. Sic totum quidē dixeris, ſi ur-
 bem captam dixeris; ſed brevis hīc nun-
 cius minùs penetrat in affectus. At ſi ap-
 perias, quæ uno erant incluſa verbo, ap-
 parebunt, ut ait Fabius, “Et ſuſæ per
 “domos ac templa flammæ, & ruentium
 “reſtorum fragor, & ex diverſis clamo-
 “ribus unus quidā ſonus, aliorum fuga
 “incerta, alii in extremo complexu ſuorū
 “cohærentes, & infantium ſeminarumq;
 “ploratus, & malè uſque in illum diem
 ſer-

servati fato senes: tum profanarum sa-
 crorumq; direptio, effrentiū prædas
 repetentiumq; discursus, et acti ante
 suum quisque prædonem catenati, &
 conata retinere infantem suum mater,
 & sicubi majus lucrum est, pugna inter
 victores.

7 S. *Quod simplicior dilutiorq; fuerit
 descriptio, ὁμιώσεως vocatur.*

Ut illa Maronis v. Æneid.

*Constitit in digitos exemplo arrectus uterque,
 Brachiaque ad superas interitus extulit auras.*

Sed vulgo διὰ ὁμιώσεως & ὁμιώσεως pro
 eodem schemate habentur.

CAP. XVII.

De Assimilationis speciebus:
 & Dissimilitudine.

1 S. *Et hæc de schematibus peritis ex eo-
 rum locis, quæ ita rei insunt, ut non
 sint de ejus essentia. Tertium genus ex
 locis oritur eorum, quæ sunt extraxem,
 sive disjuncta: ut sunt similia, compa-
 rata, opposita.*

2 S. *Schemata, quæ à similibus, et compa-
 ratis petuntur, continentur, undè assimi-*

onis vocabulo.

3 §. Est Assimilatio vel natura sua simplex, vel natura partes habet, quas *πρότασις*, & *ἐπὶ ὁδοῦ*, h. e. propositionem, & redditionem, appellant.

4 §. Simplex est *ἑκὼν*, sive imago; unde definitur, assimilatio protasi & apodosis carens, facta per particulam similis, velut, tanquam, instar, aut aliam huius generis.

Cicero in paradox. Sed minutis interrogatiunculis, & quasi punctis, quod proposuit, efficit. Pro Dom. Et tu in hoc vulnere, tanquam unguis, existeres. In Vatinium: Repente enim te tanquam serpense latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intulisti. Verr. III. Profectus est, non ut legatus populi Romani, sed ut quedam calamitas pervadere videretur.

5 §. Icon etsi ab oratoribus etiam usurpetur ad illustrandam orationem: tamen frequentari non debet. Presertim quae longior est. Nam magis poetis, quam oratoribus, convenit.

Auctores Aristotele, & Fabius.

6 §. Assimilatio, quae plures natura sua partes

partes habet, instituitur, vel ut doceat, quid fieri debeat; vel ut quarei insunt, cognoscantur.

7 §. Prioris generis est Παράδειγμα, sive Exemplum. Fit enim, cum factum, sive actus aliquis commemoratur, ut ostendatur eo, aliquem, vel simile facturum, vel facere debere.

Aliquem simile acturum, indicatur, cum negatur permittendum, ut rex Persarum in Ægyptum veniat, quia, cum Darius, & Xerxes, Ægyptum occupassent, iidem cum exercitu trajecerunt in Græciam. Item si periculum esse dicas, ne quemadmodum Marii, & Syllæ dissidium, ita Pompeii, & Cæsaris, lacere Remp.

8 §. Aliquid fieri debere, probatur quadrifariam; à persona vera, à ficta, à muto animante, & à re sensus experte.

A persona vera, ut si exemplo Josephi commendes castitatem.

A persona ficta, ut si idem ostendas Hippolyti exemplo.

A muto animante, ut: Delphini vagari minores incomitatos non sinunt: quid nos facere liberis adhuc teneris oportet?

A sensus experte, ut: *Unaquæq; arbor alit, quod gemit: et non alet mater suo lacte liberos?*

9 S. *Simpliciter aliquid inesse rei probant παρβολὴν sive comparatio, & συμβολὴν sive collatio.*

10 S. *παρβολὴν sive Comparatio est, cùm ad illustrandum id, de quo sermo est, petitur similitudo ab iis, quæ fuisse, fiunt, aut naturâ casuve rebus insunt.*

E.G. *Quemadmodum lagena aquam, ita animus hominis ingrati beneficia facile admittit, sed reddit cum murmure, & querela. Ovid. xv. Met.*

— *Ut unda impellitur undâ,
Urgeturque eadem veniens, urgetque priorem;
Tempora sic fugiunt pariter pariterq; sequuntur,
Et nova sūt sepe. Nam quod fuit ante, reliquū est,
Fitq; quod haud fuerat, momētaq; cūcta novantur.*

Seneca epist. xL. “ *Ut qui sese meminerunt inquilinos esse, & in conducto habitare, & modestius se gerunt, & minus gravari exeunt: ita qui intelligunt domicilium corporis ad breve tempus à naturâ accommodatum esse, & vivunt temperantiùs, & libentiùs moriuntur.*

11 S. *Interdum ex fabulis quoq; depro-mittur comparatio.*

Cicero

Cicero pro lege Manilia: *Primum ex suo regno sic Mithridates profugit, ut ex eodem Ponto Medea illa quondam profugisse dicitur: quam pradicant in fuga fratris sui membra in iis locis, qua se parens persequeretur, dissipavisse, ut eorum collectio dispersa, mœrorque patrius, celeritatem persequendi retardaret. Sic Mithridates fugiens, maximam vim auri, atq; argenti, pulcherrimarumq; rerum omnium, quas & à majoribus acceperat, & ipse bello superiore ex totâ Asia direptas in suum regnum congesserat, in Ponto omnem reliquit. Hac dum nostri colligunt omnia diligentius, rex ipse è manibus effugit. Ita illum in persequendi studio mœror, hoc lætitia retardavit.*

12 §. Debet verò institui comparatio cum factis, aut rebus notis, & ejusmodi, quæ idonea sunt ad illustrandum. non item cum iis, quæ sunt obscura, aut etiam sordida, vel nimis vulgaria, aut etiam inepta.

13 §. Συμβολή sive Collatio est, quando substantiam cum substantia, aut accidens cum accidente conferimus, ut ex oppositione hæc pateat, quantum opere conveniant, aut differant.

Ut si conferas Alexandrum, & Casarem; oleam, & vitem; ignaviam, & intemperantiam; &c. Cic. IV in Verrem: *Conferite hanc pacem cum illo bello: hujus pratoris adventum cum illius imperatoris victoriâ, hujus cohortem impuram cum illius exercitu invicto: hujus libidines cum illius continentia: ab illo, qui cepit, conditas: ab hoc, qui constitutas accepit, captas dicetis Syracusas.* Etiam in orat. pro Roscio Amer. Illustre est exemplum collationis inter Roscium, qui causam diceret, & eos, qui accusarent. Id superius adduximus cap. VII. S. 19.

14 S. Ex quatuor hisce speciebus secunda, & quarta, Exemplam nempe, & Collatio, magis videntur ad argumentorum inventionem, quàm ad schemata pertinere.

15 S. Neque similibus tantùm, sed etiam dissimilibus illustratur oratio. Vocatur hoc schema *Ἀνομοιωσις* siue *Διαφορεσις*, hoc est, dissimilitudo, vel differentia. Hec ea, quæ similia videri poterant, propriâ notâ distinguit.

16 S. Estq. alia perfecta, alia imperfecta. Perfecta rationem diversitatis adjungit.

Ut

Ut illa apud Cornificium: Non enim quemadmodum in palestra, qui tadas ardentes accipit, celerior est in cursu continuo, quam ille qui tradit: ita melior imperator novus, qui accipit exercitum, quam ille, qui decedit. Propterea quod defatigatus cursor integro facem: hic peritus imperator imperito exercitum tradit. Cicero pro Plancio: Dissimilis est pecunia debitor & gratia. nam qui pecuniam dissolvit, statim non habet id, quod reddidit: qui autem debet, id retinet alienum: gratiam autem, & qui refert habet, & qui habet, in eo ipso, quod habet, refert.

17 §. Imperfecta est, quae rationem, cur dissimilia sint, non addit.

Ut apud Cornificium: In amicitia gerenda sicut in certamine currendi, non ita convenit exerceri, ut, quoad necesse sit, pervenire possis: sed ut productius studio & viribus ultra procurras.

CAP. XVIII.

De Schematibus, quibus opposita junguntur.

1 §. Ab oppositis petantur Παροξασμοί, Ἀντιδρῶν

ἠδ' ἐτοῦ, Ἀντιπαθέτος, & Ὁξύνωγρ.

- 2 S. Παράστασις est, cum eorum, quæ vulgò ob vicinitatem confundi solent, remoto uno, alterum ponitur.

Vt, Non sapiens, sedustus; non fortis, sed audax. At si sapienti insipiens, forti timidus opponatur, sequens schema erit.

- 3 S. Est hoc schema illustrins, cum ratio additur.

Vt apud Rutilium Lupum: Quapropter nolo te sapius parcum appellare, cum sis avarus. Nam qui parcus est, utitur eo, quod satis est: tu contra propter avaritiam, quò plus habes, magis eges.

- 4 S. Convenit hac figura refellenti, & reprehendenti.

- 5 S. Ἀντιθέτος est, cum ex planè contrariis constat oratio.

Laxius verò nunc hoc utimur nomine, ut eam quæ pressè ἀντιθέτος dici solet, comprehendat.

- 6 S. Est ᾧ, vel simplex, vel conjunctum.

Simplex, ut apud Cic. pro lege Manil. Hujus orationis difficilior est exitus, quam principium invenire. Sic Maro vir Æn.

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

Horat.

LIBER QUARTUS. 473

Horat. Sat. I. lib. I.

Parvula nam exemplo est magni formica laboris.

Ubi ἀντίθετον etiam statuit vetus interpres.

Coniunctum ἀντίθετον est in hoc apud Cornificium: *Habet assentatio iucunda principia: eadem exitus amarissimos adfert.* Cicero pro Roscio Amer. *Qui in sua re fuisset egentissimus, erat, ut fit, insolens in aliena.* Idem pro Quinctio: *Plus huius inopia possit ad misericordiam, quam illius opes ad crudelitatem.* Passienus filius de Caligula apud Tacitum lib. VI. *Neque meliorem unquam servum, neque deteriorem dominum fuisse.*

Elegantissima verò sunt ἀντίθετα, in quibus paria paribus, contraria contrariis sapius respondent. Ut pro Posthumo: “Egentes in locupletes, perdit in bonos, servi in dominos armabantur. Sic pro Milone: Est enim hæc non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus: verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus. Itē Catil. II. “Ex hac enim parte pudor pugnat, illinc petulantia; hinc pietas, illinc

“ stuprum; hinc fides, illinc fraudatio;
 “ hinc pietas, illinc scelus; hinc constan-
 “ tia, illinc furor; hinc honestas, illinc
 “ turpitudine; hinc continentia, illinc li-
 “ bido; denique æquitas, temperantia,
 “ fortitudo, prudentia, virtutes omnes
 “ certant cum iniquitate, cum luxuria,
 “ cum temeritate, cum vitiis omnibus;
 “ postremo copiam, cum egestate; bona
 “ ratio, cum perdita; mens sana, cum
 “ amentia; bona denique spes, cum om-
 “ nium desperatione. *Justinus lib. xxii.*
de Agathocle, Syracusis suis obsessis, bel-
lum nihilominus in Africam transferen-
te: “ Mira prorsus audacia, ut quibus in
 “ solo urbis suæ par non erat, eorum
 “ urbi bellum inferret: & qui sua tueri
 “ non poterat, impugnaret aliena, vi-
 “ ctusque victoribus insultaret.

§. 6. *Antiphrasidis sive Commutatio est,*
quando est contrarietas sensus cum
verborum inversione.

Ut, “ Edere oportet, ut vivas; non
 “ vivere, ut edas. *Petronius:* Mirari equi-
 “ dem tam discordem libidinem cœpi,
 “ atque inter monstrosa numerare, quod
 “ ancilla habet matronæ superbiam, &
 “ matrona ancillæ humilitatem. *Plinius*
in Panegyrico: “ Non ideo vicisse vidē-
 ris,

“ris, ut triumphares; sed triumphare,
 “quia vinceret. Estque in his etiam
 Epanodus, nempe quatenus est verbo-
 rum inversio. Sed ratione contrarietatis,
 quæ primò non verbis inest, sed rebus,
 omnino pertinent ad schemata *διανοίας*,
 non *λέξεως*.

7 S. *Convenit laudanti, & reprehenden-
 denti.*

8 S. *Ὁξύωγεν est, cùm idem negatur de
 seipso.*

Conflata vox est ex *ὀξύς*, *acutus*, &
ωογὲς fatuus. Nempe quia acutè dici-
 tur, quod fatuè prolatum videtur. Ita
 ait Terentius Eun. * *Tu pol, si sapiis,* * AÆ. 4.
quod scis, nescis. Tull. 1. Catil. *Cum* C. 4.
tacent clamant. Cui non absimile illud
 in Bruto, sive de claris oratoribus: *Tum*
etiam ea ipsa, de qua disputare ordimur,
eloquentia obmutuit. Et inferiùs: *Elo-*
quentia loqui dedidicit. Horatius lib. 1.
 od. xxxv.

Insanientis dum sapientie

Consultus erro. Martial. lib. VII.
 epig. LXXII.

Quisquis ubique habitat, Maxime,
nusquam habitat. Et ep. LXXIV.

Vis dare, nec dare vis.

CAP. XIX.

De Digressionem, Et Epiphonemate.

1 §. Vidimus schemata petita ab iis, quæ vel de re sunt, vel in re, vel extrarem. Sunt verò & schemata, quæ ad diversa genera pertineant. Istiusmodi sunt Digressio, & Epiphonema.

2 §. Digressio est alicujus rei, quæ tamen ad causæ utilitatem pertineat, extra ordinem excurrens tractatio.

Græci vocant παράβασις, vel διεξοδος, vel etiam ἐκβολήν. ut apud Thucydem lib. I. Καὶ πρὶ ἐκβολῇ τῆς λόγου πομπῆς.

† Atque ab instituto sermone fueram digressus.

3 §. Sumitur hæc à locis internis, cùm ab hypothesis ad thesin transimus.

Ut cùm Cicero oratione pro Archia ab eruditione poëtæ hujus digreditur ad locum communem de studiis doctrinæ.

4 §. Aliàs petitur ab iis, quæ non quidem de re, sed tamen insunt. Imò illis etiam, quæ sunt extra rem.

Uc

Ut cum occasione causæ finalis, circumstantiæ, vel rei similis, aliò dilabimur. Huc refer digressionem illam de raptu Proserpinæ, quæ est Verrinâ vi.

5 §. *Videndum autem, ne digressio longior sit. In genere tamen demonstrativo, & omnibus, quæ delectationis causâ scribuntur, longior esse potest. Sed & hîc, & aliàs, ante longiorem digressionem pramunire animos conducit.*

Ut in Verr. "Atque adeo antequam
"de incommodis Siciliæ dico, pauca
"mihi videntur esse de provinciæ dignitate, vetustate, utilitate, dicenda.

6 §. *Sed nec digressio debet à proposito esse aliena.*

Qualis fuerit, si quæ naturâ sunt juncta, per vim distrahas. Quare tum demum digressionem utemur, si sponte se offerat. At non item debet oratio cuneari, si metus sit, ne aliò divertamus animos auditorum.

7 §. *Præterea nec durius ad propositum convenit redire.*

Commodè sanè redimus, si postquam adduxerimus exemplum, illud ad præsens negotium

478 PARTITIONUM ORATOR.

negotium applicemus. Facit hoc Cicero pro Sex. Roscio. *Hominem, inquit, longè audacissimum nuper habuimus in civitate, C. Fimbriam, &c.* Postea præsentia accommodat instituto: *Estne hoc illi dicto atque facto Fimbria non simillimum?*

8 §. *Reditus ad propositum* Εἰσάγωγὴ *vocatur.*

Ut in exemplo jam allato. Item lib. 11. de Orat. *Sed ut eo revertatur, unde hæc declinavit oratio.*

9 §. *At in minori digressionem Epanodo opus non est. Tamen aliquid dicitur, quo digressio ab aliis distinguatur.*

Ut pro Milone: *An verò Judices, vos soli ignoratis: & quæ sequuntur. Digressionem hanc claudit istis verbis: Quam rem etsi necessariò fecisti, tamen quoniam in meo inimico crudelitatem expromisti tuam, laudare non possum, irasci certè non debeo.* Redit deinde ad institutum absque transitione ullâ. Hæc de Digressionem, & Epanodo.

10 §. *Epiphonema est, cum rei narrata, aut probata, velut coronis, adjicitur pronuntiatio ex superioribus expressum.*

11 §. *Fit*

II §. *Fit hoc vel admirationis causâ.*

Ut apud Maronem: † *Tanta molis erat Romanam condere gentem.* Item*, *Adeò à teneris adsuescere multum est.*

12 §. *Vel fit, ut comprehendamus summam rei.*

Quomodo item tempestatis descriptionem claudit his verbis*, *Ponto nox incubat atra: & postquam ostenderit, animalia singula ex re quapiam capere delectationem, subjicit †, Trahit suamque voluptas.*

13 §. *Vel denique fit, ut sententia firmet, obsignetq; superiora.*

Quomodo Demosthenes*, postquam de Philippi egerat improbitate, subdit: *Res secunda magnam vim habent ad occultanda, & adumbranda istiusmodi probra.*

C A P. XX.

De Schematibus, quibus res exaggeratur.

I §. *Hactenus de schematibus, quæ aquè dicunt,*

480 PARTITIONUM ORATOR.

dicunt, ac in re est: sequuntur schemata, quæ plus, aut minus dicunt. Ut sunt Ἀυξάνω, & Ταπεινώνω.

2 §. Ἀυξάνω est cum utimur verbo excedente rei magnitudinem.

Ut si scelus dicas, pro errato; crudelem, pro severo; aut vulnerasse, qui leviter perstrinxit.

3 §. Convenit accusanti.

4 §. Contra Ταπεινώνω sive Μειώνω est, cum verbo humiliore, quàm pro re, utimur.

Ut si erratum ponas, pro scelere; severum, pro crudeli; aut perstrinxisse dicas, qui vulneravit.

5 §. Convenit refellenti.

6 §. Ταπεινώνω genus est Λιτότης, quæ negatione contrarii plus significat, quàm dicit.

E. G. Nam hoc pro jure meo, auditores dico, me labore, & industriâ curasse semper sedulò, ne studium eloquentiæ in postremis tenerem. Nam si quis hîc diceret, ut studium eloquentiæ præ ceteris optimè tenerem; vel, ut alios eloquentiâ superarem; tamen si verum diceret, tamen arrogans

arrogans videretur.

Diximus hoc de schemate quoque in Tropologiâ, quatenus *Συρεκδοχῆς* species est.

7 §. Huc etiam referri potest *Παρολιψις*, siue Præteritio. Fit ea, cum præterire nos aliquid velle dicimus, atq; interim in transcurso id dicimus.

Cic. pro Cluentio: Mittam illam primam libidinis injuriam: mitto nefarias generi nuptias: mitto cupiditate matris expulsam matrimonio filiam. Simile est hoc *Æn. x.*

*Quid repetam exustas Erycino in litore classes?
Quid tempestatum regem; ventosq; furentes
Æoliâ excitos, aut ætiam nubibus irim?*

8 §. Convenit laudanti, ac reprehendenti: item confirmanti, ac refellenti.

9 §. Etiam ad exaggerandum, vel imminuendum, valent Incrementum, & Periphrasis. Sed ut sæpe est quod plus, aut minus dicant; ita interdum æquè dicunt, ac in re est.

Vnde liquet, quatenus ad superiorem, quatenus item ad hunc schematicum ordinem pertineant.

10 S. Incrementum est, cum velut gradibus quibusdam pervenitur ad summum.

Cic. VII. in Verrem: Facinus est vincire civem Romanum, scelus verberare, prope parricidium necare, quid dicam in crucem tollere? Plautus Captivis:

Miser homo est, qui ipse sibi, quod edit, querit, & id agrè invenit.

Sed ille est miserior, qui & agrè querit, & nihil invenit:

Ille miserrimus, qui cum esse cupit, quod edit non habet.

11 S. Πειραγγοῖς est, quā rem unam multis ambimus verbis. Hæc interdum adhibetur, ut rem magis conspicuam reddat; interdum, ut obumbret.

Prioris generis est, cum Homerus initio operis Vlyfsem, Maro Æneam, circumloqui maluit, quā nominare. Posterioris generis est, cum Cicero in Milonianā, quia gravius erat dicere, Clodium à Milonis servis occisum, maluit illud hoc pacto mollire: In quos incensos irā, vitamque domini desperantes, cum incidisset, hæsit in pœnis, quas ab eo servi fideles

fideles pro domini vitâ expetiverunt. Item, Ex quibus, qui animo fideli in dominum erant, & præsentēs fuerunt, partim occisi sunt, partim, cū ad rhedam pugnare viderent, & domino succurrere prohiberentur, Milonemq; occisum etiam ex ipso Clodio audirent, & ita esse putarent; fecerunt id servi Milonis (dicam enim, non derivandi criminis causā, sed ut factum est) neq; imperante, neque sciente, neque præsentē domino, quod suos quisq; servos in tali re facere voluisset.

12 S. Ad posterius hoc genus referendum, cū periphrasi cogimur uti honestatis causā.

Istiusmodi sunt isthæc. Plantus Curcul.* *Me dico ire, quò saturi solent.* Var- * Aët. 2.
ro†: *Retrimenta cibi qua exirent, per* sc. 3.
posticum vallem feci. Signat, quæ Græ- † Apud
cis *σύνωατα* appellantur. Similiter ea Nonium
Ciceroni sunt *reliquia cibi*. Etiam uri- in Postica
na Lucretio lib. IV. vocatur--*saccatus*
corporis humor: Senecæ † *humor obse-* † Lib. 2. de
nus, & alibi * *aqua immunda.* Imbo- Ira cap. 3.
lim etiam ominosum credebatur *lotium* * Lib. 2. de
nominare. Sanè Plinius* inter mortis Tranquil.
præfagia reponit *præfandi humoris* è cap. 18.
corpore effluviū: hoc est lotii, quod * Lib. 7.
cum cap. 11.

cum honoris præfatione nominari debent.

C A P. XXI.

De Figuris pertinentibus ad Argumenta Περσινὰ.

- 1 §. Vidimus de schematibus explanationis, probationis, & amplificationis. Nunc agamus de iis, quæ ad argumenta pertinent: Περσινὰ.
- 2 §. Sunt hæc duplicia. Alia generatim ad affectus pertinent; alia certam continent affectus speciem.
- 3 §. Priora illa vel absoluta sunt, vel relata. Absoluta sunt, Ἐκφώνησις sive Exclamatio, Ἀπορία, sive Dubitatio, Revocatio sui ipsius, & Alieni sermonis commemoratio.
- 4 §. Ἐκφώνησις sive Exclamatio fit, quando oratio interjectionem habens expressam, aut intellectam, animi affectum, ac rei magnitudinem significat; eoque voce intentiori pronuntiatur.

Ut in Catil. O tempora! ô mores! Et ad

i de d Attr. † *O suaves Epistolas tuas, nno
tempore mihi datas duas! quibus evan-
gelia qua reddam, nescio, deberi quidem
planè fateor.*

Virgil. 11. Æn.

*Neuque nunc tellus, inquit, que me aquora possit
Accipere? aut quid jam miser mihi deniq̃ restat?*

At intelligitur interjectio in illo e-
jusdem Ecl. 1.

Fortunate senex, ergo tua rura manebunt.

5 S. *Utendum exclamatione, ubi res
magnas persuaferis. Quare in epilogis
maximè locum habet. At in minutis,
aut controversis, velle eâ uti, frigidum
sit, ac puerile.*

6 S. *Ἀπορία sive Dubitatio fit, cùm ani-
mus pendet, ac nescit quid dicendum,
agendumve sit. Unde & duplicem esse
cognoscitur: unam verborum, alteram
rerum.*

Verborum dubitatio est illa apud
Cornificium: *Tu istud ausus es dicere,
homo omnium mortalium? quaro, quonā-
te digno moribus tuis appellem nomine.*
Cicero pro Quintio: *Quid si vadimo-
nium omnino tibi cum P. Quintio nul-
lum fuit, quo te nomine appelleremus? im-
probum? at, etiamsi desertum vadimoni-
um esset, tamen in ista postulatione, &
pro-*

proscriptione bonorum, improbiſſimus re-
periebare: num malitioſum? negas: fran-
dulentum? jam id quidem arrogas tibi, et
præclarum putas: audacem? cupidum? per-
fidioſum? vulgaria, & obſoleta ſunt: re-
autem nova, & inaudita. Idem Verr.
VI. Venio nunc ad iſtius, quemadmodum
ipſe appellat, ſtudium; ut amici-ejus, mor-
bum, & infaniam; ut Siculi, latrocini-
um; ego, quo nomine appellem nescio.

* In prin-
cipio.

Rei vero dubitatio eſt in illo Cicer.
pro Cluentio *: Equidem quod ad me
attinet, quò me vertam nescio. Negem
fuiſſe illam infamiam iudicii corrupti?
negem illam rem agitatã in concionibus?
jaſtatam in iudiciis? commemoratam in
ſenatu? Et quæ ſequuntur. Item pro lege
Manilia: Quo mihi etiam indignius vi-
detur, obtreſcatum eſt adhuc, Gabino di-
cam, an ne Pompeio? an utriq;? id quod
eſt verius: ne legaretur A. Gabinus Cn.
Pompeio expetenti, ac poſtulanti. Virgil.
III. Æn. Eloquar? an ſileam? Et IV. Æn.
En quid agam? ruruſne procos irriſa priores
Experiar? Nomadumq; petam connubia ſupplex,
Quos ego jam toties ſum dedignata maritos?
Iliacas igitur claſſes, atque ultima Teucrum
Iuſſu ſequar?

7 S. Habet hoc ſchema magnam vim ad
rem amplificandam, ac attentũ reddend-
dum

dum auditorem. Convenit laudanti, reprehendenti, dolenti ac timenti quoq; idq; imprimis in exordiis, non orationum modò, sed etiam epistolarum.

8 §. Revocatio sui ipsius est duplex; *Ἐπανόρθωσις* & *Ἀποσείωσις*,

9 §. *Ἐπανόρθωσις*, sive correctio est, qua tollit, id, quod dictum est, et pro eo quod magis idoneum videtur, reponit.

Cicero pro Mil. Quas ille leges, si modò leges nominande sunt, ac non faces urbis, & pestes Reip. Terent. Heautont: * *Αἵ.* 1. 7
sc. 1.

— *Filium unicum adolescentulum* (me, Habeo ab! quid dixi habere mei imò habui Chre. Nunc habeam, nec ve, incertum est.

10 §. *Ἀποσείωσις* est, cum iam abrumpitur oratio, ut vix appareat, quid dicturus quis fuerit.

Ut illud Ciceronis† in Miloniana, non quæ extat, sed quam habuit: *De nostrum enim omnium.* Non audeo totum dicere. † Apud Fabium.

11 §. Convenit irato, et minanti.

Terent Andr.

† *Αἵ.* 1. 7
sc. 1.

--- Quem quidem ego si sensero.

Sed quid opus est verbis?

Et Eun. * — Ego te furcifer,

si vivo. Sed istuc quicquid est, primum expedi. * *Αἵ.* 5. 7
sc. 5.

Cicero epist. ultimâ lib. ix. ad Att.

Sed

Sed erit immitissimus Servius, qui filium misit ad affligendum Cn. Pompeium, aut certè capiendum cum Pontio Titiniano, etsi hic quidem timoris causa, ille verò. sed stomachari desinamus.

12 §. *Etiā in dolore locum habet.*

Cicero epist. xxii. lib. vii. ad Att. De Pompeio scio nihil, eumq; nisi in navim se contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem nostri. sed non possum sine dolore accusare eum, de quo angor, & crucior.

13 §. *Item utimur ob pudorem.*

Ut in Ecl. Novimus & qui te.

* Malum.
omen.

14 §. *Item propter divinationem*.*

Hac de causa Philippi verba à Demosthene Philipp. i. intermitti monet Ulpianus. Cicer. ad Calsium: Brutus Mutinæ vix jam sustinebat, qui si conservatus erit, vicinus: sin, (quod Divi omen avertant) omnes omnium concursus est ad vos.

15 §. *Item propter gravitatem. Nam quæ latent, putantur graviora.*

Juvenalis sat. vi. ii.

Majorum primus quisquis fuit ille tuorum,
Aut pastor fuit, aut illud, quod dicere nolo.

16 §. *Etiā*

16 §. *Etiam ad sollicitudinem ac religionem conferre, Fabius * monet.* * Lib. 9.

Quod illustrat illud Cicer. pro Milone: *An huius ille legis, quam Clodius a se inventam gloriatur, mentionem facere ausus esset, vivo Milone, ne dicam consule? de nostrum enim omnium non audeo totum dicere.* cap. 2.

17 §. *Apud comicos verò etiam Ἀποσιώμωσι est, cum sermo interpellatione alterius abrumptur.*

Ut apud Ter. And.

Simo. *Jubeo Chremetem. Chr. O, te ipsum querebam. Idem Heaut.*

Syrus. *Ita res est hæc, nunc quasi cum.*

Clitipho. *Quas, malum, ambages mihi Narrare occipit?*

18 §. *Figurata alieni sermonis commemoratio est duplex, Sermocinatio, & Prosopopœia.*

19 §. *Sermocinatio proprie est, cum sermo affingitur personæ, quæ presentis sit instituti.*

Cic. pro Quinctio: "Quid ad hæc Nevius? ridet scilicet nostram amentiam, qui in vita sua rationem summi officii desideremus, & instituta bonorum virorum

“ requiramus. Quid mihi, inquit, cum ista
 “ summa sanctimoniâ, ac diligentia? vi-
 “ derint, inquit, ista officia viri boni: de
 “ me ista considerent, non quid habeam,
 “ sed quibus rebus invenerim, quærant.
 “ *Et eadem oratione:* Qui inter tot annos
 “ ne appellârit quidem Quinctium, cum
 “ potestas esset agendi quotidie: qui &c.
 “ is non hoc palam dicit? Mihi siquid de-
 “ beretur, peterem, atq; adeo jampridem
 “ abstulissem, &c. *Idem pro S. Roscio:* Cum
 “ hoc modo accusas, Eruci, nonne hoc pa-
 “ lam dicis? Ego, quid acceperim, scio;
 “ quid dicam, nescio: unum illud specta-
 “ vi, &c.

20 §. *Aliis Sermocinatio etiam vocatur,*
cum verum sermonem recitat orator:
neq; id unius tantum, sed etiam qui in-
ter se et alterum, vel qui inter alios
duos fuit.

Sui & Roscii sermonem refert Cicero
 “ pro Quinctio: “ Diffidebam mehercle,
 “ C. Aquili, satis animo certo & confir-
 “ mato me posse in hac causa consistere:
 “ sic cogitabam, cum contra dicturus es-
 “ set Hortensius, & cum esset attentè au-
 “ diturus Philippus, fore, uti permultis in
 “ rebus timore prolaberer, dicebam huic
 Q. Roscio,

Q. Roscio, cujus soror est cū P. Quin-
 ctio, cū a me peteret, & summē con-
 tenderet, ut propinquū suū defenderē:
 mihi perdifficile esse, contra tales ora-
 tores, nō modō tantā causam perorare,
 sed omnino verbū facere conari. Cum
 cupidius instaret, homini pro amicitia
 familiaris dīxi, mihi videri ore duris-
 simo esse, qui præsente eo gestum agere
 conaretur: qui verō cum ipso contende-
 rent, eos, etiā si quid antea recti, aut ve-
 nusti habere visi sūt, id amittere: nequid
 mihi ejusmodi accideret, cū contra talē
 artificem dicturus essem, me vereri. Tū
 mihi Roscius, & alia multa mei confir-
 mandī causā dixit; & mehercle, si nihil
 diceret, tacito ipso officio, & studio,
 quod adhibebat erga propinquū suū,
 quemvis cōmoveret. Etenim cum arti-
 fex ejusmodi sit, ut solus dignus videat-
 ur esse, qui in scena spectetur; tum vir
 ejusmodi est, ut solus dignus videatur,
 qui eō non accedat. Verū tamen si, in-
 quit, habes ejusmodi causā, ut hoc tibi
 planum sit faciendum, neminē esse qui
 possit biduo, aut sūmū triduo, septingēta
 millia passuū ambulare? tamēne vereris,
 ut possis hæc contra Hortensium contē-
 dere? minimē, inquam. Sed quid ad rem?

„ Nimirum, inquit, in eo causa consistit.
 „ Quomodo? Docet me ejusmodi rem, &
 „ factum simul Sex. Nævii, quod si solum
 „ proferretur, satis esse deberet. Mox ibi-
 „ dem se, & Nævium, colloquentes indu-
 „ cit. Item se, & Aquillium, orat. pro Cæ-
 „ cina. Festiva etiam illa collocutio pro
 „ Plancio: „ At ego, cū casu diebus iis,
 „ itineris faciendi causā, decedens ē pro-
 „ vincia, Puteolos fortē venissem, cū
 „ plurimi, et lautissimi solent esse in iis lo-
 „ cis, concidi penē, judices, cū ex me qui-
 „ dam quæsisset, quo die Romā exis-
 „ se, & nunquid in ea esset novi? Cui cū respon-
 „ dissem, me ē provincia decedere: etiam
 „ mehercules, inquit, ut opinor, ex Africa.
 „ Huic ego jam stomachans fastidiosē,
 „ Imō ex Sicilia, inquam. Tum quidam,
 „ quasi qui omnia scirem, quid, tu, nescis,
 „ inquit, hunc Syracusis Quæstorē fuisse?
 „ Quid multa? destiti stomachari, & me
 „ unū ex iis feci, qui ad aquas venissent.

At alios duos colloquentes inducit
 verbis istis orat. pro Quinctio: *Quin-*
ctius porrō istum posse facere videbat: de-
bere intelligebat: mentiri, quia causatur
mentiretur, non erat, non putabat, quasi
dominummos haberet, ita constituit Sca-
pulis daturum. Nævium certiozem facit:
rogat,

rogat, ut curet, quod dixisset. Tum iste vir optimus (verecor ne se derideri putet, quod iterum jam optimus, dico) qui hunc in summas angustias adductum putaret, ut cum suis conditionibus in ipso articulo temporis adstringeret, assensum sese negat daturum, nisi prius de rebus, rationibusque societatis omnibus didicisset. & scisset, sibi cum Quintio controversia nihil facturum. Posterius, inquit, ista videbimus: nunc hoc velim cures (si tibi videtur) quod dixisti. Negat se alia ratione facturum. quod promississet; non plus sua referre, quam si, cum auctionem venderet, domini jussu quicquam promississet.

21 §. Sermocinatio omnis hoc habet, quod, si aptè instituat, fidem conciliat orationi. Nam alienum sensum, & quasi vocem, auribus percipere videmur. Porro illud genus, quo sermonem alicui affingimus, maxime figuratum est. Nam ea dixisse aliquem dicimus, quae fortasse cogitavit; sed tamen palam dicere ausus non esset. At genus istoc, quod dialogum continet, (quod cum priori genere, ubi dialogismus, non dialogus est, temere confundunt) rarius figuratum est, quia plurimum

simplex est rei gesta narratio.

22 S. Περσσοποιία est, cum aut personam mortuam, tanquam vivam presentemq₃, loquentem inducimus; aut personam facimus è non persona, sive tribuendo ei sermonem, sive compellando eam, quasi intelligat.

Prioris generis, quo mortuum loqui fingimus, est hoc apud Ciceronem orat. pro M. Cælio, ubi Appius Cæcus, quasi ab inferis excitatus, inducitur Clodiam compellans. *Exsistat*, inquit, "ex hac ipsa familia aliquis, ac potissimum cæcus ille, minimum enim dolorem capiet, qui istam non videbit. qui profecto si exstiterit, sic aget, & sic loquetur: Mulier, quid tibi cum Cælio? quid cum homine adolescentulo? quid cum alieno? cur aut tam familiaris huic fuisti, ut aurum commodares: aut tam inimica, ut venenum timeres? &c.

Posterioris generis est, cum Catilinariam primam patriam inducit loquentem cum Catilinâ, *Quæ* inquit, tecum Catilina sic agit: & quodammodo tacita loquitur: Nullum jam tot annos facinus exstiterit, nisi per te: nullum flagitium sine te: tibi unum multorum civium necesse, tibi vexatio direptioq₃,

direptioque sociorum impunita fuit, ac libera: tu non solum ad negligendas leges, & questiones, verum etiam ad evertendas perfringendasq; valuisti, &c. Huc quoque refer, cum alloquimur res ratione destitutas, quasi intelligent. Ut in illo veteris poetæ apud Tullium†: *O domus antiqua, heu quàm dispari dominaris domino.* Ut vulgatam nunc lectionem ejus retineam loci, de quo tantopere disputant viri docti. Ejusdem est generis, cum prophetæ in sacris literis compellant cœlum, maria, montes, similiaque.

23 §. Et hac de schematibus absolutis: sequuntur magis ad alium relata. Sunt hujusmodi, Interrogatio, & Apostrophe.

24 §. Interrogatio figurata est, quando, ubi rectâ oratione uti poteramus, sermonem infleximus.

E. G. Dicere poterat Cicero: *Patent, Catilina, tua consilia: conjuratio tua omnium conscientiam constricta tenetur; quid egeris, nemo ignorat.* Sed magis instat, urgetque, cum ait: *Patere tua consilia non sentis? constrictam jam omnium horum conscientiam teneri conjurationem tuâ*

non vides? quid proximâ, quid superiore nocte egeris, ubi fueris, quos convocaveris, quid consilii ceperis, quem nostrum ignorare arbitraris? Similiter dicere poterat Maro,*

* Ecl. 1.

*Ipse ego te vidi Damonû pessime caprum
Excipere insidiis, multum latrante Lyciscâ.*

Sed plus spiritûs, nervorumque habet:

*Nonne ego te vidi Damonû, pessime, caprum
Excipere insidiis?*

25 §. Est hujus schematis usus multò maximus. Nam utimur eo ad magis asseverandum, aut urgendum; ad indignationem, admirationem, aliosve affectus exprimendos; idq; imprimis in rebus vel manifestû, vel jam demonstratis. Plurimum quoq; valet ad probandum, quia verisimile non est, interrogaturum fuisse oratorem, nisi putasset, adversarium nihil habiturum, quod respondeat, Prodest etiam ad parandam attentionem, quia aculei instar languentem excitat auditorem: ac deniq; valet ad varietatem orationi adjuvandam, dum, quod antea rectâ dictum erat oratione, id postea profertur inflexâ.

26 §. Apostrophe est, cùm sermonem aliò avertimus, quàm instituta requirat oratio.

LIBER QUARTUS. 497

oratio. utimur eâ ad urgendum ad-
versarium.

Ut illo Ciceronis tertiâ in Verrem †:

“Nemo jam Dolabella, neque tu, neque <sup>† lib. 1.
Act. 2.</sup>
“tuorum liberorum, quos tu miseris in
“egestate, atque in solitudine reliquisti,
“misereri potest. Verré sine tibi tanti fuit,
“ut ejus libidinem, hominum innocen-
“tium sanguine lui velles? Iccirco ne
“exercitum, atque hostem relinquebas,
“ut tuâ vi, & crudelitate, istius hominis
“improbissimi pericula sublevares?

27 §. Usurpamus quoq; ad invocandum.

Idem Cic. primâ in Catil. “Tum tu,
“Jupiter, qui iisdem, quibus hæc Urbs,
“auspiciis à Romulo es constitutus, quē
“Statorem hujus urbis, atque imperiū
“verè nominamus; hunc & hujus socios
“à tuis aris, cæterisque templis, à tectis
“urbis, ac mœnibus; à vita fortunisque
“omnium civium arcebis; & omnes ini-
“micos bonorum, hostes patriæ, latro-
“nes Italiæ scelerum foedere inter se ac
“nefaria societate conjunctos, æternis
“suppliciis vivos mortuósque mactabis.

28 §. Nec tantum ad personas fit, sed
etiam res inanimas.

X §

Vt

498 PARTITIONUM ORAT.

Ut pro Milone: " Vos enim jam, Al-
 " bani tumuli atque luci, vos, inquam,
 " imploro atque obtestor, vósque Al-
 " banorum obruta ara, sacrorum populi
 " Romani socia, & æquales, &c. Virgil.

III. *Aeneid.*

Quid non mortalia pectora cogis,

Auri sacra fames? Et 11. *Aeneid.*

O patria, o divum domus Ilium, & incluta bello
 Mœnia Dardanidum.

29 §. Convenit hoc schema, cum repre-
 hendenti ac refellenti: tum etiam do-
 lenti, imprimis, si ad personas absentes,
 aut res inanimas, convertatur oratio.

30 §. Tantum de figuris generalibus
 affectuum: sunt vero, quæ & specialem
 ornent affectum: eumque vel gratum,
 vel ingratum, vel medium.

31 §. Gratum ornat Πεναιτιος, ac lalan-
 ti convenit.

*Caull. epig. 7. Ut, *Vivamus, mea Lesbia, atq; amemus.

32 §. Ingratum ornant ea, quibus illuso,
 atq; obrectatio inest: ut Σαυγοπος,
 Δαυροπος, Χαιερνοπος, aliaque species
 irrisivæ: de quibus dictum, cum ea
 explicarem, quæ falso inter tropos
 retulerunt.

33 §. Ac pertinet huc quoq; Αἰς sive Ex-
 ecratio. Est ea hominis valde irati.

Ut

LIBER QUARTUS. 499

Ut * *Di isti Segulio malè faciant.*

* Cic. epist.
ad D. Brutum lib. 11.

34 §. *Ad medium affectum, pertinet*
Δήσις, sive Obsecratio:

Ut, * *Quod te per superos &c.*

* Virgil.
lib. 2.

35 §. *Convenit dolenti, commendanti,*
hortanti, ac timenti etiam, quatenus
opem implorat.

36 §. *Item Admiratio.*

Ut, † *O clementiam admirabilem,*
atque omnium laude, prædicatione, † Cic pro
literis monumentisque decorandam! Ligar.

37 §. *Convenit laudanti, reprehendenti,*
irridenti.

38 §. *Item Εὐχή, sive Votum.*

Ut, † *O utinam tunc, cum Lacedæmona classe* † Ovid.
petebat, epist. 1.
Obrutus insanis esset adulter aquis.

39 §. *Convenit dolenti, timenti, speranti.*

C A P. XXII.

De Transitione, rejectione, &
digressionē.

1 §. *Enumeravimus figuras potissimas*
ad

§§§ PARTITIONUM ORATOR.

ad ornandam inventionem pertinentes:
 supersunt ea, quæ dispositionem exor-
 nant. Hujusmodi sunt Transitio, Re-
 jectio, & Revocatio.

2 §. Transitio est, cùm inseritur aliquid
 orationi, ut ab eo, quod diximus com-
 modè digrediamur ad id, quod su-
 perest.

3 §. Est hæc vel perfecta, vel imperfecta.

4 §. Perfecta dicit, quæ de re actum sit,
 & quid sequatur. Imperfecta alterum
 tantum facit.

Itaque perfecta est, cùm Cic. Philipp.
 vii. ait: *Satis multa de turpitudine:*
dicam deinceps, quod proposui de pericu-
lo, &c. Item pro lege. Manil. *Quoniam*
de genere belli dixi, nunc de magnitudine
parca dicam. Virgil. ii. Georg.

Hætenus arborum cultus, & sidera cæli;
Nunc te Bacche, canam.

Imperfecta est in illo Cic. pro Rose.
 Ameri. *Ago, nunc illa videamus, iudices,*
quæ consecuta sunt. Et hoc Sallust. in Ju-
 gurth. *De Africa, & ejus incolis, ad*
necessitudinem rei satis dictum.

3 §. Utimur Transitione, cùm oratio, aut
 epistola, plura habet capita: nec tantum
 orationi perspicuitatem adfert, quod
 Hermogenes

Hermogenes observat: sed etiam utilis est ad parandam attentionem.

6 S. Ἀποδοξίς*, sive Rejectio est, cum aliquid vel simpliciter ab oratione removetur: vel in alium locum, ac tempus rejicitur.

* Malè in vulgari Iulii Rufiniani codic. vocatur Apodoxis.

7 S. Ac prius quidem genus convenit imprimis refellenti; maximeq; locum habet, siquid videatur, vel leve, ac nugatorium; vel per se planum, apertumque; vel odiosum, quodq; in suspitione relinqui, quàm aperte dici, satius, sit; vel denique alienum, ac minimè perti- nens ad præsens institutum. Alterum genus, quo quid in commodiorem locum reservatur, ad coraſiam pertinet, orationemque perspicuam facit. Utrumque autem genus praestat, nequid utile, aut necessarium, omiſſe videamur.

Prioris generis est illud Tullii pro S. Roscio: "Erucii criminatio tota, ut arbitror, dissoluta est: nisi fortè expectatis, ut illa diluxam, quæ de peculatu, ac de ejusmodi rebus commentitiis, inaudita nobis ante hoc tempus, ac nova objecit, quæ mihi iste visus est ex aliâ oratione declamare, quam in alium reu-
"commen-

" commentaretur. ita neque ad crimen
 " parricidii, neque ad eum, qui causam
 " dicit, pertinebant. *Et eâdem orat.*
 " Permulta sunt, quæ dici possunt, quare
 " intelligatur summam tibi facultatem
 " fuisse maleficii suscipiendi: quæ non
 " modò iccirco prætereo, quòd te ipsum
 " non libenter accuso: verùm eò magis
 " etiam, quòd si de illis cædibus velim
 " commemorare, quas tum factæ sunt
 " istâ eâdem ratione, qua S. Roscius
 " occisus est, vereor ne ad plures oratio
 " mea pertinere videatur. *Idem pro Post-*
 " *humo:* Quid ego Senatum defendam
 " hoc loco, iudices? omne equidem loco
 " debeo: ita de me meritus est ille ordo.
 " Sed id nec agitur hoc tempore: nec
 " cum Posthumi causâ res ista conjun-
 " cta est.

Alterius generis est *συνδιωγὸς* ista pro
 Plancio: " Quo quidem tu loco, Cassi,
 " etiam purgasti inimicos meos, meæque
 " vitæ nullas ab illis insidias fuisse dixisti:
 " posuit hoc idem Laterensis. quam-
 " obrem de isto paullo pòst plura di-
 " cam: de te tantum requiro &c. *Item*
 " *pro lege Manilia:* Sed de Lucullo di-
 " cam alio loco, & ita dicam, Quirites,
 " ut neque vera laus ei detracta oratio-
 ne

"ne nostra, neque falsa afflictæ esse videatur.

8 §. *Revocatio est, cum, quia longiores aliquā in re fuerimus, orationem ad principium revocamus.*

E.G. "Sed nimis hac de re multa: quare in gyrum contraham orationem.

9 §. *Digressio quoque, etsi ad amplificandum ferè adhibetur; tamen ratione fictus, h. e. quatenus excurret extra ordinem primarum, orationis partium, pertinet ad dispositionem.*

10 §. *Et hac de Schematibus, tum ab excessu, tum diavoiciæ, quæ, ut maximum orationi ornamentum adferunt, si parcè, & prudenter adhibeantur: ita immodicè usurpata efficiunt, ut nimia illa lenocinia orationem magis meretrici similem reddant, quam matronæ.*

FINIS LIBRI QUARTI.

GERARDI JOANNIS VOSSII
PARTITIONVM
ORATORIARVM
Liber Quintus.

C A P. I.

De prima alteraque compositionis parte, quæ sunt *Junctura*, & *Ordo*.

1 §. **N**unc de *Compositione* dicamus, quæ ex idonea verborum, sententiarumq; *structura* & *ornatum* adfert orationi.

¶ lib. i. cap. 6. §. 6. & cap. 3. §. 1. Tres siquidem feceramus † *Elocutionis* partes, *Elegantiam*, *Dignitatem*, & *Compositionem*: quarum prima facit, ut emendatè, & dilucidè dicamus: altera, ut ornatis utamur verbis; sententiisque: tertia, de qua deinceps agendum, ut ordine singula collocentur.

2 §. *Compositioni* subjiciuntur quatuor; *Junctura*, *Ordo*, *Periodus*, & *Numerus*.

3 §. *Junctura*

- 3 §. *Iunctura præstat, ut oratio sit lenis, & mollis; aut sonora, ac grandis; aut si rei, de quâ agitur, natura ita ferat, contrario modo sit affecta.*
- 4 §. *Mollia suavitatem pariunt; eoque locus iis est in rebus latis, & jucundis, sonora grandiaq; gignunt amplitudinem, contra quam faciunt exilia, quæ iccirco in re tenui locum habent. Dura asperaq; conveniunt rebus duris, & asperis.*

Sonantia in Pompeio Saturnino commendabat Plinius†. Ejusmodi est, *maje. † Lib. i. stas. Exile est, inimicitia. Molle & lene, ep. 16. lilium. Durum, atque asperum, Xerxes.*

- 5 §. *Omne hoc metimur auribus; quarum judicium superbissimum est. Duo verò sunt, circa quæ judicium hoc versatur; sonus literarum, & syllabarum multitudo.*
- 6 §. *Literarum sonus duobus æstimatur, naturâ earum in se, & earundem concursu.*
- 7 §. *De priori sic statuimus: E vocalibus maximè sonat A, proximè O, inde V, hinc E, postremum locum obtinet I.*
- 8 §. *E consonis minùs sonant mutæ: atq; ex his ipsis minimè tenues, nisi accessi-*
one

506 PARTITIONUM ORATOR.

one spiritus, siue litera H, tenuium ex-
nerint naturam.

9 S. E semivocabilibus L molle est, M
firmum, N siccum, & inniens, R aspe-
rum, S humidum, X stridulum, Z sua-
uius.

10 S. In concursu literarum ista Fabius
observat. Vitandus vocalium concur-
sus, qui cum accidit, hiat, & interstitit,
& quasi laborat oratio. Pessime autem
iuncturae, quae easdem inter se literas
committunt, sonabunt. Et imprimis ea-
rum, quae patulo, aut cavo ore, efferun-
tur; ut A, & O. In epistolis tamen, ut
in doctrina de charactere dicemus, lo-
cum habet vocalium concursus, quia
in his negligentia est pro cultu: item in
sublimi stylo, quia ea res facit ad gran-
ditatem orationis. Imò aliàs quoq; an-
gusti atq; humilis animi est, nimis eum
perhorrescere, cum indicet negligentia-
am hominis, de re potius, quam verbis
laborantis.

11 S. Adhuc nec conjungenda sunt con-
sone, quae in commissura rixantur.

Argumento est, quòd veteres diprovi-
as causâ, saepe in compositione literas
aliis substituerunt. Quia B durè sonat
ante F, itemque N ante L, idcirco au-
fero

fero d
loco:

N
cur a

acce
ni fo

habitu
qui B

cont
rieta

renit
Nec

divo
ti, a

leniu
Huj

item
alter

toro
ut a

12

f
f

t

apu
cu

Br

fero dixere pro *adfero*, & *colloco* pro *con-*
loco: eademque in aliis ratio.

Nec difficile est causam reddere,
 cur alia aliis durius molliùve ad aures
 accedant. Nam necesse est, durum gigni
 sonum concurrentibus literis, quæ
 habitu oris contrario proferuntur. At-
 qui B. P. M. & his similes, os claudunt:
 contra N. & K, aperiunt. Hanc contra-
 rietatem Græci *ἄντιτονία* appellant quasi
renitentiam dicas. Ut in *carpo*, *ἐκμαρτυρ*.
 Nec *ἄντιτονία* ista tantum spectatur in
 diversi organi literis, ut si una pala-
 ti, altera labialis sit: sed etiam si una
 lenius, quam altera, spiritum pellat.
 Hujusmodi sunt B & P. item C & G.
 item D & T: unde iis concurrentibus,
 altera solet corrumpi, ne os molestè
 torqueatur. Estque hæc causa, cur non,
 ut *ab rege*, ita *ab Pamphilo* dicamus.

- 12 §. Præterea videndum, ne ultima
 syllaba præcedentis dictionis sit prima
 sequentis. Interdum tamen id elegan-
 tia est.

Ut illo Maronis, *Fama malum*: item
 apud Cic. Philipp. 1. *Quæ quæstæ*. item
 cum idem ait, *Res mihi invisæ, visæ sunt*
Brute: & illo ejusdem, *O fortunatam*
natam

508 PARTITIONUM ORAT.

* Lib. 9.
cap. de
compositione.

*natam me consule Romam ! Quæ d
cùm Fabius* Ciceroni excidisse scribit
planè judicium ejus desidero.*

13 § *Dispiciendum etiam, ne commissis inter se verbis duobus, ultima prioris, & prima posterioris syllaba, efficiant turpe aliquod nomen.*

* Cic in
Orat.

Id in causâ fuit, cur veteres nobiscum potius dixerint, quàm citra ^{avdes} _{quod} ^{div} _{quod}. Vocant Græci κακίστητον. Quale Servius etiam esse putat in his Maronis, Dorica castra : & cæca caligine. Nam ex syllabis concurrentibus nascitur vox caca. Quod tamen non refugit, vel saltem nec effugit Livius lib. xxi v. quo loco agit de Cn. Scipionis femore tragulâ confixo : *Hand dubium fuit, quin, nisi ea mora intervenisset, castra eo die Punica capi potuerint.**

14 §. *Atq. hæc de literarum potestate, quatenus varium gignit sonum. Altera erat syllabarum multitudo: de qua hoc solum præcipi opus est, vocabula mediocria præferri monosyllabis, & longis. Nam monosyllaba, multaq. breviora, si continnes ; compositio clausulis suis concisa subsultabit. Et contrâ longiorum continuatio adfert quandam dicen-*

dicendi tarditatem.

15 §. Ordo sequitur: de quo (ut Fabii vestigiis insistamus) illud primum cavendum in amplificando, ne decrescat oratio, & fortiori subjungatur aliquid infirmius.

Ut sacrilego fur, latroni petulans.

16 §. In extenuando verò contrarius ordo locum habet.

17 §. Præcedere etiam debet, quod naturâ vel dignitate præstantius est.

Eoque viros ac feminas; diem, ac noctem; ortum & occasum, potius dicemus, quàm retrorsum. Cicero tamen non refugit, noctes diesque.

18 §. Collocanda quoq; ea priori loco, quæ ordine permutato fiunt supervacua.

Quod utilissimum præceptum parùm idoneo exemplo à Fabio illustratur. Nam fratres gemini dicere jubet, quia, ut inquit, si præcesserunt gemini, fratres addere non est necesse. At gemini quoque esse possunt, qui fratres non sunt; eoque Cicero etiam, & Livius, aliter locuti.

19 §. Adhuc verbo sensum cludere, multò, si

510 PARTITIONUM ORAT.

si compositio sic patiatur, optimum est. In verbis enim sermonis vis inest. Sed id si asperum erit, cedat ratio numeri.

Plurimos alii canonas adjiciunt, non quidem aspernandos pueritiæ, at non magnæ tamen rei. E pauculis, quos adferam, cæterorum erit judicatio.

I. Eleganter aliquid interjicitur inter substantivum, & adjectivum: ut longâ illâ ad Lentulum epistolâ: *Aut occulta nonnullorum odia, aut obscura in me studia cernebam.*

II. Adjectivum elegantius tum substantivo postponi solet, quando vel comparativus, aut superlativus est, vel pronomen; sub quo comprehendo distributiva, partitiva, & numeralia. E. *G. virtute maxima, amicus quilibet, annus sextus.*

III. Si eleganter secundo loco ponitur: ut, *Id si feceris.*

IV. Quàm venustius ponitur inter nomina, imum locum obtinente comparativo. E. G. *Boni quàm docti, gratiores esse debent. Ejus nomen, quàm Solonis, illustrius.*

V. Negantia scitè ponuntur loco extremo. Ita Cicero Philip. 11. *Qui ho-*

nos post conditam hanc urbem habitus est
rogato ante me nemini. Item Cæsar clau-
dit his verbis librum secundum de bel-
lo Gallico: *Ob easq; res ex literis Casa-*
ris, dies xv. supplicatio decreta est, quod
ante id tempus acciderat nulli. Paulò
antè dixerat idem: Cum jam defenderet
nemo.

Quem hujusmodi præceptiunculae
delectant, haurire eas poterit è Jacobi
Publicii institutionibus, & Francisci
Sylvii progymnasmatibus. Quædam e-
tiam de iis melioris notæ rhetor, Ni-
colaus Caussin, in suis eloquentiæ pa-
rallælis lib. vii. cap. xv. Nos ad gravi-
ora properamus. Ad periodum dico, &
numerus: quorum doctrina mirificam
orationi venustatem adfert, eoque in
hâc purgatis planè auribus opus est.

Cap. II.

De Incisis, Membris, Periodis.

¶ S. Accedamus nunc ad doctrinam de
periodo. A cujus partibus ordiemur.
Periodi aliæ partes majores, quæ Gre-
cè κῶλα, Latinis membra dicuntur,
aliæ minores, quæ Grecis κόμματα, La-
tinis

inis vocantur incisa.

- 2 §. De commatis, coli, & periodi definitione, non convenit Grammaticis, ac Rhetoribus; quia illi sensu orationis, hi magnitudine, aut numero, ea metiuntur. Itaq; Grammaticis periodus est oratio per se absolvens sententiam; colon est pars periodi, quæ extra periodum sententiam absolvere possit; comma est pars periodi, quæ extra periodum sententiam absolvere non possit. At Rhetores sæpe vocant aliquid comma, aut colon, quod propriè non est pars periodi: ut cum eum dicunt incisum, aut membratim dicere, qui paucis verbis perficiat sententiam.

Rhetoribus autem comma est, Nequid nimis. Colon est, Etiam capillus unus habet umbram suam. Grammaticis autem utrumque sit periodus, quia per se sententiam compleat, ac proinde post se exigit τελείαν στυμνί.

- 3 §. Differunt comma, & colon numero: ut Fabius docet. Nam incisum vult esse sensum non expleto numero conclusum: membrum autem definit, sensum numeris conclusum, sed à corpore abruptum, & per se nihil efficientem.

4 §. Alia

- 4 §. Alii magnitudine potius distinguunt. Comma enim à duabus syllabis extendi aiunt usq; ad septem: si ultra progrediatur, dici colon.

Itaque perfectum comma est hoc pro Ligario: *Tulit arma contra te.* Ubi syllabæ septem. At minora commata sunt ista pro eodem: *Quatua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?* Ubi comma duarum syllabarum est, *manus: trium, oculi: quatuor, qua tua mens? item, quid optabas? quinque, ardor animi: nec non, quid cupiebas.*

- 5 §. Est autem comma vel extra periodum, quod perfectam sententiam absolute vere potest: vel periodi pars, eoque nihil absoluti significans.

6 §. Incisa extra periodum frequentamus in oratione concitata, ac vehementi, quæq; interrogationibus, ac responsionibus constat. Incisim quoque efferrī amant yvōuα, & apophthegmata.

- 7 §. Ut autem comma, ita & colon, vel est pars periodi, vel non est. Extra periodum perficit sententiam re ipsa. In periodo non re ipsa, sed potestate, quia demum avulsum à periodo complet sententiam.

E. G. *Cum regium sit benefacere, & audire male: minimè sinistrum hoc iudicium turbare quemquam nostrum debet.*
 Hæc periodus constat duobus colis.
 Utraque, ut in periodo ponitur, suspendit animum. At potest tamen utroque complere sententiam. Nam perfecta sententia est: *Regium est benefacere, & audire male.* Perfectus quoque sensus est: *Judicium hoc sinistrum quemquam nostri turbare non debet.*

8 §. Colon vel est simplex, quod non resolvitur in incisa: vel compositum, quod ex incisīs componitur.

Simplex est, *Cur clandestinis consiliis nos oppugnas?*

Compositum, *Obsequium amicos, veritas odium parit.*

9 §. Præterea cola vel sunt κομματα, sive brevīa, quæ intra septimam, ac duodecimam se continent syllabam: alia μετρία, sive mediocria, quæ intra duodecimam, & decimam septimam, aut octavam: alia περιστομή, sive oblonga, quæ hunc numerum excedunt: qualia & viginti quatuor syllabarum, atque amplius esse possunt.

10 §. Cola κομματα locum habent in
 canis

causis minoribus, & ubicunq; acriter erit, pugnaciterq; dicendum. Item in narrationibus, exceptis iis, quæ ornandi causa instituantur. Hæc enim lenis, & fluens contextus decet.

Talis est narratio in Verrinis de rapto Proserpinæ.

11 §. At cola mediocria, & oblonga, usurpanda in panegyricis, & causis gravibus, & imprimis earum exordiis.

Ut liquet ex Ciceronis Miloniana, & Isocratis Panathenæico.

12 §. De commate, & cola diximus, tum quæ periodi partes, tum quæ absolute spectantur. Nunc videamus de periodis, quæ Latinis dicitur comprehensio, circumscriptio, continuatio, circuitus, verborum orbis, & ambitus.

Græcum nomen est à περι†, & ὁδός*: † Circum? ac vocatur ita, quia quasi in orbe quodam inclusa procurret oratio. * Via.

13 §. Ut verò intelligatur, quid orbem appellem: non ignorandum, duo esse orationis genera: unum naturale, alterum artificiosum.

14 §. Naturale nunc incisim, nunc membratim, nunc utroq; modo procurret:

516 PARTITIONUM ORAT.

nec orationi tribuit modum, sed eam ferri permittit, usq; dum solâ sensus necessitate terminetur. Idcirco Græci *Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστιν, h. e. fugis ac pendens dictio vocatur.*

15 S. *Artificiosa autem, nec brevitatem aures defraudat, nec longitudine sariat; sed modum adhibet, certisq; terminis constringit orationem, ac gratiâ quadam harmonia jucunditate complet.*

16 S. *Hæc si intra quatuor cola se contineat, periodus vocatur: sin eam excedat, attamen in orbe conclusa procurrat; periodicum dicitur, quia periodo similis est.*

17 S. *Periodus definitur ab Aristotele, dictio, quæ ex se habeat principium, & finem, & conspicuam magnitudinem.*

Quæ definitio duo exigit. Unum est, ut periodus principium & finem habeat, non aliunde, quemadmodum fit in *ἑαυτῇ* sive interminatâ oratione, sed ex sese.

Altera conditio est, ut habeat magnitudinem *ἐκείνην, h. e. ut facillè perillustrari ac percipi possit* Cujusmodi est structura verborum circumducta, & quasi in orbem conclusa.

Est itaque hæc Aristoteleæ definitionis

nis sententia : Periodus est oratio circumducta, ex sese principium ac finem habens, ac orbis magnitudinem, quæ uno intuitu facillè conspiciatur, perceptaque moveat, ac delectet.

Eâdem mente à quibusdam ex secundo Ciceronis de Oratore definitur in hunc modum, Oratio in quodam quasi orbe inclusa procurrens, quoad insistat in singulis absolutisque sententiis. Cui definitioni consentit illa Cornificii : Continuatio (ita periodum vocat) est densa, & continens frequentatio verborum cum absolute sententiarum.

Etsi autem omnis verborum structura circumacta, & in orbem comprehensa, periodus vocatur, non ab Aristotele modo, sed etiam Cicerone, Cornificio, Demetrio, Fabio : Hermogenes tamen eam demum perfectam periodum esse censet, quæ vel epicherematica est, h. e. argumentum continens; vel enthymematica, h. e. partibus contrariis constans. Verùm neutiquam in periodis necessarium est, ut argumentationem contineat ; etsi ea, quæ id faciat, cæteris præstet ; ut quæ non solum pulchra sit, sed etiam

518 PARTITIONUM ORATOR.

lucertosa. Et hæc de periodo in genere.
Nunc de ejus divisione agamus.

18 §. *Periodus vel est simplex, vel duorum, vel trium, vel quatuor membrorum.*

Græcè Ἀφελῆς, Δίκωλθ, Τεῖκωλθ, & Τετρακωλθ.

16 §. *Quod autem simplicem quandam esse periodum dico, id non ita intelligendum, quasi periodus aliqua esse possit, quæ non habeat duas istas partes, quas vulgò ἀέτιασιν, & ἀπόδοσιν vocant: verum simplex dicitur, quia tantum est unius coli, et si hoc colon comprehendat duo commata, quorum prius ἀέτιασιν, posterius constituit ἀπόδοσιν.*

* Addo
quasi comma, propter
eos, qui
consent, comma
summum
esse septem
syllabarū,
Nempe etiam octo
syllabæ pro
commate
consentur,
si commati
jungantur.

E. G. Gratiâ tantum possumus, quantum victi. Hic & protasis, & apodosis, est comma, vel quasi comma*. Periodus tamen est, non colon; quasi est oratio circumducta, ac καμπήν habet propter ἀπόδοσιν.

20 §. *Summum autem periodus est membrorum quatuor.*

Ut agnoscunt Demetrius, & Hermogenes, ac Terentianus quoque Maurus indicat, cum scribit:

Quatuor

*Quatuor è membris plenum formare videbis
Rhetora circuitum, siue ambitus ille vocetur.*

21 §. *Interdum tamen agnoscimus peri-
odum constare è quinq; membris : ve-
rùm id tum fit, cùm membra illa quin-
que brevia adeò sunt, ut non excedant
quantitatem quatuor majusculorum
membrorum.*

Ita periodus hæc quinque constat
colis: *Videte igitur, quàm iniquè accidat,
quia res digna sit, ideo turpem existima-
tionem sequi, quia turpis existimatio se-
quitur, ideo rem indignam non judicari.*
Sanè & periodum plurium esse mem-
brorum posse, quàm quatuor ; indicat
quoque, quòd Cicero, cùm hac de re
tractat, semel iterumque eam Fere qua-
tuor membrorum esse dicat. Quanquam
& altera ratio est, cur ita Cicero loqua-
tur. Nam *περίοδον* quoque, quia perio-
dicè contextitur, sub periodo compre-
hendit. Apponam verba ejus in Orato-
re: *Constat ille ambitus, & plena com-
prehensio è quatuor ferè partibus, quæ
membra dicimus, ut & aures impleat, &
ne brevior sit, quàm satis sit, neq; longior:
quamquam utrumq; nonnunquam, vel
potius sæpe accidit, ut aut citius insisten-*
Y 4 *dum*

dum sit, aut longius procedendum, ne bre-
vitas defraudasse aures videatur, neve
longitudo obtudisse. Et Mox: *E* quatuor
igitur, quasi hexametrorum instar ver-
sum quod sit, constat ferè plena compre-
hensio. Illustre autem periodi quadri-
membris exemplum habemus initio o-
rat. pro Cæcina: *Si quantum in agro;*
locisq; desertis audacia potest, tantum in
foro, atq; in judiciis impudentia valeret:
non minus in causâ cederet A. Cæcina
Sex. Aebutii impudentiâ, quam tumin
vi faciendâ cessit audacia.

22 §. *Elegantissima autem sunt periodi,*
in quibus membra sunt equalia, aut
pene equalia. Id cum sit, ἰσοκλιον ap-
pellatur, siue Compar.

Cic. in Manil. *Extremâ hieme appa-*
ruit, ineunte vere suscepit, mediâ estate
confecit. Idem pro Mil. Est enim hac non
scripta, sed nata lex; quam non didicimus,
accepimus, legimus; verum ex natura ip-
sa arripimus, hausimus, expressimus; ad
quam non docti, sed facti; non instituti,
sed imbuti sumus.

23 §. *Ut huiusmodi sit oratio, non enu-*
meratione consequimur, quæ puerilis sit
industria; sed usu & exercitatione; quæ
faciunt,

LIBER QUINTUS. 521

faciunt, ut animi quodam sensu par membrum reddamus superiori.

24 §. Ex iis vero periodis περιώλοις, aut περιερώλοις, quarum membra imparia sunt, orationem ille faciunt acriorem, quae sunt βραχύνωλοι, hoc est, in quibus postremum membrum ceteris brevius est.

Vt in Miloniana: Postremo, nisi cum Dii immortales in eam mentem impulsissent, ut homo effeminatus fortissimum virum conaretur occidere, hodie rempe nullam haberemus.

25 §. At si ornatui studeamus, praefenda erant, quarum membrum postremum longius est prioribus. Graeci μακρόωλους appellant.

Vt pro Marcello: Tantus enim est splendor in laude vera, tanta in magnitudine animi & consilii dignitas, ut has à virtute donata, cetera à fortuna comodata esse videantur.

26 §. Quod si qua sententia longior occurrat, quam ut ambitu venusto concludi possit, eam in plures partes secare licebit, quo singulis in orbe conclusis, plures fiant periodi.

27 §. Periodis, Fabio teste, utimur in
Y 5
proximiis

procemiis gravium caussarum, in locis communibus, in amplificationibus, itemq; in epilogis. His adde ex Commisficio, in sententia, in contrario, itemq; in explicanda conclusione.

28 §. Non tamen diu nimis utendum est periodis; sed interserenda his commata, & cola, quò varietate hac tollatur fastidium, majorq; oriatur delectio.

De periodis hætenus.

29 §. Quod si τετρακωλία excedatur, ac nihilominus orbe quodam conclusa feratur oratio, dicitur αἰεβολή, vel αἰεδοδικόν.

Ut pro Archia: Si quid est in me ingenii, iudices, quod sentio quàm sit exiguum: aut si qua exercitatio dicendi, in qua me non inficior mediocriter esse versatum: aut si hujusce rei ratio aliqua, ab optimarum artium studiis, & disciplinâ profecta, à qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhorruisse: earum rerum omnium vel imprimis hic A. Licinius fructum à me repetere prope suo jure debet.

30 §. Sin verò non artificio, sed dicentis viribus terminetur; πένυμα sive spiritus

ritus vocabitur. Est enim *πρῶτα* compositio sententiam, membris & incisim dimensam, pro oratoris spiritu, qui ejus voce perficitur, absolvens.

Sive, est oratio commatis & colis, sine verborum ambitu, sententiam protrahens, quousque patitur spiritus dicentis.

31 §. Utimur eo imprimis, cum gravia eventa narrantur.

Egregium *πρῶτα* & exemplum habemus in oratione Demosthenis pro Corona: & apud Ciceronem orat. pro Domo. cum ait, Si revertar, &c. Et in ejusdem epilogo, Quocirca te, Capitoline Jupiter, &c.

32 §. Quod si oratio etiam longius protrahatur, quam naturalis orationis spiritus ferat, *τῶς* nominatur. Differunt enim *πρῶτα*, & *τῶς*, quod illud accommodetur spiritui oratoris; hoc verò eum excedat, ac sit *πρῶτα* dilatatum.

Hujusmodi *τῶς* habes exemplum septimâ Verrinâ, cum ait, Nunc te, Jupiter Opt. Max. &c. usque ad, Vos etiam, atque etiam, &c.

33 §. Est autem *ταῖς* duplex, *καταρροῆς* sive impetus, & *ταῖς* pressè sumpta. Differunt hæc, tum celeritate & tarditate, tum personis. Nam *καταρροῆς* celeriter procurrit, & convenit accusatori: *ταῖς* sedatior est, utiturque eâ, qui defendit.

CAP. III.

De Numero.

1 §. De incis, membris, & ambitu vidimus: superest, ut de numero dicamus. Per numerum autem hoc loco non intelligimus multitudinem ex unitatibus collectam, quomodo in Arithmeticis accipitur; sed numerum harmonicum, h.e. concentum nascentem ex motibus, aut temporibus aptè dispositis.

Ita hac voce etiam usus Maro, cūm

* Eccl. 4. ait, * *Numeros memini, si verba tenerem.*

† Eccl. 6. Item in isto, †

Tum verò in numerū Faunosque feraſq; videres Ludere.

2 §. Non tamen hîc de eo agimus numero, qui in solo consistit motu, aut sono rei
inanimæ

inanimæ (qualis tripudiorum, instrumentorum musicorū, aut malleorū fabrilium) sed illo duntaxat, qui in sermone humano deprehenditur, eoq; definitur conveniens sententia sonus ex partium compositione nascens.

3 §. Estque hic vel poëticus, vel oratorius. De poëtico non est huius loci disserere.

4 §. Oratorius à nonnullis definitur ex Aristotele, rhythmus quidam non exquisitus, neque canorus, qualis est in poematibus & canticis, sed ita dissimulatus & latens, ut tamen sentiat, & orationem jucundo fine claudat. Vel è Cicerone hoc modo: Numerus est modus quidam orationis, qui è permixtis & confusis pedibus, & temporum quibus constat aptà ratione nascitur.

Exemplo definitionem hanc illustrabo. Venustus planè numerus est in isto, Nulla est tanta copia qua non ferro, ac viribus, debilitari frangiq; possit. At perierit venustas, si inverso ordine dicas: qua non ferro, ac viribus, possit debilitari frangiq;. Quare liquet è variâ pedum collocatione numerum nasci, qui suaviter afficit aures, magisque animos moveat

moveat auditorum. Ideo optime ait Quinctilianus, *Neque Demosthenes fulmina tantopere vibrâsse diceretur, nisi numeris contorta fuissent.* Longè igitur falluntur, qui numeri suavitate putant sermonem enervari. Nam effeminatam quidem & enervem orationem reddit affectata compositio; cui fateor longè præferri debere eam, quæ dura & aspera est: verùm numerus moderatus revera vim, atque impetum addit orationi; ut qui & movendo delectet, & delectando moveat, quæ duo sunt munera oratoris.

Nec est, quòd dicat quisquam, olim quidem magnum fuisse numeri usum in foro; nunc verò non item, quia non agantur causæ continuâ oratione. Nam, ut de eo nihil dicam, quòd plurimum hæc doctrina confert ad intelligendum artificium in antiquorum orationibus, cæterisque scriptis; sanè hodièque ea doctrina utilis est ecclesiasticis, ac legatis, omnibusque, qui in senatu, aut ad populum orationem habent. Deinde maximos quoque hæc res fructus adfert in exarandis epistolis, orationibus, historiis, & nullo non scribendi genere.

Quæ

Quæ cum ita sint, operæ pretium fecerimus, si paucis aperiamus, qui imprimis pedes numerosam efficiant orationem.

5 §. Ac pedum quidem nullus non in orationem venit: unde Fabius mirari se ait, quòd Aristoteles, Theophrastus, Dionysius Halicarnassensis, aliique viri doctissimi, pedum alios eligant, alios damnent. Verùm nec ἀπλῶς hi pedes ceteros improbant; sed alios aliis putant suaviorese esse, aut magis sonoros, quod verissimum est. Nam tum pedum alii conveniunt principiis, alii mediis, alii clausulis: tum pedes ac numerus variant pro rei, de qua agitur, natura. De utroq; deinceps agendum.

6 §. Principia rectius à longa incipere, docet Aristoteles, & Quintilianus; ideoq; laudant pœana primum, qui primam stabilem, tres breves habet.

Ut, Multa mihi necessario.

7 §. Moloſsus quoq; principiis convenit:

Vt, Quæ res in civitate.

8 §. Interdum quoq; à brevibus incipit oratio.

Vt ab anapæsto, Animadverti, iudices:

328 PARTITIONUM ORATOR.

ces : aut bacchio , *Novum crimen, C. Caesar.*

9 S. *Media, quia latent, minùs numerum requirunt. Sunt tamen in iis quidam conatus; eoque, si fluere debet oratio, iambici, aut trochai imprimis locum habent: si tarda esse debent, spondei.*

10 S. *Sed in clausulis maximè opus est industriâ, quia in iis aures quiescunt. Optimè in hac, Cicerone teste, cadit ditrocheus.*

Ut, Patris dictum sapiens temeritas filii comprobavit.

11 S. *Sed quo praeclarior hic numerus, eò magis ejus satietas vitanda est:*

12 S. *Spondeo orationem crebrò claudit Demosthenes. Eum eleganter antecedit creticus.*

Vt, De quo ego nihil dicam, nisi depellendi criminis causâ. Atque hinc liquet, molossum quoque orationis clausulæ convenire, dum ex quocunque pede habeat ante se brevem.

13 S. *At minùs scitè spondennum antecedit pyrrichius, pejus etiam pæan primus.*

Vt, Brute, dubitavi.

14 S. *At*

14 §. *At rectè spondens preponitur iambo:*

Ut, Iisdem in armis fui.

15 §. *Duo verò spondei non bene terminant, nisi constent tribus vocibus:*

Ut, Cur de copiis nostris copias comparatis contra nos?

16 §. *Aristoteles commendat in fine pæna quartum, quia ob ultimam longam habet stabilem gradum. Sed dissentit ab eo Fabius, quia tres breves antecedant.*

17 §. *Nec dactylum, & spondem, Cicero aspernatur:*

Ut, Ex illo fonte dolores.

18 §. *Sed Fabius male cludere ait, quia est finis hexametri.*

19 §. *At tum in periodorum initiis, tum mediis, tum clausulis, ornat amphimacer:*

Qui usitatiùs creticus dicitur, ut dignitas.

20 §. *Item dochimus, qui iambo constat, & cretico.*

Ut, Reipublicæ. Hinc Rufinus, Principium finem, ac medium tibi dochimus ornat.

21 §.

21 §. *Plurimum autem, Fabii iudicis refert, num uno vocabulo, an pluribus, idem numerus contineatur. Nam ille robustior, hoc mollior fit oratio.*

Mollius tanè sonat, criminis causas valdiùs comprobaverant, quod in fine durum sit. Quare, ut idem Fabius monet, hîc quoque vitandum est, ne plurimum syllabarum verbis utamur in fine.

22 §. *Præterea, pro rei natura, aliis atque aliis pedibus utimur. Ubi pondus exigitur, longæ usurpanda sunt syllabæ, quia hæ graviores reddunt orationem. Ubi velocitas requiritur, convenient breves, quæ eam celerem reddunt. At rebus asperis accommodatiores sunt iambi, non solum, quia duabus constant syllabis, eoq; crebriorem quasi pulsus habent, quæ res lenitati contraria est: sed etiam quòd omnibus partibus insurgant, & à brevibus nitantur in longas. Ideo rebus lenibus meliores sunt trochæi, qui è longis in breves cadunt.*

23 §. *Nec æquè numero studemus in singulis causarum generibus. Genus demonstrativum, quia ei proposita est delectatio, fusiores liberioresq; habet nume-*

numeros : eoq; Ciceroni placet omnia scribi Isocrateo, & Theopompeo more.

24 §. At parcius numero studemus in deliberativo : idemquo de juridicali sentiendum ; quia irasci, aut dolere ob eum iudex non potest, quem putat vacare orationis calamistris.

25 §. Sunt & quadam compositionis vitia. Primum est, si poetica sit. Versum enim heroicum, aliumve è notioribus generibus in oratione fieri fœdissimum est.

16 §. Deforme quoque est, si pars ejus posterior in clausula deprehendatur, aut prior in ingressus. Tamen ne prestantissimi quidem scriptores vitium hoc semper effugere potuerunt.

27 §. Alterum compositionis vitium est, si poetica quidem non sit, at uniusmodi tamen, ac continua. Nam in versificando quidem una lex datur : at in oratione similitudo tum satietatem, ac tedium parit, tum manifestâ affectatione fidem perdit.

28 §. Quare dissimulatio imprimis cura est debet, ut numeri sponte fluxisse, non necessitate coacti, esse videantur.

29 §. Ut autem lateat numerus, tum quæ maximè laborata sunt, solvi interdum debebunt

debeant, ne laborata videantur : tum etiam verborum sententiarumque pondere complenda erit oratio. Hoc enim pacto fiet, ut dum auditores sententias admirantur, de numero nihil cogitent, qui tamen si abesset, minus sententias delectassent.

* Fabius
lib. 9.
cap. 4.

30 §. Hec omnia verò non eò à nobis dicta sunt, quò oratio *, quæ ferri debet, ac fluere, dimetiendis pedibus consenscat, quod sanè miseri sit, & in minimis occupati : verum & adfuecamus nos sedulò numerosa orationis quæ exercitationi paulatim futurum est, ut ex tempore etiam similia scribamus.

C A P. IV.

De Triplici charactere, & speciatim de Magnifico, ac vitio ejus.

I §. Tradidimus hætenus generalia Elocutionis præcepta. Sequuntur specialia, quibus docetur, quomodo pro diversa materia, varioque animi motu, variet Elocutionis genus, sive dicendi character.

Hanc

Hanc de charactere doctrinam; uti & illam de duabus ejus affectionibus, excerpemus imprimis aureolo è libello Demetrii, cui vulgo Phalerei cognomen tribuitur: sed ordine meliori pleraque omnia digeremus.

2 S. Est Character triplex: magnificus, sive sublimis, humilis, sive tenuis, & æquabilis, sive mediocris.

3 S. Magnificencia consistit in sententiis, locutione, et compositione.

4 S. Ac sententiæ quidem magnificenciam adferunt, si explicetur magna, atq; illustris aliqua sive terrestris, sive navalis pugna: item si sermo sit de cælo, terræve. Neq; enim sufficit, ut res de quibus sermo est, ampla sint: sed etiam necesse est, ut gravia graviter dicantur.

5 S. Quæ locutionem ornant, partim referuntur ad primam Elocutionis partem, quæ elegantia vocatur: partim ad alteram, quæ Dignitas sive Figuratio dicitur.

6 S. Ad primam pertinent quatuor verborum genera.

7 S. Nam primò magnificenciam adferunt vocabula juncta, modò non sint composita more dithyrambico; sed similia ac
due

duo hac, legislator & Respublica. Sed neque frequentia nimis esse debent, quae oratio excederet formam pedestris sermonis.

8 §. Præterea idem præstant soluta.

Uti, postea verò quàm, pro posteaquam; maximo te opere pro maximopere. Nempe ubi vulgo in usu juncta, nos utemur solutis: ac si soluta magis consuetudo probet, nos juncta præponemus.

9 §. Tertium genus constituunt facta, quæ Græci ὀνοματοποιεῖντα appellant. Nam sapiens quiddam videtur novæ nominis fabricatio, quia, qui novat, videtur, similis primis lingue antoribus. Debent autem, quæ finguntur, esse plana, similiaque iis, quæ sunt in usu. Alioquin non intelligemur, fietque oratio monstrosa.

10 §. Quartum locum obtinet poetica, h. e. loci poetarum inserti orationi: verum hoc ut laudabiliter fiat, non sufficit, ut poeta verba transponantur, sed ita imitandus poeta, ut aliud dicere videamur.

11 §. Quatuor his verborum generibus addi possunt verba vetusta: quæ et ipsa, Fabio teste, majestatem orationi adferunt.

runt modò neq̃ crebra sint, neq̃ affecta-
ta, neq̃ ab ultimis, & jam oblitteratis
petita temporibus.

12 S. Quæ ad dignitatem pertinent, par-
tim tropi sunt, partim schemata.

13 S. E tropis imprimis magnitudinem
adferunt translationes. Sed observan-
dum in his, ne sint nimis crebra, aut
longè ductæ: aliaq̃, de quibus in Tropo-
logia * diximus.

* Lib. 4.

14 S. Idem quoq̃ præstant Allegoria. cap. 4.
Siquidem sunt terrori accommodata.
Videndum interim, ne alligoria ob-
scuritate suâ fiat anigma.

15 S. E schematibus magnificentiam giga-
ntibus, alia sunt λέξεις, alia διαβολας.

16 S. Prioris generis est Anthypallage,
sive Antiptosis. Nam quicquid consue-
tudine fit, pusillum est, nec admiratio-
nem parit.

17 S. Maximas quoq̃ vires habent 'Ανα-
φορὰ, 'Επιφορὰ, 'Αναδιπλωσις, aliaq̃ sche-
mata repetitionis. Ac illustris imprimis
est 'Αναφορὰ conjuncta cum Διαλύσει sive
Dissolutione.

Sanè & parvus erat Nireus, & res e-
jus parvæ minutæque, ut qui tres tan-
tūm gaves ac paucos duxerit homines.

Sed

Sed utriusque hujus figuræ beneficio
& Nireum magnum, & res ejus mul-
tas fecit Homerus, cum in hanc senten-
tiam dicere maluit: *Nireus è Simo tres
naves duxit, Nireus Aglaia filius, et
Charopi regis, Nireus eorum, qui ad Iliū
venerat, post Achillem pulcherrimus.*

18 §. Interdum tamen et magnitudinem
orationi affert Connexio, qua dissolutio-
ni contraria est.

Ut *Militabant et Græci, et Cares, et
Lycii, et Pamphili, et Phryges.* Nam
conjunctionis repetitio facit, ut infini-
ta quædam videatur multitudo.

19 §. Pertinet huc quoq̃, Πλασιασμός sive
casus obliquatio.

E. G. Non tam magnificum est, *Cæ-
sar in Italiam advenit; quàm Cæsarem in
Italiam advenire nunciatur.*

20 §. E schematibus *διὰ τοιαύτας* cōmendatur
Αποστοπesis. Nam quædam, non dicta
videntur majora. Item *Επιφωνεματα.*
*Quippe rem jam prolatam ornant, eoque
divitias ostendunt orationis.*

21 §. Superest sublimis characteris cō-
positio. Continet ea *juncturam, ordi-
nem, numerum, et periodum.*

22 §. Quod

22 S. Quod ad juncturam, ea parum vo-
cales spectat, parum consonas.

23 S. Concursus vocalium hoc in chā-
ractere, nec plane est consetlandus, cum,
immodicus si sit, orationem dissolvat,
ac divellat: nec usquequaque fugien-
dus, quia id si fiat, oratio quasi muta
erit, atq; capere ejus suavitatis, quae
eis oritur junctis.

24 S. Quod ad consonarum concursum,
conducunt verba aspera, similiq; re-
bus, de quibus agitur.

Aspera autem, ut superius quoque
monitum, sunt, excors, parricida, Xer-
xes, similiq;.

25 S. Ad ordinem imprimis pertinent
conjunctiones, quae crebra sunt in hōe
stylor, sed non reddit eas exquisitae, nec
expletivae temere infercit.

26 S. Observandum quoque, ut postero-
ri loco ponamus, quae magis sunt illu-
stria, ne a validiori decidisse videamur
ad infirmius.

27 S. Si numerum spectes, paeones, datily-
los, ac similes pedes amat: contra iam-
bos, ac trochaos fugit.

28 S. Si perividuum consideres, membris
constat

constat longioribus, atque dictis
genere circumducto.

29 §. Et hæc generatim de characteri
magnifico: quæ cum alijs, tum impri-
mis orationi convenit panegyrica.

In ea, ut Dionysius Halicarnass. tra-
dit, quæ de regionibus vel Dijs dicen-
tur, cum venustate, sententiarum gra-
vitate, & majestate verborum dici de-
bent. Quæ verò ad collationes, sive
similitudines, nec non ad comparatio-
nes pertinent, requirunt sermonem ur-
banum, ut idem monet.

30 §. Characteri huic opponitur Formi-
jugæ, sive Frigida; quæ & ipsa in tri-
bus spectatur.

31 §. Primo in sententijs, si nimis hyper-
bolica sint; aut si de parvis rebus lo-
quamur, tanquam de maximis.

32 §. Deinde in verbis, quod sit vocibus
peregrinis, ac epithetis intempestivis, ut
cum Alcidas dixit humidum su-
dorem. Item si juncta fuerint mori-
dichyrambarum: ac deniq; metaphori-
grandibus, quæq; magis conveniant
tragædijs.

33 §. Deniq; nascitur frigus & composi-
tione.

tionem, idq. bisariam. Nam vel ea plane est numeri expers, ut si constet syllabis longis: vel nimis numerosa, ut cum nonnulli versus ponunt continuos, aut manifestos.

Hoc voluit Demetrius, cum damnat *μη κλεψιδυμὰ καὶ τῆς συνεχείας*: h. e. versus non occultatos oratione solutâ, cui includuntur, sed adeo apertos, ut neminem lateant. Cæterum de discrimine styli grandis, & tumidi, vide & Plinium lib. ix. epist. xxvi. ad Lupercum.

Cap. V.

De Characterè Tenui, ac vitio ejus:
item characterè Mediocri,
vitioque opposito.

- 1 S. Vidimus de stylo magnifico, sequitur tenuis. Hujus Sententiæ sunt exiles: ut de casa, agello, exiguo fluvio, aut oppidulo.
- 2 S. Locutio est pura perspicua, probabilis, & evidens. Fugit verba duplicia, facta ambigua: item casum obliquationem.

22

3 S. In

3 §. In compositione vitat syllabarum longarum concursum, & membrorum longitudinem.

4 §. Habet hic stylus imprimis in Epistolis locum. Interdum tamen haec quoque asurgunt, ut cum ad Reges, aut civitates scribitur. Verum familiarium epistolarum dispar est ratio, quae intratenuem ferè characterē subsistunt. Quare non incommodò hoc loco paucis agemus de epistolarum sententiis, verbis ac compositione.

5 §. Sententiae, ac universae materiae huius sunt res familiares, aut publicae nec haec ipsae nimis prolixè tractandae. Nam si aut de rebus philosophicis agimus; aut argumentum quidem sit epistolicum, sed ad libri magnitudinem exereverit; epistolae nomen suum mittere censet Demetrius.

6 §. Contextuntur epistola Verbis quotidianis, vel potius paulò ornatiùs, quando epistola quodammodo dono mittitur amico.

7 §. Compositio respuit numeros, ac verborum ambitum.

8 §. Haec de stilo epistolico. Porro, ex mente Halicarnassei, nec in nuptiali oratione ab humili elocutione est recedendum.

dendum, sed insistendum vestigiis Xenophontis: in paucis verò ad gravitatem efferenda oratio, si alicubi sententiarum cogat magnitudo.

- 9 §. Tenui characteri vitium est vicinum, Forma Arida, qua & ipsa spectatur in sententiis, verbis, & compositione.

Sententiis, ut cum quidam agebat, Xerxes descendit cum suis. Nam dicendum fuerat, cum innumerabili exercitu, aut, cum tota Asia.

Verbis, ut si de parricida dicas; Euge tibi homicidam. Nam & illud euge blandientis est, & homicida, pro parricida, satis grave non est.

Compositione denique, si crebra fuerint incita, ut in Hippocratis aphorismo: Vita brevis, ars longa, occasio preceps, experientia fallax, iudicium difficile. Item si, cum de re majori dicamus, periodo utamur, postremâ sui parte truncatâ: ut qui Aristidem cognomento Justum accusabat, quia non profectus esset ad pugnam Salaminiam: Atqui Ceres suâ sponte venit, & nobiscum pugnavit: Aristides autem non. Tantum de notâ tenui, atque aridâ.

- 10 §. *Supereſt character aquabilis, ſive Mediocris; qui mediam, inter tenuem & magnificum ſtylum, obtinet naturam.*
- 11 §. *Itaq; & ſententia ejus aliquantum ſe demittunt, neq; tamen ad imum genus deſcendunt.*
- 12 §. *Idem eſto judicium de verbis. Nam magis, quàm tenuis character, ſectalepida jucundaque verborum ac ſententiarum ornamenta: at aſpernatur vehementiores figuras, quæ ſublimi generi tribuuntur; ut ſunt grandes Metaphora, Interrogationes crebra, Apoſtrophe, Proſopopœia, Exclamationes, & ſimiles.*
- 13 §. *Plus, quàm alia genera, numeris, ac compoſitioni ſtudet.*
- 14 §. *Vicinum eſt huic generi vitium Forma Fluctuans; quod, aridum ſuggiens characterem, nimis aſſurgit; aut inflatum ac tumidū vitans, humi ſerpiſ.*

CAP. VI.

De Venuſtate, vitioque ei oppoſito.

- 1 §. *Haſtenus de triplici characterẽ, vitiisq; his oppoſitis. Agendum nunc de characterẽ*

characterum affectionibus: cujusmodi inter alias sunt venustas, & gravitas; quas falso, veros esse characteres, putavit Demetrius.

2 §. Venustas est duplex, levior, & gravior.

3 §. Leviores joci magis conveniunt Comædiis: unde crebri sunt apud Aristophanem, & Plautum.

Hujus quoque generis est scomma Lysia, qui de vetula edentula dicebat, eam facilius numeraturam digitos, quam dentes.

4 §. Gravior venustas est duplex. Prior est ad dignitatem, atq; amplitudinem; cujusmodi apparet in poetis epicis;

Ut cum Homerus† Nauficaen, ejus- † Odyss. 3.
que imitatione Maro* Didonem com- vers. 102.
parat Dianæ. * 4. Æn.

5 §. Posterior est ad exacerbandum. I-
taq; terribilis est, & inquam.

Ut cum apud Homerum † Cyclops † Odyss.
ait, hoc hospitale munus habiturum U- 10. vers.
lysssem, quod post locios sit devoran- 369.

dus : quo lepore nihil crudelius.

6 §. Est & altera venustatis distributio. Nam alia per se inest rebus, alia est in tractatione, alia in utroq.

7 §. Primi generis sunt nympharum hortus, hymenaei, amores, convivia, choreae, totaq; poesis Sapphæ.

8 §. Alterius generis est, cum ex rebus naturâ odiosus leporem eliciamus.

*Lib. 2. de
instit. Cy-
ti.

Ita Xenophon* invenit venustatem in homine invenusto; Aglaitidâ Persâ, cum ait, citius ex eo ignem, quàm risum elici posse.

9 §. Tertiis generis est, cum tractatio res naturâ venustas venustiores facit.

*Ecl. 2.

Sanè florum conjunctio res est jucunda; sed lepidior redditur à Marone* his versibus:

—Tibi lilia plena
Ecce ferunt nymphae calathis: tibi candida Nais
pallentes violas & summa papavera carpens,
Narcissum, & florem jungit bene olentis anethi.

10 §. Spectatur autem ornatius in tribus: sententiis, locutione, & compositione.

11 §.

11 §. Sententiarum loci sunt minimū tres. Primus est proverborum, quorum etiam alia aliis superducuntur. Alter est fabularum, siue hæc veteres, seu nova. Tertius locus est timoris immutatio.

Ut si quis funem timuerit, quia serpentem esse putaret.

12 §. Differunt autē plurimū ridicula, & venusta. Primò enim discrepant materiā; cūm, quæ naturā venusta sunt, non rideantur; quæq; ridentur, habeant deformitatem sine decore, aut admiratione. Deinde dictione, quæ in venustis pulchra, in ridiculis vulgaris. Præterea sine, qui illic est delectatio & laus, hîc risus. Ac deniq; loco, qui in venustis etiam trægœdia esse potest, in ridiculis non item. Et hæc de sententiis.

13 §. Verborum venustas vel respicit elegantiam, vel dignitatem, seufigurationem.

14 §. Ad priorem modum refer juncta, ac disthyambica.

Ut in illo Pub. Syri. Mimi:

Z 5

Pieta-

546 PARTITIONUM ORATOR.

*Pietaticultrix, gracilipes, crotalistris,
Avis exulhiemis.*

15 §. Item ἐνοματιον δὲ τὰ, sive novata.

* apud Sue-
tionium in
Aug. cap.
31.

Cujusmodi est illud Augusti*, *va-
pidè se habere, pro male; betizare, pro
languere.*

16 §. Item hausta à plebe, sed tempestivè
usurpata.

Quorum exempla suggeret Plautus,
imprimis in sermone fervorum.

17 §. Ad dignitatem pertinent tropi, &
schemata, tum λέξεις, tum διαβολαί.

18 §. Inter tropos commendantur Me-
taphoræ, Allegoriæ, ac Hyperbola quo-
que, sed Sapphica.

Vt, *Auro magis aurea.* Nam comicæ
magis sunt ridiculæ, quàm venustæ.

19 §. E schematibus λέξεις amat Ana-
phoram, & Anadiplosin.

20 §. Laudatur quoq; in ea concisio sive
sermonis brevitās.

* Eun. Act.
3. sc. 5.

Vt illo Terentii*:

— Simul

----- Simul alia circumflecto,
 sat in explorata sint Video esse, pessumq; ostio obdo.

Pernisset venustas, si dixisset. Et tanta
 quidem esse omnia, animadvertēbam.

21 §. E schematicis διαποιᾷ amat εἰκόνα
 sive Imaginem, ac Παρεβολὴν quoque
 sive Collationem: sed ea modum ex-
 cedere non debet. Nam hyperbolica ma-
 gis conveniunt poetis, quam oratori-
 bus.

22 §. Præterea gaudet ἑπωροδῶσαι sive
 Correctione.

23 §. Item inopinato, quod Παρὰ προσδο-
 χίαν vocant.

24 §. Item τετὰ ἀκρίβειαν, κατ' ἐξοχὴν
 εἰρήνην, sive Figura appellatur.

25 §. Superest compositio, quæ quod ad
 juncturam, suavitatem sectatur: quod
 ad ordinem, in συνάφῃ, sive conge-
 rie, vulgaria priori, nova atq; inusitata
 posteriori collocat loco: quod ad perio-
 dum, amat ἰσοκῶλα sive membra paria:
 quod ad numerum, ita versibus utitur
 vel integris, vel dimidiatis, ut à nemi-
 ne deprehendatur.

Vt initio orationis pro Archia poeta:
 In qua me non inficior mediocriter esse
 versatum.

348 PARTITIONUM ORATORI

versatum. Ubi totus est hexameter.
Oritur quoque suauitas, si oratio sit ver-
sui similis, imprimis in clausulis. ut,
Ad quas conscientia contagio pertinebat.

26 S. Interdum etiam poeta alicujus
versus, emblematis instar, inseritur
orationi.

Ut à Cicerone in Pisonianâ factum
videmus. Sed imprimis id facere gau-
det in philosophicis: ut in Academicis.
Quæst. Tusculanis, aliisque.

17 S. Opponitur venustati *Kακογνῆα*: quæ
et ipsa partim in sententiis consistit,
ut Centaurus seipsum equitans: par-
tim in verbis, ut, Risit rosa suavico-
lor: partim compositione: si ea vel
anapestica sit, vel similis versibus mol-
libus ac fractis, quales sunt, qui con-
stant Ionicis à majore, ac Sotadei
appellantur.

Kακογνῆα: exemplum unum non in Ar-
runtio observat Seneca epist. cxiv.

CAP. VII.

De gravitate, & vitio, quod
ei opponitur.

- 1 S. De venustate, & καλοῦντία, diximus
hactenus: superest gravitas, quæ orati-
onem molestanti acerbamq; facit.
- 2 S. Hujus sententia sunt per se acerbæ.
Focos quidem adhibet, sed quibus ad-
mixta sit acerbitas.
- 3 S. Locutio spectatur partim in verbis
singulis, quæ ad primam pertinent E-
locutionis partem; partim in tropis, &
schematibus.
- 4 S. Primi generis sunt, cum σύνδεσ-
sive composita, tum quæcumq; asperi-
tatem habent.
- 5 S. Et tropis inserviunt gravitati Meta-
phoræ æmplificantes. Itē Allegoriæ,
Emphasis, Hyperbole, Εὐφημοί.
- 6 S. Et schematibus λέξεις pertinent huc,
Ἀσύνδετον, Ἀναστροφὴν, Ἐπίθετον, Καίμαξ.
At fugi verba similia, aliæque sci-
tamenta, quæ magis ludentis sunt,
quàm ledentis.
- 7 S. Et schematibus διαοίαι commendatur
maximè Præteritio, Apostrophe, Proso-
popœia,

550 PARTITIONUM ORATOR.

παῖα, Icon, Interrogatio, Αντίθετα, Εὐ-
 νάσις, sive insultus orationis, ac deni-
 que λόγος ἐχρηστικὸς, sive oratio
 oblique aliquem perstringens.

8 §. Fit ea multifariam. Nam inter-
 dum ambigüe loquimur, interdum
 mutamus personam; idque tum vi-
 tuperando similem, tum laudando
 dissimilem.

9 §. Interdum quia de aliquo tutum
 dicere non est, universè dicimus, quid
 fieri soleat, aut debeat; aut interro-
 gando amicè ingenuam elicimus con-
 fessionem.

10 §. Superest compositio. Ea, quod ad
 juncturam esse vocalibus hinc, con-
 sonantibus aspera. Quod ad ordinem,
 in extrema periodi parte collocat, quod
 maximè asperum, indignumq; est.
 Quod ad periodum, usurpat imprimis
 κῶλα κομματα, & periodos in fine ad-
 strictas contortasq;.

11 §. Vitium gravitati oppositū dicitur
 ἀχαρ, sive invenustū; quod itidem con-
 sistit in rebus, verbis, compositione.

12 §. In rebus peccatur, si sint turpes, &
 obscenae. In verbis si rebus non respon-
 deant.

Ut cū Clitarchus ait, Depascit qui-
 dem

dem loca montana, involat autem in cavas quercus. De vespæ genere loquitur, tanquam de bove fero, aut apro Erymanthio.

- 13 §. In compositione denique, si oratio sit similis divulsa; si membra non sint colligata, sed similia fractis; si periodi sint longæ adeò, ut penè suffocent dicentem.

Hactenus de characteribus, eorumque affectionibus; quibus claudimus doctrinam Elocutionis.

C A P. VIII.

De Pronunciatione generatim, deque voce particularim.

- 1 §. Supereſt Pronunciatio ſive actio: poſtrema quidem oratorie facultatis pars, ſi ordinem in tractando conſideres: ſed tanti illa momenti, ut primas, ſecundas, tertias ei tribuerit Demotheſenes.
- 2 §. Eſt verò Pronunciatio vocis geſtumque pro rebus & verbis apta conformatio.
- 3 §. Eius

3 §. *Ejus quasi fundamentum est memoria, siue firma rerum verborumq, comprehensio. Nam nisi memoriter dicamus, multum decedet de vi, & gratia pronuntiationis: neq, auditores tantopere mirabuntur oratorem.*

Viris tamen principibus, item agrotis, senibus, & qui se demum exercere incipiunt in arte oratoria, vitio verti nequit, si recitent è commentario.

4 §. *Memoria principum lumen adfert ordo: eoq, seu nostra, seu aliena edificere volumus, ante omnia seriem orationis considerare oportet.*

Nempe unum melius observamus, quàm multa. Quæ autem aptè coherenti, quodammodo unum fiunt, quemadmodum ex pluribus annulis fit catena.

5 §. *Etiam memoria iuvatur locorum imaginumque doctrinâ. Loci se habent instar charta; imagines, instar scriptura.*

Loco enim committitur imago, quæ nihil aliud est, quàm simulachrum rei, de qua

qua dicendum est. Loea ejusmodi sunt ostium, fenestra, caminus, lectica &c. vel hortus, fens, collis &c. Imago Cæsaris argumento erit, de Cæsare dicendum esse: ut equus, vel navis de equestri certamine, vel naumachia, agi debere. Sed & metaphorica admonent. Ut lupus, ius, asinus, significabunt primum de alicujus rapacitate, inde de immunditie, ac denique de obtuso ingenio tractari oportere. Item ovis, turtur, ciconia, repræsentabunt mite ingenium, castitatem, pietatem erga parentes: atque ita in aliis.

6 §. Sed omnis ista doctrina, quam operasæ multi persequuntur, à nobis hoc loco præseribitur, eò quòd magnà sui parte memoriam magis obruat, quàm juvet: & qua parte eam juvat, ad distinctam artem pertineat, quæ *Μνημονοδική* * vocatur.

* Memorialis.

7 §. Partes pronunciationis sunt duæ: una vocem format, altera corporis motionem.

Illa aures, hæc oculos afficit, ac movet: ab illa pronunciationis, & hac actionis nomen

nomen impositum est.

85. *Præcepta harum partium vel generalia sunt, quæ utramque respiciunt: vel specialia, quæ earum alteram tantum spectant.*

95. *Prioris generis est præceptum isthoc, ut ne studiosè consecretur actionis delicias.*

Alioqui verendum planè, ne idem nobis usu veniat, quod equis Sybaritarum. Nam, ut mollis erat populus iste, equos etiam suos saltare ad modulos docebat. Sed ea res pessimè cessit. Nam cum Marte esset decertandum adversus Crotoniatis, equi lascivis motibus se atque universum exercitum * perdidērunt. Philisci † quoque exemplum ab hoc more nos revocare debet. Nam quia voce & gestu *μιζῶμαι* † erat: ideo in tantum displicuit imperatori Antonino, ut neutiquam concedere illi vellet immunitatem, qua Rhetorum alii gauderunt. Etiam ad ignominiam Sexti Titii pertinet, quod tam solutus ac mollis fuerit in agendo, ut saltationis genus ab eo Titii nomen † invenerit.

* Aristoteles lib. de Rep. Sybaritarum, & ex eo Athenæus lib. 12. & Ælianus lib. 16. de Animalib. cap. 23. itē Suidas, † Philostratus de vitis Sophist. lib. 2. † Effeminatus. † Cicero de claris Oratoribus.

10 §. Nec propterea pars in totum negligi debet: sed modus solum requiritur. Nam ut affectatio artis adversatur gravitati: ita ejus neglectus austeram ac rusticam reddit actionem.

11 §. Præcepta, quæ ad solam pertinent vocem, vel totam respiciunt orationem, vel partem duntaxat.

12 §. Priora sunt vel de qualitate, vel de quantitate vocis.

13 §. Ratione qualitatis curandum, ut vox sit clara, itemq; varia, cui pugnat *μωρολογία*: item ne sit nimis præcept, sed cum mora proferatur.

14 §. Ratione quantitatis videndum ut vox intendatur ac remittatur pro multitudi-
tudi- ne auditorum. Sed tamen nec ascendat ad extremum, nec descendat. Nam vox ima si sit, vim non habet: & in acutissimo clamore, ne rum-
patur plurimum est.

Et quod majus inscitix fuerit argumentum, quàm clamore applausum querere velle? Quales veriùs clamato- * Plutar-
res dixeris, quam oratores. Cicero * eos chus in Ci-
claudis esse similes dicebat. Nempe cerone, &
quia ut hi, ob imbecillitatem suam, ad ex eo Pho-
equum confugiunt: ita isti in voce Sten- tius in Bi-
torea, tanquam in jumento, fiduciam 245.
omnem

omnem apud imperitos reponunt. Ac-
qui, ut bene olim dictum fuit, cognos-
citur orator οὐκ ἐκ τῆς φωνῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς

Non ex
voce, sed
ex men-
te.

* M. Sene-
ca in epito-
me con-
trov. præf.
lib. 4.

γνώμης†. Nec solum hac parte peccant
artis ignari; sed, ut nihil est undique
perfectum, est cum etiam exorbitent
viri præstantes. Talis erat Q. Hate-
rius, quem sufflaminandum esse, scite
dicebat Augustus*. Iccirco parere solet
liberto, qui vehementius currentem
refrenaret.

15 §. Præcepta, quæ partem tantum ora-
tionis spectant, vel majorem ejus par-
tem respiciunt, vel minorem.

16 §. Quod ad partes majores, in exor-
diis utimur voce submissiori, postea
magis insurgit vox: ac in narratione
quidem est plana apertaq; ; in contem-
ptione acrior, imprimis in argumentan-
do; in epilogo excitata, quasi partem vi-
ctoriam.

17 §. Quod ad partes minores, verba
singularia pronuncianda sunt articu-
late, & ἐπιεικῆ quidem ἐπιεικῶς:
verba conjuncta, si numerus insit,
cum quadam vocis modulatione sunt
proferenda: res grandes dicenda cum
majestate quadam, atroces concitate
suade-

suadebimus voce gravi, laudabimus
magnificā, in ira urimur voce incitata,
crebroq; interruptā, in miseratione verò
flectibili ac tristi.

Cap. IX.

De corporis motu.

- 1 S. Hactenus de voce, sequitur corporis
motus: de quo duplicia sunt praecepta.
Alia enim Ethica sunt, & ad civili-
tatem morum pertinent: alia Rhetori-
ca, quae non universam spectant vitam
sed orationem ad persuadendum ido-
neam.
- 2 S. Priora petenda ex Ethicis. Po-
steriora partim respiciunt totum
corpus, partim certam corporis p-
tem.
- 3 S. Ad totum corpus pertinet status, qui
erectus & celsus esse debet, ita tamen
ut, si in corona sit, dicendum, adsit viri-
lis in latera flexio.
- 4 S. Vultus, ad quē & frontis oculorumq;
conformatio pertinent, debet pro rerum
natura

* Quod
interdum
tristitia
est: ut apud
Cic. in
Cluent &
Cæs. 1. de
bell. Gall.
interdum
verecun-
dia: ut
Æn. 1.
Tum brevi-
ter Dido
vultum de-
missa pro-
fatur.

*natura esse letum, tristis; blandum, mi-
nax; erectum, demissum. **

5 §. *Cervicem utendum rectâ, non tamen
rigidâ.*

6 §. *Humeri non allevandi.*

7 §. *Brachia non projicienda, nisi in vehe-
menti affectu: quod si quid uberius ac
speciosius tractemus, brachio dextro
expaciamur in latus dextrum: sinistro
brachio rarius utimur; nec ferè nisi ea-
teus, ut quasi normalem angulum effi-
ciamus.*

8 §. *Manus optime à sinistro incipit la-
tere, ac dextro deponitur.*

9 §. *Pectus ferire, aut ferri, prope sceni-
cum est.*

10 §. *Idem judicandum de supple-
sione pedum; quia olim utebantur in
contentionibus aut incipiendis: aut fi-
nientis.*

Atque hæc de gestu corporis suffi-
ciat monuisse. Reliqua, quæ ad acti-
onem pertinent, exercitationi relin-
quemus: ut cui plus hoc agendi
artificium debeat, quam præceptis.
Vel cui ista non sufficiunt, cætera petat
ex Cornificii lib. 111. ad Herennium,
Fabio lib. XI. cap. XII. ubi copiosè
de

de hi-
stris
it

F

de his agit: tum ex institutionibus nostris Oratoriis, quibus, ut alia multa, ita hanc etiam partem, plenius sumus persecuti.

FINIS PARTITIONUM
ORATORIARUM.

